

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

НАУКОВО-ТЕХНІЧНА БІБЛІОТЕКА
імені Г. І. ДЕНИСЕНКА

Біобібліографія вчених Київської Політехніки

Випуск 1

До 120-річчя
КПІ ім. Ігоря Сікорського

До 175-річчя від дня народження
засновника і першого ректора КПІ

ВІКТОР ЛЬВОВИЧ

КИРПИЧОВ

Біобібліографічний покажчик

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2018

УДК 016:929+[531/534+539.3/.6]:378(477+470)

К43

*Рекомендовано до друку Вченою радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
(Протокол № 7 від 25.06.2018 р.)*

Серію започатковано до 120-річчя КПІ ім. Ігоря Сікорського

Автор вступного слова

ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського, д-р техн. наук, проф.,
акад. НАН України *М. З. Згуровський*

Слово головного редактора

проректор з наукової роботи КПІ ім. Ігоря Сікорського, д-р техн. наук, проф.,
акад. НАН України *М. Ю. Ільченко*

Укладач і автор статті «Життєвий та творчий шлях В. Л. Кирпичова»

головний бібліограф відділу інформаційної підтримки освіти та досліджень
Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка *К. С. Мошинська*

Редакційна колегія:

М. Ю. Ільченко (головний редактор), *О. М. Бруй*, *К. С. Мошинська*,
Н. В. Писаревська

Відповідальна за випуск

С. І. Барабаш, канд. наук із соц. комунікацій

К43

Віктор Львович КИРПИЧОВ : біобібліогр. покажч. : до 120-річчя КПІ ім. Ігоря Сікорського : до 175-річчя від дня народження засновника і першого ректора КПІ / уклад. і авт. ст. К. С. Мошинська ; авт. вступ. слова М. З. Згуровський ; слово голов. ред. М. Ю. Ільченка ; ред. кол.: М. Ю. Ільченко (голов. ред.), О. М. Бруй, К. С. Мошинська, Н. В. Писаревська ; відп. за вип. С. І. Барабаш ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського», Наук.-техн. б-ка ім. Г. І. Денисенка. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. – 284 с. : іл., портр., фотоіл. – (Біобібліографія вчених Київської політехніки ; вип. 1).

ISBN 978-966-622-908-6 (Заг.)

ISBN 978-966-622-909-3 (Вип. 1)

Висвітлено основні етапи життя, діяльності та науковий доробок видатного вченого-механіка, широко освіченого фахівця, інженера і педагога, визначного громадського діяча, талановитого організатора вищої технічної освіти в Україні та Росії, засновника і першого директора найавторитетніших вищих технічних закладів у нашій країні – Харківського технологічного та Київського політехнічного інститутів, заслуженого професора Віктора Львовича Кирпичова.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться історією науки і техніки.

УДК 016:929+[531/534+539.3/.6]:378(477+470)

*Ліцензії Creative Commons «Attribution-ShareAlike»
(«Атрибуція – За тих самих умов») 4.0 Всесвітня*

ISBN 978-966-622-908-6 (Заг.)
ISBN 978-966-622-909-3 (Вип. 1)

© Науково-технічна бібліотека імені Г. І. Денисенка
КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018
© КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018

Наукове видання

Укладач
Мошинська Катерина Степанівна

**ВІКТОР ЛЬВОВИЧ
КИРПИЧОВ**

Біобібліографічний покажчик

Фото
К. С. Мошинської, О. І. Супруна

Комп'ютерне верстання
А. М. Корнієнка

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Свідоцтво про державну реєстрацію: серія ДК № 5354 від 25.05.2017 р.
просп. Перемоги, 37,
м. Київ, 03056

Темплан 2018 р., поз. 6-001

Підп. до друку 03.11.2018. Формат 60×84¹/₁₆. Папір офс. Гарнітура Times.
Спосіб друку – ризографічний. Ум. друк. арк. 16,51. Обл.-вид. арк. 27,45. Наклад 40 пр.
Зам. № 18-124.

КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка»,
вул. Політехнічна, 14, корп. 15
м. Київ, 03056
тел. (044) 204-81-78

Віктор Львович Киричов

Віктор Львович Кирпичов
(8.10.1845 – 20.10.1913)

*Перший ректор (директор)
Київського політехнічного інституту (1898–1902),
видатний вчений у галузі механіки та опору матеріалів,
організатор вузівської науки в Україні.
Заслужений професор,
завідувач кафедри опору матеріалів
механічного відділення КПІ (1898–1902)*

*Пам'ятник першому ректору КПІ професору Кирпичову В. Л.
перед корпусом № 1 КПІ ім. Ігоря Сікорського.
Відкрився пам'ятник під час ювілейних заходів святкування
100-річчя НТУУ «КПІ».*

*На постаменті пам'ятника накреслено:
«Перший ректор КПІ професор Кирпичов Віктор Львович
(1845–1913)»*

*«Ми бажаємо йому – Київському Політехнічному інституту, –
жити, рости, міцніти, процвітати. Нехай життя його
рахується сотнями і тисячами років, а число випущених ним
інженерів і агрономів – десятками, сотнями тисяч».*

*З урочистої промови професора Кирпичова В. Л. при відкритті КПІ
31 серпня 1898 р.*

Зміст

Згуровський М. З. Вступне слово.....	6
Ільченко М. Ю. Слово головного редактора.....	14
Від укладача.....	16
Мошинська К. С. Життєвий та творчий шлях В. Л. Кирпичова.....	20
Основні дати життя та діяльності В. Л. Кирпичова.....	54
Література про життя і діяльність В. Л. Кирпичова.....	60
Електронні ресурси.....	200
Архівні матеріали.....	208
Хронологічний покажчик праць В. Л. Кирпичова.....	211
Перелік праць В. Л. Кирпичова з фондів НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського.....	237
Іменний покажчик.....	263
(Література про життя і діяльність В. Л. Кирпичова).....	263
(Хронологічний покажчик праць В. Л. Кирпичова).....	281

*М. З. Згуровський
Ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського,
доктор технічних наук, професор, академік НАН України.*

Вступне слово

Історія Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» налічує сто двадцять років. Біля джерел його створення і утвердження як одного з провідних вищих навчальних закладів країни стояли видатні вчені свого часу. Серед них перший директор КПІ (1898–1902 рр.), визначний фахівець у галузі механіки і опору матеріалів, організатор і директор (1885–1898 рр.) Харківського практичного технологічного інституту, голова Південноросійського товариства технологів Віктор Кирпичов.

Сформувати потужний педагогічно-науковий колектив інституту вдалося насамперед завдяки зусиллям його першого директора Віктора Кирпичова. В. Л. Кирпичов не лише повністю поділяв ідеї фундаторів Київської політехніки щодо принципів організації навчання в новому закладі вищої технічної освіти, але

й свого часу був одним з авторів проекту загального комплексного плану розвитку промислового і професійного навчання в Російській імперії, який було розроблено з ініціативи і за участю попередника С. Ю. Вітте на посаді міністра фінансів, видатного вченого професора І. О. Вишеградського. В основу цього проекту були покладені ідеї про раціональну організацію вищої технічної школи, програми її розвитку, втілюваної в життя наприкінці XIX – початку XX століть. Саме з ініціативи В. Л. Кирпичова призначення професорів кафедр КПІ уперше в країні проводилося винятково з осіб, які мали вчений ступінь, на конкурсних засадах.

Тоді на роботу до новоствореного ВНЗ прийшли такі знані у своїх галузях науковці, як голова Товариства математиків Європи, перший київський математик, обраний членом-кореспондентом Петербурзької академії наук, професор Василь Єрмаков; засновник вітчизняного паротурбінобудування Олександр Радціг; один із засновників теорії різання металів і водночас відомий фахівець з питань млинарства і борошномельної технології професор Костянтин Зворикін; видатний хімік професор Михайло Коновалов; засновник вітчизняної школи зоотехніки професор Микола Червинський; один з найвідоміших у країні фахівців у галузі ґрунтообробної техніки професор Камілл Шіндлер; відомий український художник-передвижник Микола Пимоненко; трохи пізніше – видатний учений та інженер-мостобудівельник Євген Патон; визнаний, попри тодішній молодий вік, фахівець у галузі прикладної механіки, опору матеріалів і сталості механічних систем Степан Тимошенко та багато інших не менш значущих постатей.

З першої ж години свого призначення В. Л. Кирпичов опікувався не тільки питаннями відбору викладацьких кадрів і розробки навчальних програм, але й усіма проблемами будівництва інститутського містечка, закупівлі в Німеччині, Англії, Франції та на кращих вітчизняних заводах найсучаснішого обладнання для лабораторій, майстерень та предметних кабінетів, формування інститутської книгозбірні, і, врешті-решт, організацією першого набору студентів та впровадження в практику комплексної системи підготовки кадрів для промисловості, будівництва і сільського господарства, в якій

поєднувалися ґрунтовна теоретична підготовка з експериментальною роботою в лабораторіях і обов'язковою виробничою практикою. «КПІ – це сплав фундаментальних природничих знань та інженерного мистецтва» – ці слова першого ректора КПІ стали лейтмотивом усіх подальших років успішного розвитку інституту.

31 серпня 1898 року увійшло в історію як день народження Київського політехнічного інституту. В цей день директор КПІ професор Віктор Львович Кирпичов під час урочистостей з приводу відкриття Київського політехнічного інституту імператора Олександра II виголосив промову «Vivat, crescat, floreat!», в якій визначив основні завдання новоствореного навчального закладу: «Політехнічний інститут є вищим технічним закладом, призначеним для підготовки інженерів, тобто, як показує сама назва, людей генія, здатних придумувати і влаштувати нове. З поняттям про діяльність інженера необхідно поєднується вимога творчої здатності і діяльності будівничого, уміння робити дещо нове».

Перші студенти Київського політехнічного інституту приступили до занять у вересні 1898 року. До закінчення спорудження першого навчального корпусу заняття проводилися в приміщеннях новозбудованого Комерційного училища на вулиці Бульварно-Кудрявській, що були надані політехнічному інституту в оренду на 1 рік. Цей рік був позначений великою роботою з облаштування лабораторій, майстерень і фахових колекцій, завдяки чому вже за рік інститут мав понад 20 лабораторій та майстерень, які за рівнем оснащення не поступалися найкращим закордонним.

Другий навчальний рік розпочався вже у новому навчальному корпусі хімічного відділення. Невдовзі було закінчено спорудження головного корпусу, зведено будинок механічних майстерень, виконано планування місцевості та прокладено частину бруківки, майже завершено облаштування скотного двору і служб.

У квітні 1902 року члени Правління КПІ підписали Акт про приймання усього комплексу споруд інституту. Будівництво було завершено.

Навчальну і наукову роботу в Київській політехніці було поставлено так, що голова першої комісії по випуску студентів КПІ (1903 р.), видатний учений свого часу Дмитро Менделєєв відгукнувся про рівень підготовки у ньому як про найкращий з-поміж відомих йому навчальних закладів.

На цей час в інституті вже почали формуватися і власні наукові школи, які на багато років наперед визначили шляхи розвитку української прикладної науки і техніки. Більшість викладачів КПІ успішно поєднували викладацько-наукову діяльність з практичною. Є. О. Патон у перші ж роки своєї роботи в інституті спроектував мости у Тифлісі, два мости через Рось та міст через Петровську алею в Києві, в конструкціях яких були реалізовані ідеї, які відразу були підхоплені мостобудівниками всієї країни. К. О. Зворикін брав участь у розробці проектів кількох київських млинів, Московського та Нижегородського млинобудівних заводів. Г. Д. Дубелір керував спорудженням перших бруківок у Києві на вулицях Хрещатик і Фундуклеєвська (тепер – Б. Хмельницького) і був головним технічним консультантом Товариства київських міських залізниць (тобто київських трамваїв). Результати наукових досліджень О. Я. Ступіна в галузі теплотехніки мали велике практичне значення для розвитку енергетики та інших галузей техніки в Україні. М. А. Артем'єв створив в інституті першокласну електротехнічну лабораторію, де проводив досліди і випробовування захисного обладнання для працівників електростанцій. С. П. Тимошенко оновив навчальні курси з опору матеріалів, започаткував викладання в інституті курсу теорії пружності, розширив і переустаткував новим обладнанням механічну лабораторію, розв'язав низку нових задач щодо стійкості стиснутих стержнів, згину прямокутної пластини, бокової стійкості балок, а також показав практичну придатність запропонованих методів. М. І. Коновалов розробив методи отримання оксидів, спиртів, альдегідів, кетонів, розробив методи виділення та очищення різних нафтенів тощо. К. Г. Шиндлер створив у КПІ машинно-дослідну станцію для випробування

землеробських машин і знарядь, у роботі якої вдало поєднувалася діяльність з підготовки практичних рекомендацій конструкторам щодо вдосконалення землеробських машин і знарядь з навчальним процесом. Багато інших викладачів КПІ також успішно поєднували викладацько-наукову діяльність з практичною.

КПІ був вищою технічною школою нового типу, де студенти отримували глибоку фундаментальну підготовку з математики, механіки, фізики, хімії, інших дисциплін. Навчання поєднувалося з професійно-практичною роботою на виробництві та в лабораторіях. Заохочувалася науково-дослідна та практична робота викладачів і студентів у профільних наукових гуртках. З початку ХХ ст. в інституті створювались науково-технічні гуртки, які відігравали значну роль у підготовці кваліфікованих інженерів.

КПІ мав чотири відділення: механічне, хімічне, інженерно-будівельне та сільськогосподарське. У 1899 році викладачі виступили за створення п'ятого – повітроплавного відділення. Очолив ці починання один з найбільших у ті часи київських ентузіастів авіації професор Микола Артем'єв, талановитий учень Миколи Жуковського. З його ініціативи в 1905–1906 роках при механічному відділенні КПІ було організовано Повітроплавну секцію з відділами аеропланів, гелікоптерів, орнітоптерів і двигунів.

Серед тих, хто пройшов школу Повітроплавного гуртка КПІ – видатний авіаційний конструктор Ігор Сікорський. Він був активним учасником гелікоптерного відділу. Влітку 1908 року студент Сікорський почав працювати над розробкою та спорудженням свого першого гвинтокрила. У 1909–1910 роках він створює два перших у світі гелікоптери. Почав розробляти свої перші аероплани. Саме в механічних і ливарних майстернях та авіагаражі КПІ (нині – приміщення Державного політехнічного музею) були збудовані його машини С-3, С-4, С-5 і рекордні С-6 та С-6А, які стали кращими на той час в Російській імперії.

У 2016 році відбулася знаменна подія: Національному технічному університету України «Київський політехнічний

інститут» було присвоєно ім'я нашого видатного вихованця 1907–1911 років – Ігоря Івановича Сікорського.

Багато технічних галузей завдячують початком свого розвитку в Україні саме Київській політехніці. Факультети КПІ стали основою багатьох відкритих згодом вищих навчальних закладів: Національного аграрного університету (1922 р.), Київського національного університету технологій та дизайну (1930 р.), Київського національного університету будівництва і архітектури (1930 р.), Одеського національного морського університету (1930 р.), Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (1930 р.), Національного університету харчових технологій (1930 р.), Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (1930 р.), Національного авіаційного університету (1933 р.), Вінницького національного технічного університету (1974 р.), Чернігівського національного технологічного університету (1991р.), Черкаського державного технологічного університету (1991р.), Житомирського державного технологічного університету (1991 р.). Дослідно-конструкторські підрозділи КПІ стали базою для створення двох відомих у світі підприємств – Колективного підприємства «Київтрактородеталь» і Приватного акціонерного товариства «Компанія Рісток» (колишній завод «Точелектроприлад»). З КПІ вийшли академічні та галузеві наукові установи і заводи.

КПІ ім. Ігоря Сікорського нині – це більше ніж вищий навчальний заклад. Це великий навчально-науковий, методологічний центр держави, який бере на себе відповідальність за вирішення нових нестандартних проблем розвитку суспільства, це потужний міжнародний центр України, який через сучасну науку, освіту, культуру зміцнює її авторитет у світі, це найбільший молодіжний центр з підготовки будівничих нової країни, це ціле місто науки, освіти, виховання, в якому закладається фундамент майбутнього. З року в рік займає перші позиції в рейтингах українських вищих навчальних закладів.

120 років – цей період був насичений бурхливим життям. Та найголовніше у цьому житті – свято берегти традиції

попередніх поколінь політехніків, примножувати їх. Не слід забувати про спадок, який залишили нам великі попередники, чий досвід також може прислужитися майбутньому.

Пророчі слова першого директора КПІ Віктора Львовича Кирпичова, висловлені ним 120 років тому, з побажанням альма-матер «жити, рости, міцніти, процвітати сотні і тисячі років...» збуваються.

КПІ росте і процвітає, ми впевнені, що таким він буде і надалі.

До 120-річчя започатковано серію «Біобібліографія вчених Київської Політехніки».

Біобібліографічні покажчики висвітлюють основні етапи життя, наукову, науково-організаційну, педагогічну та громадську діяльність вчених.

Перший випуск присвячено організатору і директору Київського політехнічного інституту заслуженому професору Віктору Львовичу Кирпичову.

Арка – архітектурна споруда на в'їзді на територію Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» з вулиці Янгеля на Паркову алею.

*М. Ю. Ільченко,
проректор з наукової роботи КПІ ім. Ігоря Сікорського,
доктор технічних наук, професор, академік НАН України.*

Слово головного редактора

25 червня 2018 року Вченою радою КПІ ім. Ігоря Сікорського прийнято рішення про започаткування нової серії біобібліографічних покажчиків «Біобібліографія вчених Київської Політехніки», затверджено план видання серії на 2018 рік та видання першого випуску серії: «Віктор Львович Кирпичов : біобібліографічний покажчик».

Метою серії є ознайомлення широкого кола користувачів про діяльність наших відомих вчених, їхні праці та здобутки, внесок в розвиток вітчизняної науки та техніки, а також популяризація наукового доробку викладачів Київської Політехніки та приурочити перші видання до 120-річчя КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Концепція серії біобібліографічних покажчиків визначила її наукове призначення як інформування про праці видатних вчених, створення джерелознавчої бази та вивчення їх історичної спадщини. Головне завдання – донести до широкого кола громадськості вичерпну інформацію про історичну місію та наукову діяльність вчених КПІ ім. Ігоря Сікорського у доступному бібліографічному контексті.

Покажчики розраховані на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів та усіх, хто цікавиться історією науки та техніки.

Видання пропонується в електронному та друкованому варіантах.

До покажчиків включаються персоналії; книги (монографії, підручники, навчальні посібники, довідники та ін.), брошури, статті та тези доповідей зі збірників матеріалів конференцій, статті з наукових, науково-популярних збірників, журналів, газет, звіти про НДР, депоновані роботи, видання на іноземних мовах, авторські свідоцтва та патенти, роботи за редакцією вченого та ін. Бібліографічні описи документів

розташовуються у хронологічному порядку, що надає можливість простежувати розвиток наукової творчості вчених за роками. До змісту включаються біографічні статті, перелік основних дат життя та діяльності вченого, література про життя та діяльність, електронні ресурси, архівні матеріали, хронологічний покажчик праць вченого, покажчик винаходів, іменний покажчик.

Видання серії будуть виходити не періодично, але не менше одного випуску на рік та поширюватися на умовах ліцензії Creative Commons «Attribution-ShareAlike» («Атрибуція – На тих самих умовах») 4.0 Всесвітня.

До створення серії біобібліографічних покажчиків «Біобібліографія вчених Київської Політехніки» залучаються фахівці сектору наукової бібліографії відділу інформаційної підтримки освіти та досліджень Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка, працівники Державного політехнічного музею при НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського, вчені окремих факультетів і навчально-наукових інститутів університету, фахівці видавничо-поліграфічного комплексу «Політехніка».

Vivat, crescat, floreat!
(Живи, розвивайся, процвітай!)

Від укладача

Перший випуск відкриває серію біобібліографічних покажчиків «Біобібліографія вчених Київської Політехніки», присвячених видатним науковцям та освітянам університету.

У виданні відображено основні етапи життя, наукової та педагогічної діяльності заслуженого професора, одного з найвидатніших учених-механіків, талановитого інженера і педагога, блискучого організатора вищої технічної освіти в Україні та Росії, визначного громадського діяча, засновника і першого директора Харківського технологічного (1885–1898) та Київського політехнічного інституту (1898–1902), завідувача кафедри опору матеріалів механічного відділення КПІ (1898–1902) Віктора Львовича Кирпичова.

Майже півстоліття продовжувалась в різних галузях науки і техніки багатогранна діяльність видатного вченого, талановитого педагога і організатора. Понад сорок років В. Л. Кирпичов віддав вищій освіті.

На думку В. Л. Кирпичова, принципи організації вищої технічної освіти включають широку загальнонаукову і технічну освіту. Кирпичов був прихильником політехнізації вищої освіти. Вища технічна освіта має сприяти розвитку творчих нахилів особистості, її естетичному вихованню. Свої ідеї організації вищої технічної освіти професор В. Л. Кирпичов зміг в значній мірі втілити в життя.

Віктор Львович написав оригінальні роботи у галузі теоретичної та будівельної механіки, втомленості металів та експериментальних методів вивчення напруг та інші роботи.

Теоретична і прикладна механіка, опір матеріалів і будівельна механіка, теорія регуляторів, урівноважування машин, вивчення напруг оптичним методом, графічне розв'язання рівнянь, теорія еліптичних функцій, варіаційне числення, номографія - далеко неповний перелік курсів, прочитаних В. Л. Кирпичовим у Петербурзькому технологічному, Харківському технологічному, Київському політехнічному і Петербурзькому політехнічному інститутах. Віктор Львович запровадив у викладання графічні і графоаналітичні методи.

Праці В. Л. Кирпичова в галузі опору матеріалів та будівельної механіки є неоцінним вкладом у справу розвитку передових методів розрахунку й випробування інженерних споруд. Його підручники з механіки і опору матеріалів виховали кілька поколінь інженерів.

Наукова і педагогічна діяльність В. Л. Кирпичова зробила виключно великий вплив на розвиток будівельної механіки і теорії опору матеріалів, була неоцінним вкладом у навчання і виховання інженерних кадрів. Педагогічні погляди професора В. Л. Кирпичова не втратили свого значення й у наші дні.

За заслуги перед вітчизною, за свою організаторську та педагогічну діяльність Віктор Львович Кирпичов був нагороджений Імператорськими орденами Святого Рівноапостольного князя Володимира (девіз – «Користь, честь і слава»), Імператорськими Орденами Святої Анни (девіз – «Хто Любить правду, благочестя і вірність»), Імператорськими Орденами Святого Станіслава (девіз – «Нагороджуючи, заохочує») різних ступенів, медалью на Олександрівській стрічці в пам'ять царювання Олександра III.

Підготовка покажчика проводилася за фондами науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, фундаментальної бібліотеки Санкт-Петербурзького державного технологічного інституту (технічний університет), фундаментальної бібліотеки Санкт-Петербурзького державного полі-

технічного університету Петра Великого, Російської державної бібліотеки, Російської національної бібліотеки.

Більшість матеріалів, що увійшли до покажчика, було опрацьовано de visu.

Щира подяка за подану допомогу у збиранні матеріалів фахівцям: завідуючій відділом Муравйовій Ірині Борисівні – сектор рідкісної книги фундаментальної бібліотеки Санкт-Петербурзького державного технологічного інституту, завідуючій відділом краєзнавчої бібліографії фундаментальної бібліотеки Санкт-Петербурзького державного політехнічного університету Петра Великого Брюхановій Ірині Анатоліївні та головному зберігачу Історико-технічного музею Санкт-Петербурзького державного політехнічного університету Петра Великого Нагібіній Аллі Григорівні.

У покажчику наводяться: біографічна стаття про В. Л. Кирпичова, основні дати життя та діяльності вченого, література про життя та діяльність, електронні ресурси, архівні матеріали.

У покажчику представлено творчий доробок видатного вченого за 44 роки (1870–1913).

До хронологічного покажчика праць В. Л. Кирпичова додано перелік праць вченого з фондів НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Виявлені матеріали описано за існуючими правилами, систематизовано та сформовано за хронологічним принципом.

Бібліографічні описи виконані на мові оригіналу згідно стандартів:

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання,

ДСТУ 3582–2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила,

ГОСТ 7.12–93. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила.

Видання доповнене іменним покажчиком.

Пам'ятна стела на місці колишньої садиби Кирпичових в селі Бардіно Бологовської волості Великолукського повіту (нині Новосокольнічеській район Псковської області).

*К. С. Мошинська
 завідувач відділу довідково-бібліографічної та інформаційної роботи
 (1995–2017 рр.), головний бібліограф сектору наукової бібліографії
 відділу інформаційної підтримки освіти та досліджень
 Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка
 КПІ ім. Ігоря Сікорського*

Життєвий та творчий шлях В. Л. Кирпичова

Народився Віктор Львович Кирпичов 8 жовтня 1845 р. в С.-Петербурзі. Спочатку він готувався до військово-інженерної діяльності, яка була традицією в родині Кирпичових. Дід, Матвій Кирилович Кирпичов (1781–1868), селянин Вітебської губернії, одержав офіцерський чин за заслуги у Вітчизняній війні 1812 р., у відставку вийшов у чині підполковника. Батько, Лев Матвійович Кирпичов (1808–1862), закінчив Головне інженерне училище, а потім викладав в ньому математику. Лев Матвійович цілком присвятив себе вихованню своїх дітей. В сім'ї Кирпичових росло семеро синів і одна дочка. До вступу в Полоцький кадетський корпус братів готувала їх мати – Олена Костянтинівна, але з математики з ними займався Лев Матвійович. Всі сім братів закінчили

військові училища і академії. Шість братів В. Л. Кирпичова були значними військовими інженерами, генералами, вченими, професорами військових академій. Родина Кирпичових відзначалася винятковою інтелігентністю та освіченістю. Всі Кирпичови пристрасно захоплювалися наукою та літературою. Віктор Львович любов до літератури проніс крізь усе життя.

Навчався В. Л. Кирпичов в Полоцькому кадетському корпусі, згодом – у Михайлівському артилерійському училищі. Коли він навчався у кадетському корпусі, то самотійно знайомився з різними науковими працями, вивчав іноземні мови, читав англійські книги. Після закінчення Михайлівсь-

кого артилерійського училища у 1863 році В. Л. Кирпичов був зарахований до Кронштадтської фортечної артилерії. Вибір був не випадковим: місце служби було розташоване поруч з С.-Петербургом, що дозволяло займатися наукою, а також самоосвітою, адже у фортеці була чудова бібліотека Морського зібрання (клубу). 24 листопада 1864 року Віктор Кирпичов писав брату Костянтину: «...коли у нас замерзло море, то мені довелося просидіти на одному форті дев'ять днів без чаю і цукру та без усякої провізії, окрім солдатських щів. На щастя, у мене було чимало книг, і я провів ці дев'ять днів досить легко». Віктора Кирпичова цікавили питання з різних галузей знань, а не тільки ті, що були пов'язані з його основною спеціальністю – механікою. Він ділиться з братами своїми висновками: «... минулого року я захопився природничими науками; із річного досвіду я зробив висновок, що ніяке читання популярних книг не може дати такого міцного джерела насолоди, як заняття спеціальні». Пізніше він чудово знав астрономію і ботаніку. Швидко пригадував російську та латинську назву будь-якої рослини, викликаючи подив навіть видатних спеціалістів-ботаніків. Добре розумівся на фізіології та анатомії людини. Віктор Львович любив також історію. Особливо його цікавили середні віки. Великі знання були у нього в галузі середньовічної архітектури. Кирпичов старанно вивчав та конспектував величезну кількість праць з різних галузей техніки – з суднобудування, залізничної справи та ін. А понад усе в роки служби Віктора Кирпичова цікавила математика.

Після дворічної служби в артилерійській бригаді та частинах Кронштадтської фортечної артилерії, 20-річний Кирпичов вступив до Михайлівської артилерійської академії. Ці три роки навчання у Михайлівській артилерійській академії ще більше розширили його науковий світогляд і виховали зацікавленість проблемами механічної технології та металургії, яку він зберіг до кінця свого життя. В. Л. Кирпичов брав участь у гуртку прикладної механіки, яким керував І. О. Вишнеградський, і в майбутньому весь час підтримував зв'язок із своїм улюбленим учителем.

Успішно закінчивши у 1868 р. академію, В. Л. Кирпичов спочатку працював один рік репетитором, а потім штатним викладачем училища й академії. У 1869 р. професор А. В. Гадолін, член комісії, призначеної для розгляду способу обробки сталі, запропонованого Д. К. Черновим, запросив до роботи в ній 23-річного Кирпичова і доручив йому розробити методику та провести всі механічні випробування. Молодий фахівець блискуче впорався з цим завданням. Звіт В. Л. Кирпичова про ці випробування і був його першою друкованою працею. У цьому ж році капітан Кирпичов був призначений правителем справ комісії по застосуванню повітроплавання до військових цілей під головуванням генерала Е. І. Тотлебена. Віктор Кирпичов брав участь у розгляді гелікоптера з електродвигуном («електролет») відставного поручика О. М. Лодигіна, надавши позитивний вплив на його подальшу винахідницьку діяльність.

У 1870 р. В. Л. Кирпичова обирають за конкурсом на вакантну посаду викладача механіки в С.-Петербурзькому технологічному інституті. Під час конкурсу його публічна лекція справила велике враження на комісію. Він починає викладати в інституті прикладну механіку. Водночас відвідує в С.-Петербурзькому університеті лекції з теорії ймовірностей відомого математика й механіка академіка П. Л. Чебишева. Саме ці лекції, а також праці академіка М. В. Остроградського справили найбільший вплив на формування В. Л. Кирпичова як математика. Згодом він поновлював свої знання в Гейдельберзі (Німеччина), де на початку 70-х років працював у знаменитого фізика Г. Кірхгофа, в Бельгії та Швейцарії, навчався у кращих математиків Західної Європи. Молодого науковця також цікавили англійські вчені Дж. Максвелл і лорд Релей, під керівництвом яких він теж працював, і які зіграли важливу роль у становленні майбутнього вченого.

У 1872 р. В. Л. Кирпичов уперше сформулював **закон дроблення стосовно до подібних тіл**. Ще через два роки він незалежно від французького вченого Е. Філіппса довів методами теорії пружності, **закон пружної подібності**, і

сформулював так звану *третю теорему подібності* про достатні умови існування подібності пружних явищ, а пізніше поширив її на конструювання машин при наявності інерційних сил. У 1874 році В. Л. Кирпичов виступив на засіданні Російського фізико-хімічного товариства і опублікував у його журналі виклад і доказ закону *«О подобии при упругих явлениях»*. Професор С. А. Розенбаум вважав, що «по справедливості, закон подібності при пружних явищах, або інакше, закон пружної подібності, повинен іменуватися *Законом Кирпичова»*.

У 1872–1874 рр. Віктор Львович бере участь у дослідженнях великого вченого Д. І. Менделєєва по опису властивостей реальних газів, вирішує задачу про «найвигідніші розміри коромисла терезів» (стаття В. Л. Кирпичова «О наиболее выгоднейших размерах коромысла весов» була надрукована у 1878 році в «Известиях С.-Петербургского практического Технологического Института»). У 1876 р. вони працюють в Комісії по розгляду спіритичних явищ, у дослідженнях польотів апаратів важче повітря.

У вересні 1876 р. В. Л. Кирпичова було обрано професором кафедри прикладної механіки С.-Петербурзького технологічного інституту, де він читав курси з графічної статистики, опору матеріалів, побудови деталей машин, вантажопідйомних машин, керував проектуванням. Ці курси спочатку виходили літографськими виданнями. У НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського збереглися рукописні : *«Графическая статика» (1872 р.)*, *«Курс построения деталей машин» (1873 р.)*, *«Сопротивление строительных материалов» (1878 р.)*, *«Сопротивление материалов» (1879 р.)* – лекційні курси, прочитані В. Л. Кирпичовим у С.-Петербурзькому технологічному інституті. Згодом ці матеріали стали основою його відомих підручників.

У 1876 році В. Л. Кирпичов одружився на Матільді Карловні Циглер. Саме в цьому році Віктор Львович був відряджений до Лондона на виставку наукових приладів, яка була відкрита у Кенсінгтонському музеї. Разом вони поїхали

до Лондона. Там він познайомився з різними вимірювальними машинами та інструментами, та найбільше враження на Віктора Львовича справили обчислювальні машини.

З 1881 року Віктор Львович щороку обирається секретарем навчального комітету С.-Петербурзького технологічного інституту.

Великого значення В. Л. Кирпичов надавав проблемам машинобудування. У 1882 році його призначили членом експертної комісії Всеросійської промислово–художньої виставки в Москві. За особливі заслуги в організації виставки В. Л. Кирпичову був наданий чин статського радника. Робота в цій комісії виявилася дуже корисною для самого вченого. Віктор Львович одержав багато інформації про вітчизняну промисловість. Це дозволило йому краще порівняти становище справ у вітчизняному і західноєвропейському машинобудуванні. У 1883 році в роботі *«Машиностроение в России»* він дав прекрасну характеристику російському машинобудуванню. О. О. Радциг писав, що ця праця є «важливим джерелом для всякого майбутнього історика російського машинобудування».

Одним із перших в Росії В. Л. Кирпичов звернув увагу широких технічних кіл на істотну проблему промисловості, пов'язану з охороною робітників від нещасних випадків на виробництві. У 1882 році вчений виступив по цьому питанню у Російському технічному товаристві (РТТ) в Москві з доповіддю, що одержала високу оцінку спеціалістів. Один з основоположників охорони праці в Росії, інженер-технолог, теоретик санітарії, викладач, науковий письменник з технічних і санітарних питань О. О. Пресс писав: «Доповідь ця мала за мету порушити означене питання серед російських техніків і відзначається тим блиском і великою кількістю цікавих фактів, якими характеризуються всі твори, що виходять з-під пера цього поважного професора».

У 1883 р. В. Л. Кирпичов працює в комісії РТТ по розгляду першого літака в світі О. Ф. Можайського і проекту літального апарату «Літун» конструкції автора багатьох винаходів С. В. Барановського.

У 1884–1885 рр. В. Л. Кирпичов читає лекції з прикладної механіки в нещодавно організованому С.-Петербурзькому інституті цивільних інженерів.

Разом з І. О. Вишнеградським В. Л. Кирпичов у 1884 р. брав участь у роботі Комітету по складанню проекту загального плану промислової освіти в Росії, був призначений членом Вченого комітету Міністерства народної освіти.

У 1885 р. Віктору Львовичу доручили організувати практичний технологічний інститут у Харкові. З 3 липня 1885 р. до 30 січня 1898 р. В. Л. Кирпичов – директор Харківського практичного технологічного інституту.

16 вересня 1885 р. в Харківському практичному технологічному інституті почалися заняття на двох відділеннях: механічному та хімічному, що об'єднували 10 кафедр. Наступного року було відкрито відділення сільськогосподарського машинобудування. Були організовані фізична та хімічна лабораторії, а згодом механічна лабораторія, обладнані креслярські зали, механічні та деревообробні майстерні, де студенти проходили практику. До викладання в інституті Віктор Львович залучив видатних вчених та інженерів: математиків і механіків О. М. Ляпунова, В. О. Стеклова, К. О. Андрєєва, вченого в галузі технології металів К. О. Зворикіна, фізико-хіміка М. М. Бекетова, Х. С. Головіна, Д. С. Зернова, М. Тихомандрицького та ін.

Сам В. Л. Кирпичов поєднував організаційну керівну роботу з науковою і педагогічною діяльністю, викладаючи графічну статистику, опір матеріалів і деталей машин, а періодично – теоретичну механіку і термодинаміку. Лекції професора Кирпичова відзначалися простотою і майстерністю викладу. Коли лекції читав Кирпичов, аудиторії були переповнені. На його лекції завжди приходили студенти інших курсів і факультетів. Професор П. О. Козьмін, тоді гімназист, що вперше переступив поріг вищого навчального закладу, писав: «...для нас, що тріпотіли перед незбагненою складністю науки, тепер стало очевидно, що все в науці ясно й просто, а якщо і є ще закутки, яких ще не сягнув людський

розум, ... ми відкриваємо їх разом з Віктором Львовичем... Ми відчуваємо, що перспективи, намальовані нашим професором, відкривають перед нами величезної складності наукову дисципліну, в якій стоїть багато питань; але разом з тим у його викладі ми бачимо, що ясне розуміння цієї дисципліни доступно найнепідготовленішому студенту. Віктор Львович був лектором величезного таланту, він умів здобути сміливість розуму слухача, вказати на звичайність складних явищ і водночас викликати увагу розуму, відзначаючи складність простих наукових явищ... Віктор Львович, як людина величезного таланту, поєднував роботу думки з роботою серця, і тому його лекції так захоплювали слухачів. Так, це був останній з могокан в науці – єдиний, який вмів знаходити в ній поезію і який до машини логіки додавав важіль натхнення і фантазії».

Основним методом викладання у вищій школі В. Л. Кирпичов вважав поєднання лекцій з семінарами, лабораторним і практичним навчанням.

За завданням Академії наук у 1886–1887 рр. В. Л. Кирпичов провів аналіз знаменитої праці М. П. Петрова по тертю, який отримав Макарівську премію у відповідності з його відкликанням, надрукованим у «Записках Императорской Академии наук».

В. Л. Кирпичов у 1888 р. отримав звання почесного члена Московського Політехнічного товариства поряд з П. Л. Чебишевим, В. О. Вишнеградським, Д. І. Менделєєвим та ін.

У 1890 р. в Харківському технологічному інституті відбувся перший випуск інженерів-механіків і хіміків. Віктор Львович вимагав від інженера детального знайомства з усіма виробничими процесами. У промові, виголошеній на публічному акті Харківського технологічного інституту з приводу його п'ятирічного існування 15 вересня 1890 р., В. Л. Кирпичов відзначив, що інженер, який зовсім не знайомий з прийомами ручної праці, ніколи не буде справжнім керівником робітників. Такий інженер не матиме на заводі належного авторитету.

Напружену організаторську і педагогічну роботу В. Л. Кирпичов поєднував з участю в різних технічних комісіях та нарадах.

У 1890 р. імператорський поїзд слідував маршрутом Ялта – Москва. Однак прибути до місця призначення вчасно імператору Олександрю III та його сім'ї не судилося. У Борках, біля Харкова сталася катастрофа. В якості експертів встановлення причин катастрофи запросили директора Харківського практичного технологічного інституту В. Л. Кирпичова і керівника Південно-Західної залізниці С. Ю. Вітте – провідні фахівці спеціально створеної комісії. Віктор Львович був відомим теоретиком в сферах механіки і залізничного будівництва. Безпосередню участь В. Л. Кирпичова у роботі згаданої комісії засвідчило величезний авторитет вченого як серед вітчизняних, так і закордонних наукових колах.

У 1893 р. В. Л. Кирпичов брав участь у Всесвітній виставці в Чикаго, де його було обрано секретарем Міжнародного комітету експертів механіки. В НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського увазі відвідувачів пропонується *«Отчет о командировке в Северную Америку В. Л. Кирпичева, директора Харьковского технологического института / Всемирная Колумбова выставка в Чикаго»* – раритетне видання 1895 р. У цій книзі Віктор Львович виклав свої враження члена експертної комісії стосовно роботи всесвітньої виставки 1893 р. й тодішнього стану американської промисловості. Аналізуючи досвід американських машинобудівників, В. Л. Кирпичов висловив ряд цінних рекомендацій з різних питань розвитку машинобудування.

В. Л. Кирпичов бере діяльну участь в Харківському відділенні імператорського технічного товариства і робить там ряд доповідей, з яких особливе значення мають доповіді *«Кристаллизация железа от сотрясений в мостах и машинах»* (1892 р.) та *«Новые исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопротивление металлов»* (1894 р.). Останнє повідомлення можна побачити у бібліотеці КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Кирпичов був також одним з організаторів Південно-російського товариства технологів і його головою з 1895 р. аж до від'їзду з Харкова. Брав участь у розробленні статутів Київського і Варшавського політехнічних інститутів, у роботі I і II з'їздів працівників технічної освіти.

В березні 1895 р. помер улюблений вчитель Віктора Львовича І. О. Вишнеградський. У зв'язку з цією сумною подією В. Л. Кирпичов 27 травня 1895 р. виступив на засіданні Харківського відділення Російського технічного товариства з широко відомою промовою *«Иван Алексеевич Вышнеградский, как профессор и учёный»*, яку було опубліковано в журналі «Вестник общества технологов» за 1895 р. Вона зберігається в бібліотеці КПІ ім. Ігоря Сікорського. У цій доповіді В. Л. Кирпичов дав характеристику значення діяльності І. О. Вишнеградського. Він відзначив: «У науковій сфері, подібно до інших галузей духової діяльності людини, існує спадкоємна передача духовних дарів від учителя до учня, щось подібне до посвячення на розумову діяльність. Це можна прослідкувати історично і вказати для багатьох знаменитих у науці людей тих вчених, які передали їм священний вогонь наукового дослідження та направили їх діяльність на розробку тієї чи іншої науки. Таку розробку часто потім учені ведуть цілком самостійно і оригінально, але перший імпульс майже завжди викликають особисті стосунки з ученими, які займаються тією ж наукою, яку обирає собі початкуючий діяч. Наприклад, Платон одержав таку посвяту від Сократа, Ейлер – від Івана Бернуллі, Лібих – від Гей-Люссака». Це положення стосується також і самого В. Л. Кирпичова, який одержав подібне посвячення від великих вчених свого часу, насамперед, від видатного російського вченого І. А. Вишнеградського, завдяки якому визначилася вся його наступна науково-педагогічна діяльність.

В серпні 1896 р. В. Л. Кирпичов, будучи директором ХТІ брав участь в роботі торгово-промислового з'їзду в Нижньому Новгороді, де розгорнулася дискусія про розвиток в країні професійної освіти. Віктор Львович говорив про користь для професійної освіти загального широкого обсягу знань.

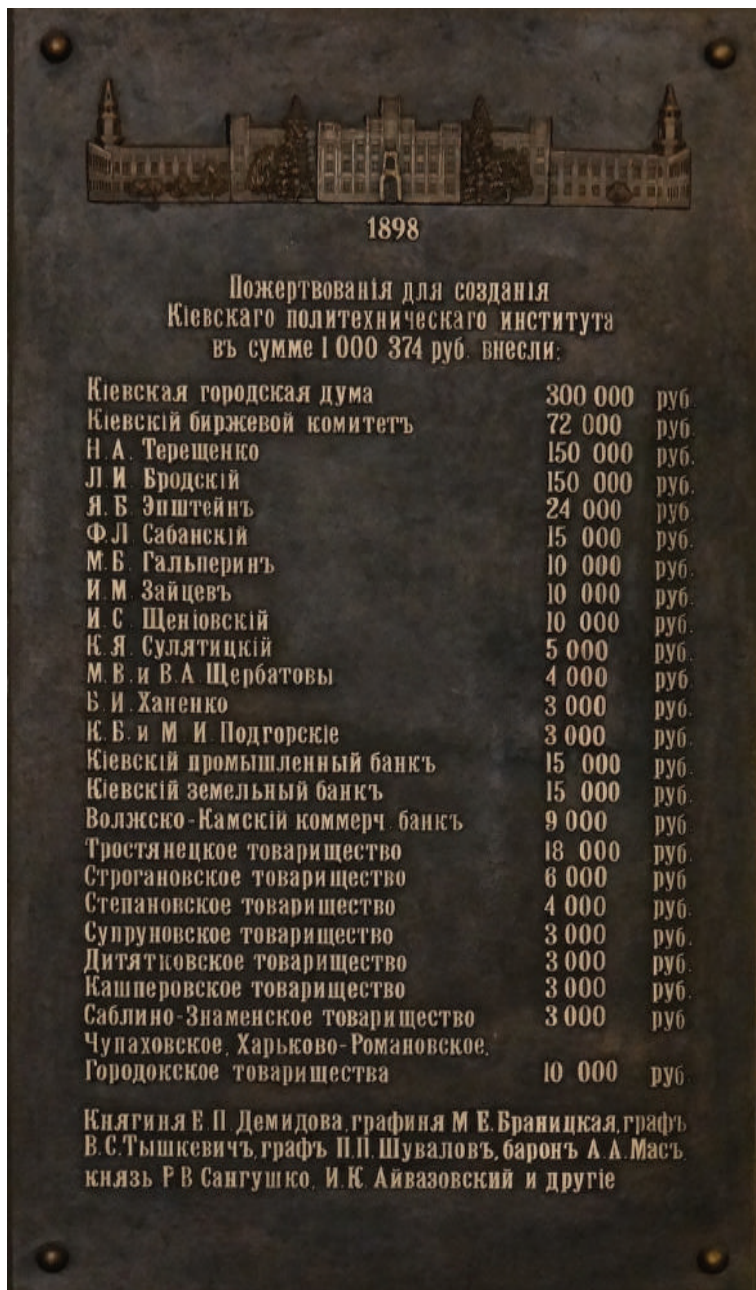
В березні 1897 р. В. Л. Кирпичов одержав завдання Міністерства народної освіти взяти участь у «...ревізії діяльності Рижського політехнічного інституту (РПІ)». Вибір міністерства був не випадковим. Видатний представник науково-технічної думки Росії, директор і професор Харківського технологічного інституту, В. Л. Кирпичов володів великим адміністративним і викладацьким досвідом, був відомий своєю широкою науковою ерудицією, особливо в науках суміжних з прикладною механікою. Упродовж трьох тижнів він ретельно знайомився з справами РПІ. У результаті Міністерство одержало докладний звіт про діяльність інституту. Особливий інтерес мали характеристики наукових і педагогічних заслуг кожного з 23 професорів і викладачів цього закладу. Загальні зауваження про постановку навчального процесу в РПІ, які подав Кирпичов у звіті, відіграли велику роль у подальшому розвитку цього вищого технічного закладу.

У 1898 р. В. Л. Кирпичову знову доручили велику організаційну і керівну роботу – заснування та будівництво політехнічного інституту у Києві.

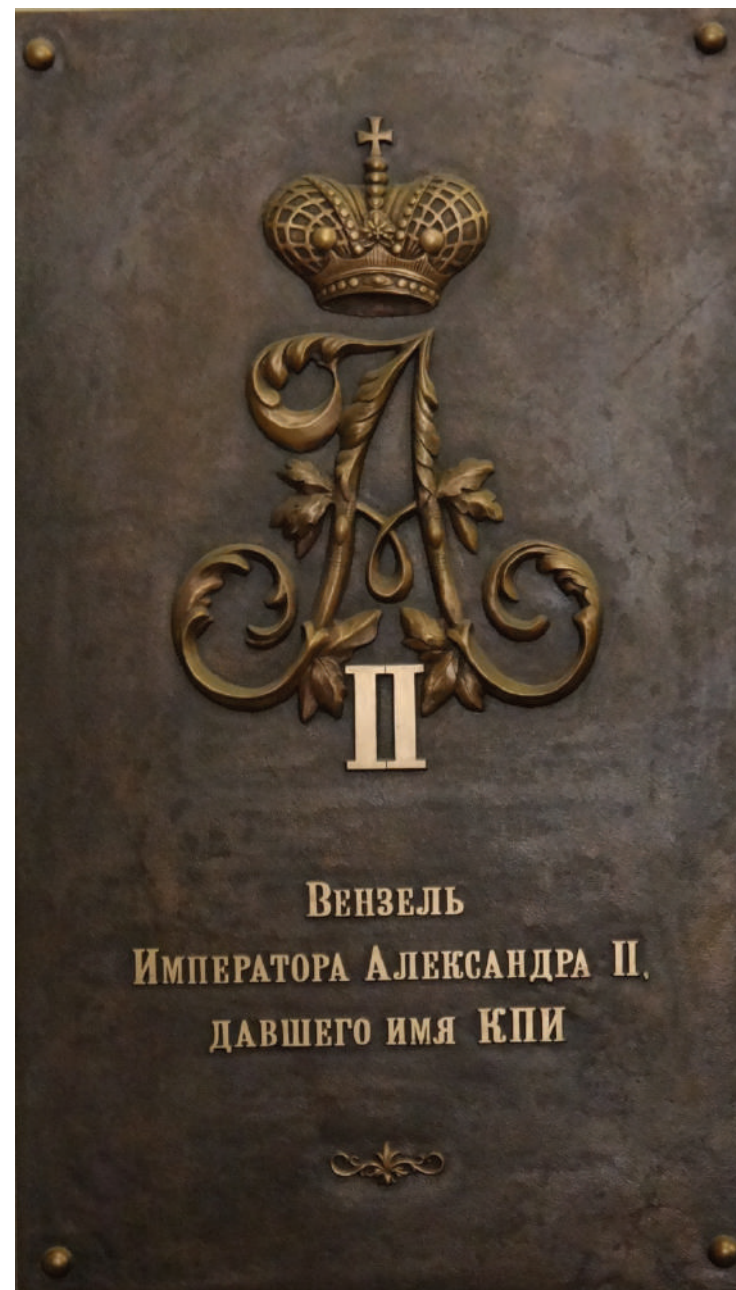
На весні 1898 р. Віктор Львович погодився очолити організацію інституту, Статут якого він розробляв як член комісії при Міністерстві фінансів. «Енергія С. Ю. Вітте і В. І. Ковалевського (в 1892–1900 рр. – директор департаменту торгівлі і мануфактур), підтримана авторитетними вказівками Віктора Львовича, який викликається ... на засідання комісії зі складання статутів нових політехнікумів, перемогли всі перешкоди».

КПІ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, 1 поверх

КПИ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, 1 поверх

КПИ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, 1 поверх

КПИ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, 1 поверх

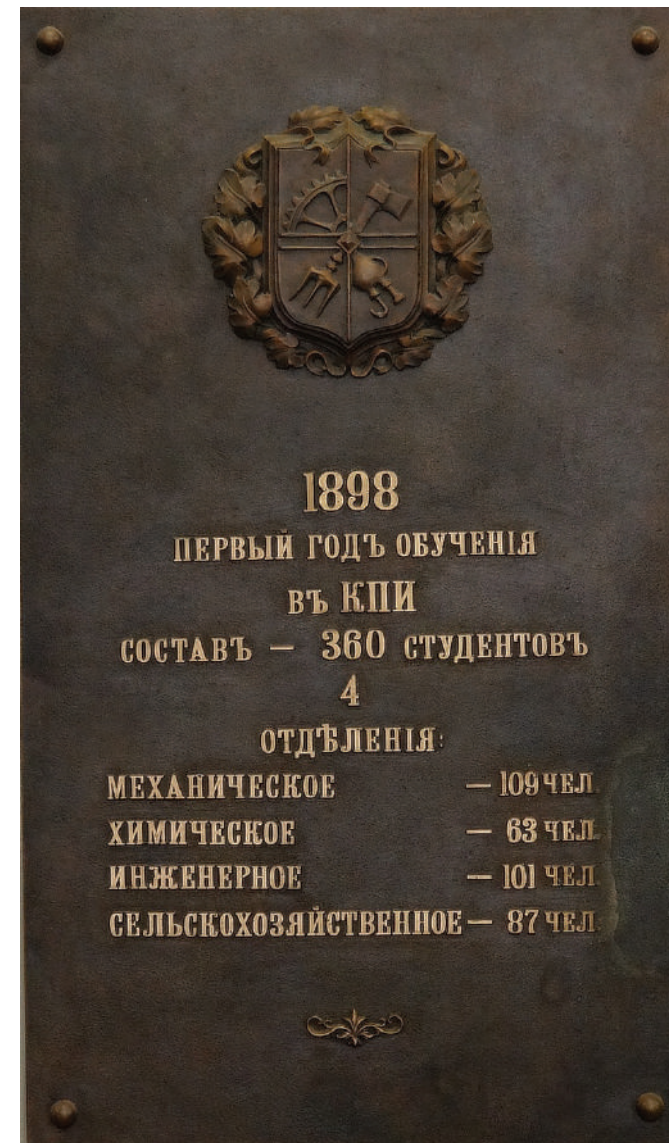
*Первое посещение и дипломатическое по Н.Д.И. (1898г.)
Экспозиция 1го Директора (В.Л.Кирпичева).*

Того ж року інститут було відкрито. В. Л. Кирпичов став його першим директором, а його промову на відкритті інституту *«Vivat, crescat, floreat!»: речь произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского политехнического института императора Александра II, 31 августа 1898 года*», було надруковано в газеті «Киевлянин» (№ 241, 1898 р.) і журналі «Инженер» (№ 9, 1898 р.). Цю промову можна побачити у бібліотеці КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Віктор Львович був закоханий у науку, техніку і вмів цю пристрасть передавати студентам. У своїй промові з нагоди відкриття КПІ 31 серпня 1898 р. він говорив, що інженери – люди генія, здатні придумувати і творити нове. «Якщо хто пропонує лише рутину копіювати давнину, тому не потрібно закінчувати вищого навчального закладу... Але для інженера, насамперед, необхідна солідна наукова підготовка. Він повинен детально вивчити теоретичні предмети – математику, фізику, хімію та інші, залежно від спеціальності... Без перебільшення можна назвати завидною долю тих молодих людей, які присвячують своє життя технічній діяльності і готуються стати інжене-

рами... Вони обирають завданням свого життя виробництво багатств у широкому і дійсному розумінні цього слова». За задумом Кирпичова, велике значення в системі підготовки інженера має художнє виховання. Вчений вважав, що вища технічна школа покликана сприяти естетичному розвитку майбутнього фахівця. Ідеальним зразком інженера В. Л. Кирпичов вважав Леонардо да Вінчі, який поєднував в собі вченого практика і художника. «Інженери повинні турбуватися про красу своїх споруд, а тому вони повинні здобувати і художню освіту» – відзначав В. Л. Кирпичов. Всі ці його думки і побажання актуальні і тепер. Не можна обійтися без будівельного мистецтва та архітектури. Віктор Львович Кирпичов закінчив свою промову словами: «Ми бажаємо йому [інституту] жити, рости, міцніти, процвітати. Нехай життя його почислюється сотнями й тисячами років, а кількість випущених їм інженерів і агрономів – десятками і сотнями тисяч». За час, що минув відтоді, КПІ став одним з найбільших і найавторитетніших вищих навчальних закладів нашої країни.

З 1 вересня 1898 р. на чотирьох відділеннях – механічному, хімічному, агрономічному та інженерному розпочалися заняття. Протягом першого навчального року в інституті навчалися всього 360 студентів. Через 4 роки, у 1901-му, їх вже було 1147. Спочатку заняття проводились у приміщенні комерційного училища на вулиці Бульварно-Кудрявській. Водночас інститут отримав велику ділянку під будівництво площею приблизно 39 га землі.

КПІ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, 1 поверх

Інтенсивна праця в інституті почалась одразу ж. Роботи з організації будівництва навчальних корпусів КПІ очолив В. Л. Кирпичов, він також стежив за комплектуванням його майбутніх майстерень і лабораторій. У 1899 р. став до ладу

хімічний корпус, де розмістилося хімічне відділення, а в 1900 р. – головний корпус інституту, де розмістилися інженерне, механічне та агрономічне відділення, канцелярія, фундаментальна бібліотека. Організатором бібліотеки був видатний учений, фахівець з етнографії, архітектури та мистецтва, а з 1919 р. академік УАН М. Ф. Біляшівський. За час його роботи (1898–1902 рр.) бібліотеку було укомплектовано необхідною науковою та навчальною літературою. Бібліотечні фонди постійно поновлювались новими вітчизняними, а також зарубіжними надходженнями. У 1900 р. було також уведено в дію механічні майстерні з центральною електростанцією для освітлення всіх будівель і опалення головного корпусу, житло для професорів і лаборантів, студентську їдальню. У збудованих приміщеннях розмістилися також необхідні навчально-допоміжні служби – справжня «інженерна лабораторія» зі світлописним кабінетом, з багатими ткальським, гідравлічним та іншими відділами, гарно оснащені хімічна лабораторія, лабораторія з хімічної технології й металургії, фізичний кабінет і лабораторія, механічний кабінет і лабораторія для дослідження матеріалів, майстерня, кабінет приладів і моделей з геодезії і будівельного мистецтва, лабораторія і кабінет землеробства та зоотехніки, кабінет зоології, ботаніки, геології та мінералогії, лісознавства – все це давало можливість широко розгорнути навчальну і наукову роботу. В. Л. Кирпичов згадував про цей організаційний період, як про один з найсвітліших часів в житті інституту. Велика заслуга науковця полягає у створенні при Київському політехнічному інституті першої Київської наукової школи механіки в галузі динамічної і статичної міцності машинобудівного напрямку, яка відіграла значну роль у розвитку вітчизняної науки і техніки.

У 1901–1902 рр. на площі понад 12 га був розбитий парк. Завдяки невтомній енергії В. Л. Кирпичова у весняні дні 1902 р. було швидко закінчено будівництво Київського політехнічного інституту і завершено обладнання лабораторій та майстерень. З 1 лютого того ж року в КПІ почав працювати Інженерний музей. Було також збудовано станцію випробування парових та

інших машин, метеорологічну станцію. Викладачі та студенти обладнали сільськогосподарську ферму, двір для худоби, висадили сад, підготували дослідне поле. У 1902 році в КПІ також працювали музеї: фізичної лабораторії, землеробства, зоологічний та студентських робіт.

Д. І. Менделєєв, який очолював Комісію державних іспитів першого курсу КПІ 1903 р., у доповідній записці Міністерству фінансів писав: «... Я бачив більшість кращих лабораторій Західної Європи, не кажучи вже про російські лабораторії вищих навчальних закладів, і вважаю, що лабораторії, кабінети і майстерні Київського політехнікуму вирізняються з-поміж усього мною баченого не лише сучасністю й багатством обладнання, а й різноманітними вдосконаленнями пристосувань, призначених для студентських занять, що особливо заслуговує на увагу».

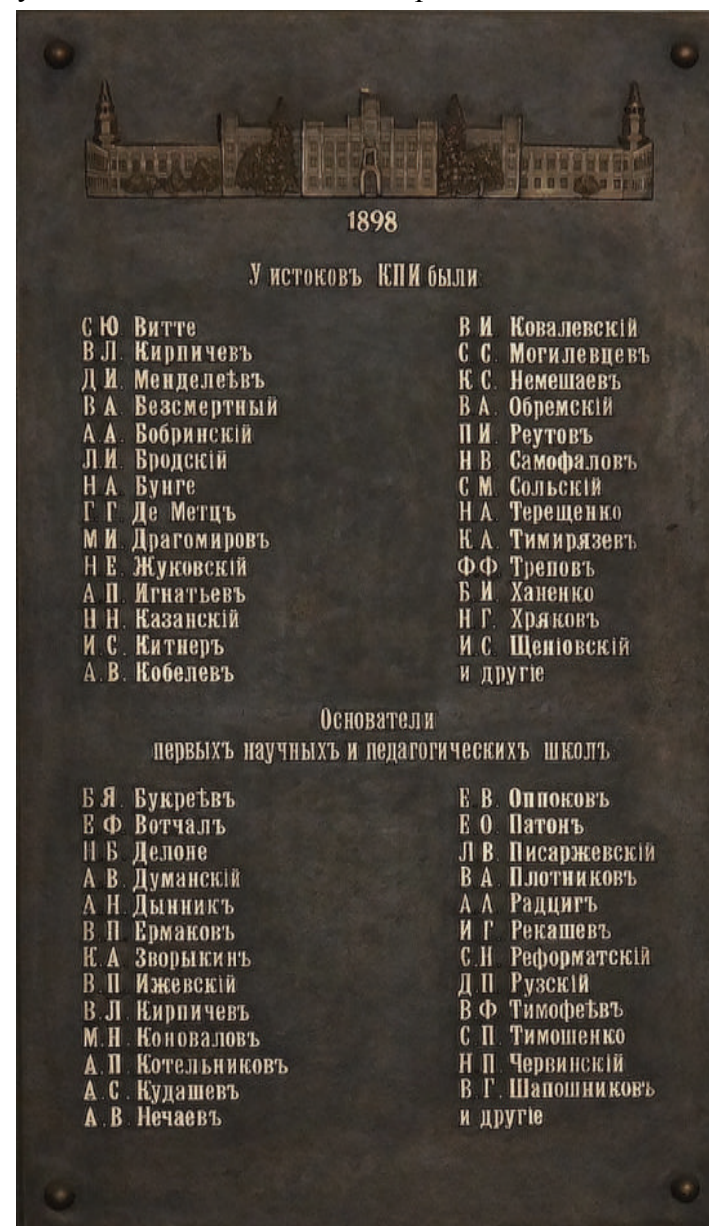
Досвідчений організатор вищої школи В. Л. Кирпичов уміло добирив професорсько-викладацькі кадри. До роботи в інституті він запросив відомих вчених: хіміка-органіка, визначного фахівця у галузі нафтопереробки М. І. Конова-лова, хіміків С. М. Реформатського і Л. В. Писаржевського, видатного фахівця з технології волокнистих речовин і хімії барвників В. Г. Шапошнікова, математиків В. П. Єрмакова і Б. Я. Букреева, фахівця у галузі теоретичної механіки

О. П. Котельникова, фізика Г. Г. Де-Метца, відомого науковця з теорії різання металів К. О. Зворикіна, талановитого зоотехніка М. П. Чирвінського, ботаніка-фізіолога Є. Ф. Вотчала, геолога-мінеролога О. В. Нечаєва, видатного вченого-металурга і металознавця В. П. Іжевського, теплоенергетика О. О. Радцига, спеціаліста з мостобудування Є. О. Патона, архітектора О. В. Кобелева, художника М. К. Пимоненка, а також молодих учених – М. О. Воропаєва, О. М. Динника, К. Г. Шиндлера та ін. Деканами відділень були відомі вчені й умілі організатори навчального процесу професори К. О. Зворикін (механічний і за сумісництвом інженерний факультети), М. І. Коновалов (хімічний), М. П. Чирвінський (агрономічний). В. Л. Кирпичов вважав викладацький склад інституту блискучим, а період організації його – «сонячним».

У день святкування п'ятнадцятирічного ювілею КПІ В. Л. Кирпичов надіслав до Києва промову, де зауважив: «Особливим щастям для інституту, особливою вдачею, яка визначила його блискучий розвиток, була сама можливість залучити до складу його професорів видатних учених різних спеціальностей. Їм найбільше зобов'язаний інститут своїм початковим облаштуванням і подальшим розвитком». «... У житті ... трапляються цілі смуги щастя, періоди, коли все вдається, коли всі труднощі зникають, наче самі по собі ...

Таку щасливу смугу інститут пережив при своєму заснуванні, ця смуга довго освітлювала його кроки».

КПІ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, 1 поверх

З-поміж видатних викладачів слід назвати насамперед самого професора. В. Л. Кирпичова, першого директора інституту і завідувача кафедри опору матеріалів. Він викладав теоретичну механіку та свої основні предмети – опір матеріалів і деталі машин. В. Л. Кирпичов мав рідкісний педагогічний талант. Його лекції приваблювали величезну кількість слухачів різних курсів і факультетів. Часто велика фізична аудиторія не могла вмістити всіх бажаючих.

Всесвітньо відомий вчений-механік ХХ століття, заслужений професор Стенфордського університету у Каліфорнії С. П. Тимошенко у своїх «Воспоминаниях» (виданих на російській мові у Парижі в 1963 року) писав: «Професор Кирпичов у своїй напутній пораді казав мені, що лекція тільки тоді досягає мети, коли вона старанно підготовлена, коли вибрано найбільш простіший спосіб потрібних доказів і підібрані хороші приклади для ілюстрації теорії. Краще починати викладання предмету з найпростіших випадків і тільки тоді, коли вони добре засвоєні слухачами, можна переходити до більш загальних і складних задач... Успіх буде забезпечений, якщо сам студент переконається, що за допомогою лекції він ясніше і легше засвоює предмет, ніж він може цього досягнути, користуючись книгою».

Лекції Кирпичова завжди супроводжувались експериментом, в якому він вбачав засіб безпосереднього дослідження, а також доказ правильності здобутих теоретичних результатів. Він підкреслював, що необхідно навчати студентів мистецтву експериментування; прагнув ще в інституті підготувати майбутнього інженера до безпосередньої виробничої діяльності. Ще у доповіді на другому з'їзді діячів технічної і професійної освіти (1895/1896 рр.) В. Л. Кирпичов сформулював свої пропозиції щодо навчання експериментувати у вищій школі.

В. Л. Кирпичов залучав студентів до науково-дослідницької праці. В організованій ним зразковій механічній лабораторії з випробування різноманітних конструкційних матеріалів професор влаштував захоплюючі практичні заняття, що сприяли розвитку творчого мислення студентів, їхньому

зацікавленню дослідницькою роботою. Віктор Львович керує проектуванням, відвідує засідання відділень (факультетів), особисто веде всі справи правління КПП і Ради.

Напружена діяльність засновника і директора спочатку Харківського технологічного, а потім Київського політехнічного інститутів, експертизи на різних промислових виставках, участь у технічних комітетах інженерних товариствах значно обмежували суто наукову діяльність В. Л. Кирпичова. Однак у цей період він публікує дві праці про міцність і втомленість матеріалів (1891 р., 1894 р.), статті про ґратчасті ферми, про формули складного опору (1901 р.).

Основною працею В. Л. Кирпичова є курс опору матеріалів, який він доповнював і удосконалював протягом усього життя. Ще у 70-і роки ХІХ ст. Кирпичов почав роботу над цією працею, що принесла творцеві всесвітню славу вченого і педагога-методиста. Базою були лекції, які Кирпичов читав у Артилерійській академії (1869 р.), у С.-Петербурзькому технологічному інституті та у Практичному технологічному інституті в Харкові. Протягом 25 років він перероблював, доповнював цей курс і тільки 1898 року був виданий перший його том, а 1900 року – другий том. Після виходу в світ ця праця стала широко популярним класичним підручником. Крім ясного, чіткого викладу матеріалу його особливістю є тісний зв'язок теоретичних питань з експериментальними дослідженнями, висвітлено не тільки теорію міцності матеріалів, але також металознавські й металургійні дослідження. У бібліотеці КПП ім. Ігоря Сікорського збереглися: *«Сопротивления материалов. Учение о прочности построек и машин»* 1-а частина, видано в Харкові у 1898 р. та 1-а частина другого видання – вийшло в Києві у 1900 р.; *«Сопротивления материалов. Учение о прочности построек и машин»* 2-а частина, видано в Києві у 1900 р. та передрук четвертим виданням, яке вийшло під редакцією одного з учнів В. Л. Кирпичова, професора С. П. Тимошенка уже за радянських часів – у 1923 р. А в доповнення – «Атлас» з цієї дисципліни 1905 року видання.

«Лекции по механике» (1900 р.) В. Л. Кирпичова також збереглися в бібліотеці КПП ім. Ігоря Сікорського. Видання

являє собою курс лекцій, читаних у Київському політехнічному інституті студентам технічних відділів. Цей курс, як і інші курси В. Л. Кирпичова, відзначається ясністю і простотою викладання матеріалу, докладним розглядом принципів питань, великою кількістю характерних прикладів і порівнянь, що пояснюють суть дисципліни. Віктор Львович знайомить читачів з новим оригінальним доведенням правила паралелограма сил, яке дав М. Є. Жуковський.

У 1902 р. виходить друком цінний підручник В. Л. Кирпичова *«Основания графической статики»*, який і нині актуальний для вищих навчальних закладів будівельного профілю. Шість разів перевидавався цей надзвичайно популярний курс В. Л. Кирпичова. Екземпляри першого (1902 р.), четвертого (1923 р.) і шостого (1933 р.) його видань також збереглися в НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського, а також збереглося доповнення до цього підручника – недатоване друковане видання *«Основания графической статики : атлас»*. У підручнику систематично і вичерпно викладаються графічні методи розв'язування задач з теоретичної механіки. Праця відзначається лаконічною і ясною мовою, великою кількістю чудових прикладів і цінними практичними порадами.

Перші роки існування КПІ відзначалися студентськими заворушеннями. В. Л. Кирпичов співчував боротьбі студентства за свої права. Він намагався захистити студентів від поліцейських та адміністративних репресій, виступав проти втручання поліції в життя вищого навчального закладу, захищав права студентів. У листі до Міністерства фінансів, яке здійснювало відповідне керівництво політехнічним інститутом, В. Л. Кирпичов писав: «При самій думці про можливість такого моє серце обливається кров'ю і я втрачаю здатність діяти. Я готовий пожертвувати інститутом і своїм здоров'ям, і навіть життям. Переконливо прошу дозволити мені робити все можливе, аби зупинити крайнощі, які можуть статися у Києві. Я ставлюся до студентів, як до рідних дітей. Втрата кожного з них для мене однаково тяжка. Мені залишилося недовго жити, і тим важливіше для мене в останні роки діяти відповідно до переконань мого життя».

Але з 5 березня до вересня 1902 року Міністерство фінансів закрило КПІ для відвідання. За участь в страйках студентів першого курсу було відраховано, а старшокурсників залишили на другий рік. В. Л. Кирпичов тяжко переживав цю подію, стан його здоров'я погіршився. Протестуючи проти репресій та в зв'язку з погіршенням здоров'я він вирішив відмовитись від посади директора КПІ. Тоді міністр фінансів С. Ю. Вітте запропонував В. Л. Кирпичову залишитись на посаді директора ще на півроку, а також закордонну відпустку для лікування.

Від'їжджаючи до Шварцвальда 22 квітня 1902 р., В. Л. Кирпичов ставить свій підпис на Акті прийняття збудованих корпусів КПІ. Саме у горах Шварцвальда, під час цієї вимушеної відпустки, Кирпичов, багато працюючи, написав одну з найвизначніших своїх робіт, котра і досі є світовим зразком наукової літератури – *«Лишние неизвестные в строительной механике»*, яка вийшла друком 1903 року (друге видання – 1934 року). В НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського збереглося перше видання, здійснене у друкарні відомого київського видавця й мецената С. В. Кульженка.

У 1902 році перший директор КПІ Віктор Львович Кирпичов передав книжки з власної книгозбірні бібліотеці КПІ, які зберігаються в її фондах під №№ 9551-9850 й нині є доступними для читачів.

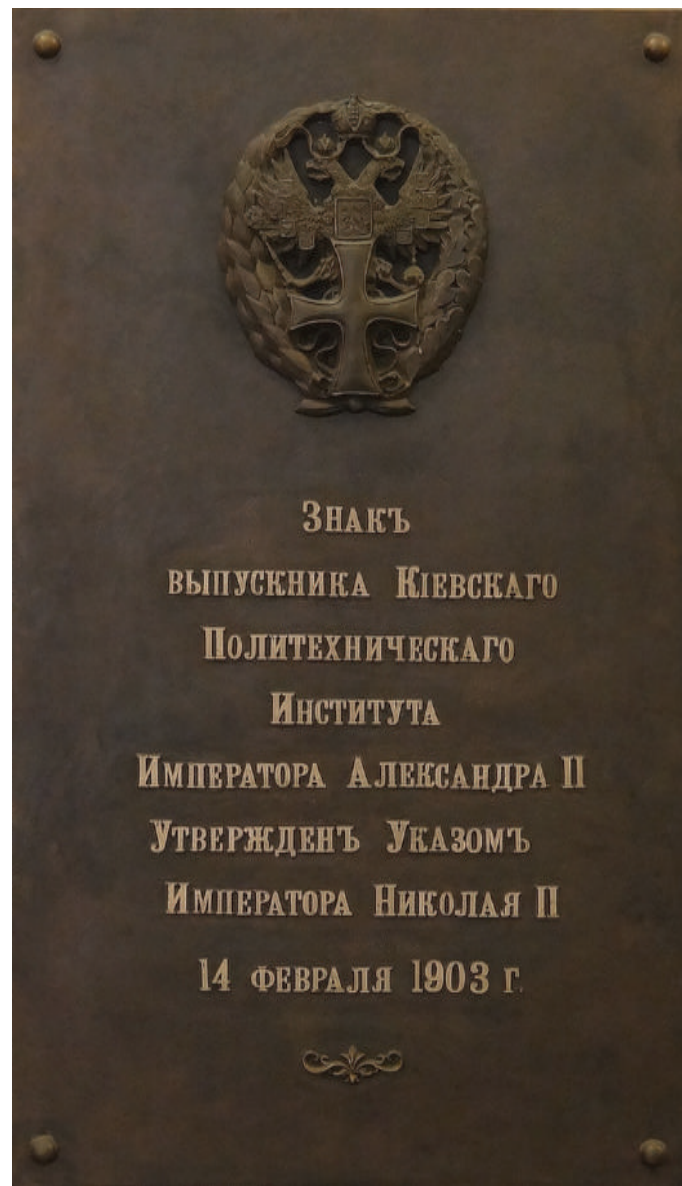
28 вересня 1902 Віктора Львовича було обрано почесним членом ради КПІ. Професор Кирпичов багато сил і енергії вклав у створення і розбудову інституту, тому так важко було розлучатись з улюбленим дітищем. В. Л. Кирпичов неодноразово зазначав, що КПІ «приріс до його серця». Та наприкінці 1902 р. В. Л. Кирпичов був звільнений з посади директора КПІ. Рада інституту звернулася до Міністерства фінансів з клопотанням дозволити В. Л. Кирпичову дочитати студентам курс опору матеріалів та спеціальний курс з будівельної механіки. На посаду директора КПІ було призначено М. І. Коновалова.

В. Л. Кирпичов мріяв «власноруч» випустити перших інженерів КПІ, але йому не вдалося. В січні 1903 р., наступного після його звільнення, відбувся перший випуск інженерів. Голова державної комісії видатний вчений Д. І. Менделєєв дав високу оцінку дипломним роботам студентів-випускників. У своєму звіті він писав: «Маючи 35-річний досвід у справі дипломування у вищих навчальних закладах, я маю сміливість твердити, що такої загальної сукупності спеціальних робіт студентів, які закінчують курс, що я бачив у студентів першого випуску Київського політехнікуму, не можна зустріти у відомих мені університетах і технологічних інститутах, оскільки в цих останніх більшість представлених дисертацій має характер теоретичний і не супроводжується як тут, власними лабораторними дослідженнями, що зустрічаються там лише як особливі винятки». Дипломні роботи та проекти студентів інституту мали творчий і дослідницький характер – про що і дбав перший директор КПІ В. Л. Кирпичов.

Київський політехнічний інститут з самого початку існування став визначним центром підготовки висококваліфікованих інженерів, наукових і педагогічних кадрів. Доречні тут слова професора С. П. Тимошенка, написані наприкінці життя: «Тепер, через 40 років, обдумуючи причину наших досягнень в Америці, я прийшов до висновку, що велику роль в цій справі відіграла освіта, яку нам дали російські вищі інженерні школи».

Видатний науковець В. Л. Кирпичов протягом усього свого творчого життя залишався вірним методів історичного

викладу. Історія науки і техніки посідала чільне місце в його педагогічній діяльності. Він вважав, що інженер має бути ерудованим у своїй галузі спеціалістом.

КПІ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, 1 поверх

Віктор Львович залюбки виступав і з публічними лекціями на загальноосвітні теми. *«Значение фантазии для инженеров»* – конспект одного з таких виступів. В. Л. Кирпичов готував його до урочистих зборів 1901 року. Але урочистості не відбулося, тож професор, справедливо гадаючи, що його міркування можуть зацікавити широкий загал, оприлюднив свою не виголошену промову. «Известия Киевского политехнического института» за 1903 рік, які збереглися у бібліотеці КПІ ім. Ігоря Сікорського, містять цю публікацію. В. Л. Кирпичов вважав, що для успішного розвитку техніки необхідно, крім наполегливої праці, мати та розвивати творчу фантазію, «... яка потрібна для майстрів справи, творців і рушіїв науки. Фантазія потрібна математику, щоб вигадувати нові способи, нові побудови. Без неї він не простуватиметься вперед, а тільки кружлятиме в колі старих ідей... У галузі техніки фантазери зветься винахідниками; у них фантазія розвинута до вищого ступеня, і в цьому вони схожі на великих вчених».

В «Известиях Киевского политехнического института» того ж року опубліковано *«Заметку по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле»* та *«Доказательство теоремы Мориса Леви»*. Названі видання також можна побачити в НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Домігшись від керівного Департаменту торгівлі та мануфактур дозволу видавати у КПІ часопис, В. Л. Кирпичов друкував у ньому й свої статті.

З 1900 р. «Известия Киевского политехнического института» видавалися у вигляді книжок обсягом близько 400 сторінок. Вони склалися з розділів: офіційного, фізико-математичного й хімічного, природничо-історичного й агрономічного, інженерно-механічного, де вміщувалися офіційні матеріали та наукові праці вчених інституту, щорічний звіт про роботу інституту, друкувалися списки студентів, навчальна література та інші матеріали.

*1903 р. – студенти I та II курсів КПІ.
Розпочалась літня геодезична практика.
Площа перед нещодавно збудованим Головним корпусом інституту
ще не впорядкована.*

Влітку 1903 р. В. Л. Кирпичов переїхав до С.-Петербурга. Високо оцінюючи організаторський талант В. Л. Кирпичова, 1903 року міністр освіти призначає його головою будівельної комісії Петербурзького політехнічного інституту. У 1904 р. Віктора Львовича обирають професором інституту.

У С.-Петербурзькому політехнічному інституті В. Л. Кирпичов організував лабораторії з прикладної механіки, де під його керівництвом проводилися наукові дослідження. Зокрема, тут вперше в Росії було розпочато вивчення розподілу напруг оптичним методом.

У 1907 році професор опублікував фундаментальний лекційний курс з теоретичної механіки *«Беседы о механике»*, які напрацював ще у Києві. Найскладніші питання були висвітлені так прозоро і ясно, що книга здобула нечувану для навчальних посібників популярність. Її перевидували сім разів. У бібліотеці КПІ ім. Ігоря Сікорського збереглися видання – перше (1907 р.), друге (1933 р.), третє (1933 р.), четверте (1950 р.) і п'яте (1951 р.).

Професор С. П. Тимошенко у своїх «Воспоминаниях» писав, що коли він викладав теоретичну механіку, працюючи профе-

сором в інженерній школі Мічиганського університету (США), то викладання механіки обмежувалося статикою – динаміки не викладали. Та у 1933–1934 навчальному році на прохання студентів старших курсів та викладачів С. П. Тимошенко почав читати курс динаміки, а за основу свого курсу взяв лекції І. В. Мещерського та особливо користувався «чудовою книгою» В. Л. Кирпичова «Беседы о механике». До американських підручників він не заглядав, а додержувався російських методів викладання механіки. Лекції С. П. Тимошенко мали успіх.

Книга В. Л. Кирпичова «Беседы о механике» до сих пір не втратила свого значення і може служити прекрасним доповненням до курсів теоретичної механіки. Останні видання – шосте (2007 р., 2008 р.), сьоме (2014 р.).

Видатний учений не обходить своєю увагою й «побічні» питання інженерної діяльності. У статті *«К вопросу об охране труда»* (1913 р.) професор Кирпичов підкреслював, що на виробництві недостатньо встановити захисні огорожі – слід перепроєктувати устаткування таким чином, щоб взагалі не було небезпечних для людини місць, відзначав також необхідність запровадити 8-годинний робочий день, критикував систему Тейлора в умовах надмірно довгого робочого дня. Ця стаття стала передмовою до видання книги «Охрана труда в промышленных предприятиях», яку можна побачити у бібліотеці КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Стаття *«Оптическое изучение упругих деформаций»* (1913 р.) засвідчує нове наукове захоплення вченого. В. Л. Кирпичов інтуїтивно передчував, наскільки цей напрям наукових досліджень перспективний для майбуття. Праці *«Об усталости металлов»* (1914 р.) та *«Построение картины скоростей и картины ускорений для плоских механизмов»* (1915 р.) містять основоположні відомості, без яких неможливо створити ні літак, а ні ракетоплан. Статті в журналі «Вестник Общества Технологов» та відбитки цих статей, надрукованих уже по смерті вченого, також можна побачити в НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського.

В. Л. Кирпичов залишив порівняно невелику, але дуже цінну наукову спадщину – понад 40 опублікованих наукових робіт. І всі вони, на думку відомого історика науки і техніки,

члена-кореспондента АН УРСР О. М. Боголюбова, «увійшли в золотий фонд російської технічної літератури».

В останні роки свого життя В. Л. Кирпичов викладає у Петербурзькому політехнічному інституті, консультує складні проекти, дає відгуки на наукові праці, головує комісіями, які вивчають причини руйнування мостів і промислових споруд, керує гуртком викладачів.

В. Л. Кирпичов завжди прагнув бути в курсі подій, що відбуваються в суспільному житті Росії. Активно брав участь у створенні та діяльності науково-технічних товариств, в організації та проведенні з'їздів представників технічних наук. В якості почесного члена брав участь у роботі I з'їзду діячів з гірничої справи, металургії та машинобудування, який відбувся 1910 року в Катеринославі, і в квітні 1913 року в Петербурзі під його головуванням пройшли засідання II з'їзду представників цих спеціальностей. Його не раз обирали почесним членом і головою технічних з'їздів.

У вільний час Віктор Львович займається вихованням своїх онуків.

*Віктор Львович Кирпичов з онуками:
ліворуч – Михайло Леонтович, праворуч – Вітя Радциг*

М. О. Леонтович – академік АН СРСР (1946), професор найстарішого і найбільшого класичного університету МДУ, в 40-х роках минулого століття один з ініціаторів створення Московського інженерно-фізичного інституту (МІФІ) і Московського фізико-технічного інституту, завідувач кафедри теоретичної фізики МІФІ, з 1951 р. керував в Інституті атомної енергії теоретичними дослідженнями з керованого термоядерного синтезу, звіряючи життя дідуся, говорив: «Але я тоді, звичайно, не міг розуміти, який він вчений. Адже мені було всього 10 років».

В. О. Радциг, син ректора Ленінградського Політехнічного інституту О. О. Радцига, очолював кафедру Уральського політехнічного інституту, Челябінського політехнічного інституту, брав участь у святкуванні 100-річчя створеного генієм його діда Харківського Політехнічного інституту.

В останній рік свого життя В. Л. Кирпичов поривався приїхати до Києва на 15-річчя КПІ, отримавши запрошення на свято. Він сумував за Києвом, за своїми друзями-колегами. Але хвороба не дозволила здійснити задумане, тому він надіслав до Києва свою промову, яку зустріли схвально і під оплески. Цю промову також можна побачити у бібліотеці КПІ ім. Ігоря Сікорського.

На день 15-річчя КПІ 30 серпня 1913 року Загальні збори Київського політехнічного товариства інженерів і агрономів надіслали вітальну телеграму В. Л. Кирпичову з проханням прийняти звання Першого Почесного члена Київського Політехнічного товариства. У відповідь Віктор Львович надіслав телеграму з подякою.

Та недовго він був почесним членом товариства. Всього кілька тижнів. 20 жовтня 1913 р. В. Л. Кирпичова не стало. Науково-технічна громадськість тяжко переживала цю втрату. В ті дні у багатьох навчальних закладах відбулися спеціальні засідання, присвячені пам'яті ученого. У газетах і журналах з'явилися статті, нотатки і некрологи, присвячені пам'яті В. Л. Кирпичова.

«Смерть професора Віктора Львовича Кирпичова навіяла глибокий смуток на весь російський інженерний світ. На слав-

ному своєму посту Віктор Львович працював 43 роки, і немає такого глухого залізничного депо або заводика, де не було б відоме його ім'я. По правді, він був батьком російських інженерів», – писав вихованець Харківського технологічного інституту професор П. А. Козьмін.

Пам'ять про цього чудового вченого дуже добре висловив професор Д. С. Зернов, виступаючи на могилі Віктора Львовича: «Ми всі будемо пам'ятати чарівність його особистості до кінця наших днів. І після нас – ім'я його перейде в пізніші покоління інженерів. Не тільки твори його будуть ними читатися як класичні зразкові – Віктор Львович буде жити вічно у вдячній пам'яті як втілення ідеалу, як людина, яка в дивовижній гармонії поєднував у собі силу наукової творчої думки, високий моральний авторитет та бездоганну громадянську доблесть».

Про ставлення до Віктора Львовича студентської молоді можна зробити висновок з промови над його могилою студента Петербурзького політехнічного інституту, а в подальшому професора М. І. Хомутинікова: «... Ми загубили не тільки професора, загубили нашого найкращого друга... Серце його, відкрите, благородне, невпинно билось за нас. Ми вбачали в ньому людину чутливу, з великою душею, з гуманним переконанням, ми поважали його, любили. Так повір же, що частина правди і знання, посіяні тобою в молодих серцях, не загинуть, не зів'януть!... Чим би ми не займалися, над чим би не працювали, в якій би галузі не спеціалізувались, – ми завжди починали з тих азів будівельної механіки і техніки, які з такою дивною силою карбував Віктор Львович у нашому розумі. ... Ми читаємо і зачитуємось його натхненними «Бесідами про механіку», написаними з яскравістю генія ...»

Обірвалося життя великого вченого, та не увірвалася його справа. Мудрість і смілива наукова думка тривають у часі. Праці професора В. Л. Кирпичова – як місток із минулого у завтра, заповіт і настанова.

Харків. Кирпичову Віктору Львовичу пам'ятна дошка.

***Основні дати життя і діяльності
В. Л. Кирпичова***

- 1845** 8 жовтня (26 вересня) народився у Петербурзі в сім'ї викладача математики військового училища.
- 1862** Закінчив Полоцький кадецький корпус.
- 1863** Закінчив Михайлівське артилерійське училище.
- 1863–1865** Служба (стажування) в Кронштадській фортечній артилерії.
- 1865–1868** Навчання в Михайлівській артилерійській академії.
- 1868–1870** Викладач механіки та опору матеріалів в Михайлівській артилерійській академії.
- 1869** Капітан Кирпичов був призначений правителем справ комісії по застосуванню повітроплавання до військових цілей під головуванням генерала Е. І. Тотлебена.

1869–1870 За дорученням Російського технічного товариства виконав першу наукову роботу (разом з академіком А. В. Гадоліним) по механічним випробуванням сталі, обробленій по способу Д. К. Чернова.

1870 Був обраним по конкурсу викладачем механіки на хімічному відділенні С.-Петербурзького технологічного інституту.

1873 Стажування в Німеччині (в Гейдельберзі), де слухав лекції і займався у знаменитого фізика Г. Кірхгофа.

1874 Виступив на засіданні Російського фізично-хімічного товариства з повідомленням про доказ теореми подібності теорії пружності стосовно до явищ пружності.

1876 Одружився на Матільді Карловні Циглер. Відвідав виставку наукових приладів, яка відкрилась в Кенсінгтонському музеї у Лондоні. Обраний професором С.-Петербурзького технологічного інституту на кафедрі прикладної механіки.

1881–1887 Член Ради Російського технічного товариства, з 1884 – довічний член, з 1907 – почесний член цього товариства.

1882 Член експертної комісії Всеросійської промислово-художньої виставки в Москві. Наданий чин статського радника. Виступив на засіданні Російського технічного товариства з першою в Росії доповіддю про охорону робітників від нещасних випадків.

1883 Працює в комісії РТТ по розгляду першого літака в світі О. Ф. Можайського.

1884 Разом з І. О. Вишнеградським приймає активну участь в розробці проекту розвитку загального комплексного плану розвитку промисловості та професійної освіти в Росії. Був призначений членом Вченого комітету Міністерства народної освіти. Читає лекції з прикладної механіки в С.-Петербурзькому інституті цивільних інженерів.

1885–1898 Організатор і директор Харківського практичного технологічного інституту.

1888 Обраний почесним членом Політехнічного товариства при Московському технічному училищі.

1890 Відбувся перший випуск інженерів-механіків і хіміків у Харківському практичному технологічному інституті. Разом з С. Ю. Вігте – провідні фахівці спеціально створеної експертної комісії по встановленню причин катастрофи імператорського поїзда на станції Борки біля Харкова.

1893 Був експертом на Всесвітній промисловій виставці в Чикаго. Знайомився з американськими машинобудівними заводами.

1895 За клопотанням конференції (ради) Михайлівській артилерійській академії був призначений її почесним членом.

1895–1898 Один з засновників і голова Південно-Російського товариства технологів, у подальшому – почесний його член.

1897 Приймав участь в Комісії з питань про вищі технічні навчальні заклади. Завдання Міністерства народної освіти – участь у ревізії діяльності Рижського політехнічного інституту.

- 1898** Вийшов з друку перший том курсу «Сопротивление материалов».
Почесний член Харківського відділення імператорського технічного товариства.
- 1898–1902** Організатор і директор Київського політехнічного інституту.
Завідувач кафедри опору матеріалів механічного відділення.
- 1900** Вийшов з друку другий том курсу «Сопротивление материалов».
- 1902** Товариш (заступник) голови Київського Відділення Імператорського Російського Технічного Товариства.
Присвоєно звання «Заслужений ординарний професор» та «Почесний член Інституту».
За станом здоров'я звільнився з посади директора Київського політехнічного інституту.
Призначений Членом Ради Міністра Фінансів.
Видав курс «Основания графической статики» (у подальшому вийшло шість перевидань).
- 1903** Переїжджає до С.-Петербурга.
Голова будівельної комісії С.-Петербурзького політехнічного інституту.
З осені почав читати в цьому інституті курс прикладної і будівельної механіки.
Вийшла з друку робота «Лишние неизвестные в строительной механике» (друге видання – в 1934 р.).
- 1904** 10 липня нагороджений дипломом за заслуги в організації та становленні Київського політехнічного інституту Імператора Олександра II.
- 1907** Вийшла в світ книга «Беседы о механике» (чотири із п'яти її видань були підготовані уже в радянські часи, шосте видання у 2007–2008 рр., сьоме – у 2014 р.).
Почесний член Російського технічного товариства.

- 1910** Почесний член Першого з'їзду діячів з гірничої справи, металургії та машинобудування.
- 1913** Головував на Другому з'їзді діячів з гірничої справи, металургії та машинобудування.
Написав останні роботи – «Оптическое изучение упругих деформаций», «Об усталости металлов» та «Построение картины скоростей и картины ускорений для плоских механизмов».
Присвоєно звання Першого Почесного члена Київського Політехнічного товариства.
- 1913** 20 (07) жовтня помер в С.-Петербурзі й похований на Волковському кладовищі в С.-Петербурзі.

Поштова марка України, присвячена В. Л. Киричову

Гіпс

КПІ ім. Ігоря Сікорського, головний корпус, коридор 1-го поверху

Література про життя і діяльність Віктора Львовича Кирпичова

*Матеріал розташовано у хронологічній послідовності за роками видань.
У межах кожного року – у хронологічній послідовності
та за алфавітом авторів, назв.*

1870

1. **Отчет** о действиях Русского технического общества за 1869 год // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Типография Экспедиции заготовления гос. бумаг, 1870. – С. 8–15.
2. **Занятия** комиссии назначенной для рассмотрения способа обработки стали, предложенного г. Черновым // Там же. – С. 44–76.
3. **Журнал** общего собрания 22 апреля 1870 г. // Там же. – С. 85–89.
4. **Платов А.** Исторический очерк образования и развития артиллерийского училища. 1820–1870 / А. Платов, Л. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1870. – 380 с.
5. **Платов А.** Приложения к историческому очерку образования и развития артиллерийского училища. 1820–1870 / А. Платов, Л. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1870. – 180 с.

1878

6. **Евневич И. А.** Краткий исторический очерк о С.-Петербургском Практическом Технологическом Институте. 1828–1878 / И. А. Евневич. – С.-Петербург, 1878. – 85 с.
7. **Краткий** исторический очерк о С.-Петербургском Практическом Технологическом Институте. 1828–1878. – С.-Петербург, 1878. – 165 с.

1879

8. **Пятидесятилетний** юбилей С.-Петербургского Практического Технологического Института. 28-го Ноября 1878. – СанктПетербург : Типография Императорской Академии наук, 1879. – С. 111, 179. – Из текста: Список лиц, служивших и служащих в Спб. Технологическом Институте: Кирпичев, Виктор Львович, преподаватель артиллерийской академии. В 1870 г.

избран по конкурсу преподавателем механики на химическом отделении на место М. О. Окатова. С 1876 г. состоит профессором института на кафедре прикладной механики...

9. **1828–1878.** Краткий исторический очерк о С.-Петербургском Практическом Технологическом Институте. – С.-Петербург, 1879. – 125 с.

10. **Журнал** заседания Совета 20 декабря 1878 г. // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Типография Экспедиции заготовления гос. бумаг, 1879. – С. 76–82.

1883

11. **Действия** общества // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Типография Экспедиции заготовления гос. бумаг, 1883. – Вып. 4. – С. 339–340.

1885

12. **Проект** Положения об Институте Инженеров Путей Сообщения, составленный Конференцией Института и рассмотренный Учебным отделом с Высочайше утвержденным 16 апреля 1885 г. Положением о Харьковском Технологическом Институте. – С.-Петербург, 1885. – 12 с.

13. **Устав** Харьковского технологического института 1885 г. – Харьков, [1885]. – 18 с.

14. **По поводу** предстоящего открытия Технологического Института // Харьковские Губернские Ведомости. – 1885. – 8 мая.

15. **Семевский М. И.** Полоцкий кадетский корпус. 1835–1885 гг. / М. И. Семевский // Русская Старина. – 1885. – № 12. – С. 697–704.

1887

16. **Апреля 16.** Высочайше утвержденное Положение о Харьковском Практическом Технологическом Институте // Полное собрание законов Российской империи. 1885 : от № 2643–3435 и Дополнения. – Собрание третье. – С.-Петербург : Гос. тип., 1887. – Т. V. – С. 156–162. – (№ 2870).

1888

17. **Сообщения** Харьковского Математического Общества. Вторая серия. – Харьков : Типография М. Ф. Зильберберга, 1888. – Т. I, № 2. – С. 283, 284.

1890

18. **Задачи** высшего технического образования : речь, произнесенная на публичном акте Харьковского Технологического Института 15-го сентября 1890 года В. Л. Кирпичевым, директором и профессором института / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография В. С. Бирюкова, 1890. – 24 с. – С приложением краткого отчета о состоянии Харьковского Технологического Института в 1890 году.

1891

19. **Пресс А. А.** Защита жизни и здоровья рабочих на фабриках и заводах / А. А. Пресс. – С.-Петербург, 1891. – С. 7–8.

1892

20. **Григорович Д. В.** Литературные воспоминания / Д. В. Григорович // Русская Мысль. – 1892. – Декабрь. – С. 1–48.

1893

21. **Краткий** исторический очерк деятельности Императорского Русского Технического Общества с его основания по 1 января 1893 г. – С.-Петербург, 1893. – 20 с.

1894

22. **Ланговой Н. П.** С.-Петербургский Практический Технологический Институт. 1828–1893 : краткий исторический очерк / Н. П. Ланговой. – С.-Петербург, 1894. – 48 с.

23. **Новые** исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопротивление металлов : сообщение В. Л. Кирпичева в общем собрании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 8 октября 1894 года / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография Зильберберга, 1894. – 44 с. : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

Те ж // Записки Харьковского отделения Императорского Русского Технического Общества. – 1894. – Вып. 12. – С. 76–89 : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

1895

24. *Десятилетие* Харьковского Практического Технологического Института. 1885–1895 гг. : отчет, прочитанный на годовом акте 15-го сентября 1895 года директором института В. Л. Кирпичевым / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография Зильберберга, 1895. – 21 с.

25. *Иван Алексеевич Вышнеградский*, как профессор и учёный : читано В. Л. Кирпичевым на заседании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 27 мая 1895 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Типография Р. Голике, 1895. – 22 с. – Отдельные оттиски из журнала «Вестник Общества Технологов».

Те ж // Вестник Общества Технологов. – 1895. – № 6. – С. 95–100.

26. *Кирпичев Виктор Львович* // Энциклопедический словарь / Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – С.-Петербург : Тип.-Литогр. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон, 1895. – Т. XV. – С. 128.

27. *Новые* исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопотвление металлов : сообщение В. Л. Кирпичева в общем собрании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 8 октября 1894 года / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография Зильберберга, 1895. – 44 с. : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

Те ж // Записки Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества. 1894 г. – Харьков : Типография Зильберберга, 1895. – С. 1–44 : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

28. *Отчет* о командировке в Северную Америку В. Л. Кирпичёва, Директора Харьковского Технологического Института / В. Л. Кирпичев ; Всемирная Колумбова Выставка в Чикаго ; Издание Департамента Торговли и Мануфактур Министерства Финансов. – С.-Петербург : Типография кн. В. П. Мещерского, 1895. – 69 с. : ил., табл., 8 вкл. л. рис.

1896

29. *Антошин Н.* Взгляд на механическую промышленность Америки : по отчету В. Л. Кирпичева о командировке в Северную Америку / [Н. Антошин]. – С.-Петербург : Тип. бр. Пантелеевых, [1896]. – 5 с.

Те ж // Железнодорожное дело. – 1896. – № 35 ; № 36.

30. *Гаршин Е.* Техническое образование в России / Е. Гаршин. – С.-Петербург, 1896. – 46 с.

31. *Протокол* второго общего собрания членов Южно-Русского Общества Технологов // Известия Южно-Русского Общества Технологов. 1896–1897 гг. – Харьков : Южно-Русское Общество Технологов, 1896. – № 1. – С. 1–4.

1897

32. *Известия* Южно-Русского Общества Технологов. Т. I : 1896–97 гг. / под ред. И. Е. Трескина. – Харьков : Типография и Литография Зильберберг, 1897. – [4], 148 с. : 13 вкл. л. черт.

33. *Народное* образование на Всероссийской выставке в Нижнем Новгороде в 1896 г. Отчет заведывавшего XIX отделом / Е. Ковалевский, Л. М. Брамсон, Г. Ю. Гессе [и др.] – С.-Петербург : Типография А. С. Суворина, 1897. – IV, 461 с.

34. *Отчет* о состоянии Харьковского Практического Технологического Института за 1896 год. – Харьков : Тип. и Литогр. Зильберберг, 1897. – 48 с.

35. *Анопов И. А.* По вопросу о мерах к наиболее быстрому, с наименьшими затратами, распространению в нашем отечестве высшего специального образования / И. А. Анопов // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Тип. Имп. Академии Наук, 1897. – № 4. – С. 1–49.

36. *I Заседание* Комиссии по вопросу о высших технических учебных заведениях, 12-го октября 1897 года // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Тип. Имп. Академия Наук, 1897. – № 11. – С. 1–27.

37. *II Заседание* Комиссии по вопросу о высших технических учебных заведениях, 22-го октября 1897 года // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Тип. Имп. Академии Наук, 1897. – № 12. – С. 29–79.

1898

38. *Абрагамсон А.* Киевский Политехнический Институт Императора Александра II-го : краткий очерк его возникновения / А. Абрагамсон. – Киев : Лито-типограф. Товарищ. И. Н. Кушнеров и К^о, в Москве. Киевское отделение, 1898. – 54 с. – Извлечено из журнала «Инженер» за 1898 г.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/kpi%20kratkiy%20oчерk.pdf>. –
Загл. с экрана.

39. *Записки* Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества. 1898. Вып. I. – Харьков : Типография «Южного края», 1898. – 108 с.

40. *Инструкция* для инспекции Киевского Политехнического Института Императора Александра II-го : одобрена Советом Института и утверждена директором. – Киев : Типография С. А. Спидиоти, [1898]. – 6 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/instrukcija%20dlja%20inspekci%20kpi.pdf>. – Загл. с экрана.

41. *Положение* и Устав Политехнического Института Императора Александра II в Киеве. – Киев : Типография К. Н. Милевского : Типография В. Киршбаума, 1898. – 58 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/polojenie%20i%20ustav.pdf>. –
Загл. с экрана.

42. *Положение* о Киевском Политехническом Институте Императора Александра II. – Киев : Типография «Работник», 1898. – 17 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/pologenie%20o%20kpi.pdf>. –
Загл. с экрана.

43. *Правила* для студентов Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Губернская типография, 1898. – 11 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/pravila%20dlja%20studentov%20kpi.pdf>. – Загл. с экрана.

44. *Съезд русских деятелей по техническому и профессиональному образованию*. 2-й Съезд русских деятелей по техническому и профессиональному образованию в России. 1895–1896 гг. Секция I высших учебных заведений : труды / под ред. Д. С. Зернова, С. П. Ланговаго. – Москва : Тип.-Литогр. И. Д. Худякова. – 1898. – 131 с.

45. *Аристов И. В.* О некоторых желательных изменениях в системе преподавания теоретических предметов в высших

технических учебных заведениях / И. В. Аристов // 2-й Съезд русских деятелей по техническому и профессиональному образованию в России. 1895–1896 гг. Секция I высших учебных заведений : труды / под ред. Д. С. Зернова, С. П. Ланговаго. – Москва : Тип.-Литогр. И. Д. Худякова, 1898. – С. 73–83.

46. *Кирпичев В. Л.* Экспериментальная Механика и Механические Лаборатории высших технических учебных заведений / В. Л. Кирпичев // Там же. – С. 119–126.

47. *Царовский В.* Киевский Политехнический Институт Императора Александра II / В. Царовский ; Издание Ф. Л. Иссерлиса. – Киев : Типо-литогр. П. Барского, 1898. – 39 с.

48. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев. – Киев : Типо-лит. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1898. – 22 с. – Оттиск из № 241 «Киевлянина» за 1898 г.

Те ж // Киевлянин. – 1898. – 1 сент. (№ 241).

49. *III Заседание* Комиссии по вопросу о высших технических учебных заведениях, 26-го октября 1897 года // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Тип. Имп. Академии Наук, 1898. – № 1. – С. 81–131.

50. *IV Заседание* Комиссии по вопросу о высших технических учебных заведениях, 4-го ноября 1897 года // Там же. – С. 132–175.

51. *V Заседание* Комиссии по вопросу о высших технических учебных заведениях, 9-го ноября 1897 года // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Тип. Имп. Академии Наук, 1898. – № 2. – С. 177–225.

52. *VI Заседание* Комиссии по вопросу о высших технических учебных заведениях, 23-го ноября 1897 года // Записки Русского Технического Общества. – С.-Петербург : Тип. Имп. Академии Наук, 1898. – № 3. – С. 227–291.

53. *Резолюция* комиссии при Русском Техническом Обществе об организации политехнических институтов, наиболее соответствующих задачам высшего технического образования // Записки Императорского Русского Технического Общества. – С.-Петербург, 1898. – № 4. – С. 30–31.

54. *Радциг А. А.* К вопросу о распределении учебного времени на механических отделениях высших технических учебных заведений / А. А. Радциг // Техническое Образование. – 1898. – № 8. – С. 1–8.

55. *Гаршин Е.* Высшее техническое образование на Нижегородском торгово-промышленном съезде 1896 г. / Е. Гаршин // Там же. – С. 34.

56. *Об истории* возникновения Киевского Политехнического Института Императора Александра II // Инженер. – 1898. – № 9. – С. 372–373.

1899

57. *Киевский* Политехнический Институт Императора Александра II : альбом фотографий. – [Киев : Н. Козловский и Гаас, 1899]. – [75] отд. л. фотогр. в папке.

58. *Отчёт* о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1898 г. – Киев : Типография П. Барского, 1899. – 16 с. – О Директоре Института Кирпичеве В. Л. – С. 5, 7, 13, 14.

59. *Личный* состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II в 1899–1900 академическом году. – [Киев] : Киев. губерн. Тип., [1899]. – 18 с.

60. *Ренненкамф Н. К.* Киевский Политехнический Институт Императора Александра II / Н. К. Ренненкамф. – Киев, 1899. – 24 с.

Те ж // Русская Мысль. – 1899. – Кн. 1. – С. 57–74.

61. *Устав* Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – [Киев] : Киево-Галицкая Типо-Литография, 1899. – 31 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/ustav%20kpi.pdf>. – Загл. с экрана.

62. *Устав* Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – [Санкт-Петербург : Типография В. Киршбаума, 1899]. – 39 с.

63. *Постройка* зданий Политехнического Института в г. Киеве // Неделя строителя. – 1899. – № 34. – С. 253–255 ; № 35. – С. 258–260 ; № 36. – С. 265–266 ; № 37. – С. 272–273.

64. *Vivat, Crescat, Floreat!* : речь произнесенная В. Л. Кирпичевым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев // Инженер. – 1899.

1900

65. *Отчёт* о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1899 г. – Киев : Типо-литография Губернского Правления, 1900. – 56 с. : табл. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 9, 12, 14, 17, 19, 49, 53, 54. – Из текста: Директор и ординарный профессор Института – тайный советник Виктор Львович Кирпичев. В настоящей должности (IV кл.) с начала 1898 г., орд. Св. Анны 1-й степ. – С. 49.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/otchet%201899.pdf>. – Загл. с экрана.

66. *Личный* состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : в 1900–1901 академическом году. – Киев : Типография Петра Барского, [1900]. – 26 с. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 1, 21, 23. – Из текста: Директор и Ординарный Профессор Института – тайный советник Виктор Львович Кирпичев. В настоящей должности (IV кл.) с начала 1898 г., орд. Св. Станислава и Анны 1-й степ. – С. 1.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/LS1900-01.pdf>. – Загл. с экрана.

1901

67. *Июня 8.* Высочайше утвержденное Положение о Киевском политехническом институте императора Александра II // Полное собрание законов Российской империи. 1898. Отделение I : от № 14861–16309 и Дополнения. – Собрание третье. – С.-Петербург : Гос. тип., 1901. – Т. XVIII. – С. 523–532. – (№ 15609).

68. *Киевский* Политехнический Институт Императора Александра II : альбом исполнительных чертежей : 1898–1901 : по утвержд. проектам академика архитектуры И. С. Китнера. – [Киев, 1901]. – [2] с., [45] л. черт.

69. *Ответы* Совета Киевского Политехнического Института Императора Александра II на вопросные пункты, касающиеся устройства университетов и высших специальных учебных заведений. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1901. – 29 с. – Библиогр.

70. *Отчёт* о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1900 год. – Киев : Типо-лит. студ. Г. К. Таценко, 1901. – 88 с.

71. **Фотоальбом** лабораторий и кабинетов, электростанций Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев, 1901.

1902

72. **Гусев А. Н.** Харьков: его прошлое и настоящее в рисунках и описаниях : историко-справочный путеводитель / А. Н. Гусев. – Харьков : Типография Адольфа Дарре, 1902. – 260 с.

73. **Дементьев К. Г.** Страница из истории Киевского Политехнического Института Императора Александра II / К. Г. Дементьев. – Киев, 1902. – 16 с.

74. **Кельберин И.** История возникновения Киевского Политехнического Института Императора Александра II / И. Кельберин. – Киев : Скоропечатня И. М. Розета, 1902. – 90 с.

75. **Личный** состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : на 1902–1903 академический год. – Киев : Типогр. С. В. Кульженко, [1902]. – 37 с. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 2, 36, 37. – Из текста: Почетный Член Института, член Совета Министра Финансов, заслуженный ординарный профессор, тайный советник Виктор Львович Кирпичев. Имеет ордена св. Станислава и св. Анны I-й ст. Читает на II курсе отделений механического, химического и инженерного лекции по сопротивлению материалов и графической статике по 4 часа в неделю и руководит практическими занятиями по этим предметам. Адрес: здание Института. – С. 2.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/LS1902-03.pdf>. – Загл. с экрана.

76. **Отчет** о постройке Киевского Политехнического Института Императора Александра II : исполнительные сметы по строительным работам на сумму 2451233 руб. 74 коп. / [сост.: инж. А. В. Кобелев, архитекторы И. С. Китнер и П. И. Реутов]. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1902. – 584 с.

77. **Правила** библиотеки Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Типография Н. А. Гирич, 1902. – 15 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/pravila%20biblioteki.pdf>. – Загл. с экрана.

78. **Правила** о приеме на старшие курсы Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Тип. С. А. Спильоти, [1902]. – 12 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/pravila%20o%20prieme.pdf>. – Загл. с экрана.

79. **Собрание** фотографических снимков Киевского Политехнического Института Императора Александра II : снятых для альбома, поднесенного бывшему Директору В. Л. Кирпичеву в 1902 г. Ч. 1. – [Киев : КПИ, 1902]. – 52 л. фотоил.

80. **Листок** Инженерного кружка. Отдел III. – Киев, 1902. – № 1. – С. 3–4.

81. **История** возникновения кружка // Листок Инженерного кружка. – Киев, 1902. – № 1. – С. 3.

82. **Устав** Инженерного кружка при Киевском Политехническом Институте Императора Александра II // Там же. – С. 4.

83. **О сходках** и студенческих волнениях в КПИ в связи с введением «Временных правил о студенческих организациях» : сообщение // Искра. – 1902. – 15 февр. (№ 17).

1903

84. **Де-Метц Г. Г.** Описания сооружения и оборудования физической лаборатории при Киевском Политехническом Институте Императора Александра II. 1898–1903 / Г. Г. Де-Метц. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – 35 с.

85. **Отчёт** о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1901 год. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – 95 с. – О Кирпичеве В. Л. – С. 9, 19, 20, 23, 28, 81.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/otchet%201901.pdf>. – Загл. с экрана.

86. **Отчёт** о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1902 год. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – 251 с. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 3, 6–7, 9, 26, 32–33, 108. – Из текста: Резолюцией Г. Министра Финансов Директор Института и ординарный профессор В. Л. Кирпичев утвержден в звании заслуженного ординарного профессора и по представлению Совета – почетным членом Института. – С. 3 ; В конце отчетного года Директор Института В. Л. Кирпичев Именным ВЫСОЧАЙШИМ указом назначен Членом Совета Министра Финансов... – С. 6–7 ; Профессор В. Л. Кирпичев

состоял товарищем председателя Киевского Отделения Императорского Русского Технического Общества, сверх того осенью отчетного года принимал участие, в качестве председателя Министерства Финансов, в занятиях комиссии по преобразованию университетов и технических высших учебных заведений при Министерстве Народного просвещения. – С. 32–33.

87. **Личный** состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : на 1903–1904 академ. год. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1903. – 48 с. – Из текста: Почетный Член Института, Член Совета Министра Финансов, Тайный Советник Виктор Львович Кирпичев. Адр.: С.-Петербург. – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/LS1903-04.pdf>. – Загл. с экрана.

88. **Первый** выпуск Киевского Политехнического Института. Химическое отделение. 1898–1903 : [альбом фотографий]. – [Киев : КПИ, 1903]. – 7 л. фотоил.

89. **Протоколы** и отчеты Киевского отделения Императорского Русского Технического Общества за 1903 год. – Киев : Типография И. И. Горбунова, 1903. – 15 с. – Оттиск из «Записок» К. О. И. Р. Т. О. – Т. XXXIII, № 16. – Из текста: Кирпичев Виктор Львович, пожизненный член – С.-Петербург.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/protokoly%20i%20otchety%201903.pdf>. – Загл. с экрана.

90. **75-летний** юбилей С.-Петербургского Практического Технологического Института. 28 ноября 1903 г. – С.-Петербург, 1903. – 411 с.

91. **Семидесятипятiletний** юбилей С.-Петербургского Практического Технологического Института ныне Императора Николая I. 28-го Ноября 1903 г. / сост.: И. А. Евневич, И. Ф. Феодоров. – С.-Петербург : Типо-Литография П. Т. Ревина, 1903. – 107 с.

92. **Сведения** о лицах, служивших и служащих в С.-Петербургском Технологическом Институте Императора Николая I / сост.: И. А. Евневич, И. Ф. Феодоров // Семидесятипятiletний юбилей С.-Петербургского Практического Технологического Института ныне Императора Николая I. 28-го Ноября 1903 г. – С.-Петербург : Типо-Литография П. Т. Ревина, 1903. – С. 46–47. – Из текста: Кирпичев, Виктор Львович окончил курс в Михайловской Артиллерийской Академии. В 1869 г. поступил в

Технологический Институт преподавателем механики на химическом отделении, а с 1976 г. состоял профессором Института и секретарем Учебного Комитета... В 1885 году оставил Институт, вследствие назначения его директором Харьковского Технологического Института...

1904

93. **Отчёт** о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1903 год. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1904. – 235 с. : табл. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 171, 199. – Из текста: Почетный Член Института, Член Совета Министра Финансов, Тайный Советник Виктор Львович Кирпичев. – С. 199.

94. **Личный** состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : на 1904–1905 академ. год. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1904. – 60 с. – Из текста: Почетные члены Института: Его Превосходительство бывший первый директор и организатор Киевского Политехнического Института, Заслуженный Профессор сего Института, Член Совета Министра Финансов, Тайный Советник Виктор Львович Кирпичев. – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/LS1904-05.pdf>. – Загл. с экрана.

1905

95. **Отчет** за 1904 год : (год второй). О деятельности Общества вспомоществования нуждающимся студентам Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Типо-Литография Т-ва «Печатня С. П. Яковлева», 1905. – 32 с. – Из текста: Почетные члены: (Избранные в Общем Собрании 28 Мая 1903 г.)... Кирпичев Виктор Львович, Тайный Советник, Член Совета Министра Финансов, заслуженный Профессор. – С. 27.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://www.library.kpi.ua/system/files/otchet%201904%20vspom_0.pdf. – Загл. с экрана.

96. **Отчёт** о состоянии ХТИ за 1885 год // Известия Харьковского Технологического Института Императора Александра III. Т. I. – Харьков : Типография и Литография М. Зильберберга и С-вья, 1905. – 490 с. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 8, 16–17.

1906

97. *Личный* состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : на 1906–1907 акад. год. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1906. – 52, IV с. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/LS1906-07.pdf>. – Загл. с экрана.

98. *Отчет* о деятельности Общества вспомоществования нуждающимся студентам Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Печатня С. П. Яковлева, 1906. – 34 с.

99. *Устав* Харьковского Технологического Института Императора Александра III : проект. – Харьков : Типография и Литография М. Зильберберг и С-вья, 1906. – 40 с. – На правах рукописи.

1907

100. *Личный* состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : на 1907–1908 академ. год. – Киев : Электрическая скоропеч. «Работник», 1907. – 40, V с. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/LS1907-08.pdf>. – Загл. с экрана.

1908

101. *Меншуткин Б. Н.* Жизнь и деятельность Николая Александровича Меншуткина / Б. Н. Меншуткин. – С.-Петербург, 1908.

1909

102. *Правила* и задачи для практических занятий студентов в физической лаборатории Киевского политехнического института Императора Александра II. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1909. – 16 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/pravila%20i%20zadachi.pdf>. – Загл. с экрана.

103. *Ющенко П.* Основания графической статики / П. Ющенко // Вестник Общества Технологов. – 1909. – № 1. – С. 199–201.

1910

104. *Личный* состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : на 1910 год. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1910. – 37 с. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 3.

105. *Мухачёв П. М.* Двадцатипятилетие Харьковского Технологического Института Императора Александра III. 1885–1910 / П. М. Мухачёв. – Харьков : Типо-Литография М. Зильберберг и С-вья, 1910. – 71 с.

106. *Сборник* постановлений общего характера Совета Киевского Политехн. Института Императора Александра II. – Киев : Типография И. И. Чоколова, 1910. – 26 с.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/sbornik%20postanovleniy%20obshchago%20haraktera.pdf>. – Загл. с экрана.

107. *Сокольников Д.* [Рецензия на книгу] / Д. Сокольников // Электричество. – 1910. – № 1. – Рец. на кн.: Кирпичев В. Л. Беседы о механике : с 227 фигурами в тексте / В. Л. Кирпичев. – Санкт-Петербург : Изд. К. Л. Риккера, 1907. – IX, 371 с. : ил.

1911

108. *Дементьев К. Г.* Страница из истории Киевского Политехнического Института Императора Александра II / К. Г. Дементьев. – Киев, 1911. – 16 с.

109. *Кельберин И.* История возникновения Киевского Политехнического Института Императора Александра II / И. Кельберин. – Киев, 1911. – 90 с.

110. *Подробная* справочная книга о С.-Петербургском Политехническом Институте Императора Петра Великого / сост. Н. И. Воротинцев ; СПб. Политехнический Институт Императора Петра Великого. – С.-Петербург : Типография «Печатный труд», 1911. – 312 с.

111. *Ученые* общества и учебно-вспомогательные учреждения Харьковского университета (1805–1905 гг.) / под ред. проф. Д. И. Багалея и проф. И. П. Осипова. – Харьков, 1911 (обл. 1912). – [5], 282 с., 6 л. ил.

112. *Электромеханическое* отделение : обзор преподавания и описание лабораторий / СПб. Политехнический Институт Императора Петра Великого ; [под общ. ред. М. А. Шателена]. – С.-Петербург : Типография «Печатный труд», 1911. – С. 28, 252.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-118_0000658534bx.pdf/download/ed-118_0000658534bx.pdf. – Загл. с экрана.

1913

113. *Отчет* о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1910 и 1911 годы. – Киев : Тип. Т-ва «Просвещение» учр. М. А. Барщевский, 1913. – С. 47.

114. *Виктор Львович К.* // Военная энциклопедия / ред. К. И. Величко [и др.]. – С.-Петербург ; Москва : Типография Т-ва И. Д. Сытина, 1913. – Т. 12. – С. 546.

115. *Кирпичевы*, братья // Военная энциклопедия / ред. К. И. Величко [и др.]. – С.-Петербург ; Москва : Типография Т-ва И. Д. Сытина, 1913. – Т. 12. – С. 546–548 : портр.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
https://ru.wikisource.org/wiki/ВЭ/ВТ/Кирпичевы,_братья. – Загл. с экрана.

116. *Личный* состав Киевского Политехнического Института Императора Александра II : на 1913 год. – Киев : Типография Г. Л. Фронцкевича, 1913. – 47 с. – Из текста: Почетные Члены Института : Бывший первый директор и организатор Киевского Политехнического Института, заслуженный профессор Института, Член Совета Министра Финансов, Тайный Советник Виктор Львович Кирпичев. – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/LS1913.pdf>. – Загл. с экрана.

117. *Отзывы* профессоров Кирпичева, Белзецкого, Бубнова и Колосова о сочинениях профессора Тимошенко, удостоенных премии Д. И. Журавского // Сборник С.-Петербургского Института инженеров путей сообщения Императора Александра I. – 1913. – Вып. 8. – С. 33–36.

118. *Очерк* развития и современного состояния химического отделения / текст сост.: П. П. Кондрацкий, М. Г. Корсунский, В. И. Минаев, Н. Н. Орлов, И. А. Фещенко-Чоповский, В. Г. Шапошников ; под общ. ред. В. Г. Шапошникова ; Киевский Политехнический Институт Императора Александра II. – Киев : Типография Товарищества И. Н. Кушнеров и К^о, 1913. – 214 с. : ил., табл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://www.library.kpi.ua/system/files/ocherk.pdf>. – Загл. с экрана.

119. *Съезды* инженеров : речь, сказанная заслуженным профессором В. Л. Кирпичевым при открытии Съезда деятелей по Горному Делу, Metallургии и Машиностроению, 17 апреля 1913 г. – [Санкт-Петербург] : Тип. «Строитель», [1913]. – 8 с. – Оттиск из «Вестника Общества Технологов».

Те ж // Вестник Общества Технологов. – 1913. – Т. XX, № 9. – С. 277–279.

Те ж // Труды II-го Всероссийского Съезда деятелей по горному делу, металлургии и машиностроению, 17–24 апреля 1913 года, Санкт-Петербург. Сельскохозяйственное машиностроение. – С.-Петербург, 1913. – С. 7–11.

120. *Астров А.* Памяти профессора В. Л. Кирпичева / А. Астров // Русские Ведомости. – 1913. – 9 окт. (№ 232).

121. *Бобарыков И. И.* В. Л. Кирпичев : (некролог) / И. И. Бобарыков // Журнал Общества Сибирских инженеров. – 1913. – № 10. – С. 76–79, 365.

122. *Козьмин П. А.* В. Л. Кирпичев : (некролог) / П. А. Козьмин // Там же. – С. 364–365.

123. *Шапошников В. Г.* Памяти В. Л. Кирпичева / В. Г. Шапошников // Киевская Мысль. – 1913. – 9 окт. (№ 279).

124. *Быков А. Н.* Памяти В. Л. Кирпичева / А. Н. Быков // Русская Мысль. – 1913. – № 11. – С. 130–132.

125. *В. Л. Кирпичев* : (некролог) // Исторический Вестник. – 1913. – № 11.

126. *Ганицкий И. М.* Виктор Львович Кирпичев : некролог / И. М. Ганицкий // Вестник Общества Технологов. – 1913. – № 11. – С. 221.

127. *Ганицкий И. М.* Виктор Львович Кирпичев / И. М. Ганицкий // Сборник материалов к истории возникновения Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев, 1913. – С. 311–331.

128. *Ганицкий И. М.* Киевский Политехнический Институт Императора Александра II : материалы к истории возникновения Киевского Политехнического Института / И. М. Ганицкий. – Киев, 1913. – 26 с. – Отдельный оттиск из «Известий».

129. *Козьмин П. А.* Памяти учителя / П. А. Козьмин // Русский Мельник. – 1913. – № 11. – С. 835–836.

130. *Радциг А.* Из жизни Южно-Русского Общества Технологов. Памяти В. Л. Кирпичева / А. Радциг // Известия Южно-Русского Общества Технологов. – Харьков, 1913. – Т. 17 – С. 166–168 : ил., табл.

131. *Радциг А.* Памяти В. Л. Кирпичева / А. Радциг. – [С.-Петербург, 1913]. – [3] с. : портр. – Отдельный оттиск из журнала «Вестник Общества Технологов», 1913 г.

Те ж // Вестник Общества Технологов. – 1913. – № 21 (1-го Ноября). – С. 683–685 : портр.

132. *Радциг А. А.* Памяти В. Л. Кирпичева / А. А. Радциг // Речь. – 1913. – № 279.

1914

133. *Отчет* о состоянии Киевского Политехнического Института Императора Александра II за 1913 год (пятнадцатый год существования). – Киев : Типография Т-во М. А. Барщевский, 1914. – С. 3, 29, 33. – Из текста: Личный состав Института в 1913 г.: В личном составе Института в 1913 году произошли следующие изменения: а) в г. С.-Петербурге 7 октября 1913 года скончался Почетный член Киевского Политехнического Института Императора Александра II бывший директор и организатор Института, заслуженный профессор, Член Совета Министра Финансов, Тайный Советник Виктор Львович Кирпичев. – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/otchet%201913.pdf>. – Загл. с экрана.

134. *В. Л. Кирпичев* : (некролог) // Записки Киевского отделения Русского технического общества. – 1914. – Т. 54. – С. 1–10.

135. *Ганицкий И.* Сборник материалов к истории возникновения Киевского Политехнического Института Императора Александра II / И. Ганицкий ; ред. И. Ганицкий // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Инженерно-Механический. 1913 г. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – Кн. 4. – С. 377–488.

136. *Ганицкий И.* Виктор Львович Кирпичёв : (жизнеописание) / И. Ганицкий // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Инженерно-Механический. 1913 г. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – Кн. 4., гл. I. – С. 377–387 : портр. – Прил. к гл. I : Перечень мелких работ В. Л. Кирпичева. – С. 387–388.

137. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. // Там же. – Гл. II. – С. 388–395.

138. [*Речь* по поводу 15-летнего юбилея Киевского политехнического института] / В. Л. Кирпичев // Там же. – Гл. II. – С. 395–401.

139. *Ганицкий И.* Высшее техническое образование в России к концу XIX века и роль С. Ю. Витте в истории его развития / И. Ганицкий // Там же. – Гл. III. – С. 402–415 : ил., табл., портр.

140. *Ганицкий И.* История возникновения Политехнического Института в Киеве / И. Ганицкий // Там же. – Гл. IV. – С. 415–439.

141. *Пономарев И. О.* Первые шаги строительной комиссии / И. О. Пономарев, И. Ганицкий // Там же. – Гл. V. – С. 439–451 : ил., табл., фотоил.

142. *Обремский В. А.* Постройка зданий Института / В. А. Обремский // Там же. – Гл. VI. – С. 451–467 : ил., табл., фотоил.

143. *Ганицкий И.* Особенности проекта устава Киевского Политехнического Института и их судьба / И. Ганицкий // Там же. – Гл. VII. – С. 468–473. – Прил. к гл. VII : Об учреждении Киевского Политехнического Института Императора Александра II и об утверждении положения о сем институте и штата онаго. – С. 474–477 : ил., табл., фотоил.

144. *Ганицкий И.* Ближайшие сотрудники Виктора Львовича Кирпичёва. Переход института в собственные здания / И. Ганицкий // Там же. – Гл. VIII. – С. 478–487 : ил., портр., фотоил.

145. *Ганицкий И.* Заключение / И. Ганицкий // Там же. – С. 487–488.

146. *Иллюстрированный* сборник материалов к истории возникновения Киевского Политехнического Института : Памяти Виктора Львовича Кирпичева, посвящает Киевское Политехническое Общество Инженеров и Агрономов / ред. И. Ганицкий. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – 143 с. : ил., табл., портр., фотоил.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.library.kpi.ua/system/files/illjustrirovannyj%20sbornik.pdf>. – Загл. с экрана.

147. *Кирпичев Виктор Львович* // Новый энциклопедический словарь / ред. К. К. Арсеньев. – Петроград : Акц. о-ва издательское дело брата Брокгауз–Ефрон, 1914. – Т. XXI. – С. 631.

148. *Памяти* Виктора Львовича Кирпичева : [студенты вспоминают о своем любимом учителе] // Кружок электриков : сб. докл. / С.-Петерб. Политехн. ин-т Имп. Петра Великого. – С.-Петербург : Типо-литогр. И. Трофимова, 1914. – Вып. 2. – С. 1 : портр.

1917

149. *Радциг А. В.* Л. Кирпичев : (биограф. очерк) / А. Радциг // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1. – С. III–XXXVI. – Библиогр. в сносках.

150. *Список* статей, посвященных памяти В. Л. Кирпичева // Там же. – С. XXXVII.

151. *Речь* Д. С. Зернова // Там же. – С. XXXVIII–XXXIX.

1924

152. *Київський* Політехнічний і Київський Сільськогосподарський Інститут. XXV років. 1898–1923 : ювілейний збірник. – Київ : Державний Трест «Київ-Друк», 1924. – С. I–II, XII–XIII, 33–34, 44, 145–146, 151, 173, 176.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.kpi.ua/system/files/kpi%20juvilejnyj%20zbirnyk.pdf>. – Назва з екрана.

153. *Іжевський В.* За двадцять п'ять років / В. Іжевський // Київський Політехнічний і Київський Сільськогосподарський Інститут. XXV років. 1898–1923 : ювілейний збірник. – Київ, 1924. – С. I–II.

154. *Шляудербах А.* Нариси революційного руху студентства. 1899–1905 р.р. / А. Шляудербах // Там же. – С. XII–XIII.

155. *Рабцевіч П. В.* Історичний огляд академічного життя інженерного факультету К.П.І. (1898–1923) / П. В. Рабцевіч // Там же. – С. 33–34.

156. *Підсумки* навчальної діяльності за 25-ти річчя // Там же. – С. 44.

157. *Зворикін К. А.* Історичний огляд академічного життя : до історії механічного факультету К. П. І. / Зворикін // Там же. – С. 145–150.

158. *Навчальні* плани пори дореволюційної // Там же. – С. 151.

159. *Сімінський К.* Механічна лабораторія / К. Сімінський // Там же. – С. 172–175.

160. *Андронік К. Д.* Лабораторія по випробуванню шмарових матеріалів / К. Д. Андронік // Там же. – С. 176–177.

1926

161. *Воспоминания* Грум-Гржимайло о В. Л. Кирпичеве // *Металлург*. – 1926. – № 4. – С. 101.

1927

162. *Зайцев А. К.* Оптический метод изучения напряжений / А. К. Зайцев. – Ленинград : ВСНХ, 1927. – С. 3.

163. *Меншуткин Б. Н.* История С.-Петербургского политехнического института с его основания до Октябрьской революции. [Ч. 1]. 1899–1917 / Б. Н. Меншуткин. – Ленинград, 1927. – С. 12, 13, 15, 16, 76, 109, 147, 184.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-19_100010_0000440701br.pdf/download/ed-19_100010_0000440701br.pdf. – Загл. с экрана.

164. *Байков А. А.* 25 лет Политехническому институту им. М. И. Калинина / А. А. Байков // *Товарищ*. – 1927. – 15 окт.

1929

165. *Маркович Я. Н.* Научно-учебная и практическая деятельность проф. П. Ф. Ерченко : (некролог) / Я. Н. Маркович // *Вісті Київського політехнічного інституту*. – 1929. – Кн. 1. – С. 136, 139.

166. *Маркович Я. Н.* Проф. К. А. Зворикін. 1861–1928 / Я. Н. Маркович // Там же. – С. 144.

1933

167. *Кирпичев В. Л.* (1845–1913) : предисловие // *Беседы о механике. Основные вопросы механики системы* / В. Л. Кирпичев. – Москва ; Ленинград, 1933. – С. 4–6.

168. *Радциг А. А.* Материалы по истории науки и техники в трудах В. Л. Кирпичева / А. А. Радциг // *Архив истории науки и техники*. – Ленинград ; Москва, 1933. – Вып. 1. – С. 229.

1935

169. *Медынский Е. Н.* Высшее техническое и сельскохозяйственное образование в дореволюционной России / Е. Н. Медынский // *Высшая техническая школа*. – 1935. – № 4. – С. 63–76 ; № 5. – С. 54–67.

1936

170. **Кирпичев М. В.** Моделирование тепловых устройств / М. В. Кирпичев, М. А. Михеев. – Москва ; Ленинград : АН СССР, 1936. – 320 с.

1937

171. **Михайловцы**: о Михайловских артиллерийских училище и академии и их питомцах : сборник воспоминаний / под ред. С. И. Лашкова. – Белград, 1937. – Вып. 2.

172. **Снигиревский К. В.** Воспоминания старейшего (1870–1873 г.г.) / К. В. Снигиревский // Михайловцы: о Михайловских артиллерийских училище и академии и их питомцах : сборник воспоминаний / под ред. С. И. Лашкова. – Белград, 1937. – Вып. 2. – С. 6–13.

173. **Нилус А. А.** Училище и Академия по воспоминаниям Михайловца выпуска 1881 г. / А. А. Нилус // Там же. – С. 14–29.

174. **Симонов Л. Я.** Воспоминания об «Alma Mater» / Л. Я. Симонов // Там же. – С. 30–33.

175. **Милоданович Е. А.** Полвека назад / Е. А. Милоданович // Там же – С. 34–36.

176. **Бойович Р. Ф.** В Академии (1889–1892 гг.) / Р. Ф. Бойович // Там же. – С. 137–145.

1939

177. **Киевский** индустриальный институт : юбилейный сборник к 40-летию института. – Киев : КИИ, 1939. – С. 12–13 : портр., с. 68, 146–147, 265.

1941

178. **Харьковский** химико-технологический институт им. С. М. Кирова. 1885–1940 гг. / [сост.: М. И. Кузнецов [и др.] ; отв. ред. Н. М. Павлушкин]. – Харьков : ХХТИ, 1941. – 77 с.

1945

179. **Машиноведение** // Очерки по истории Академии Наук. Технические науки / под ред. И. П. Бардина ; АН СССР. – Москва ; Ленинград : Изд-во АН СССР, 1945. – Гл. II : Технические науки в

Академии Наук СССР. – С. 42–49. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 45. – Академии Наук Союза ССР 220 лет. 1725–1945.

1947

180. **Кирпичев М. В.** Тепловое моделирование / М. В. Кирпичев // Юбилейный сборник АН СССР. – Москва ; Ленинград : Изд-во АН СССР, 1947. – Ч. 2. – С. 76–91.

181. **Краткие** сведения для поступающих в Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина в 1947 году / М-во высш. образования СССР, Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина. – Ленинград, 1947. – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-134_0000408739bx.pdf/download/ed-134_0000408739bx.pdf. – Загл. с экрана.

1948

182. **Данилевский В. В.** Русская техника / В. В. Данилевский ; АН СССР, Комиссия по истории техники. – 2-е изд., испр. и доп. – Ленинград : Газетно-журн. и кн. изд-во, 1948. – С. 6, 29, 215, 450, 452.

183. **50 лет** Киевского ордена Ленина политехнического института // Сборник научных трудов. – Киев, 1948. – С. VII–XXI.

184. **Справочник** для поступающих в Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина в 1948 году / М-во высш. образования СССР, Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина ; [отв. ред. И. И. Леви]. – Ленинград, 1948. – С. 3, 26, 72.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-135_0000440678bx.pdf/download/ed-135_0000440678bx.pdf. – Загл. с экрана.

185. **Данилевский В. В.** История основания Ленинградского политехнического института / В. В. Данилевский // Труды Ленинградского политехнического института им. М. И. Калинина. – 1948. – № 1 : Материалы по истории института. – С. 3–58 : табл.

186. **Кирпичев М. В.** Виктор Львович Кирпичев / М. В. Кирпичев, Г. П. Лавров // Там же. – С. 141–149 : портр.

187. **Профессор** В. Л. Кирпичев (1845–1913) // Политехник [ЛПИ]. – 1948. – 1 дек. (№ 44). – С. 2 : портр. – (Из истории нашего института).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-211_130012_0000479416pn_44.pdf/download/ed-211_130012_0000479416pn_44.pdf. – Загл. с экрана.

188. **Никифоров С. Н.** Участие русских ученых XIX в. в разработке основных положений сопротивления материалов / С. Н. Никифоров // Вестник Московского университета. – 1948. – № 10. – С. 75–80.

1949

189. **Кирпичев М. В.** Математические основы теории подобия / М. В. Кирпичев, П. К. Конаков. – Москва ; Ленинград : АН СССР, 1949. – 104 с.

190. **Данилевский В. В.** Ленинградский политехнический институт как выдающийся центр научной работы за 50 лет / В. В. Данилевский // Труды Ленинградского политехнического института им. М. И. Калинина. – Ленинград, 1949. – № 1. – С. 3–18.

191. **Кириллов И. И.** Александр Александрович Радциг / И. И. Кириллов // Там же – С. 120–126.

192. **Иван Алексеевич Вышнеградский** как профессор и ученый : читано В. Л. Кирпичевым в заседании Харьковского Отделения Императорского Русского технического Общества 27 мая 1895 г. / В. Л. Кирпичев // Теория автоматического регулирования (линеаризованные задачи) : [сборник работ] / Д. К. Максвелл, И. А. Вышнеградский, А. Стодола ; ред. и коммент. А. А. Андропова, И. Н. Вознесенского ; Акад. наук СССР. – Москва ; Ленинград : Изд-во Акад. наук СССР, 1949. – С. 307–322. – (Серия «Классики науки»).

193. **Кармишевский А. Н.** О приоритете открытия закона подобия профессором В. Л. Кирпичевым / А. Н. Кармишевский // Заводская лаборатория. – 1949. – Т. XV, № 2. – С. 232–233.

194. **Лебедев П. А.** Ещё о приоритете русской технической науки / П. А. Лебедев, Л. Б. Левенсон // Механизация строительства. – 1949. – № 7. – С. 1–2, 26–31.

1950

195. **Справочник** для поступающих в Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина в 1950 году / М-во высш. образования СССР, Ленинградский политехнический инсти-

тут им. М. И. Калинина ; [отв. ред. И. И. Леви]. – Ленинград, 1950. – С. 10, 12, 22, 52.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-136_0000408753bx.pdf/download/ed-136_0000408753bx.pdf. – Загл. с экрана.

196. **Павленко А. М.** Теорія подібності, її розвиток та застосування у роботах вітчизняних вчених / А. М. Павленко // Вісник АН УРСР. – 1950. – № 2. – С. 54–61.

1951

197. **Справочник** для поступающих в Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина в 1951 году / М-во высш. образования СССР, Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина ; [отв. ред. А. А. Алексеев]. – Ленинград, 1951. – С. 6, 12, 24.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-137_0000408752bx.pdf/download/ed-137_0000408752bx.pdf. – Загл. с экрана.

198. **Розенбаум С. А.** К 75-летию открытия закона о сопротивлении геометрически подобных тел / С. А. Розенбаум // Вестник инженеров и техников. – 1951. – № 2. – С. 74.

1952

199. **Менделеев Д. И.** Сочинения : в 25 т. Т. 23 : Народное просвещение и высшее образование / Д. И. Менделеев. – Ленинград ; Москва : Изд-во АН СССР, 1952. – С. 156–160.

200. **Путята Т. В.** Діяльність видатних механіків на Україні / Т. В. Путята, Б. Н. Фрадлін ; під ред. А. Д. Коваленка. – Київ : Держвидав УРСР, 1952. – С. 66, 68, 73–74, 109–115 : портр., с. 195.

201. **Путята Т. В.** Віктор Львович Кирпичов (1845–1913) / Т. В. Путята, Б. Н. Фрадлін // Діяльність видатних механіків на Україні / під ред. А. Д. Коваленка. – Київ, 1952. – С. 109–115 : портр. – Бібліогр.: с. 115 (11 назв).

202. **Русские** архитекторы и строители : анотированный указатель литературы / вводная статья Б. Б. Веселовского ; Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина, Центр. политехн. б-ка. – Москва, 1952. – 160 с. : портр. – (Что читать о выдающихся деятелях русской науки и техники ; вып. 4).

203. *С.-Петербургский* Политехнический институт императора Петра Великого : юбилейный сб. 1902–1952 / под ред. А. А. Стаховича, Е. А. Вечорина ; Издание Объединения С.-Петербургских Политехников. – Ленинград, 1952. – С. 42, 76, 97, 109.

204. *Ельяшевич В. Б.* Речь профессора В. Б. Ельяшевича на товарищеском обеде в день празднования 25-летия Института в 1927 году / В. Б. Ельяшевич // С.-Петербургский Политехнический институт императора Петра Великого : юбилейный сб. 1902–1952 / под ред. А. А. Стаховича, Е. А. Вечорина ; Издание Объединения С.-Петербургских Политехников. – Ленинград, 1952. – С. 17–25.

205. *Кадомцев Б. П.* Основание С.-Петербургского политехнического института и первое двадцатипятилетие его существования / Б. П. Кадомцев // Там же. – С. 38–54.

206. *Вечорин Е. А.* Первые годы (1902–1907 гг.) / Е. А. Вечорин // Там же. – С. 73–81.

207. *Ципкевич Н. И.* С.-Петербургский политехнический институт императора Петра Великого, как высшая техническая школа : воспоминания инж.-электрика Н. И. Ципкевича / Н. И. Ципкевич // Там же. – С. 95–103.

208. *Выписка* из письма С. П. Тимошенко // Там же. – С. 109–110.

209. *Справочник* для поступающих в Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина в 1952 году / М-во высш. образования СССР, Ленинградский политехнический институт им. М. И. Калинина ; [отв. ред. П. Я. Агеев]. – Ленинград, 1952. – С. 6, 11–12, 52.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-138_0000408750bx.pdf/download/ed-138_0000408750bx.pdf. – Загл. с экрана.

210. *Асс И. М.* К вопросу о приоритете открытия закона упругого подобия : [о доказательстве В. Л. Кирпичевым в 1874 г. закона подобия методами теории упругости и формулировке им третьей теоремы подобия, значительно расширившей область применения закона подобия] / И. М. Асс // Вестник инженеров и техников. – 1952. – № 5. – С. 210–212. – Библиогр. в подстрочн. прим.

211. *Асс И. М.* Виктор Львович Кирпичев / И. М. Асс // Вестник высшей школы. – 1952. – № 6. – С. 59–63. – (Выдающиеся педагоги отечественной высшей школы). – Библиогр. в подстрочн. прим.

212. *Кирпичев М. В.* Роль советских учёных в развитии учения о подобии / М. В. Кирпичев // Известия АН СССР. Отдел технических наук. – 1952. – № 11. – С. 62–81.

1953

213. *Кирпичев Виктор Львович* // БСЭ / гл. ред. Б. А. Введенский. – 2-е изд. – Москва, 1953. – Т. 21. – С. 133 : портр.

214. *Кирпичев М. В.* Теория подобия / М. В. Кирпичев. – Москва : АН СССР, 1953. – 96 с.

215. *Асс И. М.* Памятные даты : [40 лет со дня смерти В. Л. Кирпичева] / И. М. Асс // Вестник машиностроения. – 1953. – № 10. – С. 102–103. – Краткая биография и перечень рекомендуемой литературы.

216. *Корольов Ф.* Видатний російський вчений : до 40-річчя з дня смерті В. Л. Кирпичова / Ф. Корольов // Соціалістична Харківщина. – 1953. – 20 жовт.

1954

217. *Выдающийся* деятель русской науки и техники Виктор Львович Кирпичев. – Харьков : Изд-во ХГУ, 1954. – 13 с.

218. *Гадолин А. В.* Вывод всех кристаллических систем и их подразделений из одного принципа / А. В. Гадолин ; редакция и примечания О. М. Аншелеса, И. И. Шафрановского, В. А. Франк-Камецнецкого. – Ленинград : АН СССР, 1954. – 158 с.

219. *Предисловие* // Известия Киевского ордена Ленина политехнического института / М-во высш. образования СССР, Главное управление политехн. и машиностроит. высш. учеб. заведений. – Киев : Гостехиздат, 1954. – Т. XV. – С. 3–12.

220. *Гловацкий М. Т.* Д. И. Менделеев и научно-техническая общественность Украины : (исторические материалы) / М. Т. Гловацкий // Украинский химический журнал – 1954. – Т. XX, вып. 2. – С. 216–222.

221. *Данилевський В. В.* Нерушимі зв'язки : [про створення в Україні вищих учбових закладів: Харківського технологічного та Київського політехнічного інститутів] / В. В. Данилевський // Наука і життя. – 1954. – № 3. – С. 5–7.

222. *Ковалев К. В.* Выдающийся деятель русской науки и техники Виктор Львович Кирпичев : (к 40-летию со дня смерти) / К. В. Ковалев // Труды Харьковского политехнического

института им. В. И. Ленина. Серия металлургии и машиностроения. – Харьков, 1954. – Т. 5, вып. 2. – С. 3–11 : портр. – Библиогр. : с. 11 (25 назв.).

223. *Задачи* высшего технического образования : речь, произнесенная на публичном акте Харьковского технологического института 15-го сентября 1890 года В. Л. Кирпичевым, директором и профессором института / В. Л. Кирпичев // Там же. – С. 11–38.

224. *Академик* Михаил Викторович Кирпичев : к 75-летию со дня рождения : поздравление от отделения технических наук // Известия АН СССР. Отделение технических наук. – 1954. – № 8. – С. 3–7.

1955

225. *Асс И. М.* Научная и педагогическая деятельность В. Л. Кирпичева / И. М. Асс // Материалы совещания по вопросам преподавания сопротивления материалов и строительной механики : науч.-метод. сб. / ВВИА им. Н. Е. Жуковского. – Москва, 1955. – № 6. – С. 211–215.

226. *Асс И. М.* Первые работы и педагогические воззрения В. Л. Кирпичева / И. М. Асс // Там же. – С. 216.

227. *Бахмутская Э. Я.* О преподавании математики в Харьковском технологическом институте в XIX и начале XX столетия / Э. Я. Бахмутская // Труды Харьковского политехнического института. Серия инженерно-физическая. – 1955. – Т. 5, вып. 1. – С. 62–69, 186–187.

228. *Голян-Нікольський А. Ю.* 3 історії заснування Київського політехнічного інституту / А. Ю. Голян-Нікольський // Нариси з історії техніки. – Київ, 1955. – Вип. 2. – С. 93–98.

229. *М. В. Кирпичев* : некролог // Известия АН СССР. Отделение технических наук. – 1955. – № 2. – С. 3–4.

1956

230. *Воздухоплавание* и авиация в России до 1907 г. : сборник документов и материалов / сост.: Н. И. Шауров, М. А. Сидорова ; под ред. В. А. Попова. – Москва : Оборонгиз, 1956. – С. 12–13, 133, 135.

231. *Куц Е. М.* Киевский политехнический институт накануне и в период первой русской революции / Е. М. Куц, М. Т. Гловацкий // Ученые записки : тр. каф. марксизма-ленинизма / отв. ред.

П. Н. Троицкий ; М-во высш. образования СССР, Киев. ордена Ленина политехн. ин-т. – Киев, 1956. – С. 122–142.

1957

232. *Савін Г. М.* Про розвиток механіки на Україні за 40 років Радянської Влади : [вклад професорів КПІ – В. Л. Кирпичова та ін.] / Г. М. Савін // Розвиток науки в Українській РСР за 40 років. – Київ, 1957. – С. 176–203.

233. *Тимошенко С. П.* История науки о сопротивлении материалов / С. П. Тимошенко. – Москва : Гостехтеоретиздат, 1957. – С. 197.

1958

234. *Кирпичев Виктор Львович* (26 сент. 1845 – 7 окт. 1913) // Биографический словарь деятелей естествознания и техники / отв. ред. А. А. Зворыкин ; Гл. редакция БСЭ, Ин-т истории естествознания и техники АН СССР. – Москва, 1958. – Т. 1. – С. 415.

235. *С.-Петербургский* Политехнический Институт : сборник № 2 : [доп. к «Юбилейному Сборнику» 1952 г.] / Издание Объединения С.-Петербургских Политехников. – Париж ; Нью-Йорк, 1958. – С. 26, 31, 106 : портр., с. 107–108, 111, 115–117, 153, 155, 163, 190.

236. *Тимошенко С. П.* Кружок имени В. Л. Кирпичева / С. П. Тимошенко // С.-Петербургский Политехнический Институт : сборник № 2. – Париж ; Нью-Йорк, 1958. – С. 107–117.

237. *Наш* Политехнический институт как выдающийся центр научной работы за 50 лет // Там же. – С. 153–165.

238. *Ломшаков А. С.* Воспоминания. I. Учреждение Политехнического Института / А. С. Ломшаков // Там же. – С. 178–191.

1959

239. *Малая* советская энциклопедия / гл. ред. Б. А. Введенский. – 3-е изд. – [Москва] : Большая советская энциклопедия, 1959. – Т. 4 : Илоты – Котангенс. – С. 452.

1960

240. *Витте С. Ю.* О поездках императора Александра III по Юго-Западным железным дорогам. Катастрофа в Борках /

С. Ю. Витте // Воспоминания / вступ. ст. и общ. ред. комментариев и указателя А. Л. Сидорова ; комментарии сост.: Р. Ш. Ганелин, Б. В. Ананьич. – Москва : Изд-во социально-экономической литературы, 1960. – Т. 1 : (1849–1894). Детство. Царствования Александра II и Александра III. – Гл. 10. – С. 197–198.

1961

241. *Из истории* Киевского политехнического института : сб. документов и материалов. Т. 1. (1898–1917) / Киев. политехн. ин-т ; Киев. обл. Гос. арх. ; сост.: Э. М. Бондаровская, М. И. Горбунова, Е. М. Куш, А. И. Милова, А. А. Пивнева, В. Т. Пугач, Г. Д. Юрченко ; под ред. Ф. Е. Лося, А. С. Плыгунова (отв. ред.), Н. В. Черненко. – Киев : Изд-во КГУ, 1961. – С. V, VI, VIII, с. 3–4 : портр., с. 5–42, 43 : фото (Общий вид корпусов здания КПИ в 1902 г.), с. 46–50, 66–67, 73–74, 86, 99–101, 104–105, 283.

242. *1898 г. января 31.* Резолюция комиссии при Русском техническом обществе об организации политехнических институтов, наиболее соответствующих задачам высшего технического образования // Из истории Киевского политехнического института : сб. документов и материалов. Т. 1. (1898–1917). – Киев, 1961. – Ч. 1 : Организационные мероприятия по созданию КПИ и начало его деятельности. – С. 3–4 : портр. (Проф. В. Л. Кирпичев – первый директор КПИ). – (Док. № 1).

243. *1898 г. января 31.* Правительственное постановление об открытии Киевского политехнического института и назначении на должность директора В. Л. Кирпичева // Там же. – С. 4. – (Док. № 2).

244. *1898 г. марта 4–15.* Из протокола заседания конкурсной комиссии по рассмотрению проектов здания Киевского политехнического института // Там же. – С. 5–6. – (Док. № 3).

245. *1898 г. марта 24.* Сообщение директора Департамента торговли и мануфактур директору КПИ об утверждении проекта здания института, представленного профессором архитектуры И. Китнером // Там же. – С. 6–7. – (Док. № 4).

246. *1898 г. марта 24.* Письмо А. О. Ковалевского директору КПИ с рекомендацией Ю. Н. Вагнера на должность заведующего кафедрой зоологии КПИ // Там же. – С. 7. – (Док. № 5).

247. *1898 г. мая 25.* Письмо Н. Е. Жуковского директору КПИ с рекомендацией Д. П. Рузского на должность преподавателя КПИ // Там же. – С. 8. – (Док. № 6).

248. *1898 г. июня 8.* Из положения о Киевском политехническом институте // Там же. – С. 9–14. – (Док. № 7).

249. *1898 г. июня 19.* Пояснительная записка архитектора И. Китнера к проекту здания КПИ // Там же. – С. 14–16. – (Док. № 8).

250. *1898 г. июня 22.* Из письма Н. П. Чирвинского директору КПИ о согласии принять обязанности декана сельскохозяйственного отделения и заведующего кафедрой зоотехники в КПИ // Там же. – С. 16. – (Док. № 9).

251. *1898 г. июня 28.* Отношение директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур о кандидатуре К. А. Зворыкина на должность декана механического отделения КПИ // Там же. – С. 17–18. – (Док. № 10).

252. *1898 г. июнь.* Сообщение директора КПИ в Министерство финансов о привлечении в КПИ профессора В. П. Ермакова на кафедру высшей математики // Там же. – С. 18–19. – (Док. № 11).

253. *1898 г. июля 4.* Из сообщения директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур о привлечении М. М. Тихвинского для преподавания курса химической технологии // Там же. – С. 19–20. – (Док. № 12).

254. *1898 г. августа 24.* Письмо директора КПИ к Н. А. Бунге с предложением участникам X съезда русских естествоиспытателей присутствовать на торжественном акте закладки здания и открытия института // Там же. – С. 20–21. – (Док. № 13).

255. *1898 г. августа 28.* Отношение директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур о приглашении проф. Б. Я. Букреева для преподавания курса высшей математики // Там же. – С. 21. – (Док. № 14).

256. *1898 г. августа 30.* Телеграмма директора Лесного института директору КПИ с приветствием по поводу открытия КПИ // Там же. – С. 21. – (Док. № 15).

257. *1898 г. августа 31.* Из речи В. Л. Кирпичева на открытии КПИ : Vivat, crescat, gloriat! // Там же. – С. 22–23. – (Док. № 16).

258. *1898 г. сентября 30.* Приветствие директора Харьковского технологического института проф. Зернова по поводу открытия КПИ // Там же. – С. 24. – (Док. № 17).

259. *1898 г. сентябрь.* Статья журнала «Инженер» об истории возникновения КПИ // Там же. – С. 24–25. – (Док. № 18).

260. *1898 г. октября 5.* Сообщение директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур об организации Совета КПИ и

избрании секретарем Совета профессора Н. П. Чирвинского // Там же. – С. 25–26. – (Док. № 19).

261. **1898 г. декабря 1.** Сообщение директора КПИ на заседании Совета института о кандидате на должность заведующего кафедрой технологии волокнистых веществ П. Ф. Ерченко // Там же. – С. 26–27. – (Док. № 20).

262. **1899 г. апреля 29.** Из протокола заседания Совета КПИ о согласии М. И. Коновалова заведывать кафедрой химии в институте // Там же. – С. 28. – (Док. № 22).

263. **1899 г. августа 24.** Из протокола заседания Совета КПИ о научных трудах А. П. Котельникова, привлеченного к преподаванию теоретической механики // Там же. – С. 29. – (Док. № 23).

264. **1899 г. августа 24.** Из протокола заседания Совета КПИ о необходимости введения на механическом отделении преподавания курса построения сельскохозяйственных машин и привлечения к преподаванию К. Г. Шиндлера // Там же. – С. 29–30. – (Док. № 24).

265. **1899 г. сентября 17.** Телеграмма директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур о переводе института в новоотстроенное здание химического отделения и начале занятий в нем // Там же. – С. 31. – (Док. № 25).

266. **1899 г. октября 4.** Сообщение директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур о составе Совета института, организации отделений и объединении деканата инженерного отделения с механическим // Там же. – С. 31–32. – (Док. № 26).

267. **1899 г. ноября 1.** Письмо Н. Е. Жуковского директору КПИ с рекомендацией Н. А. Артемьева на должность преподавателя электротехники в КПИ // Там же. – С. 33–34. – (Док. № 27).

268. **1899 г. ноября 4.** Из сообщения директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур об избрании по конкурсу на кафедру минералогии и геологии А. В. Нечаева // Там же. – С. 34. – (Док. № 28).

269. **1899 г. ноября 23.** Сообщение директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур о приглашении С. Г. Навашина для преподавания курса морфологии и систематики растений // Там же. – С. 34–35. – (Док. № 29).

270. **1899 г. декабря 8.** Приказ директора КПИ о назначении В. Р. Заленского на должность старшего лаборанта при кафедре ботаники // Там же. – С. 35. – (Док. № 30).

271. **1900 г. марта 4.** Из протокола заседания Совета КПИ о привлечении В. Ф. Тимофеева к преподаванию химии в институте // Там же. – С. 35–36. – (Док. № 31).

272. **1900 г. ноября 17.** Ходатайство директора КПИ перед Департаментом торговли и мануфактур о разрешении издавать научные труды института под названием «Известия КПИ» // Там же. – С. 36–37. – (Док. № 32).

273. **1900 г. декабря 10.** Из прошения профессора Де-Метц директору КПИ о переводе младшего лаборанта А. Н. Динника на должность старшего лаборанта по кафедре физики // Там же. – С. 37. – (Док. № 33).

274. **1900 г. декабря 15.** Программа издания «Известий КПИ» // Там же. – С. 38–39. – (Док. № 34).

275. **1901 г. февраля 3.** Из протокола заседания Совета КПИ о выборах редакторов «Известий КПИ» // Там же. – С. 39. – (Док. № 35).

276. **1901 г. апреля 9.** Донесение директора КПИ товарищу министра финансов о первой защите диссертации в институте // Там же. – С. 39–40. – (Док. № 36).

277. **1902 г. апреля 22.** Акт приема правлением КПИ зданий института // Там же. – С. 40–42. – (Док. № 37).

278. **1902 г. ноября 16.** Письмо В. Л. Кирпичева М. И. Коновалову по поводу своего избрания почетным членом института // Там же. – С. 42. – (Док. № 38).

279. **1903 г. января 30.** Докладная записка Д. И. Менделеева министру финансов о первом выпуске студентов КПИ // Там же. – С. 46–50. – (Док. № 41).

280. **1899 г. апрель 3.** Письмо без подписи начальнику Киевского губернского жандармского управления об активном участии студентов КПИ в студенческих волнениях // Из истории Киевского политехнического института : сб. документов и материалов. Т. 1. (1898–1917). – Киев, 1961. – Ч. 2 : Революционно-демократическое и общественное движение, разд. I : 1898–1904 гг. – С. 66–67. – (Док. № 55).

281. **1900 г. мая 11.** Сообщение начальника Киевского губернского жандармского управления директору КПИ об аресте студента КПИ В. Ф. Тарановича за ведение пропаганды среди рабочих и хранение нелегальной литературы // Там же. – С. 73. – (Док. № 62).

282. **1900 г. июня 7.** Сообщение директора КПИ в Департамент торговли и мануфактур о восстановлении 4 студентов из числа 32, уволенных за участие в студенческих волнениях 1899 г. // Там же. – С. 74. – (Док. № 63).

283. **1901 г. июня 28.** Из сообщения начальника Киевского губернского жандармского управления директору КПИ о принад-

лежности группы арестованных студентов КПИ к социал-демократической организации // Там же. – С. 86. – (Док. № 74).

284. **1902 г. января 24.** Листовка группы студентов-политехников, призывающая профессоров КПИ к протесту против «Временных правил» // Там же. – С. 99–101. – (Док. № 85).

285. **1902 г. февраля 15.** Из сообщения газеты «Искра» о сходах и студенческих волнениях в КПИ в связи с введением «Временных правил о студенческих организациях» // Там же. – С. 104–105. – (Док. № 89).

286. **Кирпичов Виктор Львович** // УРЕ / голов. ред. М. П. Бажан. – Київ, 1961. – Т. 6. – С. 377 : портр., с. 359–360.

287. **Моисеев Н. Д.** Очерки развития механики : учебное пособие / Н. Д. Моисеев ; под ред. П. М. Огибалова. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1961. – С. 13, 367, 470–472.

288. **Савин Г. Н.** [Научная деятельность и труды профессора В. Л. Кирпичева и других ученых КПИ] / Г. Н. Савин, В. В. Георгиевская // Развитие механики на Украине за годы Советской власти. – Киев, 1961. – С. 5–34. – Библиогр.: с. 35–280 (Основные труды по механике).

289. **Уварова Л. И.** О развитии в России научных основ проектирования машин / Л. И. Уварова // Вопросы истории естествознания и техники. – 1961. – Вып. 11. – С. 116–119. – Библиогр. в подстрочн. прим. (7 назв.).

290. **Семенов В.** Совершенствовать учебный процесс / В. Семенов // Политехник [ЛПИ]. – 1961. – 6 апр. (№ 13). – С. 2. – Из текста: Механико-машиностроительный факультет был создан в 1907 году. В числе его основателей – крупные ученые Н. П. Петров, В. Л. Кирпичев, А. А. Радциг и другие.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-711_130012_0000706602pn_13.pdf/download/ed-711_130012_0000706602pn_13.pdf. – Загл. с экрана.

1962

291. **Тюлина И. А.** Строительная механика, теория сопротивления материалов и теория упругости / И. А. Тюлина, Е. Н. Ракчеев // История механики : учеб. пособие / М-во высш. и сред. спец. образования РСФСР, Науч.-метод. кабинет по заоч. обучению при МГУ им. М. В. Ломоносова. – Москва, 1962. – Гл. III : Развитие специальных механических дисциплин в аналитическом периоде, § 6. – С. 174.

1964

292. **Асс І. М.** Видатний діяч російської науки і техніки професор В. Л. Кирпичов / І. М. Асс // Нариси з історії техніки на Україні / відп. ред. К. К. Хренов. – Київ : Наукова думка, 1964. – С. 47–59 : портр. – Библиогр.: с. 57–59 (36 назв.).

293. **Боголюбов А. Н.** История механики машин / А. Н. Боголюбов ; отв. ред. И. З. Штокало ; Акад. наук УССР, Сектор истории естествознания и техники ин-та истории. – Киев : Наукова думка, 1964. – С. 215, 217–218, 221, 224 : портр., с. 225–227, 278–280, 283, 284, 286, 441, 445. – Библиогр.: с. 439–452 (436 назв.).

294. **Боголюбов А. Н.** Прикладная механика в России в последней четверти XIX в. / А. Н. Боголюбов // История механики машин ; отв. ред. И. З. Штокало ; Акад. наук УССР, Сектор истории естествознания и техники ин-та истории. – Киев : Наукова думка, 1964. – Гл. IV. – С. 209–228 : портр.

295. **Боголюбов А. Н.** Развитие механики машин в России в период между двумя революциями / А. Н. Боголюбов // Там же. – Гл. VIII. – С. 264–288.

1965

296. **Андронов А. А.** Иван Алексеевич Вышнеградский. 1832–1895 / А. А. Андронов // Люди русской науки : очерки о выдающихся деятелях естествознания и техники. Техника / под ред. И. В. Кузнецова. – Москва : Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1965. – С. 218–226 : портр. – Библиогр.: с. 226.

297. **Кирпичев М. В.** Виктор Львович Кирпичев. 1845–1913 / М. В. Кирпичев // Там же. – С. 340–347 : портр. – Библиогр.: с. 346.

298. **Бахмутская Э. Я.** Отчёт В. Л. Кирпичева о командировке в Рижский политехнический институт в 1897 г. : [анализ научной деятельности преподавателей института] / Э. Я. Бахмутская // Материалы VI конференции по истории науки в Прибалтике. – Вильнюс, 1965. – С. 56–64.

299. **Муслин Е.** Поэт инженерной науки [В. Л. Кирпичев] / Е. Муслин // Техника–молодежи. – 1965. – № 7. – С. 28–29 : портр.

300. **Асс І.** Перший директор політехнічного [В. Л. Кирпичов] / І. Асс // Ленінська зміна. – 1965. – 20 жовт.

301. **Асс І. М.** Наш перший директор [В. Л. Кирпичов] / І. М. Асс // Ленінські кадри [Харків]. – 1965. – 13 листоп. – С. 2.

1966

302. *Асс И. М.* К 120-летию со дня рождения В. Л. Кирпичева : (специалист в области строительной механики) / И. М. Асс // Строительная механика и расчет сооружений. – 1966. – № 4. – С. 48–49. – Библиогр.: с. 49 (10 назв.).

303. *Буланин В.* Маститый ученый [Н. И. Колчин] / В. Буланин, В. Бушунов, Г. Смирнов // Политехник [ЛПИ]. – 1966. – 17 нояб. (№ 33). – С. 2 : портр. – (Твои учителя).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-935_130012_0000479164pn_33.pdf/download/ed-935_130012_0000479164pn_33.pdf. – Загл. с экрана.

1967

304. *Григорьян А. Т.* Эволюция механики в России / А. Т. Григорьян. – Москва : Наука, 1967.

305. *Игнациус Г. И.* Владимир Андреевич Стеклов (1864–1926) / Г. И. Игнациус. – Москва : Наука, 1967. – С. 67, 69.

306. *Історія* Академії наук Української РСР. В 2 кн. Кн. 1 / Акад. наук УРСР ; ред. кол.: Б. Є. Патон (голов. ред.) [та ін.]. – Київ : Голов. ред. Укр. рад. енцикл. АН УРСР, 1967. – С. 82–83 : портр., с. 85, 473.

307. *Калниболотський М.* КПІ за 50 славних літ / М. Калниболотський // За радянського інженера [КПІ]. – 1967. – 14 груд. (№ 33). – С. 2. – (До 50-річчя Радянської влади на Україні).

1968

308. *Бахмутская Э. Я.* Отчет В. Л. Кирпичева о реорганизации Рижского политехнического института (1897 г.) / Э. Я. Бахмутская, Я. П. Страдынь // Из истории естествознания и техники Прибалтики. – Рига, 1968. – Т. 1 (7). – С. 51–64. – Библиогр.: с. 64 (17 назв.).

309. *Бахмутская Э. Я.* Отчет В. Л. Кирпичева о реорганизации Рижского политехнического института (1897 г.) : краткое изложение / Э. Я. Бахмутская, Я. П. Страдынь // Научные связи Прибалтики в XVIII–XX веках : материалы 7-й Прибалтийской конференции по истории науки. – Рига, 1968. – С. 34.

310. *Харьковский* ордена Ленина политехнический институт им. В. И. Ленина : альбом / сост.: И. И. Кутева, И. И. Марченко, Ю. И. Погорелов. – Харьков : Прапор, 1968. – 108 с.

311. *Гнатовський В.* Перший директор інституту : до 70-річчя КПІ / В. Гнатовський // За радянського інженера [КПІ]. – 1968. – 30 верес.

1969

312. *Космодемьянский А. А.* Анализ некоторых источников педагогической системы А. П. Минакова : (по следам его сохранившихся записей) / А. А. Космодемьянский // Теоретическая механика и современная техника. – Москва : Просвещение, 1969. – С. 140–141.

313. *Голян-Нікольський А.* Непорушна традиція. Незабутне : [засновники КПІ: В. Л. Кирпичов та ін.] / А. Голян-Нікольський // За радянського інженера [КПІ]. – 1969. – 10 черв.

1970

314. *Атрощенко В. І.* Найстаріший на Україні технічний вуз : [Харківський політехнічний інститут] / В. І. Атрощенко, Я. І. Сенченко, В. Л. Теркан // Нариси з історії природознавства і техніки. – Київ, 1970. – Вип. XI. – С. 56–66 : портр., фотоіл. – Бібліогр.: с. 65–66 (15 назв.).

315. *Плигунов О. С.* З історії Київського політехнічного інституту / О. С. Плигунов, А. Ю. Голян-Нікольський // Нариси з історії природознавства і техніки. – Київ, 1970. – Вип. XII. – С. 91–99 : іл., портр., фотоіл.

316. *Голян-Нікольський А.* Перший директор КПІ : 125-річчя з дня народження В. Л. Кирпичова / А. Голян-Нікольський // За радянського інженера [КПІ]. – 1970. – 12 жовт.

1971

317. *Краткая* справка / М-во высш. и сред. специального образования РСФСР, Ленинградский ордена Ленина политехнический институт им. М. И. Калинина. – Ленинград, 1971. – С. 3, 13.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-126_0000408745bx.pdf/download/ed-126_0000408745bx.pdf. – Загл. с экрана.

318. **Савин Г. Н.** Виктор Львович Кирпичев : (к 125-летию со дня рождения) / Г. Н. Савин, Т. В. Путята, Б. Н. Фрадлин // Прикладная механика. – 1971. – Т. 7, № 2. – С. 137–139. – Библиогр.: с. 139 (17 назв.).

1972

319. **Институту** – 70 лет : в 1902 году в нашем вузе прозвучал первый звонок // Политехник [ЛПИ]. – 1972. – 10 окт. (№ 28). – С. 1–2 : фотоил.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1172_130012_0000661329pn_28.pdf/download/ed-1172_130012_0000661329pn_28.pdf. – Загл. с экрана.

1973

320. **Киевский** ордена Ленина политехнический институт имени 50-летия Великой Октябрьской социалистической революции : [проспект] / М-во высш. и сред. специального образования УССР ; сост.: Беников Д. С., Буз Л. В., Голян-Никольский А. Ю., Калачев Н. М. – Киев : Вища школа. Головное изд-во, 1973. – С. 5–6 : портр.

321. **Киевский** политехнический институт : (краткий исторический очерк). 1898–1973 / М-во высш. и сред. специального образования УССР, Киев. политехн. ин-т ; подгот. Беников Д. С., Буз Л. В., Голян-Никольский А. Ю. ; отв. ред. Г. И. Денисенко. – Киев, 1973. – С. 5 : портр., с. 6.

322. **Кирпичев Виктор Львович** // БСЭ / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – Москва, 1973. – Т. 12. – С. 190 (Стб. 557) : портр.

323. **Кузня** сільськогосподарських кадрів : короткий історичний нарис / авт. кол.: В. В. Юрчишин, В. І. Юрчук, А. М. Жадан [та ін.]. – Київ : Урожай, 1973. – С. 9. – До 75-річчя Української ордену Трудового Червоного Прапора сільськогосподарської академії.

324. **Александров А. П.** Михаил Александрович Леонтович / А. П. Александров, Л. А. Арцимович [и др.] // Успехи физических наук. – 1973. – Т. 109, вып. 3. – С. 613–615.

325. **Дмитренко Г.** Перший директор КПІ : з літопису інституту / Г. Дмитренко // За радянського інженера [КПІ]. – 1973. – 20 листоп.

1974

326. **Залесский А.** О моих учителях : [Виктор Львович Кирпичев] / А. Залесский // Политехник [ЛПИ]. – 1974. – 14 марта (№ 10). – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1230_130012_0000478763pn_10.pdf/download/ed-1230_130012_0000478763pn_10.pdf. – Загл. с экрана.

327. **Кожухарь Г. Г.** А. Г. Гагарин / Г. Г. Кожухарь // Политехник [ЛПИ]. – 1974. – 16 сент. (№ 26). – С. 3 ; 23 сент. (№ 27). – (Выдающиеся политехники). – Из текста: В октябре 1906 года происходили первые перевыборы директора института. На эту должность баллотировались А. Г. Гагарин и профессора А. С. Посников и Н. А. Меншуткин. Профессор В. Л. Кирпичев, который также был выдвинут, снял свою кандидатуру.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL:<http://dl.unilib.neva.ru/dl/006383.pdf> ; <http://elib.spbstu.ru/dl/006383.pdf/view> ; <http://elib.spbstu.ru/dl/006383.pdf/download/006383.pdf>. – Загл. с экрана.

1975

328. **Артоболевский И. И.** Очерки истории техники в России (1861–1917) / И. И. Артоболевский, А. А. Благоднаров. – Москва : Наука, 1975. – 397 с.

329. **Киевский** ордена Ленина политехнический институт имени 50-летия Великой Октябрьской социалистической революции : (альбом) / М-во высш. и сред. специального образования УССР ; сост. Беников Д. С., Буз Л. В., Голян-Никольский А. Ю., Калачев Н. М. ; отв. за вып. П. М. Таланчук. – Киев : Вища школа. Головное изд-во, 1975. – С. [12] : портр.

330. **Соколовская З. К.** Кирпичев Виктор Львович (1845–1913) / З. К. Соколовская // 200 научных биографий : библиогр. справочник / отв. ред. А. Л. Яншин ; АН СССР. – Москва, 1975. – Гл. : Авторские заявки на подготовку научных биографий, поступившие в редколлегия серии. – С. 135. – (Научно-библиографическая серия).

331. **Тимошенко С. П.** Кружок имени В. Л. Кирпичева : [воспоминания о деятельности механического кружка под председательством В. Л. Кирпичева при Петербургском Политехникуме в

начале XX в.] / С. П. Тимошенко // Прочность и колебания элементов конструкций : избр. работы / под ред. Э. И. Григолоука. – Москва : Наука, 1975. – С. 678–687 : портр.

1976

332. **Беников Д. С.** Киевский политехнический институт : из истории научных учреждений и вузов / Д. С. Беников, Л. В. Буз, А. Ю. Голян-Никольский // Вопросы истории естествознания и техники. – 1976. – Вып. 4. – С. 68–71.

333. **Исторический** очерк [Рукопись]. – Харьков, 1976. – 656 с. – (Материалы музея Национального технического университета «Харьковский политехнический институт»).

1977

334. **Филимонов Н.** Далекое – близкое / Н. Филимонов // Политехник [ЛПИ]. – 1977. – 5 дек. (№ 36). – С. 3. – Из текста: На механическом отделении читал заслуженный профессор Виктор Львович Кирпичев. Большая физическая аудитория, где вел свой предмет В. Л. Кирпичев, была переполнена сверх всякой меры.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elibr.spbstu.ru/dl/2/ed-1370_130012_0000661328pn_36.pdf/download/ed-1370_130012_0000661328pn_36.pdf. – Загл. с экрана.

1978

335. **Григорьян А. Т.** Механика в России / А. Т. Григорьян ; отв. ред. Б. Г. Кузнецов ; АН СССР. – Москва : Наука, 1978. – С. 98, 109–111, 161. – (Серия «История науки и техники»).

1979

336. **Григорьян А. Т.** Очерк развития механики в СССР : кн. для чтения с коммент. и указат. терминов / А. Т. Григорьян. – Москва : Русский язык, 1979. – С. 48, 106.

337. **Писаренко Г. С.** Степан Прокопович Тимошенко / Г. С. Писаренко ; відп. ред. М. С. Можаровський. – Київ : Наукова думка, 1979. – С. 60–62 : портр., с. 63, 71, 73, 78, 113, 116, 127, 141, 178, 185.

338. **Кружилин Г. Н.** Академик М. В. Кирпичев : к 100-летию со дня рождения / Г. Н. Кружилин // Вестник АН СССР. – 1979. – № 8. – С. 112–118.

1980

339. **Кирпичов Виктор Львович** // УРЕ / голов. ред. М. П. Бажан. – Вид. 2-ге. – Київ, 1980. – Т. 5. – С. 162–163 : портр., с. 147.

1981

340. **Старосельский П. И.** Михаил Иванович Коновалов. 1858–1906 / П. И. Старосельский, Е. П. Никулина ; отв. ред. Н. А. Фигуровский ; АН СССР. – Москва : Наука, 1981. – С. 64–65, 68–69, 77, 81, 224. – (Научно-биографическая литература). – Библиогр.: с. 218–232.

341. **Черняк А. Я.** История технической книги : учебник / А. Я. Черняк. – Изд. 2-е, перераб. – Москва : Книга, 1981. – С. 98, 116, 119.

1982

342. **Григорьян А. Т.** История механики твёрдого тела / А. Т. Григорьян, Б. Н. Фрадлин ; отв. ред. А. А. Космодемьянский ; АН СССР, Ин-т истории естествознания и техники. – Москва : Наука, 1982. – С. 226. – Библиогр.: с. 216–291.

343. **Космодемьянский А. А.** Анализ некоторых источников педагогической системы А. П. Минакова : (видержки из сохранившихся записей) / А. А. Космодемьянский // Очерки по истории механики / отв. ред. А. Т. Григорьян ; АН СССР, Ин-т естествознания и техники. – Москва : Наука, 1982. – Очерк седьмой : Андрей Петрович Минаков : (его жизнь и педагогические воззрения). – С. 222–223.

344. **Механіка** // Історія Академії наук Української РСР / Акад. наук УРСР ; ред. кол.: Б. Є. Патон (голов. ред.) [та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1982. – Розд. : Розвиток окремих наук і наукових напрямів в Академії наук Української РСР. – С. 63, 74.

345. **Соколовская З. К.** Кирпичев (1845–1913) / З. К. Соколовская // 300 биографий ученых : библиогр. справочник. – Москва, 1982. – С. 157. – (Серия «Научно-библиографическая литература»).

346. **Техника** в ее историческом развитии : 70-е годы XIX – начало XX в. / отв. ред. С. В. Шухардин, Н. К. Ламан, А. С. Федоров ; АН СССР, Ин-т истории естествознания и техники. – Москва : Наука, 1982. – С. 44, 214, 466.

347. **Чеканов А. А.** Виктор Львович Кирпичев. 1845–1913 / А. А. Чеканов ; отв. ред. А. Т. Григорьян ; АН СССР. – Москва : Наука, 1982. – 176 с., обл. : портр. – (Серия «Научно-биографическая литература» / Академия наук СССР ; редкол. сер.: А. Л. Яншин (пред.) [и др.]). – Библиогр.: с. 171–173.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://vestishki.ru/content/виктор-львович-кирпичев-автор-а-а-чеканов>. – Загл. с экрана.

348. **Руденко Б.** Первый директор В. Л. Кирпичев : из истории института [ХПИ] / Б. Руденко // Ленинские кадры [ХПИ]. – 1982. – 21 окт. – С. 3.

349. **Филимонов Н.** Помню лекцию в 1913-м... / Н. Филимонов // Политехник [ЛПИ]. – 1982. – 22 нояб. (№ 33). – С. 2. – (Слово – выпускникам ГТФ). – Из текста: Помню лекцию на механическом отделении весной 1913 года профессора В. Л. Кирпичева, крупного ученого в области прикладной механики и сопротивления материалов. Тема необычная: «Значение фантазии для инженера». Большая физическая аудитория была переполнена. Профессор утверждал, что фантазия приближает возможность отыскания правильных решений.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1577_130012_0000660728pn_33.pdf/download/ed-1577_130012_0000660728pn_33.pdf. – Загл. с экрана.

1983

350. **Боголюбов А. Н.** Кирпичев Виктор Львович (8.X.1845 – 20.X.1913) / А. Н. Боголюбов // Математики. Механики : биографический справочник. – Киев, 1983. – С. 221–222 : портр.

351. **Лишевский В. П.** [Рецензия на книгу] / В. П. Лишевский // Вопросы истории естествознания и техники. – 1983. – № 2. – С. 179. – Рец. на кн.: Чеканов А. А. Виктор Львович Кирпичев. 1845–1913 / А. А. Чеканов ; ред. А. Т. Григорьян ; АН СССР. – Москва : Наука, 1982. – 176 с.

352. **Из истории** Ленинградского политехнического : (выпуск первый) / подгот. С. Постин, В. Клевко [и др.] // Политехник [ЛПИ]. – 1983. – 18 мая (№ 18). – С. 4. – (1902–1983).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1601_130012_0000660726pn_18.pdf/download/ed-1601_130012_0000660726pn_18.pdf. – Загл. с экрана.

353. **Вайсман А. С.** Отец русских инженеров : (к 70-летию со дня смерти ученого в области механики В. Л. Кирпичева. 1845–1913) / А. С. Вайсман // Жилищное строительство. – 1983. – № 9. – С. 30–31 : портр.

1984

354. **История** Киева. В 3 т., 4 кн. Т. 2 : Киев периода позднего феодализма и капитализма / редкол.: В. Г. Сарбей (отв. ред.) [и др.] ; АН УССР, Ин-т истории. – Киев : Наукова думка, 1984. – С. 272, 393.

355. **Степанович Е. П.** Становление и развитие высшего специального образования на Украине во второй половине XIX – начале XX вв. : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / Е. П. Степанович. – Киев, 1984. – 229 с. : ил.

356. **Васильев Ю. С.** На рубежах научно-технического прогресса / Ю. С. Васильев // Политехник [ЛПИ]. – 1984. – 6 янв. (№ 1). – С. 1 : портр.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1620_130012_0000660759pn_01.pdf/download/ed-1620_130012_0000660759pn_01.pdf. – Загл. с экрана.

357. **Васильев Ю. С.** Продолжая славные традиции политехников / Ю. С. Васильев // Политехник [ЛПИ]. – 1984. – 27 дек. (№ 38). – С. 1 : портр.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1656_130012_0000660759pn_38.pdf/download/ed-1656_130012_0000660759pn_38.pdf. – Загл. с экрана.

1985

358. **История** дореволюционной России в дневниках и воспоминаниях : аннот. указ. книг и публикаций в журн. Т. 4, ч. 3 : 1895–1917 / Гос. б-ка СССР им. В. И. Ленина [и др.] ; науч. рук., ред. и введ. П. А. Зайончковского ; [сост.: И. Н. Веселовский и др.]. – Москва : Книга, 1985. – С. 141.

359. **Кирпичев Викт. Львович** (1845–1913) // Сов. энцикл. словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – Изд. 3-е. – Москва, 1985. – С. 579–580.

360. **Харьковский** политехнический институт. 1885–1985 : история развития / отв. ред. Н. Ф. Киркач ; рец. В. И. Оноприенко. – Харьков : Изд-во при Харьков. Гос. ун-те : Вища школа, 1985. – Обл., с. 6, 7–8, 12, 13 : портр., с. 14–20, 36, 198, 211, 220. – (1885–1985).

361. *Предисловие* // Харьковский политехнический институт. 1885–1985 : история развития / отв. ред. Н. Ф. Киркач ; рец. В. И. Оноприенко. – Харьков, 1985. – С. 6–10.

362. *Основание* института и организация учебного процесса // Харьковский политехнический институт. 1885–1985 : история развития / отв. ред. Н. Ф. Киркач ; рец. В. И. Оноприенко. – Харьков, 1985. – Разд. : Дооктябрьский период. 1885–1917. – С. 12–21 : ил., портр., фотоил.

363. *Харьковский* технологический институт. 1885–1985. – Харьков, 1985. – 84 с.

364. *Васильев Ю. С.* Продолжая славные традиции политехников / Ю. С. Васильев // Политехник [ЛПИ]. – 1985. – 28 дек. (№ 33). – С. 1 : портр.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1689_130012_0000704178pn_33.pdf/download/ed-1689_130012_0000704178pn_33.pdf. – Загл. с экрана.

1986

365. *Позняк П.* Політехнічний інститут : [з історії КП] / П. Позняк // Прапор комунізму. – 1986. – 21 берез. – (Об`єктивний об`єктив).

1987

366. *История* механики в России / редкол.: А. Н. Боголюбов (отв. ред.), И. З. Штокало (отв. ред.), Ю. А. Ветров [и др.] ; АН УССР, Ин-т истории, Центр исслед. и науч.-техн. потенциала и истории науки, Ин-т математики. – Киев : Наукова думка, 1987. – С. 172, 182, 231, 232, 234–235 : портр., с. 236, 254, 308, 322, 327, 328, 345, 361, 366, 376. – Библиогр.: с. 359–377.

367. *Жизнь* и деятельность В. Л. Кирпичева // История механики в России / редкол.: А. Н. Боголюбов (отв. ред.), И. З. Штокало (отв. ред.), Ю. А. Ветров [и др.] ; АН УССР, Ин-т истории, Центр исслед. и науч.-техн. потенциала и истории науки, Ин-т математики. – Киев : Наукова думка, 1987. – С. 235–236 : портр.

368. *Киевский* ордена Ленина политехнический институт имени 50-летия Великой Октябрьской социалистической революции : [проспект] / сост.: М. Т. Волошина, В. И. Питов. – Киев : Реклама, 1987. – С. 8.

369. *Кирпичев Виктор Львович* (8.X.1845, с. Бардино Псков. обл. – 20.X.1913, Петербург) // Укр. рад. енцикл. словник. В 3 т. / редкол.: А. В. Кудрицкий (відп. ред.) [та ін.]. – 2-ге вид. – Київ : Голов. ред. УРЕ, 1987. – Т. 2. – С. 74 : портр.

370. *Украинская* Советская Социалистическая Республика : энцикл. справ. / гл. редкол.: А. В. Кудрицкий (отв. ред.) [и др.]. – Киев : Гл. ред. УСЭ, 1987. – С. 317.

371. *Иванов В.* «...Сразу и безоговорочно» : к 95-летию со дня рождения выдающегося советского авиаконструктора Героя Социалистического Труда Н. Н. Поликарпова / В. Иванов // Политехник [ЛПИ]. – 1987. – 25 мая (№ 17). – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1745_130012_0000704180pn_17.pdf/download/ed-1745_130012_0000704180pn_17.pdf. – Загл. с экрана.

372. *Гидротехнический* факультет: вчера, сегодня, завтра // Политехник [ЛПИ]. – 1987. – 3 дек. (№ 35). – С. 2–3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1763_130012_0000704180pn_35.pdf/download/ed-1763_130012_0000704180pn_35.pdf. – Загл. с экрана.

1988

373. *Боголюбов А. Н.* Творения рук человеческих : естественная история машин / А. Н. Боголюбов. – Москва : Знание, 1988. – С. 154, 172. – ISBN 5-07-000028-4.

374. *Кирпичев Виктор Львович* (8.X.1845, с. Бардино Псков. обл. – 20.X.1913, Петербург) // Укр. сов. энцикл. словарь. В 3 т. / редкол.: А. В. Кудрицкий (отв. ред.) [и др.]. – Киев : Гл. ред. УСЭ, 1988. – Т. 2. – С. 65 : портр.

375. *Кондель-Перминова Н. Н.* Роль учебных заведений в развитии архитектуры и градостроительства на Украине : конец XIX – первая треть XX в. : дис. ... канд. архитектуры : 18.00.01 / Н. Н. Кондель-Перминова. – Киев, 1988. – 296 с.

376. *Соколовская З. К.* 400 биографий ученых. О серии «Научно-биографическая литература». 1959–1986 : биобиогр. справочник / З. К. Соколовская ; отв. ред. А. Л. Яншин. – Москва : Наука, 1988. – С. 158, 370, 437, 440, 446, 449, 451.

377. *Соколовская З. К.* Кирпичев (1845–1913) – русский инженер и ученый в области механики и сопротивления материалов / З. К. Соколовская // 400 биографий ученых. О серии «Науч-

но-биографическая литература». 1959–1986 : биобиогр. справочник. – Москва, 1988. – С. 158.

378. **Стрельцов Д. Г.** О вкладе украинских ученых в развитие науки о сопротивлении материалов в начале XX ст. / Д. С. Стрельцов // Очерки истории естествознания и техники : сб. науч. тр. / АН УССР ; Центр исслед. науч.-техн. потенциала и истории науки. – Киев, 1988. – Вып. 34. – С. 85–91. – Библиогр.: с. 90–91 (17 назв.).

378-2. **Федосова С. А.** Развитие математических методов исследования механизмов (XIX – начало XX вв.) / С. А. Федосова, А. М. Токаренко ; отв. ред. А. Н. Боголюбов ; АН УССР, Центр исслед. науч.-техн. потенциала и истории науки. – Киев : Наукова думка, 1988. – С. 13, 30–33, 35, 37, 38, 42, 45, между с. 64–65 : портр., с. 65, 66, 114, 117. – Библиогр.: с. 113–135. – ISBN 5-12-009287-X.

379. **Щербань Т. А.** Вклад Киевского политехнического института в становление отечественного высшего технического образования. 1898–1917 / Т. А. Щербань // Очерки истории естествознания и техники : сб. науч. тр. / АН УССР ; Центр исслед. науч.-техн. потенциала и истории науки. – Киев, 1988. – Вып. 35. – С. 99–106. – Библиогр.: с. 106 (16 назв.).

380. **Allen R. V.** Russia Looks at America: The view to 1917 / R. V. Allen. – Washington : Library of Congress, 1988. – P. 212.

381. **Барабаш В.** Особое внимание : кафедре охране труда и эргономики – 50 лет / В. Барабаш, И. Семенов // Политехник [ЛПИ]. – 1988. – 22 марта (№ 9). – С. 3. – Из текста: Профессор-политехник В. Л. Кирпичев в работах «О мерах предосторожности при обращении с машинами и приводами» и «Охрана труда в промышленности» впервые в России обратил внимание широких технических кругов на проблемы сохранения жизни и здоровья промышленных рабочих.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1777_130012_0000704183pn_09.pdf/download/ed-1777_130012_0000704183pn_09.pdf. – Загл. с экрана.

1989

382. **Из истории** Ленинградского ордена Ленина политехнического института. 1899–1989. – Ленинград : Изд-во Санкт-Петербургского политехн. ин-та, 1989. – 85 с.

383. **Кирпичев В. Л.** (1845–1913) // Сов. энцикл. словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – Изд. 4-е, испр. и доп. – Москва, 1989. – С. 587.

384. **Развитие** строительной науки и техники в Украинской ССР. В 3 т. Т. 1 : Строительная наука и техника на Украине с древних времен до 1917 г. / В. Е. Ясиевич, Ю. С. Асеев, М. М. Жербин [и др.] ; редкол.: В. Е. Ясиевич (отв. ред.) [и др.] ; гл. редкол.: М. М. Жербин (гл. ред.) [и др.] ; АН УССР, Центр. исслед. науч.-техн. потенциала и истории науки, Киев. фил. ВНИТИ теории архитектуры и градостроительства, Киев. инж.-строит. ин-т. – Киев : Наукова думка, 1989. – С. 12, 296, 301 : портр.

385. **Васильев Ю.** Оптимизм всегда молод / Ю. Васильев // Политехник [ЛПИ]. – 1989. – 27 февр. (№ 7). – С. 1 : фотоил. – (ЛПИ – 90 лет... С праздником тебя, альма-матер!).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1813_130012_0000704182pn_07.pdf/download/ed-1813_130012_0000704182pn_07.pdf. – Загл. с экрана.

386. **Сказываев В. К.** 90-летию нашего института: ММФ : курсом техпрогресса / В. Сказываев // Политехник [ЛПИ]. – 1989. – 5 мая (№ 16). – С. 2–3 : фотоил.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1822_130012_0000704182pn_16.pdf/download/ed-1822_130012_0000704182pn_16.pdf. – Загл. с экрана.

387. **Федоров М. К.** 90-летию нашего института: ГТФ : в творческом содружестве / М. Федоров // Политехник [ЛПИ]. – 1989. – 25 окт. (№ 28). – С. 2.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1834_130012_0000704182pn_28.pdf/download/ed-1834_130012_0000704182pn_28.pdf. – Загл. с экрана.

388. **Розин Л.** Школа строительной механики : к 90-летию нашего института / Л. Розин // Политехник [ЛПИ]. – 1989. – 20 дек. (№ 37). – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1843_130012_0000704182pn_37.pdf/download/ed-1843_130012_0000704182pn_37.pdf. – Загл. с экрана.

1990

389. **Андреев А. И.** Новосокольники / А. И. Андреев. – Ленинград : Лениздат, 1990. – С. 16–17.

390. **Онопrienко В. И.** Становление высшего технического образования на Украине / В. И. Оноприенко, Т. А. Щербань ; отв. ред. Ф. К. Иванченко ; АН УССР. Центр исслед. науч.-техн. потенциала и истории науки им. Г. М. Доброва. – Киев : Наукова думка, 1990. – С. 4, 13, 15, 23, 27, 32-34, 37, 43, 48, 50, 57, 61-62, 63-67, 72-73, между с. 88-89 : ил., портр., фото, с. 91, 116-119, 124, 131-132, 134, 136. – Библиогр.: с. 130-134 (180 назв.).

391. **Онопrienко В. И.** Харьковский технологический институт / Оноприенко В. И., Щербань Т. А. // Становление высшего технического образования на Украине. – Киев, 1990. – Гл. II : Первые высшие технические учебные заведения на Украине. – С. 46-62.

392. **Онопrienко В. И.** Киевский политехнический институт / Оноприенко В. И., Щербань Т. А. // Там же. – С. 63-76.

393. **Тугай А. М.** Киевский вузовский центр / А. М. Тугай, Т. В. Девтерова. – Киев : Вища школа, 1990. – С. 21.

394. **Гербылева Н. В.** Л. Кирпичев – организатор политехнического образования / Н. Гербылева, С. Маркова // Вестник высшей школы. – 1990. – № 11. – С. 65-66 : портр. – (Наследие).

395. **Кирпичев В.** Значение фантазии для инженеров / В. Кирпичев // Там же. – С. 67-72.

1991

396. **Витте С. Ю.** Избранные воспоминания. 1849-1911 гг. / С. Ю. Витте. – Москва : Мысль, 1991. – С. 131-132, 691. – ISBN 5-244-00225-2.

397. **Иванов А. Е.** Высшая школа России в конце XIX – начале XX века / А. Е. Иванов. – Москва : Наука, 1991. – 329 с.

398. **Изобретатель** первого советского тепловоза Ю. В. Ломоносов // Создатели новой техники в Украинской ССР / В. И. Оноприенко, Т. А. Щербань, А. Г. Луговской [и др.] ; отв. ред. В. И. Оноприенко ; АН УССР, Центр. исслед. науч.-техн. потенциала и истории науки им. Г. М. Доброва. – Киев : Наукова думка, 1991. – Гл. III, § 3. – С. 153-163. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 154. – Библиогр.: с. 175 (12 назв.). – ISBN 5-12-002411-4.

399. **Кирпичев Викт. Львович** (1845-1913) // Большой энцикл. словарь. В 2 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – Москва, 1991. – Т. 1. – С. 581.

400. **Онопrienко В. И.** Формирование в России системы высшего технического образования / В. И. Оноприенко, Т. А. Щербань // Очерки истории естествознания и техники. – Киев, 1991. – Вып. 39/40. – С. 56-63.

401. **Писаренко Г. С.** Степан Прокофьевич Тимошенко. 1878-1972 / Г. С. Писаренко ; отв. ред. К. В. Фролов ; АН СССР. – Москва : Наука, 1991. – С. 70, 71, 72, 79, 82, 84, 87, 109, 132, 141, 145, 163, 201, 210, 213, 214, 215. – (Серия «Научно-биографическая литература» / Академия наук СССР ; редкол. сер.: А. Л. Яншин (пред.) [и др.]. Серия основана в 1959 году). – ISBN 5-02-003455-X.

402. **Щербань А. Н.** Василий Петрович Ижевский / А. Н. Щербань, Т. А. Щербань ; отв. ред. В. И. Оноприенко. – Киев : Наукова думка, 1991. – С. 3, 26, 41, 44-46, 52, 59. – Библиогр.; с. 170-173 (44 назв.). – ISBN 5-12-001984-6.

403. **Петрова С.** «Они должны быть лучшими...» / С. Петрова, Л. Гришкевич // Политехник [ЛПТУ]. – 1991. – 23 янв. (№ 2). – С. 2 : фотоил. – (Выставка).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1879_130012_0000478759pn_02.pdf/download/ed-1879_130012_0000478759pn_02.pdf. – Загл. с экрана.

404. **Онопrienко В. И.** Втузы России в конце XIX – начале XX вв. / В. И. Оноприенко, Т. А. Щербань // Вестник высшей школы. – 1991. – № 4. – С. 65-72.

1992

405. **Київський** політехнічний інститут : [проспект] / М-во освіти України ; упоряд.: Н. Г. Зотова, Л. В. Иванова, В. В. Пригода [та ін.] ; за заг. ред. Б. А. Циганка. – Київ : Мистецтво, 1992. – С. [5, 21].

406. **Михеев В. Р.** Вертолеты дореволюционной России / В. Р. Михеев. – Москва : Изд-во МАИ, 1992. – С. 15.

407. **Барабаш В.** Защитить людей от гибели / В. Барабаш, К. Малаян // Политехник [СПбТУ]. – 1992. – 25 февр. (№ 6). – С. 2. – Из текста: История нашего вуза свидетельствует о высокой гуманности его ученых: В. Л. Кирпичев и другие профессора занимались проблемами безопасности работы с машинами.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1913_130012_0000649224pn_06.pdf/download/ed-1913_130012_0000649224pn_06.pdf. – Загл. с экрана.

408. *Гербылева Н. П.* Развитие высшего технического образования в России в начале XX века и основание С.-Петербургского политехнического института // Становление и развитие вузовских музеев : материалы конф. / СГУ. – Сыктывкар, 1993.

409. *Писаренко Г. С.* Сергей Владимирович Серенсен / Г. С. Писаренко ; АН Украины, Ин-т проблем прочности. – Киев : Наукова думка, 1993. – С. 33, 68. – ISBN 5-12-003743-7.

410. *Тимошенко С.* Воспоминания / С. Тимошенко. – 2-е изд., репринт. – Киев : Наукова думка, 1993. – С. 85–87, 88, 99–100, 102, 105–106, 142, 225, 234, 238, 254, 259, 305–306. – Репринт. изд. Вых. дан. ориг.: Париж, 1963. – ISBN 5-12-003734-8.

411. *Акимова В.* Слово о первом ректоре [ХПИ] / В. Акимова // Політехнік [ХП]. – 1993. – № 4 (лют.). – С. 4.

412. *Увековечена* память В. Л. Кирпичева : [открытие бюста профессора В. Л. Кирпичева в ХПИ] / фото В. Русиновского // Там же. – С. 4.

413. *Тарасова Л.* Передбачення професора Кирпичова : (у Харківському політехнічному інституті відкрито пам'ятник засновникові цього вузу і його першому директорові проф. В. Л. Кирпичову) / Л. Тарасова // Вечірній Харків. – 1993. – 9 лют. – С. 1.

414. *Из истории* механико–машиностроительного // Политехник [СПбГТУ]. – 1993. – 24 февр. (№ 5). – С. 1.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1942_130012_0000546944pn_05.pdf/download/ed-1942_130012_0000546944pn_05.pdf. – Загл. с экрана.

415. *Они стояли* у истоков. Кирпичев Виктор Львович (1845–1913 гг.) // Там же. – С. 1 : портр.

416. *Некоторые* события и даты из истории факультета // Политехник [СПбГТУ]. – 1993. – 15 мая (№ 14). – С. 1. – Из текста: Главные проблемы, относящиеся к созданию электромеханического отделения, были разработаны под руководством В. Л. Кирпичева на основе предложений, составленных основоположником техники переменных токов М. О. Долива-Добровольским.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1951_130012_0000546944pn_14.pdf/download/ed-1951_130012_0000546944pn_14.pdf. – Загл. с экрана.

417. *Кожухарь Г.* Князь А. Г. Гагарин / Г. Кожухарь // Политехник [СПбГТУ]. – 1993. – 27 мая (№ 16). – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1953_130012_0000546944pn_16.pdf/download/ed-1953_130012_0000546944pn_16.pdf?lang=en. – Загл. с экрана.

418. *Київському* політехнічному – 95 : віхи історії // Київський Політехнік [КП]. – 1993. – 23 верес. (№ 30). – С. 1. – (Київському політехнічному–95).

419. *Вировий С.* Перший директор [КП] / С. Вировий, С. Карамаш // Там же. – С. 2. – (КП-95 : віхи історії).

1994

420. *Кирпичев Виктор Львович* – известный ученый (1845–1913) // Энциклопедический словарь Брокгауз и Ефрон : биографии. В 12 т. – Москва, 1994. – Т. 5. – С. 820. – Репринтное издание.

421. *Писаренко Г. С.* Воспоминания и размышления / Г. С. Писаренко ; НАНУ, Ин-т проблем прочности. – Киев : Наукова думка, 1994. – С. 128–129, 139, 308–309, 313. – ISBN 5-12-004110-8

422. *Тугай А. М.* Київський центр вищих учбових закладів : (з новими професіями в ХХІ століття) / А. М. Тугай, Т. В. Девтерова. – Київ, 1994. – С. 6, 90–91.

423. *Карамаш С.* Иван Діомидович Жуков / Сергій Карамаш // Київський Політехнік [КП]. – 1994. – 25 серп. (№ 25). – С. 3. – (КП-100 : віхи історії).

424. *Григорьев А. К.* Европейский образовательный процесс и реформы в России / А. К. Григорьев // Политехник [СПбГТУ]. – 1994. – 15 февр. (№ 4). – С. 2–3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1968_130012_00000478754pn_04.pdf/download/ed-1968_130012_00000478754pn_04.pdf. – Загл. с экрана.

425. *Лебедев В. К.* 100-летию со дня рождения выдающегося ученого-механика Н. И. Колчина / В. Лебедев // Политехник [СПбГТУ]. – 1994. – 22 дек. (№ 27). – С. 2 : портр.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-1990_130012_00000478754pn_27.pdf/download/ed-1990_130012_00000478754pn_27.pdf. – Загл. с экрана.

1995

426. *Київський* політехнічний інститут : нарис історії / авт. кол.: Г. Ф. Беляков, Є. С. Василенко, М. Ф. Вілков, С. А. Гавриш, Ф. Я. Горовський, М. Л. Завіновський, М. Ф. Карпенко, М. Ю. Иль-

ченко, В. В. Киричук, Б. В. Новиков, Н. І. Паламарчук, В. І. Піхов, Г. І. Ракітша, Л. В. Савчук, Р. Я. Сліпенький, Т. Н. Степаненко, Б. А. Циганок, В. О. Чобіток, В. І. Шеховцов ; редкол.: М. З. Згуровський (голова), Ф. Я. Горовський, М. Ю. Ільченко, М. С. Можаровський, П. М. Таланчук, В. П. Тараненко, І. М. Чиженко, В. І. Шеховцов, Ю. І. Якименко ; ілюстративний матеріал зібрав Р. Я. Сліпенький. – Київ : Наукова думка, 1995. – С. 7–13 : портр., с. 21, 141, 229. – (КПІ–100). – ISBN 5-12-004503-0.

427. **Писаренко Г. С.** Нарис з історії розвитку механіки в Україні в роки існування Академії наук. 1918–1994 рр. / Г. С. Писаренко ; відп. ред. В. В. Пилипенко ; НАН України, Ін-т проблем міцності. – Київ : Наукова думка, 1995. – С. 42–43.

428. **Смелов В. А.** Кирпичев Виктор Львович (1845–1913) / В. А. Смелов // К истории гидротехнического факультета. Ч. 1 : 1907–1917 гг. / СПбГПУ. – Санкт-Петербург, 1995. – С. 152.

429. **Карамаш С.** Костянтин Олексійович Зворикін / С. Карамаш, С. Вировий // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1995. – 6 квіт. (№ 13). – С. 2. – (КПІ–100 : віхи історії).

430. **Віктор Львович Кирпичов** – перший директор : до 150-річчя від дня народження. Життя і справи. Із промови В. Л. Кирпичова на відкритті КПІ 31 серпня 1898 року // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1995. – 28 верес. (№ 26). – С. 1. – (НТУУ «КПІ» – 100 : віхи історії).

431. **Константинов В.** Історія науки і техніки : такий курс потрібен / В. Константинов // Там же. – С. 2.

432. **Одуд Л.** Дон-Кіхоти творять відкриття / Л. Одуд // Там же. – С. 2.

433. **8 октября** – 150 лет со дня рождения В. Л. Кирпичева // Старая крепость. – 1995. – 5 окт.

434. **Акимова В.** «Беседы о механике» профессора Кирпичева : твоя история, университет : (к 150-летию со дня рождения В. Л. Кирпичева) / В. Акимова // Політехнік [ХПІ]. – 1995. – № 16 (жовт.). – С. 2.

435. **Николаева И.** Растите, березы, на родине предков : [20 октября в центральной районной библиотеке состоялась научно-практическая конференция, посвященная 150-летию со дня рождения знаменитого земляка – выдающегося ученого Виктора Львовича Кирпичева] / И. Николаева // НовоСокольнический край. – 1995. – 25 окт. (№ 84). – С. 1. – (Край родной).

436. **Мошинська К.** Мудрість, тривала у часі : виставка з нагоди [150-ї роковини від дня народження В. Л. Кирпичова] / К. Мошинська // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1995. – 26 жовт. (№ 30). – С. 1.

437. **Растите**, березы, на родине предков! : [в октябре нынешнего года исполнилось 150 лет со дня рождения Виктора Львовича Кирпичева, талантливого инженера, педагога, организатора, выросшего в селе Бардино Бологовской волости Великолукского уезда (ныне НовоСокольнический район)] // Старая крепость. – 1995. – 25 нояб. (№ 45). – С. 3 : ил. – (Наше наследие).

1996

438. **Константинов В.** Інженерний музей КПІ / В. Константинов // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1996. – 13 черв. (№ 17). – С. 1–2. – (НТУУ «КПІ» – 100 : віхи історії).

439. **Михайлов Ю. К.** ММФ – направления научного поиска, разработок новой техники и прогрессивных технологий / Ю. К. Михайлов // Научно-технические ведомости СПбГТУ. – 1996. – № 3. – С. 25–30. – (Проблемы науки. Машиностроение).

1997

440. **Васильев Ю. С.** Историческая справка о Санкт-Петербургском государственном техническом университете как особо ценном объекте культурного наследия народов Российской Федерации : музейный комплекс градостроительства, архитектуры, искусства, паркового строительства, истории культуры, науки и техники / Ю. С. Васильев ; Санкт-Петербургский государственный технический университет. – Санкт-Петербург, 1997.

441. **Денисов С. Ф.** Естественные и технические науки в мире культуры : учеб. пособие / С. Ф. Денисов, Л. М. Дмитриева. – Омск : Изд-во ОмГТУ, 1997. – С. 58, 417. – ISBN 5-230-13921-8.

442. **Лиховодов В. І.** КПІ крізь роки : історичний огляд : 6 етапів : до 75-річчя Жовтневого району міста Києва / Лиховодов В. І., Любомудрова А. Л., Лиховодова О. В. – Київ : Такі справи, 1997. – С. 13, 21, 123 : портр. – (1898–1998).

443. **Санкт-Петербургский** государственный технический университет – вузовский центр культуры, образования и науки / [сост. Ю. С. Васильев, В. Н. Козлов, М. П. Федоров]. – Санкт-Петербург, 1997.

444. *Хіміко-технологічний* факультет : до 100-річчя Київського політехнічного інституту і хіміко-технологічного факультету / редкол.: О. Г. Юрченко (голова) [та ін.] ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – Київ : Росток, 1997. – С. 4, 6, 88.

445. *Вступаємо* у рік перед'ювілейний : доповідь ректора Національного технічного університету України академіка М. З. Згуровського на сесії професорсько-викладацького складу 28 серпня 1997 р. // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1997. – 28 серп. (№ 22). – С. 1.

446. *КПІ* на межі століть : звітна доповідь академіка М. З. Згуровського про п'ятирічну роботу на посаді ректора НТУУ «КПІ» на розширеному засіданні Вченої ради 13 жовтня 1997 р. // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1997. – 23 жовт. (№ 30). – С. 1.

447. *Механіко-машиностроительному* факультету – 90 лет! // Политехник [СПбГПИ]. – 1997. – 6 нояб. (№ 21). – С. 1.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-2068_130012_0000704165pn_21.pdf/download/ed-2068_130012_0000704165pn_21.pdf. – Загл. с екрана.

448. *Музей* перед ювілеєм : [інтерв'ю директора Державного політехнічного музею в НТУУ «КПІ» В. М. Сторчеуса з нагоди сторіччя заснування НТУУ «КПІ»] / інтерв'ю підгот. до друку О. Левчук // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1997. – 18 груд. (№ 38). – С. 1.

449. *Константинов В.* Наука і практика професора П. Ф. Єрченка / В. Константинов // Там же. – С. 3.

1998

450. *Бобир М. І.* Механіко-машинобудівному 100 / М. І. Бобир // Вестник Национального технического университета Украины «Киевский политехнический институт». Машиностроение. – 1998. – Вып. 33. – С. 3–8.

451. *Кафедра* вищої математики № 2 : нарис історії : до 100-річчя Київського політехнічного інституту / Ф. Т. Барановський, В. О. Добровольський, В. В. Мисак, М. В. Шмигевський ; М-во освіти України, Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – Київ : ГНОЗІС, 1998. – С. 5, 7. – ISBN 966-95339-1-0.

452. *Кирпичов Віктор Львович* (1845–1913) // Хто є хто : довідник. Професори Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» / відп. за вип. Ю. Н. Москаленко ; редкол.: О. В. Іванова, Р. Г. Іванченко, О. В. Лук'янов,

П. В. Машков, І. М. Подолнок, В. І. Шеховцов. – Київ : Освіта, 1998. – С. 64–66 : портр. – (1898–1998. 100 років НТУУ «КПІ»). – ISBN 966-04-0390-9.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/kurpuchov-foto> ; <http://kpi.ua/ru/about/people/133-kiprichev>. – Назва з екрана.

453. *Константинов В. О.* Професор Віктор Львович Кирпичов : перший ректор КПІ з 1898 по 1902 рік / Константинов В. О. // Ректори КПІ / відп. ред. М. Ільченко ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т», Держ. політехн. музей при Нац. техн. ун-ті України. – Київ : Генеза, 1998. – С. 4–12 : портр., фотоіл. – Книга присвячена столітньому ювілею Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Це унікальні сторінки історії становлення та розвитку вищої освіти, науки, техніки та культури України. – ISBN 966-504-002-2.

454. *КПІ* – колицка інженерної освіти і науки в Україні / М. З. Згуровський, М. Ю. Ільченко, В. О. Константинов, В. М. Сторчеус, І. В. Малінкін ; відп. ред. М. Ю. Ільченко ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т», Держ. політехн. музей при Нац. техн. ун-ті України. – Київ : Генеза, 1998. – С. 3–4, 13. – Книга присвячена столітньому ювілею Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Це унікальні сторінки історії становлення та розвитку вищої освіти, науки, техніки та культури України. – ISBN 966-504-007-3.

455. *Лейбфрейд А. Ю.* Учебные заведения / А. Ю. Лейбфрейд, Ю. Ю. Полякова // Харьков. От крепости до столицы : заметки о старом городе. – Харьков : Фолио, 1998. – С. 151–154 : ил., портр. – ISBN 966-03-0411-0.

456. *Лиховодов В. І.* КПІ від першого кроку до першого випуску : зб. нарисів / В. І. Лиховодов, А. Л. Любомудрова, О. В. Лиховодова ; відп. ред. М. Ю. Ільченко ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т», Держ. політехн. музей при Нац. техн. ун-ті України. – Київ : Генеза, 1998. – С. 32–33 : портр., с. 34, 37, 42–47 : фото, с. 51, 58, 61 : фото, с. 63–65, 72–73, 76, 80, 91, 94 : фото, с. 95–96. – Книга присвячена столітньому ювілею Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Це унікальні сторінки історії становлення та розвитку вищої освіти, науки, техніки та культури України. – ISBN 966-504-236-X.

457. *Механіко-машинобудівний* факультет : нарис історії. 1898–1998 / редкол.: М. І. Бобир (голова), В. К. Буслов, Ю. Є. Ки-

рилюк ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – Київ : МІВВЦ, 1998. – С. 5, 10–12 : портр., с. 13, 14–15, 19–21, 29, 71, 95, 105–106, 121, 132. – ISBN 966-7192-06-7.

458. **Національний** технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 1898–1998 : проспект / НТУУ «КПІ» ; уклад. Б. Циганок. – [Київ, 1998]. – С. 4, 7, 30.

459. **Онопрієнко В. І.** Наука у вищих технічних школах / В. І. Онопрієнко // Історія української науки XIX–XX століть : навч. посібник / Міжнародний фонд «Відродження». – Київ : Либідь, 1998. – Розд. II, § 3. – С. 71–79. – (Програма «Трансформація гуманітарної освіти в Україні»). – ISBN 966-06-0076-3.

460. **Онопрієнко В. І.** Видатні діячі української науки. Кирпичов Віктор Львович (1845–1913) / В. І. Онопрієнко // Там же. – С. 274.

461. **Развитие** общей механики в России и Украине в 20–80-е годы XX века / редкол. : А. Ю. Ишлинский (отв. ред.) [и др.] ; Рос. АН, Ин-т истории естествознания и техники им. С. И. Вавилова ; НАН Украины, Центр исследований науч.-техн. потенциала и истории науки им. Г. М. Доброва. – Москва : Наука ; Киев : Феникс, 1998. – С. 6, 274. – ISBN 5-02-013651-4 («Наука»). – ISBN 5-87534-156-4 («Феникс»).

462. **Сенько В. І.** Кафедра теоретичних основ електротехніки : дореволюційний період / В. І. Сенько, Ю. Ф. Видолоб // Факультет електроенерготехніки та автоматики : нариси історії / авт.: В. О. Бржезицький, Ю. Ф. Видолоб, М. В. Костерев, В. Д. Лепорський, М. Г. Попович, А. В. Праховник, В. І. Сенько, В. М. Сулейманов, Ю. А. Шумілов, Ю. В. Щербина, О. С. Яндутьський ; редкол.: В. Д. Лепорський, М. Г. Попович (відп. ред.), О. Г. Піскунов, В. М. Сулейманов. – Київ : Нора-прінт, 1998. – Розд.: Нариси історії кафедр. – С. 53. – До 100-річчя НТУУ «КПІ». (1898–1998). – До 80-річчя факультету електроенерготехніки та автоматики. (1918–1998). – ISBN 966-7010-20-1 (льон).

463. **Смелова Е. В.** США и Россия : проблемы экономического развития в освещении российских и американских авторов либерального направления, конец XIX – начало XX вв. : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.03 / Е. В. Смелова. – Санкт-Петербург, 1998. – 272 с.

464. **Спогади** : присвячується 100-річчю з дня заснування Київського політехнічного інституту / редкол.: В. І. Молчанов,

О. В. Скринський, І. І. Білик, В. О. Корсаков ; Профспілк. ком. співробітників НТУУ «КПІ». – Київ, 1998. – С. 35, 50.

465. **Факультет** авіаційних і космічних систем / уклад. Павловський М. А., Колосов В. М. ; НТУУ «КПІ». – Київ, 1998. – С. 7. – Київський політехнічний інститут. 1898–1998. 100 років. – Факультет авіаційних і космічних систем. 1993–1998. 5 років.

466. **Гербылева Н. П.** Первые преподаватели Санкт-Петербургского политехнического института / Н. П. Гербылева, С. М. Петрова // Научно-технические ведомости СПбГТУ. – 1998. – № 1. – С. 150–154. – (Из истории университета).

467. **Згуровський М. З.** Національному технічному університету України «Київський політехнічний інститут» 100 років / М. З. Згуровський // Наукові вісті НТУУ «КПІ». – 1998. – № 2. – С. 5–10. – Бібліогр.: с. 10 (4 назви).

468. **Вузівські** бібліотеки на порозі XXI століття: впровадження нових технологій : матеріали конф., Київ, Україна, 20–23 травня 1998 р. / [уклад. З. Д. Стерехова]. – Київ, 1998. – С. 15, 62. – Міжнародна конференція. Конференція проводиться в рамках заходів ЮНЕСКО на 1998 рік. – НТБ НТУУ «КПІ» 100. – ISBN 5-7763-44.

469. **Дригайло В. Г.** 100 років НТБ НТУУ «КПІ» ім. проф. Г. І. Денисенка : віхи зростання / В. Г. Дригайло // Вузівські бібліотеки на порозі XXI століття: впровадження нових технологій : матеріали конф., Київ, Україна, 20–23 травня 1998 р. / [уклад. З. Д. Стерехова]. – Київ, 1998. – С. 61–74.

470. **Коваленко В.** Факультету хімічного машинобудування – 60 / В. Коваленко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1998. – 28 трав. (№ 19). – С. 2.

471. **Павлова Т.** Національному технічному університету України «КПІ» – 100 років / Т. Павлова // Світ. – 1998. – № 24 (червень). – С. 7. – (Ювілей).

472. **Рудник В.** Отец вузов и факультетов : как и КПИ в целом, к вековому юбилею приближается его старейший факультет – механико-машиностроительный / Вадим Рудник // Киевские новости. – 1998. – № 30. – С. 7 : ил., фотоил. ; № 31. – С. 7 : ил., портр ; № 32. – С. 8–9 : ил., портр., фотоил. ; № 33. – С. 7 : ил., фотоил. ; № 34. – С. 7 : ил., фотоил.

473. **Щербина В.** Славний ювілей Київського політеху : Київському політехнічному інституту виповнюється сто років. За рішенням ЮНЕСКО ювілей відомого й шановного вищого навчального закладу відзначається як історична дата світового

значення / В. Щербина // Вечірній Київ. – 1998. – 3 лип. (№ 125). – С. 4. – (КПІ – 100 років).

474. **Зубалій О. Д.** Золотий вік провідного вузу : (до сторіччя заснування НТУУ «КПІ») / О. Д. Зубалій, О. О. Сидоренко // Київський вісник. – 1998. – 16 лип. (№ 80). – С. 2 ; 18 лип. (№ 81). – С. 2.

475. **В друге** століття : доповідь ректора Національного технічного університету України академіка М. З. Згуровського на сесії професорсько-викладацького складу 31 серпня 1998 року // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1998. – 27 серп. (№ 24). – С. 1.

476. **Мошинська К.** Повертаючись до витоків : до 100-річчя Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» / К. Мошинська // Вісник Національної академії наук України. – 1998. – № 7/8. – С. 56–63 : фотоіл. – (Ювілей і дати).

477. **Малахов В.** Шедевр на Шулявці – дар меценатів Києву : до 100-ліття Політехнічного інститута / Володимир Малахов // Дзеркало тижня. – 1998. – 29 серпня–4 вересня (№ 35) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/history-donate>. – Назва з екрана.

478. **Вдовенко Н.** Націлений вперед : [з нагоди відкриття пам'ятного знака основоположникові інженерної освіти в Україні В. Л. Кирпичову] / Н. Вдовенко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1998. – 10 верес. (№ 25). – С. 1, 4.

479. **Белоусов А.** Древо знань / Андрей Белоусов ; фото Сергея Пятерикова // Зеркало недели. – 1998. – 12 сент. (№ 37). – С. 11 : фото (Пам'ятник першому директору КПІ В. Л. Кирпичеву).

480. **Виступ** ректора НТУУ «КПІ» академіка М. З. Згуровського на урочистих зборах, присвячених 100-річчю університету : 17 вересня 1998 р., м. Київ // Винахідник і раціоналізатор. – 1998. – № 4. – С. 4–6 : фотоіл.

481. **Константинов В. О.** Перший ректор КПІ В. Л. Кирпичов – про фантазію інженерів / В. О. Константинов // Винахідник і раціоналізатор. – 1998. – № 4. – С. 7–8 : портр., фотоіл.

482. **Софронов В.** Колыбель высшего технического образования в Украине : к 100-летию Киевского политехнического института / В. Софронов // БудМайстер. – 1998. – № 18, (вересень). – С. 11–15. – (Ювілей).

483. **Дригайло В.** Сторіччя КПІ : з погляду бібліографії / В. Дригайло, Л. Гандюхіна // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1998. – 22 жовт. (№ 29). – С. 3.

484. **Ковалинський В.** Ювілей політехніки / В. Ковалинський // Янус. Нерухомість. – 1998. – № 15. – С. 14–15. – (3 історії Києва).

1999

485. **Вехи** истории // Харьковский политехнический : ученые и педагоги : науч. изд. / Ю. Т. Костенко, В. В. Морозов, В. И. Николаенко, Ю. Д. Сакара, Л. Л. Тovaжнянский ; Харьков. гос. политехн. ун-т. – Харьков : Прапор, 1999. – С. 4–19.

486. **Кирпичев Виктор Львович** (1845–1913) // Там же. – С. 136–137.

487. **Маловідомі** факти з історії створення Київського політехнічного інституту Імператора Олександра II / підгот.: Сторчеус В. М., Малінкін І. В., Кочеровець Р. Р. ; редкол.: В. Сторчеус (голова), М. Ільченко, Р. Кочеровець, І. Малінкін (заст. голови), Л. Слободян, Л. Чупровський ; ред. О. Жирун ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 1999. – 20 с. – (Серія «3 історії КПІ» : серія заснована в 1997 році).

488. **Санкт-Петербурзький** государственный технический университет. 1899–1999 / под общ. ред. Ю. С. Васильева ; ред. кол.: Ю. С. Васильев (председатель), М. П. Федоров, В. В. Глухов [и др.]. – Санкт-Петербург : Историческая иллюстрация, 1999. – С. 11 : портр., с. 12–17 : ил., фотоил., с. 98 : портр. (В. Л. Кирпичев (1845–1913). Один из основателей Петербургской школы механиков). – ISBN 5-89566-012-6.

489. **Харьковский** политехнический : события и факты / Харьковский гос. политехн. ун-т ; ред. Ю. Т. Костенко. – Харьков : Прапор, 1999. – 336 с.

490. **Шаров І. Ф.** Кирпичов Віктор Львович (1845–1913) – вчений у галузі механіки / І. Ф. Шаров // 100 видатних імен України. – Київ : Альтернативи, 1999. – С. 169–172 : портр. – ISBN 966-721-754-X.

491. **Дригайло В.** 100 років НТБ НТУУ «КПІ» ім. проф. Г. І. Денисенка / В. Дригайло, С. Дригайло // Бібліотечний вісник. – 1999. – № 1. – С. 38–40. – (Ювілей бібліотек).

492. **Згуровський М. З.** Основні етапи розвитку Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» / М. З. Згуровський, М. Ю. Ільченко, В. О. Константинов // Наука та наукознавство. – 1999. – № 2. – С. 106–113.

493. **Альхименко А. И.** Гидротехнический факультет СПбГТУ – история и современность / А. И. Альхименко // Научно-техничес-

кие ведомости СПбГТУ. – 1999. – № 3. – С. 8–17 : ил. – (Инженерно–строительный факультет СПбГТУ – история и современность).

494. **Михайлов Ю. К.** Механико–машиностроительному факультету – 90 лет / Ю. К. Михайлов // Там же. – С. 55–56. – (Механико–машиностроительный факультет).

495. **Смелов В. А.** Наша история [СПбГПУ] / В. А. Смелов, В. В. Чепарухин ; подбор фотографий И. А. Брюхановой // Мост. – 1999. – № 3. – С. 53–54 : фотоил. – (Юбилей).

496. **Смелов В. А.** Наша история [Электронный ресурс] / В. А. Смелов, В. В. Чепарухин ; подбор фотографий – И. А. Брюханова. – Электронные дан. (1 файл: 970 Кб). – Санкт-Петербург, 1999. – (Юбилей). – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации. – Отг. из журнала «Мост», № 3 1999 г. – Свободный доступ из сети Интернет. – Adobe Acrobat Reader 5.0. – <URL:<http://dl.unilib.neva.ru/dl/006400.pdf>>.

497. **Бочаров Ю. Н.** Электромеханическому факультету – 100 лет! / Ю. Н. Бочаров // Политехник [СПбГТУ]. – 1999. – 19 марта (№ 8). – С. 1.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-2107_130012_0000704162pn_08.pdf/download/ed-2107_130012_0000704162pn_08.pdf. – Загл. с экрана.

498. **Погляд** у наступне тисячоліття : (з доповіді ректора акад. М. З. Згуровського) // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1999. – 30 серп. (№ 25). – С. 1. – (На трибуну сесії професорсько-викладацького складу).

499. **Константинов В. О.** Музейна справа в КПІ / В. О. Константинов // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1999. – 23 верес. (№ 28). – С. 3–4. – (Наша історія).

500. **Мойсєєв В.** Лицар обов'язку та честі : дещо з життя М. А. Артем'єва / В. Мойсєєв // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 1999. – 16 груд. (№ 39). – С. 3–4 : портр.

2000

501. **Бортовой В. В.** Виктор Львович Кирпичев – ученый, педагог, общественный деятель : к 115-летию Национального технического университета – ХПИ / В. В. Бортовой // Вестник Харьковского государственного политехнического университета : сб. науч. тр. – Харьков, 2000. – Вып. 116 : Темат. вып., посвященный Кирпичевским чтениям. – С. 4–8.

502. **Власенко В. М.** Коріння Білоцерківського державного аграрного університету : (нариси історії) / В. М. Власенко, Є. А. Чернецький. – Біла Церква, 2000. – С. 30–31.

503. **Горохов В. Г.** Концепции современного естествознания и техники : учеб. пособие для студентов вузов / В. Г. Горохов. – Москва : ИНФРА-М, 2000. – С. 188, 258. – (Серия «Высшее образование»). – ISBN 5-86225-918-X.

504. **Григолюк Э. И.** С. П. Тимошенко. Жизнь и судьба / Э. И. Григолюк. – Санкт-Петербург : [ЦНИИ им. акад. А. Н. Крылова], 2000. – 274 с. : ил., портр. – Библиогр.: с. 213–271. – ISBN 5-900703-57-6.

505. **Дригайло В. Г.** 100 років Науково-технічній бібліотеці НТУУ «КПІ» ім. проф. Г. І. Денисенка / В. Г. Дригайло, С. В. Дригайло. – Київ, 2000. – С. 3, 5–8, 13–17, обкл. : портр.

506. **Ермилова Н. Ю.** Моделирование ситуаций профессиональной деятельности как фактор формирования творческой самостоятельности будущего специалиста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Н. Ю. Ермилова. – Волгоград, 2000. – 210 с.

507. **Звонкова Г. Л.** Штрихи до портрету В. Л. Кирпичова та його внеску у формування, організацію, розвиток і зміст вітчизняної інженерної освіти / Г. Л. Звонкова // Українська еліта та її роль в державотворенні : зб. наук. праць / Міністерство оборони України, Військовий гуманітарний інститут Національної академії оборони України. – Київ, 2000. – № 1/2. – С. 12–17.

508. **Матвейчук А. А.** Техническая интеллигенция в российском нефтяном предпринимательстве во второй половине XIX века : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / Матвейчук Александр Анатольевич. – Пенза, 2000. – 198 с.

509. **Махнева О. А.** Историко-архитектурный комплекс горнозаводского Урала в системе информационных процессов : дис. ... канд. архитектуры : 18.00.02 / Махнева Оксана Александровна. – Екатеринбург, 2000. – 176 с. + Прил. (173 с. : ил.).

510. **Миколаєнко В. М.** Соціально-економічні та політичні передумови створення в КПІ перших студентських організацій – прототипів профспілкового комітету / В. М. Миколаєнко, К. П. Двірна, А. Ф. Лапюк // Студентський профком НТУУ «КПІ» – історія та сучасність. 1898–2000. – Київ : Альтерпрес, 2000. – Розд. 1, §1 : Стан студентства на початку ХХ ст. та вирішення проблем соціального захисту. – С. 5–12 : іл., табл. – ISBN 966-542-032-1.

511. *Науково-технічна* бібліотека ім. проф. Г. І. Денисенка Національного політехнічного університету України «Київський політехнічний інститут» : буклет / уклад. В. Г. Дригайло ; пер. англ. А. М. Лондара ; фото О. І. Супруна ; відп. за вип. З. Д. Стерехова. – Київ : Ватра, 2000. – С. [3, 14, 16]. – Текст парал. укр., рос., англ. – ISBN 966-622-047-4.

512. *Политехнический* институт – высшей школе : библиографический указатель : (основополагающие учебники, учеб. пособия, монографии и др. материалы) / Санкт-Петербургский государственный технический университет, Фундаментальная библиотека ; [сост.: В. М. Ананьева, Л. Г. Кудрявцева, Т. У. Тихомирова ; отв. ред. Н. К. Племнек]. – Ленинград, 2000.

513. *Тарасова В. Н.* Высшая инженерная школа России (последняя четверть XVIII в. – 1917 г.) : дис. ... докт. ист. наук : 07.00.02 / В. Н. Тарасова. – Москва, 2000. – 577 с. – Библиогр.: 359 назв.

514. *Тарасова В. Н.* Высшее инженерное образование в последней четверти XVIII – начале XX вв. : учебное пособие / В. Н. Тарасова. – Москва : МИИТа, 2000. – 120 с.

515. *Україна* кінця XIX – початку XX ст. Наука і вища освіта / С. Кульчицький, Ю. Павленко, С. Руда, Ю. Храмов // Історія Національної Академії наук України в суспільно-політичному контексті. 1918–1998 / відп. ред. Ю. Храмов – Київ : Фенікс, 2000. – С. 24, 27, 31 : портр. – ISBN 966-95763-1-8.

516. *Харьковский* политехнический : выпускники – гордость и слава : [справочное издание] / сост. Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, В. И. НИКОЛАЕНКО, В. В. МОРОЗОВ, Ю. Д. САКАРА ; М-во образования и науки Украины, Харьковский государственный политехнический университет. – Харьков : Прапор, 2000. – С. 1 : портр. – 115-летию Харьковского государственного политехнического университета посвящается. – Из текста: «Харьковскому технологическому институту придется еще долго расширяться и развиваться, и жизнь его будет считаться не десятилетиями, а столетиями, число же выпущенных инженеров – десятками и сотнями тысяч» В. Л. Кирпичев, первый директор Харьковского технологического института. – ISBN 966-7880-01-X.

517. *Харьковский* политехнический : на рубеже тысячелетий : [справочное издание] / Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, В. И. НИКОЛАЕНКО, В. В. МОРОЗОВ, Ю. Д. САКАРА ; М-во образования и науки Украины, Харьков. гос. политехн. ун-т. – Харьков : Прапор, 2000. – С. 6, 66–67, 234, обл. : портр. – ISBN 5-7766-0791-4.

518. *Васильев Ю. С.* Фрагменты истории технического университета в Санкт-Петербурге : (к 100-летию крупнейшего технического вуза России) / Ю. С. Васильев, В. В. Чепарухин // Вопросы истории естествознания и техники. – 2000. – № 1. – С. 96–111. – Библиогр.: с. 111 (10 назв.).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.spbstu.ru/dl/704.pdf/download/704.pdf>. – Загл. с экрана.

519. *Кирпичев Виктор Львович* (1845–1913) / И. В. Журавлева, Т. И. Исьянова, Л. А. Моторина, А. Г. Нагибина [и др.] ; под ред. Н. П. Гербылевой // Научно-технические ведомости СПбГТУ. – 2000. – № 1. – С. 130–132 : портр. – (Галерея ученых университета). – Библиогр.: с. 132 (11 назв.).

520. *Константинов В. А.* Абрагамсон, один з авторів першого Статуту КПІ / В. Константинов // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2000. – 20 квіт. (№ 13). – С. 3 : іл., портр., фотоіл. – (Наша історія).

521. *Константинов В.* Василь Петрович Єрмаков : перший завідувач кафедри вищої математики в Київській політехніці / В. Константинов // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2000. – 29 черв. (№ 22). – С. 3 : портр. – (Незабутні).

522. *Кочеровець Р. Р.* Відтворення державного політехнічного музею України – важлива подія на порозі ХХІ ст. / Р. Р. Кочеровець, Л. С. Перелигіна // Інформаційне суспільство в Україні – стан, проблеми, перспективи : матеріали конгресу / ред. кол. у складі організац. ком. конгр.: Шевчук О. Б., Баранов О. А., Згуровський М. З., Аблицов В. Г., Гуржій А. М., Заболоцький І. О., Льченко М. Ю., Коваль В. О., Маштабей В. Я., Печорін М. К., Поліщук О. В., Савицький С. С., Сидоренко С. І., Степко М. Ф., Сергієнко І. В., Шидловський А. К. ; Міжнародний конгрес, 25–27 вересня 2000 року, НТУУ «КПІ», Київ, Україна. – Київ, 2000. – С. 185–188.

523. *КПІ* в датах або Століття вже минає : [30 січня 1898 р. – директором КПІ призначено таємного радника професора Віктора Львовича Кирпичова, а 31 серпня 1898 р. – відбулося урочисте відкриття Політехнічного інституту (тимчасово у приміщенні Київського комерційного училища)] // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2000. – 28 груд. (№ 40). – С. 2.

2001

524. *Жербін М. М.* Віктор Львович Кирпичов (1845–1913) / М. М. Жербін // Видатні українські вчені та інженери-будівель-

ники / АБУ, Галуз. від-ня «Розвиток будів. науки і техніки», ДНАББ ім. В. Г. Заболотного ; за заг. ред. М. М. Жербіна. – Київ : Київоргбуд, 2001. – Вип. 3. – С. 22–27 : портр. – (Серія історичних нарисів). – Бібліогр. в кінці ст.

525. **Жербін М. М.** Кирпичов Віктор Львович / Жербін М. М. // Українські та зарубіжні будівельники. Вчені, педагоги, інженери, архітектори : (із історії будівельної техніки) : короткий біографічний довідник. – Київ : КНУСА, 2001. – С. 64, 141.

526. **Кирпичев Виктор Львович** (1845–1913) // Российский энциклопедический словарь. В 2 кн. / гл. ред. Прохоров А. М. – Москва : Большая Российская энциклопедия, 2001. – Кн. 1. – С. 685. – ISBN 5-85270-292-7 (общ.). – ISBN 5-85270-324-9 (Кн.1).

527. **Природознавство** в Україні до початку ХХ ст. в історичному, культурному та освітньому контекстах / Ю. В. Павленко, С. П. Руда, С. А. Хорошева, Ю. О. Храмов. – Київ : Академперіодика, 2001. – С. 265–267, 281, 286, 289.

528. **Стефанович Д.** «Київський політехнічний інститут імператора Олександра II» / Д. Стефанович // Шулявка та Жовтневий район в історії Києва / наук. ред. М. О. Рибаків. – Київ : КИИ, 2001. – С. 53–67 : портр. – ISBN 966-7161-64-1.

529. **Вінницька Т. К. О.** Зворикін : біографічна картографія / Т. Вінницька // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2001. – 19 квіт. (№ 14). – С. 2.

530. **Храмов Ю. О.** Наукові школи: статус, умови виникнення та функціонування / Ю. О. Храмов // Наука та наукознавство. – 2001. – № 4. – С. 10–12.

531. **Ховрич С. М.** Роль ХТІ та КПІ у розвитку науково-технічної думки в Україні / С. М. Ховрич // Україна на шляху незалежності : матеріали регіон. студ. наук.-теорет. конф., присвяч. 10-річчю відродж. Укр. державн., Харків, 15–16 травня 2001. – Харків : НТУ «ХПІ», 2001. – С. 389–392.

2002

532. **Бесов Л. М.** Історія науки і техніки в технічному університеті / Бесов Л. М. // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / за ред. Л. О. Гріффена ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2002. – Вип. 1. – С. 3–11. – (Вивчення історії техніки). – Бібліогр.: с. 10–11 (6 назв). – ISBN 966-622-099-7.

533. **Константинов В. О.** Курс «Історія науки і техніки» потрібен! / Константинов В. О. // Там же. – С. 11–15. – Бібліогр.: с. 15 (8 назв).

534. **Хоменко Л. Г.** 50 лет отечественного компьютеростроения : основные этапы развития / Хоменко Л. Г. // Там же. – С. 79–100. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 80. – (Історія галузей та підприємств). – Библиогр.: с. 99–100 (14 назв.).

535. **Лихолат О. В.** Науково-технічні досягнення вузів Наддніпрянської України : дореволюційний період / Лихолат О. В., Ховрич С. М. // Там же. – С. 100–108. – Бібліогр.: с. 107–108 (32 назви).

536. **Чернега Д. Ф.** Костянтин Ілліч Ващенко (1901–1992 рр.) / Чернега Д. Ф., Гришай Г. Х. // Там же. – С. 124–135. – Про В. Л. Кирпичова. – С. 125. – (Видатні інженери). – Бібліогр.: с. 135 (11 назв).

537. **Віктор КИРПИЧОВ** = Виктор КИРПИЧЕВ = Viktor KIRPICHEV. 1845–1913 : механік, матеріалознавець // Народжені Україною = Рожденные Украиной = Born by Ukraine : меморіальний альманах : в 2 т. – Київ, 2002. – Т. 1. – С. 718–719 : іл., портр. – Текст парал. укр., рос., англ. – (Золоті імена України). – ISBN 966-7867-26-9. – ISBN 966-7867-24-2.

538. **Гербылева Н. П.** Санкт-Петербургский государственный политехнический университет – историко-культурный архитектурный памятник : справочная книга / сост. Н. П. Гербылева. – Электрон. текстов. данные (1 файл: 682 Кб). – Санкт-Петербург : Изд-во СПбГПУ, 2002. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – URL:<http://dl.unilib.neva.ru/dl/1190.pdf>; <http://elib.spbstu.ru/dl/1190.pdf/view>.

539. **Григолюк Э. И.** С. П. Тимошенко. Жизнь и судьба / Э. И. Григолюк. – Изд. 2-е, доп. – Москва : МАИ, 2002. – С. 15–16, 18–19, 24–25, 41, 55, 63, 93, 99, 104, 118–119, 205 : портр., с. 247, 282, 301–304. – Библиогр.: с. 283–397 (712 назв.). – ISBN 5-7035-2549-7.

540. **Григолюк Э. И.** Виктор Львович Кирпичев (8.10.1845–20.10.1913) / Э. И. Григолюк // С. П. Тимошенко. Жизнь и судьба. – Изд. 2-е, доп. – Москва, 2002. – Гл. : Портреты. – С. 205 : портр.

541. **Дмитриев А. Н.** Институт истории науки и техники в 1932–1936 гг. : (Ленинградский период) / А. Н. Дмитриев // Вопросы истории естествознания и техники. – 2002. – Т. 23, № 1. – С. 3–36.

542. **Згуровський М.** Звернення : Шановні першокурсники! Здійснилася Ваша мрія! / Михайло Згуровський // Національний

технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – [Київ, 2002]. – С. 1-7, обкл. : фото (Пам'ятник першому ректору КПІ, видатному вченому, талановитому організатору вищої освіти, професору Віктору Кирпичову). – НТУУ «КПІ». 1898–2002.

543. **Кирпичев Виктор Львович** // Псковский биографический словарь / ред. В. Н. Лещинков. – Псков : ПШПИ, 2002. – С. 225.

544. **Санкт-Петербургский** государственный политехнический университет – историко-культурный архитектурный памятник : справочная книга / М-во образования Рос. Федерации, Санкт-Петербургский государственный политехнический университет ; [сост. Гербылева Н. П.]. – Санкт-Петербург : Изд-во СПбГПУ, 2002. – С. 7, 25, 44–47, 58, 60–61. – Санкт-Петербургский государственный политехнический университет. 100-летию открытия посвящается. – Библиогр.: с. 150–162 (235+6 назв.).

545. **Тугай А. М.** Київський центр вищих навчальних закладів / А. М. Тугай, Т. В. Девтерова, І. В. Девтеров. – Київ, 2002. – С. 5, 8. – ISBN 966-9613-1-3.

546. **Ховрич С. М.** Підготовка науково-технічних кадрів Наддніпрянської України (кінець XIX – початок XX ст.) / С. М. Ховрич // Наукові записки з української історії : зб. наук. ст. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – Вип. 13. – С. 298–304.

547. **Вдовенко Н.** Націлений вперед : [з нагоди відкриття пам'ятного знака основоположникові інженерної освіти в Україні В. Л. Кирпичову] / Н. Вдовенко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2002. – 23 квіт. (№ 16). – С. 6 : фотоіл. – (Історія на шпальтах).

548. **Гріффен Л. О.** Інженеру – знання історії техніки / Л. О. Гріффен // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2002. – 20 черв. (№ 23). – С. 4.

549. **Гришай Г. Х.** З історії створення Державного політехнічного музею / Гришай Г. Х. // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи : матеріали 1-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції, (19–20 вересня 2002 року) / відп. за вип. Л. О. Гріффен ; Асоц. працівників музеїв техн. профілю, Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ», Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПК. – Київ, 2002. – С. 6–9.

2003

550. **Академик М. А.** Леонтович = Academician M. A. Leontovich : Ученый. Учитель. Гражданин / Рос. акад. наук, Отд-ние

физ. наук, Рос. науч. центр «Курчат. ин-т», Ин-т ядер. синтеза ; председатель ред. кол. В. Д. Шафранов ; [сост. В. И. Коган [и др.]]. – Москва : Наука, 2003. – 511 с., [12] л. ил., портр. – К 100-летию со дня рождения. – ISBN 5-02-002867-3 (с).

551. **Бесов Л. М.** Наукові школи НТУ «Харківський політехнічний інститут» : історико-методологічні аспекти / Бесов Л. М., Жорнік Н. І., Звонкова Г. Л. // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / за ред. Л. О. Гріффена ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2003. – Вип. 2. – С. 93–99. – (Наукові товариства, школи, зв'язки). – Бібліогр.: с. 99 (8 назв.). – ISBN 966-622-099-7.

552. **Бобир М. І.** Перший ректор КПІ : Віктор Львович Кирпичов (1845–1913) / М. І. Бобир // Славенні імена Київського політехнічного інституту / Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т», Держ. політехн. музей ; голов. ред. М. Ю. Ільченко. – Київ : ЕКМО, 2003. – С. 49–53 : портр. – Бібліогр.: с. 53 (1 назва). – ISBN 966-96213-8-0.

553. **Бобир М. І.** Видатний механік : Степан Прокопович Тимошенко (1878–1972) / М. І. Бобир // Там же. – С. 72–73.

554. **Витте С. Ю.** Из архива С. Ю. Витте. Воспоминания. Т. 2 : Рукописные заметки. Рассказы в стенографической записи / Рос. акад. наук. С.-Петербург. ин-т истории [и др.] ; [редкол.: Б. В. Ананьич и др.]. – Санкт-Петербург : ДБ, 2003. – С. 631. – (ГИПП Искусство России). – ISBN 5-86007-337-2.

555. **Кирпичёвы** // Псковская энциклопедия / гл. ред. А. И. Лобачев ; Псковское региональное общественное учреждение. – Псков : Псковская энциклопедия, 2003. – С. 912. – ISBN 5-901374-01-0.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pskovmir.edapskov.ru/index.php?page=1&q=Кирпичёвы&flag=1>. – Загл. с экрана.

556. **Константинов В. О.** Київський політехнічний інститут в житті М. І. Коновалова / В. О. Константинов, О. Г. Юрченко // М. І. Коновалов / редкол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2003. – С. 11–17 : іл. – (Славенні імена Київського політехнічного інституту).

557. **Літопис** вищих навчальних закладів. Випускники КПІ / [авт. ідеї та авт.-упоряд. Вадим Болгов ; редкол.: Болгов В. В., Гріффен Л. О., Згуровський М. З., Ільченко М. Ю. та ін.]. – Київ : Український видавничий консорціум, 2003. – С. 17–28 : портр. – ISBN 966-8411-06-4.

558. **Історія** створення КПІ // Літопис вищих навчальних закладів. Випускники КПІ / [авт. ідеї та авт.-упоряд. Вадим Болгов ;

редкол.: Болгов В. В., Гріффен Л. О., Згуровський М. З., Льчен-ко М. Ю. та ін.]. – Київ : Український видавничий консорціум, 2003. – С. 17–21 : іл., фотоіл.

559. **Початок** навчального і наукового життя. Професори і викладачі // Там же. – С. 21–22 : фотоіл.

560. **Студентство**. Студентський рух // Там же. – С. 22–24 : табл., фотоіл.

561. **Перший** випуск у КПІ // Там же. – С. 25 : фотоіл.

562. **Професор** Кирпичов Віктор Львович – перший ректор КПІ (1898–1902) // Там же. – Гл. : Ректори КПІ. – С. 26–28 : портр.

563. **Механіко-машинобудіваний** інститут : нарис історії / редкол.: Бобир М. І. (голова), А. К. Скуратовський, О. В. Даниленко [та ін.] ; НТУУ «КПІ». – Київ, 2003. – С. 6, 8 : портр., с. 9–11, 15–16, 26, 95–97, 102. – ISBN 966-96166-8-9.

564. **Научные** школы механиков // Санкт-Петербургский государственный политехнический университет. 1902–2002 : [кн.–альбом. Кн. 2]. – Санкт-Петербург : СПбГПУ : Лики России, 2003. – С. 107 : портр., с. 108. – 100 лет.

565. **Національний** технічний університет України «Київський політехнічний інститут» // Науково-освітній потенціал нації : погляд у XXI століття. Кн. 2 : Освіта і наука: творчий потенціал державо- і культуротворення / авт.-упоряд.: В. Литвин (керівник), В. Андрущенко, С. Довгий [та ін.] : за заг. ред. В. Литвина ; М-во освіти і науки України. – Київ : Навчальна книга, 2003. – Розд. 3 : Досвід народжений століттями. Національні вищі заклади освіти – величезне надбання держави і суспільства. – С. 181–186. – ISBN 966-7943-31-3. – ISBN 966-7943-33-Х.

566. **Національний** технічний університет «Харківський політехнічний інститут» // Там же. – С. 186–190.

567. **Национальный** технический университет «Харьковский политехнический институт» : альбом / сост.: Г. В. Лисачук, Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ, И. М. Шептун ; общ. ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСКИЙ ; ред. С. П. Землянская. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2003. – С. 10–11 ; 16–17 : фотоил.

568. **Перельман Я. И.** Занимательная механика. Знаете ли вы физику? : Увлекательные викторины. Занимательные задачи. Любопытные исторические факты. Механика в живой природе / Я. И. Перельман. – Москва : АСТ, 2003 (ОАО Рыбин. Дом печати). – С. 274 – ISBN 5-17-007514-6 (в пер.).

569. **Санкт-Петербургский** государственный политехнический университет. 1902–2002 / под общ. ред. Ю. С. Васильева. – Санкт-Петербург : Лики России, 2003. – 224 с. : ил.

570. **Ховрич С. М.** Становлення вищих технічних учбових закладів Наддніпрянської України : дореволюційний період / С. М. Ховрич // Сторінки історії : зб наук. праць / відп. ред. Н. Ф. Гнатюк ; НТУУ «КПІ». – Київ, 2003. – Вип. 16. – С. 88–89.

571. **Ховрич С. М.** Передумови виникнення перших вузів у Харкові та Катеринославі / С. М. Ховрич // Сторінки історії : зб. наук. праць / відп. ред. Н. Ф. Гнатюк ; НТУУ «КПІ». – Київ : Політехніка, 2003. – Вип. 17. – С. 148–157. – Про В. Л. Кирпичова. – С. 149–150, 156. – Бібліогр.: с. 154–157 (26 назв).

572. **Ховрич С. М.** Проблеми формування системи з підготовки інженерно-технічних кадрів Наддніпрянської України : дореволюційний період / С. М. Ховрич // Вісник КСУ. – 2003. – Вип. 15 : Історія. – С. 173–182.

573. **Ховрич С. М.** Проблеми фундаментальної підготовки інженерних кадрів у дореволюційний період / С. М. Ховрич // Сторінки історії : зб наук. праць / відп. ред. Н. Ф. Гнатюк ; НТУУ «КПІ». – Київ : Політехніка, 2003. – Вип. 18. – С. 130–140. – Бібліогр.: с. 138–140 (23 назви).

574. **Янковий В.** Згадуючи минуле, бачити майбутнє : (до 100-річчя першого випуску інженерів Київського політехнічного) / Володимир Янковий // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2003. – 23 січня (№ 2). – С. 3 : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/302.pdf>. – Назва з екрана.

575. **Леонтович Т. А.** Заметки к родословной / Т. А. Леонтович // Природа. – 2003. – № 3. – С. 16–18.

576. **Ховрич С. М.** Ювілейний 2003 рік : коротко про головне / С. М. Ховрич // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2003. – 20 берез. (№ 9). – С. 5 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/309.pdf>. – Назва з екрана.

577. **Морозов Ю. М.** 12 апреля – День космонавтики / Ю. М. Морозов // Политехник [СПбГПУ]. – 2003. – 21 апр. (№ 11). – С. 1 : фотоил. – Из текста: В Историко-техническом музее университета открыта временная выставка, посвященная вкладу ученых-политехников в развитие отечественной космонавтики. Экспозиция начинается с работ профессора нашего университета:

И. В. Мещерского, В. Л. Кирпичева, Н. А. Рынина и механика Ю. В. Кондратюка, которые в конце 19-го, начале 20-го веков создали основы теории космических полетов.

Те ж [Электронний ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-2220_130012_0000660743pn_11.pdf/download/ed-2220_130012_0000660743pn_11.pdf. – Загл. с екрана.

578. **Згуровський М.** Столітня формула Київської політехніки / М. Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2003. – 28 серп. (№ 22). – С. 1 : портр., с. 2–3 : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/322.pdf>. – Назва з екрана.

579. **Згуровський М.** КПІ : 1898–2003 / М. Згуровський // Там же. – С. 1.

580. **Перший** випуск на хіміко-технологічному // Там же. – С. 4 : фотоіл.

581. **Корбут Є. В.** Віншуємо перших механіків КПІ / Є. В. Корбут // Там же. – С. 5 : фотоіл.

582. **Фундатори** механіко-машинобудівного // Там же. – С. 5 : фотоіл.

583. **Згуровський М.** Столітня формула Київської політехніки : до 105-річчя заснування КПІ і 100-річчя першого випуску інженерів-політехніків [Електронний ресурс] : [про історію та сьогодення НТУУ «КПІ» розповідає його ректор академік НАН України Михайло Захарович Згуровський] / записав Володимир Янковий // Дзеркало тижня. Україна. – 2003. – 5 верес. (№ 34). – Режим доступу:

http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/stolitnya_formula_kiyivskoyi_politehniky_do_105-richchya_zasnuvannya_kpi_i_100-richchya_pershogo_vip.html. – Назва з екрана.

584. **Згуровський М.** Столітня формула Київської політехніки : [про Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн ін-т»] : бесіда з ректором вузу Михайлом Захаровичем Згуровським / записав Володимир Янковий // Дзеркало тижня. – 2003. – 6–12 верес. (№ 34). – С. 20.

585. **Слободян Л. Р.** Державному політехнічному музею – 5 років / Л. Р. Слободян // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2003. – 25 верес. (№ 26). – С. 3 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/326.pdf>. – Назва з екрана.

585-2. Москаленко Ю. Свято у механіків КПІ / Ю. Москаленко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2003. – 9 жовт. (№ 28). – С. 1 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://kpi.ua/files/328.pdf>. – Назва з екрана.

586. **Наукові** журнали КПІ : [17 листопада 1900 року директор КПІ В. Л. Кирпичев звернувся до Департаменту торгівлі і мануфактур щодо дозволу видавати наукові праці інституту] / бесіда з проректором з наукової роботи чл. кор. НАН України М. Ю. Ільченком // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2003. – 23 жовт. (№ 30). – С. 2 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/330.pdf>. – Назва з екрана.

587. **Звонкова Г. Л.** Науково-дослідна робота у Харківському технологічному інституті наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть / Г. Л. Звонкова // Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії техніки», (23–24 листопада 2003 р.) / Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ», Центр пам'ятокознавства НАНУ і УТОПК. – Київ, 2003. – С. 18–19. – ISBN 996-2153-02-9.

588. **Мельник Т. В.** Організація науково-дослідної роботи з неорганічної хімії у Харківському технологічному інституті (1885 р. – 30-ті рр. ХХ ст.) / Т. В. Мельник // Там же. – С. 19–21.

589. **Кушнір В. К.** В. Г. Шапошников – видатний хімік-технолог / В. К. Кушнір // Там же. – С. 55–57.

590. **Перелигіна Л. С.** Державному політехнічному музею – п'ять років / Л. С. Перелигіна, Л. О. Гріфен // Там же. – С. 132–135.

591. **В. Л. Кирпичев.** Значение фантазии для инженеров // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2003. – 25 груд. (№ 39). – С. 2–3 : іл., портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/339.pdf>. – Назва з екрана.

2004

592. **Никулина М. Ю.** Технические университеты : этапы становления / М. Ю. Никулина // Материалы Межвузовской научно-технической конференции, 24–29 ноября 2003 г. / Санкт-Петербургский государственный политехнический университет ; Совет СПбГПУ по научно-исследовательской работе студентов, Радиофизический факультет ; под общ. ред. В. В. Глухова. – Санкт-Петербург, 2004. – С. 146–149. – (Секция «Методология научно-технического творчества и проблемы университетского политех-

нического образования»). – Неделя науки (32; 2003; Санкт-Петербург).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.spbstu.ru/dl/005039.pdf/download/005039.pdf>. – Загл. с экрана.

593. **Иванов В. П.** Самолеты Н. Н. Поликарпова / В. П. Иванов. – Москва : Русавиа, 2004. – С. 23. – (История отечественной авиации). – ISBN 5-900078-25-6 (в пер.).

594. **К. Г. Шиндлер** / В. А. Вергунов, Д. Г. Войцтюк, О. С. Мудрук, З. А. Шквира ; редкол. Ильченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ : ЕКМО, 2004. – С. 5. 9 : фото, с. 22. – (Славетні імена Київського політехнічного інституту).

595. **Київський** політехнічний інститут // Літопис вищих навчальних закладів. Випускники КПІ / [авт.-упоряд. Вадим Болгов]. – Київ : Український видавничий консорціум, 2004. – Вип. 2. – С. 3–10 : іл., фотоіл. – ISBN 966-8411-30-7.

596. **Кирпичев Виктор Львович** (1845–1913) // Харькову – 350. 500 влиятельных личностей / гл. ред. А. Серебряков ; Восточно-Украинский биографический ин-т. – Харьков, 2004. – С. 151 : портр. – (Национальная имиджевая программа «Лидеры XXI столетия»). – (Серия «Украина: регионы» ; Т. 8, вып. 4). – ISBN 966-96025-7-2.

597. **Лебедев И. К.** Историчні аспекти виникнення і функціонування освітніх систем в Україні. Становлення системи вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] : модуль IV. Лекція [I] / І. К. Лебедев ; НТУУ «КПІ». – Електронні текстові дані (1 файл: 232,87 Кбайт). – Київ : НТУУ «КПІ», [2004]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/274/1/lebedev.pdf>. – Назва з екрана.

598. **Наука.** Образование. 19 век – начало 20 века. Технические науки. Прикладная механика // Большая Российская энциклопедия : [в 30 томах]. Россия / науч.-ред. совет: пред. Ю. С. Осипов [и др.]. – Москва : Большая Российская энциклопедия, 2004. – С. 621. – ISBN 5-85270-320-6. – ISBN 5-85270-326-5 (т. Россия).

599. **Полежаев В. Г.** Периодические издания технических организаций России конца XIX – начала XX века: типология и функционально-содержательные особенности : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10 / Полежаев Вадим Геннадьевич. – Москва, 2004. – 246 с.

600. **С. П. Тимошенко** – механік ХХІ століття : матеріали наукових читань з циклу: «Видатні конструктори України» / НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ : ЕКМО, 2004. – С. 6, 18, 22–23, 30–31, 32. – ISBN 996-96213-8-0.

601. **Ильченко М. Ю.** Вступне слово / Ильченко М. Ю. // С. П. Тимошенко – механік ХХІ століття : матеріали наукових читань з циклу: «Видатні конструктори України» / НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ : ЕКМО, 2004. – С. 5–8 : фотоіл.

602. **Трощенко В. Т.** Спогоди про зустрічі з С. П. Тимошенко / Трощенко В. Т. // Там же. – С. 9–18 : фотоіл. – Бібліогр.: с. 18 (7 назв).

603. **Бобир М. І.** С. П. Тимошенко – професор Київського політехнічного, завідувач кафедри динаміки та міцності машин і опору матеріалів / Бобир М. І. // Там же. – С. 28–32 : фотоіл.

604. **Сергеева Н. Л.** Управление воспитательным процессом в условиях профессиональной подготовки специалиста инженерного профиля : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Сергеева Нинелла Лазаревна. – Томск, 2004. – 220 с. : ил.

605. **Ховрич С. М.** Дореволюційна та радянська історіографія вищої технічної освіти Наддніпрянської України кінця ХІХ – початку ХХ ст. / С. М. Ховрич // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / за ред. Л. О. Гріффена ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2004. – Вип. 4. – С. 34–48. – (Інженерна наука і освіта). – Бібліогр.: с. 44–48 (38 назв). – ISBN 966-622-099-7.

606. **Ховрич С. М.** Проблема правового становища технічних інститутів Наддніпрянської України в історичному контексті (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) / С. М. Ховрич // Сторінки історії : зб. наук. праць / відп. ред. Н. Ф. Гнатюк ; НТУУ «КПІ». – Київ : Політехніка, 2004. – Вип. 20. – С. 168–178. – Бібліогр.: с. 177–178 (9 назв).

607. **Ховрич С. М.** Становлення та розвиток вищої технічної освіти Наддніпрянської України (остання чверть ХІХ – перші десятиріччя ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 / С. М. Ховрич. – Київ, 2004. – 20 с.

608. **Ховрич С. М.** Становлення та розвиток вищої технічної освіти Наддніпрянської України (остання чверть ХІХ – перші десятиріччя ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / С. М. Ховрич. – Київ, 2004. – 264 с.

609. **Хоцянівський О. Й.** Ректор КПІ О. С. Плигунов : (до 100-річчя з дня народження) / О. Й. Хоцянівський. – Київ : КПІ, 2004. – С. 16 : фото (Відкриття пам'ятника В. Л. Кирпичову до 100-річчя КПІ), с. 17. – (Славетні імена Київського політехнічного інсти-туту.).

610. **Шаров І. Ф.** Кирпичов Віктор Львович (1845–1913) – вчений у галузі механіки / І. Ф. Шаров // 100 видатних імен

України. – Київ : АртЕк, 2004. – С. 169–172 : портр. – ISBN 966-505-218-7.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.ukrcenter.com/Література/Енциклопедії-/21336-1/Кирпичов-Віктор-Львович>. – Назва з екрана.

611. **Ховрич С. Н.** Первый выпуск КПИ : малоизвестные факты / С. И. Ховрич // Киевский вестник. – 2004. – № 5. – С. 3.

612. **Бобир М. І.** До 125-річчя від дня народження академіка С. П. Тимошенка / М. І. Бобир // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2004. – 15 січня (№ 1). – С. 3.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/401.pdf>. – Назва з екрана.

613. **Подольський М.** Наше місто: основні етапи розвитку : [місту Харкову в 2004 р. виповнюється 350 років] / М. Подольський // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2004. – 20 лют. (№ 3–4).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=139>. – Назва з екрана.

614. **Бесов Л. М.** Історія науки і техніки в технічному університеті / Л. М. Бесов // Наука та наукознавство. – 2004. – № 3. – С. 101–115.

615. **Товажнянський Л.** Ми спроможні слідувати принципам Хартії / Л. Товажнянський // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2004. – 16 берез. (№ 5–6). – С. 1.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=139>. – Назва з екрана.

616. **Романовский А.** Инженерная традиция в гуманистической канве современности / А. Романовский // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2004. – 25 мая (№ 13–14). – З тексту: Первый ректор НТУ «ХПІ», профессор В.Л. Кирпичев, чрезвычайно разносторонний ученый, был еще и основоположником теории подобия.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=73>. – Назва з екрана.

617. **Кружилин Г. Н.** Первый академик-теплотехник [М. В. Кирпичев] : к 125-летию / Г. Н. Кружилин // Вестник Российской академии наук. – 2004. – Т. 74, № 7. – С. 641–643.

618. **Ніколаєнко В.** Харків – один з найкрупніших вузівських центрів країни / В. Ніколаєнко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2004. – 30 серп. (№ 17–18).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=9>. – Назва з екрана.

619. **Обращение** Ректора национального технического университета Украины «Киевский политехнический институт» М. З. Згуровского к политехникам // Политехник [СПбГПУ]. – 2004. – 12 окт. (№ 21). – С. 2.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-2259_130012_0000660740pn_21.pdf/download/ed-2259_130012_0000660740pn_21.pdf. – Загл. с экрана.

620. **Згуровский М. З.** Знакомьтесь – Киевский Политехнический / М. З. Згуровский // Там же.

621. **Ніколаєнко В.** До 120-річчя НТУ «ХПІ». Від 1885-го – до 2005-го / В. Ніколаєнко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2004. – 14 жовт. (№ 22–23).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=228>. – Назва з екрана.

622. **Ховрич С. М.** З історії підготовки інженерних кадрів на механічному відділенні КПІ (дореволюційний період) / С. М. Ховрич // Матеріали 3-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії техніки», (21–22 жовтня 2004 р.) / Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ», Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПНК. – Київ, 2004. – С. 32–35.

623. **Щербаков В. І.** Внесок Г. Ф. Проскури у розвиток турбомашинобудування України / В. І. Щербаков // Там же. – С. 60–63. – Про В. Л. Кирпичова. – С. 61. – Бібліогр.: с. 63 (5 назв).

624. **Профессор В. Л. Кирпичев:** «Фантазия нужна для мастеров дела» : к 120-летию НТУ «ХПІ» / подгот. Л. Бесов // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2004. – 16 листоп. (№ 24–25) : портр. ; 30 листоп. (№ 26–27) : портр. ; 14 груд. (№ 28) : портр. ; 23 груд. (№ 29–30) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=264> ;
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=281> ;
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=290> ;
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=322>. – Назва з екрана.

625. **Єлізарова Н.** Слава і гордість нашого університету : [барельєфи та пам'ятні дошки у першому корпусі : В. Л. Кирпичову, А. М. Люльці, І. І. Сікорському, Є. О. Патону, С. П. Корольову] / Н. Єлізарова // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2004. – 2 груд. (№ 38). – С. 2 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/438.pdf>. – Назва з екрана.

626. *Кирпичевские* чтения – 5 : [среди традиций научной и педагогической общественности НТУ «ХПИ» ежегодные Кирпичевские чтения. 8 декабря в 5-й раз на кафедре сопротивления материалов собрались ученые и специалисты вузов и предприятий Харькова] // Політехнік [НТУ «ХПИ»]. – 2004. – 14 груд. (№ 28).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=306>. – Назва з екрана.

627. *Лавинский В.* Научные Кирпичевские чтения : к 75-летию инфиза / В. Лавинский // Політехнік [НТУ «ХПИ»]. – 2004. – 23 груд. (№ 29–30). – 3 тексту: У Виктора Львовича была удивительная способность – он мог заглянуть в будущее, и в первую очередь это касалось его и нашего Института. Не одно поколение политехников было воспитано на принципах, заложенных эти человеком – честности, трудолюбии, патриотизме.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=321>. – Назва з екрана.

2005

628. *Никулина М. Ю.* Технические университеты : этапы становления [Электронный ресурс] / М. Ю. Никулина. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 118 Кб) // Материалы 24–29 ноября 2003 г. / Санкт-Петербургский государственный политехнический университет, Межвузовская научно-техническая конференция, Неделя науки (32; 2003; Санкт-Петербург) ; Совет СПбГПУ по научно-исследовательской работе студентов ; под общ. ред. В. В. Глухова. – Санкт-Петербург, 2005. – Радиофизический факультет. – (Секция «Методология научно-технического творчества и проблемы университетского политехнического образования»). – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации 2004 г. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Adobe Acrobat Reader 4.0. – <URL:<http://dl.unilib.neva.ru/dl/005039.pdf>>.

629. *Бесов Л. М.* История науки и техники / Л. М. Бесов. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2005. – 383 с.

630. *Васильев Ю. С.* Фрагменты истории технического университета в Санкт-Петербурге [Электронный ресурс] : (к 100-летию крупнейшего технического вуза России) / Ю. С. Васильев, В. В. Чепарухин. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 1,19 Мб). – Санкт-Петербург, 2005. – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации. – Оттиск из журнала «Вопросы истории естество-

знания и техники», 2000. № 1. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Adobe Acrobat Reader. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/704.pdf>>.

631. *Г. С. Писаренко.* Ученый, педагог и организатор науки / редкол.: В. Т. Трощенко (отв. ред.), А. А. Лебедев, В. В. Матвеев (зам. отв. ред.) [и др.] ; НАНУ, Институт проблем прочности им. Г. С. Писаренко НАН Украины. – Киев : Академперіодика, 2005. – С. 205, 228, 301, 396–397, 405, 444. – ISBN 966-360-019-5.

632. *Звонкова Г. Л.* Розвиток природничих і технічних наук у Харкові в другій половині XIX – на початку XX століття : історичний, освітянський і культурний контексти : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.07 / Звонкова Галина Леонідівна. – Київ, 2005. – 236 с.

633. *Лунев В. А.* Структура, методология и организация научных исследований. Основы планирования и обработки технологического эксперимента : учебное пособие / В. А. Лунев ; Санкт-Петербургский государственный политехнический университет. – Санкт-Петербург, 2005. – Гл. 3 : Основы физического моделирования, 3.1. Теоремы «классической» теории подобия. – С. 33–35.

634. *Лунев В. А.* Структура, методология и организация научных исследований. Основы планирования и обработки технологического эксперимента [Электронный ресурс] : учебное пособие / В. А. Лунев ; Санкт-Петербургский государственный политехнический университет. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 1,64 Мб). – Санкт-Петербург, 2005. – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации 2005 г. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый документ. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/880.pdf>>.

635. *Миронов В. Ю.* Стан студентства на початку XX ст. та вирішення проблем соціального захисту / В. Ю. Миронов, А. Ф. Лапюк // Профспілкова організація студентів НТУУ «КПІ» – історія та сучасність. – Київ : Конус-Ю, 2005. – Розд. 1 : Соціально-економічні та політичні передумови створення в КПІ перших студентських організацій – прототипів профспілкового комітету. – С. 5–15.

636. *Росоха Е. Н.* Развитие математической культуры студентов технических специальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. Н. Росоха. – Оренбург, 2005. – 167 с. : ил.

637. *Санкт-Петербургский* государственный политехнический университет / [редкол.: М. П. Федоров (пред.) [и др.] ; отв. ред.

и авт. проекта Т. Г. Цапалина]. — Санкт-Петербург : Лики России, 2005. — 89 с. : ил.

638. **Санкт-Петербургский** государственный политехнический университет. Фундаментальная библиотека. Библиографический список к выставке «Кирпичев Виктор Львович (1845–1913). Русский ученый в области механики и сопротивления материалов, видный деятель русской высшей технической школы. Профессор Санкт-Петербургского института : (к 160-летию со дня рождения)», размещенной с 23.09.05 по 10.11.05 в Общем читальном зале [Электронный ресурс] / сост. Г. В. Улокина ; техн. редактор К. С. Федосина. — Электрон. текстовые дан. — Санкт-Петербург, 2005. — Загл. с титул. экрана. — Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). — Internet Explorer 6.0, Adobe Acrobat Reader 6.0. — <URL: <http://dl.unilib.neva.ru/dl/984/index.html>>. — <URL: <http://dl.unilib.neva.ru/dl/984.pdf>>.

639. **Темник Ю. А.** Основание горгозаводской науки в Украине / Ю. А. Темник // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / редкол.: Л. О. Гриффен (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. — Київ, 2005. — Вип. 5. — С. 33–44. — Про В. Л. Кирпичова. — С. 40. — ISBN 966-622-099-7.

640. **Погорілий Л. В.** Система випробування сільськогосподарської техніки : (історія започаткування) / Погорілий Л. В., Мудрук О. С., Шквіра З. А. // Там же. — С. 91–100. — Бібліогр.: с. 99–100 (22 назви).

641. **Константинов В. О.** Професор К. Г. Дементьев — видатний вчений в галузі будівельних матеріалів / Константинов В. О., Татарчук В. В. // Там же. — С. 152–157. — Про В. Л. Кирпичова. — С. 152. — Бібліогр.: с. 156–157 (15 назв).

642. **Товажнянский Л. Л.** Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» : фотоальбом / Л. Л. Товажнянский, Г. В. Лисачук, И. М. Шептун ; под общ. ред. Л. Л. Товажнянского. — Харьков : НТУ «ХПИ», 2005. — С. [8–19] : ил., портр., фотоил., с. [37] : портр. — Посвящается 120-летию Национального технического университета «Харьковский политехнический институт». — ISBN 966-593-398-X.

643. **Ховрич С. М.** З історії наукових зв'язків українських вчених (кінець XIX — початок XX ст.) / С. М. Ховрич // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / редкол.: Л. О. Гриффен (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. — Київ,

2005. — Вип. 6. — С. 94–102. — Бібліогр.: с. 101–102 (30 назв). — ISBN 966-622-099-7.

644. **Ткаченко С. С.** Передумови виникнення вищої технічної освіти в Україні / Ткаченко С. С., Мусієнко І. В. // Там же. — С. 103–114. — Бібліогр.: с. 113–114 (30 назв).

645. **Карамаш С. Ю.** Зачинатель вітчизняного літакобудування О. С. Кудашев та Київський політехнічний інститут : (з неопублікованих архівних джерел) / Карамаш С. Ю., Татарчук В. В. // Там же. — С. 147–155. — Бібліогр.: с. 154–155 (33 назви).

646. **Тверитникова О. Є.** Організація досліджень в галузі електротехніки в Харківському технологічному інституті наприкінці XIX — початку XX ст. / О. Є. Тверитникова // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / за ред. Л. О. Гриффена ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. — Київ, 2005. — Вип. 7. — С. 17–23. — Бібліогр.: с. 23 (19 назв).

647. **Бабай І. М.** Хімія як наукова та навчальна дисципліна у Харківському технологічному інституті (1885–1914) / І. М. Бабай // Там же. — С. 46–56. — Бібліогр.: с. 55–56 (16 назв).

648. **Андропова Е. А.** К портрету Е. А. Леонтович : (родословная, друзья, страницы жизни, черты характера...) / Е. А. Андропова // Вестник ННГУ. Сер. Математика. — Нижний Новгород, 2005. — № 1 (3). — С. 205–218.

649. **Васильев Ю. С.** Истоки политехнического образования в России / Ю. С. Васильев, В. В. Чепарухин // Научно-технические ведомости СПбГТУ. — 2005. — № 1 (39). — С. 221–227 : ил.

650. **Янковий В. В.** Київська політехніка: передумови заснування / В. В. Янковий // Пам'ять століть. — 2005. — № 1 (52), січень–лютий. — С. 131–136.

651. **Назаренко С.** Выборы в профсоюзе. Равнодушных не было / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. — 2005. — 26 берез. (№ 6–7). — 3 тексту: Профбюро принимало активное участие в организации научно-технических конференций «Кирпичевские чтения», ежегодно проводимых с 2000 года на кафедре сопротивления материалов НТУ «ХПИ» под руководством В. И. Лавинского, В. В. Бортового.

Те ж [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=459>. — Назва з екрана.

652. **Ткаченко С. С.** Становлення вищої технічної освіти України в експозиції музею НТУ «ХПІ» / С. С. Ткаченко // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи :

матеріали 4-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції, (12–13 травня 2005 р.) / Асоц. працівників музеїв техн. профілю, Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ», Київська міська організація УТОПК. – Київ, 2005. – С. 135–137.

653. **Ховрич С.** Київська Політехніка – світоч дореволюційної інженерної освіти України / С. Ховрич // Київська старовина. – 2005. – № 5 (365). – С. 159–163.

654. **Янковий В.** Меценати і засновники КПІ : справи і час / Володимир Янковий // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2005. – 29 серп. (№ 24). – С. 5 : фотоіл. – (Сторінки нашої історії).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/524.pdf>; <http://kpi.ua/history-founders>. – Назва з екрана.

655. **Товажнянский Л.** Поздравляю кафедру «АЭМС» с юбилеем! / Л. Товажнянский // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2005. – 12 жовт. (№ 22–23).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=677>. – Назва з екрана.

656. **Миколаєнко В.** Вчений, педагог, організатор вищої технічної освіти : до 160-річчя з дня народження В. Л. Кирпичова / В. Миколаєнко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2005. – 20 жовт. (№ 31). – С. 3 : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/531.pdf>; <http://www.kpi.ua/kyrpychov-about>. – Назва з екрана.

657. **Vivat, crescat, floreat!** : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 года // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2005. – 20 жовт. (№ 31). – С. 3.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/531.pdf>. – Назва з екрана.

658. **Олексенко В. М.** Підготовка інженерних кадрів в Україні у XIX столітті / В. М. Олексенко // Матеріали 4-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії техніки», (20–21 жовтня 2005 р.) / Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ», Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПК. – Київ, 2005. – С. 128–130. – ISBN 996-8555-40-6.

659. **Понеділок І. С.** Основні напрямки досліджень наукових шкіл Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» у кінці XX та на початку XXI ст. / І. С. Понеділок // Там же. – С. 138–140.

660. **Тверитникова О. С.** Зародження і розвиток електротехнічних досліджень в Україні наприкінці XIX – 30 рр. XX ст. / О. С. Тверитникова // Там же. – С. 168–170. – Бібліогр.: с. 170 (4 назви).

661. **Ховрич С. Н.** В. Л. Кирпичев как эксперт : катастрофа в Борках / С. Н. Ховрич // Там же. – С. 183–184.

662. **Ігнатювич В.** Колись, на цьому місці... : [що було на території КПІ на початку, розповів у 1913 році перший ректор КПІ Віктор Львович Кирпичов] / В. Ігнатювич // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2005. – 27 жовт. (№ 32). – С. 2 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/532.pdf>; <http://www.kpi.ua/532-8>. – Назва з екрана.

663. **Південно-російське** товариство технологів : [було засноване у вересні 1895 р. Почесним членом і головою правління товариства був обраний директор ХТІ В. Л. Кирпичов] / матеріали представив Л. М. Бесов // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2005. – 15 листоп. (№ 26).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=724>. – Назва з екрана.

664. **Мацевитый Ю.** И-11 набора 1951 года / Юрий Мацевитый // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2005. – 16 груд. (№ 27–28) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=756>. – Назва з екрана.

665. **Товажнянский Л. Л.** Віхи розвитку Харківського політехнічного : (частина 1) / Л. Л. Товажнянский // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2005. – 16 груд. (№ 27–28) : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=743>. – Назва з екрана.

666. **Научные** Кирпичевские чтения : [7 декабря на кафедре «Сопротивление материалов» НТУ «ХПІ» состоялись ежегодные «Научные Кирпичевские чтения»] : [«Научные Кирпичевские чтения – 2005» были посвящены не только 160-летию со дня рождения великого ученого, но и 120-летию Национального технического университета «Харьковский политехнический институт», основателем и первым директором которого был Виктор Львович Кирпичев] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2005. – 29 груд. (№ 30) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=789>. – Назва з екрана.

667. **Вовкотруб Ю. М.** Історія розвитку прикладної механіки в Україні в XIX – першій чверті XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.07 / Ю. М. Вовкотруб. – Київ, 2006. – 210 с.

668. **Гомоюнов К. К.** Физика и образование: нетрадиционный подход / К. К. Гомоюнов. – Санкт-Петербург, 2006. – С. 2, 13–14, 24–26, 31, 46. – Библиогр.: с. 45–49 (80 назв.).

669. **Гомоюнов К. К.** Физика и образование: нетрадиционный подход [Электронный ресурс] / К. К. Гомоюнов. – Электрон. текстовые дан. (1 файл :689 Кб). – Санкт-Петербург, 2006. – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Adobe Acrobat Reader 4.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/1079.pdf>.

670. **Кирпичев Виктор Львович** [26.9(8.10).1845, С.-Петербург – 7(20).10.1913, там же] // Большая энциклопедия : в 62 т. / гл. ред. С. А. Кондратов. – Москва : ТЕРРА, 2006. – Т. 21. – С. 439 : портр. – ISBN 5-273-00432-2.

671. **Кирпичев Виктор Львович** (1845–1913) // Современная украинская энциклопедия. – Харьков : Клуб семейного досуга, 2006. – Т. 6 : Ис – Ко. – С. 313 : портр. – ISBN 966-8511-87-5.

672. **Олексенко В. М.** Історія підготовки спеціалістів у Харківському технологічному інституті / В. М. Олексенко // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / за ред. Л. О. Гріффена ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2006. – Вип. 8. – С. 3–12. – Бібліогр.: с. 12 (11 назв.).

673. **Пилипчук О. О.** Історія Київського відділення Російського технічного товариства (1871–1919) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / О. О. Пилипчук. – Київ, 2006. – 227 с.

674. **Санкт-Петербургский** государственный политехнический университет. Биографии: государственные служащие, деятели науки, техники и культуры, организаторы производства : энциклопедия / под общ. ред. Ю. С. Васильева ; науч.-ред. группа: Ю. С. Васильев (председатель), М. П. Федоров, В. В. Глухов [и др.] – Санкт-Петербург : Гуманистика, 2006. – С. 7, 365. – ISBN 5-86050-233-6.

675. **Шаров І.** Кирпичов Віктор Львович (1845–1913). Плекати сад майбутнього / Ігор Шаров // Вчені України : 100 видатних імен. – Київ : АртЕк, 2006. – С. 153–157 : портр. – ISBN 966-505-054-0.

676. **Отзывчивый** ум, отзывчивая душа : [журнал «Русская мысль» в ноябрьском выпуске 1913 года опубликовал статью А. Н. Бы-

кова «Памяти Виктора Львовича Кирпичева» : выдержки из этой статьи] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 16 січ. (№ 1) : портр. – 3 тексту: В ректорском корпусе каждого входящего встречает монументальная фигура первого ректора нашего университета, одного из фундаторов высшего технического образования в старой России и Украине, известного ученого и педагога. Он оказался провидцем, произнес в 1895 году: «Харьковскому технологическому институту придется еще долго расширяться и развиваться, и жизнь его будет считаться не десятилетиями, а столетиями»...

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=809>. – Назва з екрана.

677. **Память** о великих предшественниках // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 16 січ. (№ 1) : фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=810>. – Назва з екрана.

678. **Николаева И. П.** А. Г. Гагарин – механик, конструктор, изобретатель / И. П. Николаева, Е. Л. Яковлева // Политехник [СПбГПУ]. – 2006. – 25 янв. (№ 1–2). – С. 3.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-2290_130012_0001252886pn_01-02.pdf/download/ed-2290_130012_0001252886pn_01-02.pdf. – Загл. с экрана.

679. **Берловская В.** Сколько ей лет? : [о кафедре межкультурной коммуникации и иностранных языков НТУ «ХПИ»] / В. Берловская // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 14 лют. (№ 3–4) : фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=879>. – Назва з екрана.

680. **Благотворительный** вечер – для библиотеки / подгот. П. Николенко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 14 лют. (№ 3–4) : іл., фотоіл. – 3 тексту: ...даже в самые тяжелые экономические времена Харьковский политехнический университет развивался, расширялся точно в соответствии с предвидением его первого директора – профессора В. Л. Кирпичева, который «пророчил» ему жизнь, что «будет считаться не десятилетиями, а столетиями».

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=874>. – Назва з екрана.

681. **Янковий В.** Джерело унікальної інформації : перший звіт КПІ (1899 р.) / В. Янковий // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2006. – 28 верес. (№ 28). – С. 3 : табл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kpi.ua/files/628.pdf>. – Назва з екрана.

682. *Товажнянский Л.* Гражданин. Учитель. Личность : [ректор ХПИ Михаил Федорович Семко] / Л. Товажнянский // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 3 жовт. (№ 20–21) : портр. – 3 тексту: ...15 сентября 1885 года – открытие Технологического практического института под руководством его создателя и первого директора В.Л. Кирпичева. На протяжении 13 лет он руководил институтом, создал научные, методические школы, его материально-техническую базу, обеспечил развитие вуза и вошел, как выдающаяся личность, в историю Харьковского политехнического.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1099>. – Назва з екрана.

683. *В. О. Геміліан* // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 17 жовт. (№ 22–23) : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1131>. – Назва з екрана.

684. *Завідувачі* кафедри // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 17 жовт. (№ 22–23) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1130>. – Назва з екрана.

685. *Бар'яхтар В. Г.* Фізико-математичному факультету – 10 років. Минуле і сучасність. Історичні підвалини / В. Г. Бар'яхтар // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2006. – 19 жовт. (№ 31). – С. 2 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/631.pdf> ; <http://kpi.ua/631-1>. – Назва з екрана.

686. *Гріффен Л. О.* В. Л. Кирпичов про промисловий переворот кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Л. О. Гріффен, В. О. Константинов // Матеріали 5-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії техніки», (19–20 жовтня 2006 р.) / Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ», Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПШ. – Київ, 2006. – С. 20–24. – Бібліогр.: с. 24 (3 назви).

687. *Понеділок І. С.* П. М. Мухачов – видатний науковець у галузі паротягобудування / І. С. Понеділок // Там же. – С. 34–36. – Бібліогр.: с. 36 (3 назви).

688. *Александрова І. Є.* Фахівці з танкобудування в НТУ «ХПІ» : персоналії / І. Є. Александрова // Там же. – С. 44. – Бібліогр.: с. 45 (3 назви).

689. *Кочешков А.* Художнє литво Київського політехнічного : [про пам'ятники В. Л. Кирпичову та ін. вченим КПІ] / А. Кочешков ;

фото В. Ігнатовича // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2006. – 2 листоп. (№ 33). – С. 4 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/633.pdf> ; <http://kpi.ua/633-7>. – Назва з екрана.

690. *Хоцянівський О. Й.* Директор КПІ М. І. Коновалов / О. Й. Хоцянівський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2006. – 14 груд. (№ 39). – С. 3 : фото (Будівельна комісія КПІ – В. Л. Кирпичов з дружиною).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/639.pdf> ; <http://kpi.ua/konovarov-about>. – Назва з екрана.

691. *Бесов Л.* Научно-техническое содружество ХПИ – Россия / Л. Бесов, Г. Лисарчук // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2006. – 15 груд. (№ 30) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1256>. – Назва з екрана.

2007

692. *Бобир М. І.* Механіко-машинобудівний інститут НТУУ «КПІ» і конструктор С. П. Корольов / Бобир М. І. // Академік С. П. Королев : матеріали наукових читань з циклу: «Видатні конструктори України» / за заг. ред. С. О. Воронова ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2007. – С. 10–12.

693. *Виртуальний* архив виставки, посвященої 100-летию Механіко-машинобудівного факультета [Електронний ресурс] / сост. И. А. Брюханова; А. Н. Буланова. – Электрон. текстовые дан. (246 файлов : 55,4 МБ). – Санкт-Петербург, 2007. – Загл. с титул. экрана. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Internet Explorer 6.0. –

<URL:<http://dl.unilib.neva.ru/dl/1503/index.html>>.
<http://elib.spbstu.ru/doc/info?url=%2fdl%2f1503%2findex.html>.

694. *Гаврилюк Л. О.* Кирпичов Виктор Львович (08.10 (26.09).1845 – 20.(08).10.1913) / Л. О. Гаврилюк // Енциклопедія історії України / В. А. Смолій (голова редкол.) [та ін.] ; НАН України, Інститут історії України. – Київ : Наукова думка, 2007. – Т. 4 : Ка – Ком. – С. 302 : портр. – Бібліогр. в кінці ст. – ISBN 966-00-0632-2. – ISBN 978-966-00-0692-8 (т. 4).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&

S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Кургус
hov_V. – Назва з екрана.

695. *Инженерно-физический* факультет. Ученые механики и математики. Научные школы и направления = Scientific Schools in Mathematics & Mechanics / Д. В. Бреславский [и др.] ; НТУ «ХПИ». – Харьков : НТУ «ХПИ», 2007. – С. 6–7.

696. *Кирпичевы* (семья) // Псковская энциклопедия / ред. В. Н. Лещинков. – Псков : Псковская энциклопедия, 2007. – С. 384.

697. *КПИ*. Перше століття : історичний огляд / авт.-упоряд.: В. І. Лиховодов, А. Л. Любомудрова, О. В. Лиховодова ; авт. розділу 8 М. Ю. Ільченко ; за заг. ред. М. З. Згуровського ; вступ. частина М. Згуровського. – Київ : Такі справи, 2007. – С. 5, 8 : портр., с. 10, 12, 24 : портр., с. 25, 26 : фотоіл., с. 207 : фотоіл., с. 243. – (Політехнічний Інститут Імператора Александра II в Києві). – Присвячується 110-річчю створення Київського політехнічного інституту. – ISBN 978-966-96222-9-8.

698. *Кушлакова Н. М.* Харківське математичне товариство та його внесок у розвиток математичної думки в Україні (1879–1930) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.07 / Н. М. Кушлакова. – Київ, 2007. – 252 с.

699. *Мошинська К. С.* Організатор вузівської науки в Україні – видатний вчений у галузі механіки та опору матеріалів Віктор Кирпичов (8.10.1845 – 20.10.1913) / Мошинська К. С. // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / ред. кол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; відп. ред. Ховрич С. М. ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2007. – Вип. 10. – С. 140–166. – (Видатні вчені та інженери). – Бібліогр.: с. 156–166 (129 назв). – ISBN 966-622-099-7.

700. *Мурадисов М. А.* Регионализация профессиональной подготовки учителя по специальности «Безопасность жизнедеятельности» в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Мурадисов Магомед Анварбегович. – Москва, 2007. – 172 с.

701. *Пам'ятки* історії та культури України : каталог-довідник. Зошит 2 : Каталог-довідник пам'яток історії та культури України м. Київ / В. О. Горбик (кер. авт. кол.), Л. О. Гаврилюк, Г. Г. Денисенко [та ін.]. – Київ, 2007. – С. 146.

702. *Ховрич С. М.* З історії розвитку вищої технічної освіти в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. : (на матеріалах Київського політехнічного інституту) / С. М. Ховрич // Український історичний журнал. – 2007. – № 5 (476). – С. 55–65.

703. *Черниш І. М.* Основні напрямки підготовки інженерів-хіміків у Харківському практичному технологічному інституті / І. М. Черниш // Питання історії науки і техніки. – 2007. – № 2. – С. 33–39. – Бібліогр.: с. 39 (9 назв).

704. *Янковий В. В.* Меценати та засновники КПІ : справи і час / В. В. Янковий // Сторінки історії : зб. наук. праць / відп. ред. Н. Ф. Гнатюк ; НТУУ «КПІ». – Київ : Політехніка, 2007. – Вип. 25. – С. 167–175. – Бібліогр.: с. 175 (8 назв).

705. *Кафедра* теорії механізмів и машин Санкт-Петербурзького державного політехнічного університету : (к 100-літтю механіко-машинобудівельного факультету) // Теорія механізмів и машин. – 2007. – Т. 5, № 2(10). – С. 3 : портр., с. 4, 13. – (Юбилей).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://cat.convdocs.org/docs/index-5291.html>. – Загл. с екрана.

706. *Нове* видання у НТУ «ХПІ» : [кафедра науки та техніки НТУ «ХПІ» випустила збірку наукових праць учасників конференції – істориків науки та техніки, наукознавців та філософів] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2007. – 15 черв. (№ 13–14).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1529>. – Назва з екрана.

707. *Товажнянський Л.* Удачного старта в новому учебном году! / Л. Товажнянський // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2007. – 10 верес. (№ 15–16) фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1534>. – Назва з екрана.

708. *Гандюхіна Л. Л.* Бібліотека КПІ – люди і книги / Л. Л. Гандюхіна // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2007. – 27 верес. (№ 28). – С. 3 : портр., фотоіл. – (30 вересня – Всеукраїнський день бібліотек). – З тексту: В. Л. Кирпичов – перший ректор КПІ – у 1902 р. передав бібліотеці свої книги, які й нині зберігаються в її фондах під №№ 9551–9850.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/728.pdf> ; <http://kpi.ua/library-directors>. – Назва з екрана.

709. «*Теорія* механізмів и машин» // Політехнік [СПбГПУ]. – 2007. – 25 окт. (№ 23-24). – С. 2. – (Факультет починається с кафедри).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-2329_130012_0000780171pn_23-24.pdf/download/ed-2329_130012_0000780171pn_23-24.pdf. – Загл. с екрана.

710. *Нелинейная* динамика в НТУ «ХПИ» : история и современность // Політехнік [НТУ «ХПИ»]. – 2007. – 11 груд. (№ 25).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1706>. – Назва з екрана.

2008

711. *Цехмістер Ю. В.* Харківське математичне товариство як центр пропаганди й розповсюдження математичних знань в кінці XIX – на початку XX ст. / Ю. В. Цехмістер // Матеріали 6-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки», 11–12 жовтня 2007 р. / М-во аграрної політики України, Полтавська державна аграрна акад., Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШ, Акад. інженерних наук України, Асоц. працівників музеїв техн. профілю. – Полтава, 2008. – С. 72–75. – Бібліогр.: с. 75 (10 назв).

712. *Гутник М. В.* Наука й освіта: безперервний процес взаємного обміну : (на прикладі НТУ «ХПИ») / М. В. Гутник // Там же. – С. 88–91. – Бібліогр.: с. 90–91 (11 назв).

713. *Пилипчук О. О.* Розвиток проблем залізничного транспорту та окремих питань прикладної і теоретичної механіки в Київському відділенні Російського технічного товариства / О. О. Пилипчук // Там же. – С. 262–266. – Бібліогр.: с. 266 (9 назв).

714. *Бесхмельніцина М. М.* Основи гуманітарного та естетичного виховання в Київському політехнічному інституті наприкінці XIX – на початку XX століття / Бесхмельніцина М. М. // Сторінки історії : зб наук. праць / відп. ред. Н. Ф. Гнатюк ; НТУУ «КПШ». – Київ : Політехніка, 2008. – Вип. 26. – С. 23–25. – Бібліогр.: с. 25 (3 назви).

715. *Деркач С.* Київський політехнічний інститут / Деркач С. // Там же. – С. 44–45.

716. *Баштова Л. С.* Видатний український математик – професор КПШ Букреев Борис Якович / Баштова Л. С. // Сторінки історії : зб наук. праць / відп. ред. Н. Ф. Гнатюк ; НТУУ «КПШ». – Київ : Політехніка, 2008. – Вип. 27. – С. 22–25. – Бібліогр.: с. 25 (5 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/12264/1/27_3_Bashtova.pdf. – Назва з екрана.

717. *Брюханова И. А.* Библиографический обзор по истории Санкт-Петербургского политехнического университета / И. А. Брю-

ханова, Е. В. Дементьева // Научно-технические ведомости СПбГПУ. – 2008. – № 5(66) : Основной выпуск. – С. 96–108. – Библиогр.: с. 102–108.

718. *Волков В. А.* Кирпичев Виктор Львович. 26.9(8.10).1845, Петербург – 7(20).10.1913, Петербург / В. А. Волков, М. В. Куликова // Российская профессура XVIII – начало XX в. Физико-математические науки : биограф. словарь / Рос. акад. наук, Ин-т истории естествознания и техники РАН им. С. И. Вавилова. – Санкт-Петербург : Изд. дом «Мирь», 2008. – С. 135–136.

719. *Гріффен Л. О.* Нарис історії українських технічних музеїв / Л. О. Гріффен, В. О. Константинов // Український технічний музей / Л. О. Гріффен, В. О. Константинов ; Центр пам'яткознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії і культури. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2008. – С. 7–22. – ISBN 978-966-340-298-7.

720. *Науково-технічна* бібліотека ім. проф. Г. І. Денисенка Національного політехнічного університету України «Київський політехнічний інститут» : буклет / Наук.-техн. б-ка НТУУ «КПШ» ; [уклад. В. Г. Дригайло, В. Н. Волинець ; пер. англ. Т. М. Жесткової ; фото О. І. Супруна, Я. В. Белової, С. М. Богомол]. – 2-ге вид., доп., переробл. – Київ : Політехніка, 2008. – С. 1, 12, 14. – Текст парал. укр., рос., англ.

721. *Ніколаєнко В. І.* Заснування Харківського практичного технологічного і Київського політехнічного інститутів : спільне та особливе / Ніколаєнко В. І., Савченко Л. П. // Вісник Національного технічного університету «ХПИ» : зб. наук. праць. Темат. вип. : Актуальні проблеми історії України. – Харків : НТУ «ХПИ», 2008. – Вип. 37. – С. 3–9. – Бібліогр.: с. 9 (6 назв).

722. *Саввин Н. Н.* Летопись дней моих / Н. Н. Саввин // Русские люди : источники, исследования, историография / сост. и отв. ред. А. П. Купайгородская. – Санкт-Петербург : Нестор-История, 2008. – С. 173–234. – (Нестор : журнал истории и культуры России и Восточной Европы ; № 12).

723. *Сизов А. И.* Братья Кирпичевы в истории Великолукского края / А. И. Сизов // 15-летие Великолукского городского краеведческого общества : сб. статей науч.-практ. конф. – Великие Луки, 2008. – С. 11–22.

724. *Товажнянский Л.* Политехнический – моя судьба, мой мир, моя жизнь / Леонид Товажнянский ; Нац. техн. ун-т «ХПИ». – Харьков, 2008. – С. 4, 58, 64, 69. – ISBN 978-966-593-617-6.

725. **Хоцяновский О. Й.** Директор КПИ М. И. Коновалов : (к 150-летию со дня рождения) / О. И. Хоцяновский. – Киев : Випол, 2008. – С. 10–11, 14, 16–20, 32 : фото, с. 41 : фото, с. 44 : фото, с. 57, 78, 91, 100, 115–116, 135. – (Славные имена Киевского политехнического института). – Посвящается 110-летию Национального технического университета Украины «Киевский политехнический институт». 1898–2008. – ISBN 978-966-646-093-9.

726. **Янковий В. В.** Меценати та засновники КПІ : справи і час / В. В. Янковий // День. – 2008. – (№ 77).

727. **Грабченко А.** Не рушить связь времен! / А. Грабченко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2008. – 25 квіт. (№ 9–10).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=1881>. – Назва з екрана.

728. **Янковий В.** Виховувати особистість / В. Янковий // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 29 трав. (№ 19). – С. 3.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/819.pdf> ; <http://kpi.ua/819-8>. – Назва з екрана.

729. **Дослідження** та експонування матеріалів про наукову, педагогічно-методичну діяльність викладачів КПІ кінця ХІХ – початку ХХ ст. / М. М. Бесхмельніцина, Н. І. Паламарчук, С. І. Лисенко, Ю. В. Контюх // Проблеми і перспективи розвитку музеїв ВНЗ України : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 23–24 травня 2008 р. / уклад. С. М. Ховрич ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей, Музей історії КПІ. – Київ, 2008. – С. 17–21. – Бібліогр.: с. 21 (4 назви). – ISBN 996-96213-8-0.

730. **Шилькрот Е. О.** Утерянные победы / Е. О. Шилькрот // Вентиляция, отопление, кондиционирование воздуха, теплоснабжение и строительная теплофизика. – 2008. – № 6. – С. 91.

731. **Ульянинский С. В.** Создание и развитие метода моделирования в отопительно-вентиляционной технике в СССР / С. В. Ульянинский, Е. В. Кудрявцев, Л. И. Гинзбург // Там же. – С. 91–98.

732. **Згуровський М. З.** Шановні колеги, друзі! : [вітання ректора колективу НТУУ «КПІ» з нагоди святкування 110-річчя КПІ] / М. З. Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 28 серп. (№ 23). – С. 1. – (110 років утворення КПІ).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/823.pdf> ; <http://kpi.ua/823-1>. – Назва з екрана.

733. **3 промови** першого директора КПІ В. Л. Кирпичова на урочистому відкритті КПІ 31 серпня 1898 р. // Київський Політех-

нік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 28 серп. (№ 23). – С. 1 : портр. – (110 років утворення КПІ).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/823.pdf>. – Назва з екрана.

734. **Промова** першого директора КПІ В. Л. Кирпичова на урочистому відкритті КПІ 31 серпня 1898 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/823-2>. – Назва з екрана.

735. **Згуровський М.** Утворення Київської політехніки: уроки для сьогоднішнього / Михайло Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 28 серп. (№ 23). – С. 1–3 : іл., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/823.pdf> ; <http://kpi.ua/823-3>. – Назва з екрана.

736. **Петренко М.** М. І. Коновалов як організатор / М. Петренко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 28 серп. (№ 23). – С. 3 : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/823.pdf> ; <http://kpi.ua/823-4>. – Назва з екрана.

737. **Миколаєнко В.** Створення фізичної лабораторії / В. Миколаєнко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 28 серп. (№ 23). – С. 3 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/823.pdf> ; <http://kpi.ua/823-5>. – Назва з екрана.

738. **Сесія** професорсько-викладацького складу [28.08.08] / інф. «КПІ» // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 4 верес. (№ 24). – С. 1.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/824.pdf> ; <http://kpi.ua/824-2>. – Назва з екрана.

739. **КПІ** 110 років: пройдений шлях та кроки в майбутнє : доповідь ректора НТУУ «КПІ» академіка НАН України М. З. Згуровського на сесії професорсько-викладацького складу 28 серпня 2008 року // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 4 верес. (№ 24). – С. 2–3.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/824.pdf> ; <http://kpi.ua/824-4-photo>. – Назва з екрана.

740. **Писаревська Н. В.** Державному політехнічному музею – десять років / Н. В. Писаревська, В. В. Татарчук // Матеріали 7-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки», 2–3 жовтня 2008 р., м. Київ / Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПК. – Київ, 2008. – С. 172–177. – Бібліогр.: с. 177. – ISBN 966-8575-40-6.

741. **Вергунов В. А.** Віхи історії кафедри ботаніки Національного аграрного університету : (до 100-річчя створення) / В. А. Вергунов // Там же. – С. 183–186. – (Видатні науковці та інженери).

742. **Бистріченко Г.** Сила українського духу. Виставка «Свята Русь-Україна» : [24 вересня відбулася поїздка 30 студентів АП факультету НТУ «ХПІ» до Києва, де вони мали змогу ознайомитися з експозицією в «Українському домі» «Видатні українці у світі»] / Г. Бистріченко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2008. – 15 жовт. (№ 18–19) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2047>. – Назва з екрана.

743. **Згуровський М.** Слово ректора Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» / Михайло Згуровський // Країна знань. – 2008. – № 6 (57). – С. 1 : іл., фото, 2 с. обкл. : фото (Пам'ятник першому ректору КПІ професору Кирпичову В. Л. перед корпусом № 1 КПІ).

744. **Янковий В. В.** Сивочолий та завжди молодий Київський політехнічний / В. В. Янковий // Там же. – С. 3–4 : іл.

745. **Vivat, crescat, floreat!**: Речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 года // Там же. – С. 5–8 : іл., портр.

746. **Дригайло В. Г.** Університет починається з бібліотеки / В. Г. Дригайло // Там же. – С. 9–11 : іл.

747. **Бобир М. І.** У нас готують фахівців міжнародного рівня з наукоємного машинобудування / М. І. Бобир // Там же. – С. 48–50 : іл. – (Механіко-машинобудівний інститут).

748. **Vivat, crescat, floreat!**: Речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. // Страна знаний. – 2008. – № 6/7 (14). – С. 8–11 : ил., портр., фотоил.

749. **Татарчук В. В.** Мить історії КПІ на фото / В. В. Татарчук // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 18 груд. (№ 39) – С. 3 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/839.pdf> ; <http://kpi.ua/839-10>. – Назва з екрана.

750. **Миколаєнко В.** Політехнічна країна знань : [спеціальний номер науково-популярного журналу] / В. Миколаєнко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2008. – 25 груд. (№ 40) – С. 3 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/840.pdf> ; <http://kpi.ua/840-5>. – Назва з екрана.

751. **Воронов С. О.** Історія України – важливий чинник національної самоідентифікації / С. О. Воронов // Історія України – очима молоді. Практична допомога музеїв вищих навчальних закладів : матеріали 3-го круглого столу, 17 листопада 2008 р. / уклад. С. М. Ховрич ; редкол.: Ховрич С. М. (відп. ред.) [та ін.] ; М-во освіти і науки України, НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2009. – С. 8–9. – До 110-річчя НТУУ «КПІ».

752. **Карамаш С. Ю.** До 110-річчя Київського політехнічного інституту / С. Ю. Карамаш // Актуальні питання історії техніки : матеріали 6-ї Всеукраїнської наукової конференції, 4–5 грудня 2008 р., м. Київ / НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2009. – С. 143–145. – ISBN 996-96213-8-0.

753. **Бесов Л. М.** Видатний організатор інженерної освіти в Україні Віктор Львович Кирпичов / Л. М. Бесов, Г. Л. Звонкова // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : зб. наук. праць. Темат. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2009. – Вип. 29. – С. 9–18. – Бібліогр.: с. 18 (19 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2009_29.pdf. – Назва з екрана.

754. **Бесов Л. М.** Видатний організатор інженерної освіти в Україні Віктор Львович Кирпичов / Л. М. Бесов, Г. Л. Звонкова // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць. – Харків : НТУ «ХПІ», 2009. – Вип. 21 (25). – С. 63–77.

755. **Борисов А. П.** Режимы процесса разрушения зерна посредством маятникового измельчителя : дис. ... канд. техн. наук : 05.20.01 / Борисов Алексей Павлович. – Барнаул, 2009. – 193 с. : ил.

756. **Издания** Студенческой кассы взаимопомощи Политехнического института 1903–1930 гг. в Фундаментальной библиотеке СПбГПУ : библиогр. указ. / [сост.: И. А. Брюханова, З. А. Буканина, Т. П. Наумова, Н. А. Суратова ; под ред. Е. В. Дементьевой] ; Федеральное агенство по образованию, Санкт-Петербургский государственный политехнический институт. – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2009. – С. 7, 23, 29, 39–40, 43, 67, 90, 95, 96, 103. – К 110 годовщине со дня основания СПбГПУ. – ISBN 978-5-7422-2294-1.

757. **Кирпичев Виктор Львович** [26.9(8.10).1845, С.-Петерб. – 7(20).10.1913, там же] // Большая Российская энциклопедия :

[в 30 т. [Т.] 14 : Киреев – Конго / Федер. целевая прогр. «Культура России» (подпрогр. «Поддержка полиграфии и книгоизд. России»)] ; науч.-ред. совет: Ю. С. Осипов (пред.) [и др.]. – Москва : Большая Российская энциклопедия, 2009. – С. 45. – ISBN 978-5-85270-345-3 (т. 14).

758. **Кирпичов Виктор Львович** (1845–1913) // Кто є хто : довідник. Професори Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» / відповід. за вип. О. П. Киричок ; відп. за інформаційне забезпечення В. В. Янковий. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : НТУУ «КПІ», 2009. – С. 126–127 : портр. – (1898–2009). – ISBN 978-966-622-342-8.

759. **Левчук К.** Нариси історії кафедри теоретичної механіки НТУУ «КПІ» [Електронний ресурс] / К. Левчук, С. Степаненко ; НТУУ «КПІ». – Електронні текстові дані (1 файл: 16 Мбайт). – Київ, 2009. – 120 с. – Режим доступу:

<http://ela.kpi.ua/handle/123456789/15669?mode=full>. – Назва з екрана.

760. **Писаревская Н. В.** «Держите себя достойно» – кредо Киевской политехники / Н. В. Писаревская // История Санкт-Петербургского государственного политехнического университета в контексте истории отечественной и мировой науки и образования : сб. материалов Междунар. науч.-теорет. конф. / науч. ред. А. И. Рудской ; Федеральное агенство по образованию, СПбГПУ. – Санкт-Петербург, 2009. – С. 311–320. – К 110-летию со дня основания СПбГПУ. – ISBN 978-5-7422-2475-4.

761. **Щербинин О. В.** Выпускники и преподаватели Технологического и Политехнического институтов / О. В. Щербинин // Там же. – С. 134–147.

762. **Писаревська Н. В.** Становлення конструктора та авіатора І. Сікорського в часи навчання в КПІ / Н. В. Писаревська, Л. С. Баштова // Сторінки історії : зб наук. праць / редкол. Костилева С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ : Політехніка, 2009. – Вип. 29. – С. 95–110 : іл., портр., фотоіл. – Бібліогр.: с. 109–110 (17 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/10201/1/29_8_Pysarevska.pdf. – Назва з екрана.

763. **Тверитникова О. Є.** Внесок учених Харківського технологічного та електротехнічного інститутів у розвиток електротех-

нічної галузі України (1885–1950 pp.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.07 / О. Є. Тверитникова. – Харків, 2009. – 267 с.

764. **Ніколаєнко В.** Харківський політехнічний : історія / В. Ніколаєнко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2009. – 21 січ. (№ 1).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2211>. – Назва з екрана.

765. **Рогов И. М.** Взаимосвязь технического образования и гуманитарной культуры / И. М. Рогов // Научно-технические ведомости СПбГПУ. – 2009. – № 2 (78). – С. 219–221.

766. **Федосова І.** До історії відкриття першого в Україні вищого технічного навчального закладу – Харківського практичного технологічного інституту (1885) / І. Федосова // Історико-педагогічний альманах. – 2009. – № 2. – С. 77–94.

767. **Положение** о Харьковском практическом технологическом институте // Там же. – С. 81–85.

768. **Клещев Н.** К 175-летию Дмитрия Менделеева / Н. Клещев, В. Россохин // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2009. – 25 берез. (№ 7) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2310>. – Назва з екрана.

769. **Бобир М. І.** Наукова школа механіків КПІ / М. І. Бобир // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2009. – 2 квіт. (№ 12). – С. 3 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/912.pdf> ; <http://kpi.ua/912-8>. – Назва з екрана.

770. **Згуровский М. З.** Охвативший три столетия / М. З. Згуровский // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2009. – № 4. – С. 7–13. – (КПІ : сквозь епохи і столетия).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/7948/1/01_Zguro.pdf. – Назва з екрана.

771. **Ярова Г.** Родовід Корнієвських: генеалогічні джерела / Г. Ярова // Сіверянський літопис. – 2009. – № 4. – С. 145–150.

772. **Топтыгин А.** Симфония жизни : к 125-летию НТУ «ХПІ» : к 100-летию со дня рождения Льва Самойловича Палатника / А. Топтыгин // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2009. – 27 трав. (№ 13–14) : фотоіл. – З тексту: «В научной сфере, подобно другим областям духовной деятельности человека, существует преемственная передача даров от учителя к ученику, нечто вроде посвящения на умственную деятельность...» В. Л. Кирпичев.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2411>. – Назва з екрана.

773. **Згуровський М. З.** Люльєв Лев Веніамінович: на варті неба / М. З. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2009. – 19–25 верес. (№ 35) : портр., фотоіл.

774. **Згуровський М. З.** Лев Люльєв: на варті неба / М. З. Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2009. – 8 жовт. (№ 29). – С. 2–3 портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/929.pdf> ; <http://kpi.ua/lulev>. – Назва з екрана.

775. **Цюняк О. В.** Природознавство в структурі навчальних дисциплін в системі вищої освіти / О. В. Цюняк // Матеріали 8-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки», (м. Очаків, 17–19 жовтня 2009 р.) / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, Асоц. працівників музеїв техн. профілю, Акад. інженерних наук України, Історико-культурна асоц. «Україна–Туреччина», Очаківська міська рада. – Київ, 2009. – С. 75–77. – Бібліогр.: с. 77. – ISBN 996-8575-40-6.

776. **Перелигіна Л. С.** Технологічні передумови гвинтокрилобудування в Україні на початку ХХ ст. / Л. С. Перелигіна // Там же. – С. 126–128.

777. **Згуровський М. З.** Сивочолий та завжди молодий Київський політехнічний / М. З. Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2009. – 12 листоп. (№ 33–34). – С. 1.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/934.pdf>. – Назва з екрана.

778. **Славетні** імена Київської політехніки : Кирпичов Віктор Львович (1845–1913) – видатний учений-механік, педагог, організатор вищої технічної освіти, перший директор КПІ (1898–1902 рр.) // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2009. – 12 листоп. (№ 33–34). – С. 2 : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/934.pdf>. – Назва з екрана.

779. **Кафедра** охорони труда и окружающей среды // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2009. – 3 груд. (№ 23–24) : портр. – 3 тексту: Корни кафедри уходят в далекое прошлое. Еще в 1882 году на съезде Южно-Русского общества технологов профессор В. Л. Кирпичев сделал доклад «О мерах предосторожности при обращении с машинами и приводами». Впоследствии, после создания в 1885 году Харьковского технологического института, именно его первый

директор, профессор В. Л. Кирпичев подготовил и лично читал студентам курс «Фабричная гигиена», который на протяжении последующих десятилетий расширялся, совершенствовался.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2577>. – Назва з екрана.

780. **Пономарьов О.** Вшануймо пам'ять фундатора університету : [до 125-річчя від дня заснування Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» та 165-річчя від дня народження фундатора і першого ректора університету, професора Віктора Львовича Кирпичова] / О. Пономарьов // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2009. – 3 груд. (№ 23–24) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2554>. – Назва з екрана.

781. **Дригайло В. Г.** Дарунки бібліотеці : [про традицію дарувати бібліотеці книги] / В. Г. Дригайло, С. Зуєва // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2009. – 24 груд. (№ 40). – С. 4.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/940-10>. – Назва з екрана.

2010

782. **Васильев Ю. С.** Историческая справка о Санкт-Петербургском государственном техническом университете как особо ценном объекте культурного наследия народов Российской Федерации [Электронный ресурс] : Музейный комплекс градостроительства, архитектуры, искусства, паркового строительства, истории культуры, науки и техники / Ю. С. Васильев ; Санкт-Петербургский государственный технический университет. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 14,7 Мб). – Санкт-Петербург, 2010. – Электрон. версия печ. публикации 1997 г. – Загл. с титул. экрана. – Доступ из локальной сети ФБ СПбГПУ (чтение, печать). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 4.0. – <URL:http://dl.unilib.neva.ru/dl/2/ed-4_100012_0000516967bx.pdf>.

783. **Еліта** держави – видатні випускники Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : присвячується 125-річчю з дня заснування Національного технічного ун-ту «Харківський політехнічний ін-т» / упоряд. Л. Л. Тованьянський [та ін.] ; ред. С. Землянська ; НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2010. – С. 9.

784. **Кирпичев Виктор Львович** (26.9.1845–20.10.1913) // Новая российская энциклопедия : в 12 т. / гл. ред. А. Д. Некипелов. –

Москва : Энциклопедия : Инфра-Москва, 2010. – Т. 8(1): Квазичастицы – Когг. – С. 220. – ISBN 978-5-94802-036-5 (8(1)(Энциклопедия). – ISBN 978-5-16-004307-4 (8(1)(Инфра-М).

785. **Меншуткин Б. Н.** Жизнь и деятельность Николая Александровича Меншуткина [Электронный ресурс] / Б. Н. Меншуткин. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 82,4Мб). – Санкт-Петербург, 2010. – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации 1908 г. – Доступ из локальной сети ФБ СПбГПУ (чтение, печать). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 4.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-9_100012_0000596951bx.pdf>.

786. **Механіко-машинобудівний** інститут : нарис історії / Національний технічний університет України «КПІ»; [ред. кол.: М. І. Бобир та ін.]. – Київ, 2010. – 268 с. – ISBN 978-966-622-338-1.

787. **Національний** технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Історія розвитку. 1885–2010 : присвячується 125-річчю від дня заснування Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» / В. І. Ніколаєнко [та ін.]; ред. В. І. Ніколаєнко [та ін.]; НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2010. – С. 4–11, 12–22.

788. **Передмова** // Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Історія розвитку. 1885–2010 : присвячується 125-річчю від дня заснування Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» / В. І. Ніколаєнко [та ін.]; ред. В. І. Ніколаєнко [та ін.]; НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2010. – С. 4–11.

789. **Заснування** інституту і налагодження навчального процесу // Там же. – С. 12–22.

790. **Оноприєнко В. І.** Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» : (НТУУ «КПІ», ця назва – від 1995) / В. І. Оноприєнко // Енциклопедія історії України / В. А. Смолій (голова редкол.) [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. – Київ : Наукова думка, 2010. – Т. 7 : Мл – О. – С. 327–330 : іл. – Бібліогр. в кінці ст. – ISBN 966-00-0632-2. – ISBN 978-966-00-1061-1 (т. 7).

791. **Писаревська Н. В.** Борис Букреєв – людина що поєднала XIX та XX століття / Писаревська Н. В., Баштова Л. С. // Дослідження з історії техніки : зб. наук. праць / ред. кол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.]; відп. ред. Ховрич С. М.; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2010. – Вип. 12. – С. 140–153. – Бібліогр.: с. 151–153 (55 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/7984/1/proceedings-2010-vol-12-page-140-153.pdf>. – Назва з екрана.

792. **Поляков С. И.** Полоцкий кадетский корпус : история в лицах / С. И. Поляков ; Спасо-Ефросиниевский женский монастырь в г. Полоцке. – Полоцк : Полоцк кн. изд-во, 2010. – 71 с.

793. **Товажнянский Л. Л.** Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» / Л. Л. Товажнянский ; Нац. техн. ун-т «ХПИ». – Харьков, 2010. – С. 9 : портр., с. 12–14 : ил., портр., фотоіл., с. 15–19, 20–22, между с. 24–25 : ил., портр., с. 25–26, 29–31, 37, 44, 74, 83, 99, 103, 108, 145, 190. – 125 лет НТУ «ХПИ». – ISBN 978-966-593-824-8.

794. **Товажнянский Л. Л.** Прикосновение к истокам / Л. Л. Товажнянский // Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» / Нац. техн. ун-т «ХПИ». – Харьков, 2010. – С. 11–44 : ил., портр., фотоіл. – 125 лет НТУ «ХПИ».

795. **Товажнянский Л. Л.** Начало / Л. Л. Товажнянский // Там же. – С. 16–19.

796. **Товажнянский Л. Л.** Инженер – есть душа технического дела / Л. Л. Товажнянский // Там же. – С. 25–31.

797. **Тугай А. М.** Київський центр вищих навчальних закладів / А. М. Тугай, Т. В. Девтерова, І. В. Девтеров. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : [Вид-во Європейського ун-ту], 2010. – С. 12. – ISBN 978-966-301-160-8.

798. **Янковий В. В.** Київська політехніка : витоки : історичні дослідження / В. В. Янковий. – Київ : ЕКМО, 2010. – С. 30, 50, 61 : портр., с. 62, 66, 67, 69, 73, 107, 110, 118, 119, 125, 145, 147 : фото. – Бібліогр. в кінці розд. – ISBN 978-966-2153-41-15.

799. **Бесов Л. М.** Видатний організатор інженерної освіти в Україні Віктор Львович Кирпичов / Л. М. Бесов, Г. Л. Звонкова // Наука та наукознавство = Science and Science of Science. – 2010. – № 1. – С. 87–97 : портр., іл., фотоіл. – Бібліогр.: с. 96–97 (19 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stepscenter.ho.ua/Sc110.pdf>; <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/30767/08-Besov.pdf?sequence=1>. – Назва з екрана.

800. **Сергієнко І. В.** Академік Михайло Згуровський – видатний учений і організатор освіти / І. В. Сергієнко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2010. – 4 лют. (№ 4). – С. 1–3 : портр., фотоіл. – 3 тексту: Продовжувач славних ректорських традицій.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/1004.pdf>. – Назва з екрана.

801. **Назаренко С.** Юбилейные Кирпичевские чтения : к 125-летию НТУ «ХПИ» / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 25 лют. (№ 5–6) : портр. – 3 тексту: «Харьковскому технологическому институту придется еще долго расширяться и развиваться, и жизнь его будет считаться не десятилетиями, а столетиями» В. Л. Кирпичев, 1895 г.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2678>. – Назва з екрана.

802. **Ювілею** університету – новий, почесний статус : до 125-річчя НТУ «ХПІ» // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 25 лют. (№ 5–6) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2663>. – Назва з екрана.

803. **Анищенко Г.** Інженерно-фізичному факультету – 80! : [створення наукової школи механіки розпочато у 1885–1893 роках в Харківському технологічному інституті, що пов'язано з науковими інтересами першого директора ХПІ – В. Л. Кирпичова, професора механіки, видатного вченого] / Г. Анищенко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 19 квіт. (№ 10–11) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2746>. – Назва з екрана.

804. **Назаренко С.** Прочность и устойчивость – во все времена : [«Сопrotивление материалов» является практически первым прикладным инженерным курсом для студентов, изложение которого в ХПТИ было начато с 1886 г.] / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 19 квіт. (№ 10–11). – 3 тексту: Становление и развитие кафедры сопротивления материалов неразрывно связано с организацией старейшего технического института левобережья Украины – Харьковского практического технологического института (ХПТИ) и именем его основателя, первого директора и первого заведующего лабораторией сопротивления материалов Виктора Львовича Кирпичева.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2752>. – Назва з екрана.

805. **Первая** социально-экономическая дисциплина в ХПИ : 113 лет чтения политической экономии : из Устава Харьковского Технологического Института (1885 г.) : (по материалам Гос. Архива Х.о. Фонд-770, д. № 281 «О введении преподавания Фабричной

гигиены и политической экономии») // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 19 квіт. (№ 10–11).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2754>. – Назва з екрана.

806. **Первый** выпуск инженеров Харьковского технологического института : по страницам «Известий Южно-русского общества технологов» : из коллекции редких и ценных изданий НТБ НТУ «ХПИ» // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 19 квіт. (№ 10–11).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2742>. – Назва з екрана.

807. **Семененко Л.** История Харьковского технологического института в лицах : к 125-летию НТУ «ХПИ» : история Харьковского технологического института в лицах (1885–1930) / Л. Семененко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 24 черв. (№ 16–17).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2838>. – Назва з екрана.

808. **Авдеева Л.** АП встречает гостей : [19 мая провожали группу ребят, которые поехали в Киевский политехнический университет, а 20 мая встречали гостей из Киева – студентов факультета «Приборостроение» НТУУ «КПИ»] / Л. Авдеева // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 24 черв. (№ 16–17).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2850>. – Назва з екрана.

809. **Розпочинаємо** новий етап у житті НТУ «ХПІ» : [цього року свято знань особливе – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» розпочинає свій 125-й навчальний рік] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 27 серп. (№ 18–19) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2853>. – Назва з екрана.

810. **Демченко В. О.** Вклад І. О. Вишнеградського в розвиток технічної освіти / Демченко В. О. // Матеріали 9-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки, 7–9 жовтня 2010 року, м. Житомир / відп. ред. Гріффен Л. О. ; Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, Житомир. держ. технол. ун-т, Центр досліджень наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва, Акад. інженерних наук України, Акад. наук вищої освіти України, Асоц. працівників музеїв техн. профілю. – Київ, 2010. – С. 327–330. – ISBN 996-8575-40-6.

811. **Грабченко А.** Как учил профессор Кирпичев / А. Грабченко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 18 жовт. (№ 22–23).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2905>. – Назва з екрана.

812. **Значение** фантазии для инженеров [В. Кирпичев] : [цього року минає 165 років від дня народження першого директора Харківського технологічного інституту, визначного інженера, вченого та педагога Віктора Львовича Кирпичова] / підгот. М. Черемський // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 18 жовт. (№ 22–23) : портр. ; 30 листоп. (№ 26–27) : портр. ; 2011. – 24 февр. (№ 4) : портр. ; 15 март. (№ 5–6) : портр. ; 30 март. (№ 7) : портр. ; 15 квіт. (№ 8–9) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2904> ; <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3007> ; <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3098> ; <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3128> ; <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3164> ; <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3174>. – Назва з екрана.

813. **Макаров В.** Политехническая оратория / В. Макаров // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 18 жовт. (№ 22–23).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2946>. – Назва з екрана.

814. **Память** о великих предшественниках // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 18 жовт. (№ 22–23) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2906>. – Назва з екрана.

815. **Спадкоємність** і націленість у майбутнє // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 18 жовт. (№ 22–23) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2947> ; <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2948>. – Назва з екрана.

816. **Саркисов П.** Российский химико-технологический университет имени Д. И. Менделеева / П. Саркисов, В. Колесников // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 15 листоп. (№ 24–25).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2970>. – Назва з екрана.

817. **Згуровський М. З.** Лідер технічної освіти України / М. З. Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2010. – 18 листоп. (№ 36) – С. 1.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/1036.pdf>. – Назва з екрана.

818. **Славенні** імена Київської політехніки : Кирпичов Віктор Львович (1845–1913) – видатний учений–механік, педагог, організатор вищої технічної освіти, перший директор КПІ (1898–1902 рр.) // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2010. – 18 листоп. (№ 36). – С. 2 : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/1036.pdf>. – Назва з екрана.

819. **Быстриченко А.** Новый экспонат нашего музея : [уникальный альбом второго выпуска химического отделения Харьковского политехнического института] : к 125-летию НТУ «ХПИ» / А. Быстриченко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 30 листоп. (№ 26–27) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3008>. – Назва з екрана.

820. **До 125-річчя** НТУ «ХПІ» // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 30 листоп. (№ 26–27) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2989>. – Назва з екрана.

821. **Землянская С.** Проблемы автоматизированного электропривода. Теория и практика : [с 20 по 25 сентября в Крыму состоялась XVII международная научно-техническая конференция под таким названием, которая была посвящена 125-летию НТУ «ХПИ»] / С. Землянская // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 30 листоп. (№ 26–27) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=2993>. – Назва з екрана.

822. **Павлова Г.** Посвящение на умственную деятельность : труды В. Л. Кирпичева в фонде НТБ НТУ «ХПИ» / Г. Павлова // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 30 листоп. (№ 26–27).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3009>. – Назва з екрана.

823. **Мамалуй А.** Ровесница Харьковского политехнического : кафедре общей и экспериментальной физики – 125 лет / А. Мамалуй, А. Дульфан // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2010. – 21 груд. (№ 28–29) : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3046>. – Назва з екрана.

824. **Бобир М. І.** Механіко-машинобудівний інститут НТУУ «КПІ» і конструктор С. П. Корольов / М. І. Бобир // Видатні конструктори України : за матеріалами наукових читань з циклу «Видатні конструктори України», проведених у 2001–2008 роках / уклад.: К. Б. Антоненко, О. С. Болтенко, С. І. Грачев, Л. С. Льясова, К. С. Мошинська, М. Г. Ніколенко, Н. В. Писаревська, В. В. Татарчук ; керівник групи уклад. М. Ю. Ільченко ; за ред. Б. Є. Патона, М. З. Згуровського ; НАНУ, НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ». – Київ, 2011. – Т. 3. – С. 11–12. – ISBN 978-966-622-435-7.

825. **Дарков С. К.** Кадетские корпуса. Суворовские военные училища. Продолжение традиций? / Дарков С. К. – Москва : ЕВСТИ, 2011. – С. 97. – ISBN 978-5-904748-04-3.

826. **Дарков С. К.** Кадетский биографический справочник : в 6 т. / Дарков С. К. – 3-е изд., доп. – Санкт-Петербург ; Москва : ДС, 2011. – Т. 3 : К–М. – С. 91–92.

827. **Дарков С. К.** Кадетский биографический справочник : в 6 т. / Дарков С. К. – 3-е изд., доп. – Санкт-Петербург ; Москва : ДС, 2011. – Т. 6 : Ч–Я. – С. 326.

828. **Костилова С. О.** Наукове життя навчального закладу / С. О. Костилова // Історія КПІ крізь призму інститутської преси. Рік 1929 / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Фак. соціології та права, Каф. історії. – Київ, 2011. – Гл. III. – С. 48–68. – Про В. Л. Кирпичова. – С. 52.

829. **Меншуткин Б. Н.** История С.-Петербургского политехнического института с его основания до Октябрьской революции [Электронный ресурс]. [Ч. 1]. 1899–1917 / профессор Б. Н. Меншуткин. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 131 512 Кб). – Санкт-Петербург, 2011. – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации 1927 г. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 4.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-19_100010_0000440701br.pdf>.

830. **Основные** работы профессора Д. С. Зернова / С. А. Назаренко, В. Л. Хавин, Н. В. Непран, Л. П. Семененко // Вестник Национального технического университета «Харьковский политехнический институт» : сб. науч. тр. Темат. вып. : Машиноведение и САПР. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2011. – Вып. 51. – С. 16–23. – Библиогр. 23 (12 назв.).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Машиноведение%20и%20САПР/2011/51/11_51_02.pdf. – Загл. с экрана.

831. **Клепиков В. Б.** Целеустремленность, трудолюбие, само совершенствование : из выступления заведующего кафедрой АЭМС, профессора В. Б. Клепикова / В. Б. Клепиков // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 15 лют. (№ 2–3).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3085>. – Назва з екрана.

832. **Назаренко С.** «Кирпичовські читання – 2010» : [у грудні 2010 року була проведена 11-а науково-технічна конференція «Кирпичовські читання», присвячена 125-річчю НТУ «ХПІ» : блискучий організатор вищої технічної освіти В. Л. Кирпичов натхненною працею створив у Харкові другий (після Петербурзького) в Російській імперії практичний технологічний інститут] / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 15 лют. (№ 2–3) : іл., портр.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3062>. – Назва з екрана.

833. **Ящерицин Є.** На порядку денному – безпека життєдіяльності : [III Міжнародна науково-методична конференція «Безпека людини у сучасних умовах» була проведена 2–3 грудня 2010 року в НТУ «ХПІ» у рік святкування 125-річчя університету] / Є. Ящерицин // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 15 лют. (№ 2–3).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3063>. – Назва з екрана.

834. **Заплетников И. Н.** Возможности повышения качества инженерного образования / Заплетников И. Н., Кудрявцев В. Н., Парамонова В. А. // Технические науки и технологии. – 2011. – № 4 (57). – С. 231–233.

835. **НТУ «ХПІ»** виправдовує статус дослідницького університету : 19–21 травня – Всеукраїнський фестиваль науки // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 19 трав. (№ 11–12).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3223>. – Назва з екрана.

836. **Землянська С.** Нашій газеті – 60! / Світлана Землянська // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 23 черв. (№ 13–14) : фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3246>. – Назва з екрана.

837. **Назаренко С.** История одной фотографии : наследники В. Л. Кирпичева / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. –

30 серп. (№ 15) : фото. – З тексту: На этой фотографии, сделанной 100 лет назад, Виктор Львович Кирпичев с внуками: слева – Миша Леонтович; справа – Витя Радциг. В. Л. Кирпичев – «отец русских инженеров», идеолог и генеральный конструктор высшего технического образования, основатель и первый директор Харьковского и Киевского политехнических институтов, председатель Строительной комиссии и «лучший лектор» Санкт-Петербургского политехнического института; глава столичной школы механиков, из которой вышли многие всемирно известные ученые; председатель всероссийского Союза инженеров и техников (фактически первого легального профессионального союза на территории России).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3007>. – Назва з екрана.

838. **Павлова Г.** Эйфель и Пильчиков / Г. Павлова // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 14 верес. (№ 16–17) : іл., портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3307>. – Назва з екрана.

839. **У истоков** преподавания двигателестроения и создания научной школы в Национальном техническом университете «Харьковский политехнический институт» // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 5 жовт. (№ 18–19) : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3315>. – Назва з екрана.

840. **К Кирпичевским** чтениям : [14 декабря состоятся научные «Кирпичевские чтения»; будут рассмотрены славные страницы истории Харьковского политехнического института, традиции многогранного инженерного образования] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 30 листоп. (№ 23) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3394>. – Назва з екрана.

841. **Назаренко С.** Профессор Д. С. Зернов – сподвижник В. Л. Кирпичева / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 30 листоп. (№ 23) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3395>. – Назва з екрана.

842. **Ніколенко П.** День студента – це назавжди!!! : [«Навчальний процес – це таїнство передачі духовних дарів від професора до студента» – слова, що стали девізом університету належать першому ректору Харківського технологічного інституту В. Л. Кирпи-

чову] / П. Ніколенко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2011. – 30 листоп. (№ 23) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3386>. – Назва з екрана.

843. **Згуровський М. З.** Лідер технічної освіти України / М. З. Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2011. – 8 груд. (№ 41–42). – С. 1.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/1141.pdf>. – Назва з екрана.

844. **Славетні** імена Київської політехніки : Кирпичов Віктор Львович (1845–1913) – видатний учений-механік, педагог, організатор вищої технічної освіти, перший директор КПІ (1898–1902 рр.) // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2011. – 8 груд. (№ 41–42). – С. 2 : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/1141.pdf>. – Назва з екрана.

845. **Миколаєнко В.** До 450-річчя від дня народження Френсіса Бекона / В. Миколаєнко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2011. – 15 груд. (№ 43). – С. 3 : портр. – З тексту: На урочистому відкритті Київського політехнічного інституту 31 серпня 1898 року В. Л. Кирпичов сказав: «...Основою беконівської доктрини служать два поняття – корисність і прогрес – і дотепер вони залишилися девізом технічних наук: вони мають на увазі корисність, і вони безперервно прогресують і вдосконалюються».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/1143.pdf> ; <http://kpi.ua/bacon>. – Назва з екрана.

2012

846. **Выдающийся** деятель русской науки и техники Виктор Львович Кирпичев / Коллектив авторов. – Москва : Книга по Требованию, 2012. – 13 с. – 978-5-458-55623-1.

847. **Зеркалов Д. В.** НТУУ «КПІ». Минуле і сьогодні : монографія / Д. В. Зеркалов ; НТУУ «КПІ». – Київ : Основа, 2012. – 735 с.

Те ж // Междисциплинарный познавательный ресурс. – Режим доступу: <http://zerkalov.org/node/3176>. – Загл. с екрана.

848. **Зеркалов Д. В.** НТУУ «КПІ». Минуле і сьогодні : монографія [Електронне видання] / Д. В. Зеркалов ; НТУУ «КПІ». – Київ : Основа, 2012. – 735 с. – Електрон. дані та прогр. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 512

Mb RAM ; Windows 98/2000/XP ; Acrobat Reader 7.0. – Назва з тит. екрана.

849. *История* железнодорожного транспорта России : учебное пособие для студентов вузов железнодорожного транспорта / [А. В. Гайдамакин и др.] ; под ред. А. В. Гайдамакина, В. А. Четвергова. – Москва, 2012. – С. 204. – ISBN 978-5-9994-0085-7.

850. *Ільченко М. Ю.* Київські політехніки – піонери повітроплавання та авіації / Ільченко М. Ю. // Видатні конструктори України : за матеріалами наукових читань з циклу «Видатні конструктори України» / уклад.: Антоненко К. Б., Болтенко О. С., Грачев С. І., Ільцова Л. С., Лупаренко Г. В., Мошинська К. С., Писаревська Н. В., Татарчук В. В. ; керівник групи уклад. М. Ю. Ільченко ; за ред. Б. Є. Патона, М. З. Згуровського ; НАНУ, НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ». – Київ, 2012. – Т. 4. – С. 11–13. – ISBN 978-966-622-540-8.

851. *Кушлакова Н. М.* Південно-Російське товариство технологів: спроба зміни юридичного статусу / Н. М. Кушлакова // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Історія та археологія. – Дніпропетровськ, 2012. – Вип. 20. – С. 22–29.

852. *Махінко А. І.* З історії київської церкви Святої Рівноапостольної Марії Магдалини / А. І. Махінко // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костилева С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2012. – Вип. 34. – С. 32–37 : фотоіл. – Бібліогр.: с. 37 (5 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/9593/1/34_4.pdf. – Назва з екрана.

853. *Меншуткин Б. Н.* История Санкт-Петербургского Политехнического института (1899–1930) / Б. Н. Меншуткин ; ред.-сост. биогр. справок и примечаний Н. П. Шаплыгин ; М-во науки и образования РФ, СПбГПУ. – Санкт-Петербург : Изд-во политехн. ун-та, 2012. – С. 26–27, 133, 175, 211, 236 : портр. – ISBN 978-5-7422-3243-8.

854. *Никитин О. Ф.* Гидравлика и гидропневмопривод : учебное пособие для студентов, обучающихся по специальности «Автомобиле- и тракторостроение» / О. Ф. Никитин. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2012. – С. 11. – ISBN 978-5-7038-3591-3.

855. *Санкт-Петербургский* политехнический институт в 1899–1902 гг. : сборник документов : к 110-летию начала занятий в Политехническом институте / М-во образования и науки Российской Федерации, Санкт-Петербургский гос. политехнический ун-т ; [сост. А. А. Бочаров, В. В. Ведерников, В. А. Смелов ; под общ. ред. Ю. С. Васильева]. – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2012. – 92 с. – ISBN 978-5-7422-3803-4.

856. *Смелов В. А.* Санкт-Петербургский политехнический до-революционный / В. А. Смелов. – Санкт-Петербург : Береста, 2012. – С. 7, 11, 15, 57–59, 65, 83, 99, 130, 168, 175, 196, 200–201, 231, 253, 255, 261, 280, 290–291, 296, 351, между с. 368–369 : портр., фото, 388, 505, 509–510, 609. – ISBN 978-5-905225-35-2.

857. *Татарчук В.* Вчений у галузі будівельних матеріалів і хімії Костянтин Григорович Дементьев : нові віхи до біографії / Віталій Татарчук, Сергій Карамаш, Сергій Вировий // Дослідження з історії техніки = Research on the History of Technology : зб. наук. праць / редкол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2012. – Вип. 16. – С. 89–95. – Бібліогр.: с. 94–95 (24 назви).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/7735/1/RHT-issue-16-title-11-Tatarchuk-Karamash-Vyroviy.pdf>. – Назва з екрана.

858. *Ховрич С. М.* Маловідомі сторінки біографії професора П. Міняєва (1868–1958) / С. М. Ховрич // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костилева С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2012. – Вип. 34. – С. 213–225. – Про В. Л. Кирпичова. – С. 215. – Бібліогр.: с. 224–225 (28 назв).

859. *Сапрыкин Д. Л.* Инженерное образование в России: история, концепция, перспективы / Д. Л. Сапрыкин // Высшее образование в России. – 2012. – № 1. – С. 125–137 : табл. – (Страницы истории). – Библиогр.: с. 136–137 (12 назв.).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zielenski.narod.ru/Engineering-education.pdf>. – Загл. с екрана.

860. *Александров Е. Е.* Деятельность основателя отечественной научной школы механики и машиностроения профессора В. Л. Кирпичева / Александров Е. Е., Назаренко С. А., Хавин В. Л. // Механіка та машинобудування. – 2012. – № 2. – С. 230–249 : портр., фотоіл. – (Історія машинобудування).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://blogs.kpi.kharkov.ua/press/file.axd?file=2015%2f10%2f%D0%94%D0%B5%D1%8F%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%8C+%D0%92. +%D0%9B. +%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf>; ММ_2012_2_Aleksandrov_Deyatel'nost'.pdf;
http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/11044/1/MM_2012_2_Aleksandrov_Deyatel'nost'.pdf. – Назва з екрана.

861. **Кушлакова Н. М.** Соціально-економічні засади виникнення та законодавчі основи діяльності Південно-Російського товариства технологів / Н. М. Кушлакова // Питання історії науки і техніки. – 2012. – № 2 (22). – С. 12–20.

862. **Ящерицин Є.** «Безпека людини в сучасних умовах» : [III Міжнародна науково-методична конференція відбулася 8–9 грудня 2011 року в НТУ «ХПІ»] / Є. Ящерицин // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 13 лют. (№ 2–3) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3441>. – Назва з екрана.

863. **Назаренко С.** «Кирпичевские чтения» и истоки экономического образования / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 27 лют. (№ 4–5) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3468> ;
<http://polytechnic.kpi.kharkov.ua/print/3468/article-3468.pdf>. – Назва з екрана.

864. **Стефанович Д.** Невтомний трудівник Микола Пимоненко : до 150-річчя з дня народження / Дмитро Стефанович // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2012. – 6 берез. (№ 9). – С. 4 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/1209.pdf> ; <http://kpi.ua/pumonenko-about>. – Назва з екрана.

865. **Сапрыкин Д. Л.** История инженерного образования в России, Европе и США: развитие институтов и количественные оценки / Д. Л. Сапрыкин // Вопросы истории естествознания и техники. – 2012. – № 4. – С. 51–90 : табл. – (Социальная история науки).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://zielenski.narod.ru/Engineering-education-2.pdf>. – Загл. с экрана.

866. **Харьковский** политехнический в «Ликах Харькова» : [с 27 марта по 7 апреля харьковчане с интересом знакомились с выставкой «Лики Харькова», проходившей в галерее «Маэстро»] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 30 квіт. (№ 10–11) : фотоіл. – 3 тексту: Сотрудники музея истории НТУ «ХПИ» представили на выставку редкие фотографии Харьковского практического технологического института: снимки корпусов, портреты первого директора В. Л. Кирпичева.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3554>. – Назва з екрана.

867. **Иванцов Л. Г.** Виртуально-реальное путешествие: методологический контекст организации социокультурного информационного поля [Электронный ресурс] / Иванцов Л. Г. // Междисциплинарные исследования в науке и образовании : Первый Международный научно-практический симпозиум, Киев, 7 мая 2012 г. : сб. науч. тр. / под ред. В. А. Дубко [и др.] ; Междисциплинарная АН Украины, Научный центр связи и информатизации ВИТИ НТУУ «КПІ» [и др.]. – Киев, 2012. – Секция : Педагогические науки, ч. 1. – С. 18–36 : ил., портр. – О В. Л. Кирпичеве. – С. 22, 35. – Посвящен 7 мая День Радио. – (Междисциплинарные исследования в науке и образовании ; № 1). – Библиогр.: с. 35–36 (9 назв.). – Режим доступа:
<http://mino.esrae.ru/pdf/2012/1%20Sp/836.pdf>. – Загл. с экрана.

868. **Лашков А. Ю.** У истоков военно-воздушных сил России : к 100-летию отечественных Военно-воздушных сил / А. Ю. Лашков // Военно-исторический журнал. – 2012. – № 7. – С. 12–18.

869. **Колупаев В. Е.** Книжная коллекция семьи Кирпичевых-Замбелли в библиотеке итальянского центра «Христианская Россия» в Сериате / В. Е. Колупаев // VIII Международные книговедческие чтения «Исторические книжные коллекции во времени и пространстве», (Минск, 12–14 сентября 2012 г.). – Минск, 2012.

870. **Ульянова С. Б.** В летописи Политеха все меньше «белых пятен» / С. Б. Ульянова // Політехнік [СПбГПУ]. – 2012. – 10 окт. (№ 23–24). – С. 2. – 110-летию начала занятий в вузе посвящается.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://www.spbstu.ru/upload/polytechnic/2012/politex_2012_23-24.pdf. – Загл. с экрана.

871. **В прекрасное** далёко мы продолжаем путь : вместо пролога и эпилога // Там же. – С. 3 : портр. (Виктор Львович

Кирпичев (1845–1913). Известный русский механик, способствовал формированию Петербургской школы механиков).

872. **Брюханова И. А.** 110 лет : от юбилея к юбилею / И. А. Брюханова // Там же. – С. 3.

873. **Вечорин Е. А.** «И многие из нас любовно вспоминают». «Это был храм новой идеи» / Е. А. Вечорин // Там же. – С. 4 : фотоил. – (Из юбилейного сборника. Париж, 1952).

874. **За роком рік** // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 17 жовт. (№ 17–18). – 3 тексту: 1885. 16 квітня царський уряд затвердив положення, відповідно до якого почав функціонувати Харківський практичний технологічний інститут. 3 липня директором інституту призначений відомий російський вчений В. Л. Кирпичов. У серпні був здійснений перший прийом студентів.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3676>. – Назва з екрана.

875. **«Кирпичовські читання»** – Всеукраїнська науково-практична конференція : [14 листопада в НТУ «ХПІ» відбудуться чергові Читання, але вже у ранзі Всеукраїнської науково-практичної конференції – «Кирпичовські читання з історії науки і техніки» // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 17 жовт. (№ 17–18).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3441>. – Назва з екрана.

876. **Університетська наука** – вагомий фактор інноваційного розвитку держави // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 17 жовт. (№ 17–18).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3674>. – Назва з екрана.

877. **Панфілов Ю.** Всеукраїнська науково-практична конференція «Кирпичовські читання з історії науки і техніки» / Ю. Панфілов // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 7 груд. (№ 21) : іл., фотоіл., портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3708>. – Назва з екрана.

878. **Це було** в 2012-му : 14 листопада в НТУ «ХПІ» відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Кирпичовські читання з історії науки і техніки», присвячена актуальним проблемам інженерної науки // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2012. – 14 груд. (№ 22–23).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3752>. – Назва з екрана.

879. **Радогуз С. А.** Діяльність В. Л. Кирпичова на посаді директора ХПІ / С. А. Радогуз // Переяславская рада: её историческое значение и перспективы развития восточнославянской цивилизации : сб. науч. тр. : по матер. VII Междунар. науч.-практ. конф., 19–20 декабря 2012 г. Ч. 1. / ред. А. Г. Романовский, Ю. И. Панфилов. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2013. – С. 75–79. – Бібліогр.: с. 78–79 (9 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/31660/> ; http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/3151/1/Radohuz_Diialnist%20Kirpichova_2012.pdf. – Назва з екрана.

880. **Андреев А. Г.** Основные работы ученых ХПИ в области анализа термонапряженных конструкций / А. Г. Андреев, С. А. Назаренко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : зб. наук. праць. Темат. вип. : Динаміка та міцність машин. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2013. – № 63 (1036). – С. 3–11. – Бібліогр.: с. 10–11 (17 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/8663/1/vestnik_HPI_2013_63_Andreyev_Osnovnyye.pdf. – Назва з екрана.

881. **Бобир М. І.** Кирпичов Віктор Львович (26. 09(08. 10). 1845, С.-Петербург – 07(20). 10. 1913, там само) – фахівець у галузі механіки, організатор вищої технічної освіти в Україні / М. І. Бобир // Енциклопедія Сучасної України / Нац. акад. наук України, Наук. т-во ім. Шевченка, Координац. бюро Енцикл. Сучас. України, Ін-т енцикл. дослідж. НАН України ; редкол.: Дзюба І. М., Жуковський А. І., Железняк М. Г. – Київ : Поліграфкнига, 2013. – Т. 13 : Киї – Кок. – С. 75 : іл., портр. – Бібліогр. в кінці ст. – ISBN 966-02-2074-X. – ISBN 978-966-02-6814-2 (Т. 13).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=6499. – Назва з екрана.

882. **Гнесин Г. Г.** Энциклопедический словарь по материаловедению : в 2 т. Т. 2 : Биографический словарь / Г. Г. Гнесин ; под ред. В. В. Скорохода ; Нац. Акад. наук Украины, Ин-т проблем материаловедения им. И. Н. Францевича. – 2-е изд., испр. и доп. – Санкт-Петербург : Наука, 2013. – С. 13, 112. – ISBN 978-5-02-038205-3.

883. **Лановюк Л. П.** Славетні імена : перші декани сільсько-господарського відділення Київського політехнічного інституту / Л. П. Лановюк // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костишева С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2013. – Вип. 36. – С. 55–63. – Бібліогр.: с. 63 (10 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/9460/1/36_6_Lanoviuk.pdf. – Назва з екрана.

884. **Ленинградский** политехнический институт им. М. И. Калинина. Краткая справка [Электронный ресурс]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 10,1 Мб). – Санкт-Петербург, 2013. – Загл. с титул. экрана. – Электронная версия печатной публикации 1971 г. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 4.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-126_0000408745bx.pdf>.

885. **Максимова Л. Н.** Профессиональная культура в российском контексте социальных трансформаций : дис. ... докт. социол. наук : 22.00.06 / Максимова Лариса Николаевна. – Саратов, 2013. – 420 с. : ил.

886. **Меншуткин Б. Н.** История Санкт-Петербургского политехнического института (1899–1930) / Б. Н. Меншуткин ; [примеч.: Н. П. Шаплыгина] ; М-во образования и науки Рос. Федерации, С.-Петерб. гос. политехн. ун-т. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2013. – 507 с., [6] л. портр. – Имен. указ.: с. 474–479.

887. **Основные** результаты профессора Д. С. Зернова [Электронный ресурс] / С. А. Назаренко, Н. В. Непран, Л. П. Семененко, В. Л. Хавин // Электронный репозиторий Национального технического университета «Харьковский политехнический институт» (eNTUKhPIIR). – 2013. – Режим доступа:

http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/12/3/Nazarenko_DSZernov.pdf. – Загл. с экрана.

888. **Радогуз С. А.** Брати-Кірпичови – родина видатних науковців та педагогів / С. А. Радогуз // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – № 48 (1021). – С. 144–152. – Бібліогр.: с. 151 (9 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/34588/>. – Назва з екрана.

889. **Радогуз С. А.** Віктор Кірпичов очима сучасників / Радогуз С. А. // Гуржіївські історичні читання / Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – 2013. – № 6. – С. 152–153. – Бібліогр.: с. 153 (9 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [PDF] с сайта irbis-nbuv.gov.ua. – Назва з екрана.

890. **Радогуз С. А.** Остання наукова робота Віктора Львовича Кірпичова / Радогуз С. А. // Международная научная конференция MicroCAD. Секция № 19 : Сучасні проблеми гуманітарних наук. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – С. 260.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/17428/>. – Назва з екрана.

891. **Радогуз С.** Роль В. Л. Кірпичова у формуванні інженерної еліти України // Українознавчий альманах. – 2013. – Вип. 14. – С. 198–201.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [PDF] с сайта irbis-nbuv.gov.ua. – Назва з екрана.

892. **Радогуз С. А.** Роль професора В. Л. Кірпичова в організації Південно-Російського товариства технологів / Радогуз С. А. // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – № 68 (1041). – С. 140–148. – Бібліогр.: с. 147–148 (21 назва).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/46571/>. – Назва з екрана.

893. **Рождение** Политехнического = Birth of the Polytechnic institute : [альбом] / [сост.: И. А. Брюханова, Н. В. Кирющенко]. – Санкт-Петербург : Историческая иллюстрация, 2013. – 119 с. : ил., портр. – (Образы времени = Images of time). – ISBN 978-5-89566-110-9.

894. **Санкт-Петербургский** политехнический институт императора Петра Великого. Электромеханическое отделение [Электронный ресурс] : обзор преподавания и описание лабораторий / [под общ. ред. М. А. Шателена]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 54,4 Мб). – Санкт-Петербург, 2013. – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации 1911 г. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 4.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-118_0000658534bx.pdf>.

895. **Сидорчук И. В.** История дизайна, науки и техники [Электронный ресурс] : учебное пособие. Ч. 1 / И. В. Сидорчук ; Санкт-Петербургский государственный политехнический университет, Институт гуманитарного образования, Кафедра истории. – Электрон. текстовые дан. (1 файл: 1,29 Мб). – Санкт-Петербург, 2013. – Загл. с титул. экрана. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать). – Текстовый документ. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/3401.pdf>>.

896. **Смелов В. А.** История инженерно-строительного отделения – факультета Политехнического института. 1907–1930 гг. / В. А. Смелов ; М-во образования и науки Рос. Федерации, С.-Петерб. гос. политехн. ун-т. – Санкт-Петербург : Изд-во политехн. ун-та, 2013. – 516 с. – Библиогр.: с. 496–511.

897. **Товажняньський Л. Л.** В. Л. Кірпічов і досягнення НТУ «ХПІ» в галузі механіки та машинобудування / Л. Л. Товажняньський // Вісник Національного технічного університету «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2013. – № 10 (984). – С. 3–12.

898. **Ховрич С. М.** Відрадження українських учених як важлива складова міжнародних наукових зв'язків у другій половині XIX – на початку XX ст. : (на прикладі вишів Наддніпрянщини) / С. М. Ховрич // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костилова С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2013. – Вип. 35. – С. 28–38. – Бібліогр.: с. 37–38 (18 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/9434/1/35_4_Khovrych.pdf. – Назва з екрана.

899. **Шишов А. В.** Витте. Финансовый гений империи / Алексей Шишов. – Москва : Вече, 2013. – С. 23. – ISBN 978-5-4444-0607-6.

900. **Вечорин Е. А.** «И многие из нас любовно вспоминают». «Это был храм новой идеи» / Е. А. Вечорин // Политехник [СПбГПУ]. – 2013. – 16 янв. (№ 1–2). – С. 4 : фотоил. – (Из юбилейного сборника. Париж, 1952).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.spbstu.ru/dl/2/3797.pdf/download/3797.pdf>. – Загл. с экрана.

901. **Сапрыкин Д. Л.** «Золотой век» отечественной науки и техники и «классическая» концепция инженерного образования /

Д. Л. Сапрыкин // Вопросы истории естествознания и техники. – 2013. – № 1. – С. 28–66. – (Социальная история науки).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zielenski.narod.ru/Engineering-education-3.pdf>. – Загл. с экрана.

902. **Тезисы** юбилейной речи ректора СПбГПУ А. И. Рудского по поводу 110-летия со дня начала занятий в Санкт-Петербургском политехническом институте // Научно-технические ведомости СПбГПУ. – 2013. – № 1 (166). – С. 9–17 : портр., фотоил.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.spbstu.ru/dl/2/3200.pdf/download/3200.pdf>. – Загл. с экрана.

903. **Назаренко С. А.** Деятельность воспитанников Харьковского политехнического института в области освоения космического пространства : [теоретическую и практическую базу для исследова-ния воздухоплавания получили с открытием второго в Российской империи Харьковского практического технологического инсти-тута] / С. А. Назаренко // Universitates = Университеты. Наука и просвещение. – 2013. – № 2. – С. 64–74 : ил., портр., фотоил. – Библиогр.: с. 74 (8 назв.).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/11039/1/University_2013_2_Nazarenko_Deyatel'nost'.pdf ; <http://planetarium-kharkov.org/?q=node/1448>. – Загл. с экрана.

904. **Хавин В.** Человек, Учитель, Организатор, Ученый : [по инициативе ректора университета Л. Л. Товажнянского, усилиями профессора В. В. Бортового в ноябре 2000 года кафедрой сопротивления материалов была основана новая традиция – проведение ежегодной научно-методической конференции «Кирпичевские чтения»] / В. Хавин // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2013. – 7 лют. (№ 2) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3800>. – Назва з екрана.

905. **Назаренко С.** «Кирпичевские чтения» в Национальном техническом университете : [в нынешнем году исполняется 100 лет со дня смерти Виктора Львовича Кирпичева, основателя и первого директора Харьковского и Киевского политехнических институтов, ученого, который «созидал технику как науку»] / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2013. – 26 лют. (№ 3–4) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=3783>. – Назва з екрана.

906. **Радогуз С. А.** Молоді роки В. Л. Кірпи́чова: формування особистості майбутнього науковця / С. А. Радогуз // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : тези доп. Міжнар. наук.-теорет. конф. студентів і аспірантів, 2–3 квітня 2013 р. : у 2 ч. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – Ч. 2. – С. 193–194.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-](http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/1591/1/Radoguz_Molodi_2013.pdf)

[Press/1591/1/Radoguz_Molodi_2013.pdf](http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/1591/1/Radoguz_Molodi_2013.pdf). – Назва з екрана.

907. **Ведь В.** Духовная связь через столетие / В. Ведь, С. Землянская // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2013. – 24 квіт. (№ 8–9) : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3849>. – Назва з екрана.

908. **Долгарев А.** Формирование гуманитарно-технической элиты и традиции НТУ «ХПИ» / А. Долгарев // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2013. – 15 трав. (№ 11–12) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=3904>. – Назва з екрана.

909. **Радогуз С.** Значення організаторської діяльності В. Л. Кирпичова в становленні Київського політехнічного інституту / Сергій Радогуз // Київ і кияни в соціокультурному просторі ХІХ–ХХ століть: доба Бориса Грінченка : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 травня 2013 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, Департамент освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), Київський університет імені Бориса Грінченка, Благодійний фонд сприяння розвитку освіти імені Бориса Грінченка ; ред. В. О. Огнев'юк [та ін.]. – Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2013. – С. 84–92.

910. **Згуровський М. З.** З минулого в майбутнє: нові реалії Київської політехніки : Київській політехніці – 115 років / М. З. Згуровський // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2013. – 29 серп. (№ 25). – С. 1 : іл., портр., фотоіл., с. 4 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://kpi.ua/files/1325.pdf> ; <http://kpi.ua/territory>. – Назва з екрана.

911. **З промови** першого ректора КПІ В. Л. Кирпичова на урочистостях з нагоди відкриття інституту 31 серпня 1898 р. // Там же. – С. 1 : портр.

912. **Бобир М. І.** Механіко-машинобудівний – віхи славного шляху : [механічне відділення (згодом – механіко-машинобудівний

факультет (ММФ), а нині – Механіко-машинобудівний інститут НТУУ «КПІ») веде свою історію з 1898 року і разом з хіміко-технологічним факультетом є ровесником Київської політехніки] : до 115-річчя Київської політехніки / М. І. Бобир // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2013. – 12 верес. (№ 27). – С. 3 : портр., фотоіл. ; 19 верес. (№ 28). – С. 3 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://kpi.ua/files/1327.pdf> ; <http://kpi.ua/files/1328.pdf> ;

http://kpi.ua/mmi_about. – Назва з екрана.

913. **Дар** бібліотеці : [традицію передавати бібліотеці КПІ книжки з власних книгозбірень заклали викладачі й співробітники, які були фундаторами нашого університету – ще перший ректор КПІ Віктор Львович Кирпичов у 1902 році передав їй свої книги, які й нині є доступними для читачів] / інф. НТБ ім. Г. І. Денисенка // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2013. – 26 верес. (№ 29). – С. 3 : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://kpi.ua/files/1329.pdf> ; <http://kpi.ua/1329-1>. – Назва з екрана.

914. **Скляр В. М.** Становлення Харківського практичного технологічного інституту та його вплив на формування вищої технічної школи Російської імперії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / В. М. Скляр // Матеріали 12-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки, 3–5 жовтня 2013 року, м. Конотоп / відп. за вип. Гріффен Л. О. ; Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПІК, Конотопська міська Рада, Центр досліджень наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАНУ, Акад. інженерних наук України, Акад. наук вищої освіти України, Асоц. працівників музеїв техн. профілю. – Київ, 2013. – С. 291–293.

915. **Ящерицин Є.** Кафедри «Охорона праці та навколишнього середовища» – 50 років : [і хоча офіційно вона була створена 1963 року, та її історія почалася задовго до цього] / Є. Ящерицин // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2013. – 22 жовт. (№ 18–19). – 3 тексту: Ще у 1882 році на з'їзді Південноросійського товариства технологів професор В. Л. Кирпичов зробив доповідь «Про заходи безпеки при поводженні з машинами і приводами». У 1885 році перший директор ХТІ професор В. Л. Кирпичов підготував та особисто читав студентам курс «Фабрична гігієна», і протягом наступних десятиліть курс розширювався й удосконалювався.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4039>. – Назва з екрана.

916. **Лоза Г. І.** Історія заснування видавництва «Издательство Известий КПИ» / Галина Іванівна Лоза // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2013. – 24 жовт. (№ 33). – С. 3 : іл. – 3 тексту: ...для забезпечення навчального процесу 17 листопада 1900 р. ректор КПІ В. Кирпичов звернувся з клопотанням до Департаменту торгівлі, міністра фінансів про дозвіл друкувати кращі наукові праці у збірнику під назвою «Известия КПИ».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/1333.pdf>; <http://kpi.ua/izvestiya>. – Назва з екрана.

917. **Ніколенко П.** НТУ «ХПІ» відзначає найкращих : [15 листопада, напередодні чудового студентського свята, в НТУ «ХПІ» відбулася традиційна зустріч ректорату зі студентами нашого університету та церемонія нагородження кращих із них] / П. Ніколенко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2013. – 26 листоп. (№ 22–23). – 3 тексту: Девізом університету є слова, які належать першому директорові Харківського технологічного інституту В. Л. Кирпичову: «Навчальний процес – це таїнство передачі духовних дарів від професора до студента».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4055>. – Назва з екрана.

2014

918. **Андреев А. Г.** Основные работы ученых ХПИ в области управления механическими системами / А. Г. Андреев, С. А. Назаренко // Вестник Национального технического университета «Харьковский политехнический институт» : сб. науч. тр. Темат. вып. : Динамика и прочность машин. – Харьков : НТУ «ХПИ». – 2014. – № 57 (1099). – С. 3–14.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [vestnik_NPI_2014_57_Andreev_Osnovnye.pdf](http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/14078/1/vestnik_NPI_2014_57_Andreev_Osnovnye.pdf); http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/14078/1/vestnik_NPI_2014_57_Andreev_Osnovnye.pdf. – Загл. с экрана.

919. **Андреев И. А.** Фрагменты из ранней истории Киевского политехнического института / И. А. Андреев. – Киев : Аграр Медиа Групп, 2014. – С. 3, 6, 19, 36, 55, 62, 63, 64 : фото, с. 114 : портр., с. 133, 148 : фото, с. 152 : фото, с. 155, 162, 164, 166–167. – Книга посвящена основанию и первым годам работы Киевского политехнического института. – Библиогр. в конце разд. – ISBN 978-617-646-244-6.

920. **Бакаева Л.** Подготовка инженерных кадров в Киевском политехническом институте до 1914 года (на примере исследо-

вания прохождения курса наук студентом инженерного отделения Б. Г. Паустовским) / Любовь Бакаева // Дослідження з історії техніки = Research on the History of Technology : зб. наук. праць / редкол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2014. – Вип. 20. – С. 23–35 : іл., табл., фотоіл. – Бібліогр.: с. 34–35 (31 назва).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/17754/1/RHT20-03-Bakaeva.pdf>. – Назва з екрана.

921. **Блинов Л. Н.** Химия в Политехническом : учебное пособие / Л. Н. Блинов ; Санкт-Петербургский государственный политехнический университет. – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2014.

922. **Видатні** конструктори України : за матеріалами наукових читань з циклу «Видатні конструктори України», проведених у 2011–2012 роках. Т. 6 / уклад.: К. Б. Антоненко, Л. С. Ільцова, К. С. Мошинська, Г. В. Лупаренко, Н. В. Писаревська, В. В. Татарчук ; керівник групи уклад. М. Ю. Ільченко ; за ред. Б. Є. Патона, М. З. Згуровського ; НАНУ, НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ». – Київ, 2014. – С. 9, 145–146, 167. – ISBN 978-966-622-435-7.

923. **Минаковский В. М.** Ю. В. Ломоносов и Киевский политехнический институт / Минаковский В. М. // Видатні конструктори України : за матеріалами наукових читань з циклу «Видатні конструктори України», проведених у 2011–2012 роках / уклад.: К. Б. Антоненко, Л. С. Ільцова, К. С. Мошинська, Г. В. Лупаренко, Н. В. Писаревська, В. В. Татарчук ; керівник групи уклад. М. Ю. Ільченко ; за ред. Б. Є. Патона, М. З. Згуровського ; НАНУ, НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей при НТУУ «КПІ». – Київ, 2014. – Т. 6. – С. 143–148.

924. **Виноградова О. В.** Формування науково-педагогічного складу та програмове забезпечення викладання природничих наук у Харківському технологічному інституті (наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.07 / О. В. Виноградова. – Харків, 2014. – 272 с.

925. **Київ** Ігоря Сікорського. Вертикальний зліт // Від Києва до Коннектикута, від неба до небес / Ігор Сікорський ; за ред. І. В. Шпака. – Київ : АДЕФ-Україна, 2014. – Розд. 1 : Київський період. – С. 12–42 : іл., фотоіл., портр. (В. Л. Кирпичов (1845–1913)). – Всім нашим співвітчизникам, які сприяли прогресу

людства за межами України, присвячується ця книга. – ISBN 256 978-617-7156-11-5.

926. «**Отец** русских инженеров». Памяти Виктора Львовича Кирпичева (1845–1913) [Электронный ресурс] : библиографический список к выставке литературы / Санкт-Петербургский государственный политехнический университет, Информационно-библиотечный комплекс ; [сост. И. А. Брюханова ; под ред. Т. П. Наумовой]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 652 Кб). – [Санкт-Петербург, 2014]. – Загл. с титул. экрана. – Экспозиция была размещена в читальном зале Фундаментальной библиотеки СПбГПУ с 10 октября по 15 ноября 2013 г. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://dl.unilib.neva.ru/dl/2/3871.pdf>>. ; <http://elib.spbstu.ru/dl/2/3871.pdf/view>.

927. **Первые** политехникумы в России [Электронный ресурс] : к 115-летию со дня открытия Киевского и Варшавского Политехнических институтов (1898–2013) : выставка литературы / Санкт-Петербургский государственный политехнический университет, Информационно-библиотечный комплекс, Фундаментальная библиотека ; [сост. И. А. Брюханова]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 3,34 Мб). – [Санкт-Петербург, 2014]. – Загл. с титул. экрана. – Экспозиция была размещена в читальном зале Фундаментальной библиотеки СПбГПУ с 10 октября по 25 ноября 2013 года. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://dl.unilib.neva.ru/dl/2/3875.pdf>>.

928. **Перельмутер А. В.** Беседы о строительной механике : краткий курс лекций для повышения квалификации / А. В. Перельмутер. – Москва : SCAD Soft : Изд. ассоциации строительных вузов, 2014. – С. 3 : портр., с. 8.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://scadsoft.com/img/Besedi_o_stroitelnoy_mehanike.pdf. – Загл. с экрана.

929. **Радогуз С.** Підготовка професорсько-викладацьких кадрів Київського політехнічного інституту на рубежі XIX–XX ст. / С. Радогуз // Українознавчий альманах. – 2014. – Вип. 17. – С. 297–300. – Бібліогр.: с. 300 (13 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/lenovo/Downloads/Ukralm_2014_17_88.pdf. – Назва з екрана.

930. **Радогуз С. А.** Роль професора В. Л. Кірпичова в поступі початкової технічної освіти: створення школи слюсарної справи при механічних майстернях ХПТІ / С. А. Радогуз // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – № 30 (1073). – С. 139–145. – Бібліогр.: с. 144 (12 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/10652/1/vestnik_HPI_2014_30_Radohuz_Rol.pdf ; http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpiint_2014_30_21. – Назва з екрана.

931. **Радогуз С. А.** Участь фундатора ХПТІ В. Л. Кірпичова у засіданнях спеціально утворених комісій при міністерстві шляхів сполучень / Радогуз С. А. // Международная научная конференция MicroCAD. Секция № 19 : Сучасні проблеми гуманітарних наук. – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – С. 301.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/38667/>. – Назва з екрана.

932. **Санкт-Петербургский** политехнический институт императора Петра Великого. Подробная справочная книга о С.-Петербургском политехническом институте императора Петра Великого [Электронный ресурс] / сост. Н. И. Воротинцев. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 17,8 Мб). – Санкт-Петербург, 2014. – Загл. с титул. экрана. – Электрон. версия печ. публикации 1911 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-170_0000696951br.pdf>.

933. **Скляр В. М.** Досвід організації навчального процесу та його кадрового забезпечення в Харківському технологічному інституті наприкінці XIX – на початку XX ст. / В. М. Скляр // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Сер. Історія науки і техніки : збірник наукових праць. – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – № 59 (1101). – С. 136–144.

934. **Сорочинська О. Л.** Засновник інженерної освіти в Україні В. Л. Кирпичов / О. Л. Сорочинська // Історія науки і техніки. – Київ, 2014. – Вип. 4. – С. 108–116.

935. **Степанова М. В.** Наукове видання «КПІ: перше сторіччя. Історичний огляд» як джерело про становлення Київського Політехнічного інституту / М. В. Степанова // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костишева С. О. (голова редкол.) [та

ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2014. – Вип. 38. – С. 151–160. – Бібліогр.: с. 159–160 (10 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/18541/1/38_14_Stepanova.pdf. – Назва з екрана.

936. **Федосова І. В.** Розвиток вищої інженерно-технічної освіти в Україні (кінець XIX – 30-ті роки XX століття) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / І. В. Федосова. – Умань, 2014. – 496 с.

937. **Рудской А. И.** Научно-педагогическая школа СПбГПУ в области металловедения и металлургии = The SPbSPU scientific and pedagogical school in metal science and metallurgy / А. И. Рудской. // Научно-технические ведомости СПбГПУ. – 2014. – № 1 (190). – С. 7–12. – (К 115-летию основания СПбГПУ).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.spbstu.ru/dl/2/3934.pdf/download/3934.pdf>. – Загл. с экрана.

938. **Стефанович Д.** Велика фізична аудиторія та її будівничий Василь Осмак : [в 1900 році на запрошення першого директора КПІ Віктора Кирпичова він обійняв посаду штатного викладача новоствореного інституту і взявся за проектування Великої фізичної аудиторії] / Дмитро Стефанович // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2014. – 23 січ. (№ 3). – С. 3 : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/1403.pdf> ; <http://kpi.ua/osmak>. – Назва з екрана.

939. **Vivat, crescat, floreat!** : [промова В. Л. Кирпичова, на честь відкриття Київського Політехнічного інституту 31 серпня 1898 року] : [2013 року Київська Політехніка відзначила славу дату – 115-річчя з дня заснування] / підгот. М. Черемський // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2014. – 25 січ. (№ 1) : портр. – Текст друкується зі скороченнями. Авторську стилістику збережено.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4097>. – Назва з екрана.

940. **Антонов В. И.** Кафедра высшей математики Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. История и современность : к 115-летию со дня основания СПбГПУ / В. И. Антонов, Ю. С. Васильев // Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. Сер. Физико-математические науки = St. Petersburg state polytechnical university journal. Physics and mathematics. – 2014. – № 3

(201). – С. 154–165 : портр., фотоил. – Библиогр.: с. 165 (3 назв.). – (Хроника).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.spbstu.ru/dl/2/4951.pdf/download/4951.pdf>. – Загл. с экрана.

941. **Костроміна С.** Книга – найкращий подарунок / С. Костроміна, І. Могиленко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2014. – 21 берез. (№ 4). – 3 тексту: Особливу зацікавленість дослідників викликає фонд рідкісних видань НТБ, де можна побачити автографи багатьох науковців, знаних у світі, чий життєвий та творчий шлях тісно пов'язаний з історією нашого університету. Серед них: Віктор Львович Кирпичов (1845–1913) – видатний вчений-механік, педагог, організатор вищої технічної освіти, перший директор ХПІ (1885–1898 рр.).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4155>. – Назва з екрана.

942. **Радогуз С. А.** Роль директора Харківського практичного технологічного інституту В. Л. Кирпичова у становленні Південно-Російського товариства технологів / Радогуз С. А. // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : тези доп. Міжнар. наук.-теорет. конф. студ. і аспір., 8–9 квітня 2014 р., м. Харків / ред. Л. Л. Товажнянський. – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – С. 378–379.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/41318/>. – Назва з екрана.

943. **Коваленко О.** Цитадель революційного духу : [про відкриття Київського політехнічного інституту 31 серпня 1898 року, промова першого директора КПІ В. Л. Кирпичова на урочистому відкритті, про Шулявську республіку 1905 р.] / Ольга Коваленко // Освіта України. – 2014. – 4 серп. (№ 29). – С. 15. – (Історія).

944. **Становлення** НТБ університету : [129 років пошуків, звитяг і звершень : 15 вересня була відкрита бібліотека Харківського технологічного інституту – перша технічна бібліотека на Півдні Росії] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2014. – 22 верес. (№ 12–13) : іл., портр., фотоіл. – 3 тексту: В. Л. Кирпичов, директор ХПІ, так визначив значення інститутської бібліотеки: «Якщо на долю інженера доводиться постановка якої-небудь справи, то він, насамперед, шукає в літературі відомості про неї, а тому бібліотека, що поступово утворюється при інституті, буде одним з важливих посібників для нашої промисловості».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=4284>. – Назва з екрана.

945. **Радозуз С. А.** Роль директора Харківського практичного технологічного інституту В. Л. Кірпи́чова в становленні школи сьлюсарної справи при механічних майстернях інституту / Радозуз С. А. // Матеріали 13-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки, 16–18 жовтня 2014 року, м. Коростень / відп. ред. Гри́ффен Л. О. ; Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПК, Коростенська міська Рада, Центр досліджень наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Добрава НАНУ, Акад. інженерних наук України, Акад. наук вищої освіти України, Асоц. працівників музеїв техн. профілю, НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2014. – С. 246–249. – Бібліогр.: с. 249 (5 назв). – ISBN 996-8575-40-6.

946. **Барабаш С.** Бібліотека – територія єдності / Світлана Барабаш ; фото Арини Чернінько // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2014. – 9 жовт. (№ 30). – С. 1–2 : фотоіл. – 3 тексту: Готуються до друку бібліографічні покажчики: ректори НТУУ «КПІ» В. Л. Кирпичов, А. С. Плигунов, Г. І. Денисенко, М. З. Згуровський; «Видатні конструктори України».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://kpi.ua/files/1430.pdf> ; <http://kpi.ua/14-09-30>. – Назва з екрана.

947. **Назаренко С.** Воспитанники Политеха – для обороноспособности страны / Сергей Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2014. – 27 листоп. (№ 18–19) : фотоіл. – 3 тексту: Уже первый директор института В. Л. Кирпичев был правителем дел первого в Российской империи официального органа по воздухоплаванию – организованной в 1869 г. Комиссии по применению аэростатов к военным целям под председательством знаменитого генерала, начальника инженерных войск Э. И. Тотлебена.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=4352>. – Назва з екрана.

948. **Ящерицин Є.** Кафедра охорони праці та навколишнього середовища : [у 2014 році кафедрі «Охорона праці та навколишнього середовища» виповнився 51 рік, хоча її історія в Харківському політехнічному почалася набагато раніше] / Є. Ящерицин // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2014. – 23 груд. (№ 20–21). – 3 тексту: Ще у 1882 році на з'їзді Південно-Російського товариства технологів професор В. Л. Кирпичов зробив доповідь «Про заходи безпеки при поводженні з машинами і приводами». Згодом, після

утворення в 1885 році нашого університету, саме він уже на посаді першого директора підготував та особисто читав студентам курс «Фабрична гігієна».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=4378>. – Назва з екрана.

2015

949. **Андреев А. Г.** Основные направления исследований ученых НТУ «ХПИ» в области механики / А. Г. Андреев, С. А. Назаренко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» : зб. наук. праць. Темат. вип. : Динаміка та міцність машин. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2015. – № 57 (1166). – С. 3–7. – Бібліогр.: с. 6–7 (16 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/19837/1/vestnik_KhPI_2015_57_Andreev_Osnovnye_napravl.pdf. – Назва з екрана.

950. **8 октября** – 170 лет со дня рождения Виктора Львовича Кирпичева (26 сентября (8 октября) 1845, д. Бардино, Великолукский у., Псковская губ. – 20 октября 1913, Санкт-Петербург), профессора, ученого-механика, основателя и первого ректора Харьковского технологического института и Киевского политехнического института [Электронный ресурс] // Знаменательные и памятные даты. Октябрь. – Режим доступа:
<http://pskovlib.ru/calendar2015/october/october08.html>. – Загл. с экрана.

951. **Горохов В. Г.** Эволюция инженерии: от простоты к сложности = The development of engineering from simplicity to complexity / В. Г. Горохов ; Российская акад. наук, Ин-т философии. – Москва : Ин-т философии РАН, 2015. – С. 66, 138, 198. – ISBN 978-5-9540-0288-1.

952. **История** науки и техники [Электронный ресурс] : учебное пособие / [И. В. Аладышкин, А. Н. Мичурин, И. В. Сидорчук, С. Б. Ульянова] ; Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 1,02 Мб). – Санкт-Петербург: Изд-во Политехн. ун-та, 2015. – Загл. с титул. экрана. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/7355.pdf>>.

953. **Ларин А.** Историография в изучении развития теории механических колебаний / Андрей Ларин // Дослідження з історії

техніки = Research on the History of Technology : зб. наук. праць / редкол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2015. – Вип. 21. – С. 49–53. – Бібліогр.: с. 52–53 (35 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/17782/1/RHT21-10-Larin.pdf>. – Назва з екрана.

954. **Лушников А. М.** Охрана труда и трудовправовой контроль (надзор) : науч.-практ. пособие / А. М. Лушников, М. В. Лушникова. – Москва : Проспект, 2015. – С. 30. – ISBN 978-5-392-15450-0.

955. **Мичурин А. Н.** История и философия науки [Электронный ресурс] : методические указания по подготовке рефератов по истории науки / А. Н. Мичурин ; Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 284 Кб). – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2015. – Загл. с титул. экрана. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/7382.pdf>>.

956. **Наука** Національного технічного університету України КПІ–2014 в дзеркалі преси / М. Згуровський, М. Ільченко, М. Стріха [та ін.] ; [за ред. М. Ю. Ільченка]. – Київ : НТУУ «КПІ», 2015. – С. 218. – До 80-річчя організації НДЧ Київської політехніки. – ISBN 978-966-622-690-0.

957. **Радогуз С. А.** Родовід Кірпи́чових: поколінний розпис та генеалогічне дерево / С. А. Радогуз // Інтелігенція і влада. Сер. Історія. – 2015. – № 32. – С. 448–458 : іл., табл. – Бібліогр.: с. 457 (7 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://history-power.com/images/vipuski/2015_32/448-458.pdf. – Назва з екрана.

958. **С.-Петербурґський** Политехнический институт императора Петра Великого [Электронный ресурс] : юбилейный сб. 1902–1952 / под ред. А. А. Стаховича, Е. А. Вечорина. – Электрон. дан. (1 файл : 55 Мб). – Ленинград, 1952 (Санкт-Петербург, 2015). – Цифровая копия печатной публикации 1952 года. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Internet Explorer 6.0, Adobe Acrobat 6.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-3025_0000356724bx.pdf>.

959. **С.-Петербурґський** Политехнический институт [Электронный ресурс]. Сб. 2. [Доп. к «Юбилейному сб.» 1952 г.]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл: 71,6 Мб). – Ленинград, 1958 (Санкт-Петербург, 2015). – Цифровая копия печатной публикации 1958 года. —

Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Internet Explorer 6.0, Adobe Acrobat 6.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-3026_0000477369bx.pdf>.

960. **Radoguz S.** Viktor Lvovich Kirpichev's childhood and youth. The famous scientist and higher technical education founder becoming / Radoguz S. // SCIENCE and EDUCATION a NEW DIMENSION. Humanities and Social Science. – Budapest, 2015. – № III (8), Issue 52. – P. 14–16.

961. **Київський** політехнічний: з минулого в майбутнє // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2015. – 29 січ. (№ 1/2). – С. 2 : іл., портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpi.ua/files/1501.pdf>. – Назва з екрана.

962. **Баштовая Л. С.** Юрий Дмитриевич Соколов – ученый, признанный во всем мире / Л. С. Баштовая // Страна знаний. – 2015. – № 3. – С. 6–9. – (Личность в науке). – Из текста.: Слова первого ректора КПИ Виктора Львовича Кирпичева (1845–1913): «Ведите себя достойно!...» – вот уже более века формируют личность ученого, инженера – современной интеллигенции.

963. **Радогуз С. А.** Внесок директора ХПТІ В. Л. Кірпи́чова в організації замощення бруківкою Каплунівської вулиці наприкінці ХІХ ст. / С. А. Радогуз // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : тези доп. Міжнар. наук.-теорет. конф. студ. і аспір., 7–8 квітня 2015 р., м. Харків : у 3 ч. / редкол.: Л. Л. Товажнянський [та ін.]. – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – Ч. 3. – С. 106–108.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/15958/1/Radoguz_Vnesok_2015.pdf ; <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/49063/>. – Назва з екрана.

964. **Панфілов Ю.** Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес : [традиційна Міжнародна науково-теоретична конференція студентів та аспірантів з такою назвою відбулася в квітні в університеті] / Ю. Панфілов // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 28 квіт. (№ 6–7). – 3 тексту: різноманітні теми, такі як «В. Л. Кирпичов – перший директор Харківського практичного технологічного інституту» (С. Радогуз).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4478>. – Назва з екрана.

965. **Біля витоків** економічної освіти в Харківському політехнічному : [історія НТУ «ХПІ» зберегла дані про те, що викла-

данья курсу політичної економії, як першої соціально-економічної дисципліни у вузі, почалося понад сто років тому] / підгот. С. Архієресв, Т. Рябова, Н. Волоснікова // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 28 трав. (№ 9–10) : іл. – 3 тексту: Директор ХТІ В. Л. Кирпичов писав: «Знання оснований политической экономии очень важно если не для всех питомцев Института, то для многих изъ нихъ, на долю которыхъ придется более широкая деятельность, ... знакомство съ общими законами, управляющими производствомъ, распределениемъ богатствъ страны и другими положеніями ученія о народномъ богатстве».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4510>. – Назва з екрана.

966. **Конкин В.** Інженерно-фізическому – 85 / В. Конкин, С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 15 верес. (№ 14–15) : фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4580>. – Назва з екрана.

967. **Он был** живым воплощением нашего идеала : к 170-летию со дня рождения В. Л. Кирпичева / сотрудники Историко-технического музея // Политехник [СПбПУ]. – 2015. – 8 окт. (№ 29–30). – С. 4 : портр., фотоил.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://elib.spbstu.ru/dl/2/j16-45.pdf/download/j16-45.pdf>. – Загл. с екрана.

968. **Омельяненко В.** Кадры для железнодорожного транспорта Украины : [начало подготовки в 1892 году в Харьковском Технологическом Институте инженеров-паровозостроителей] / В. Омельяненко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 15 жовт. (№ 17–18) : портр. – 3 тексту: Директор Харьковского Технологического Института В. Л. Кирпичев в своем письме Главному попечителю Харьковского учебного округа так обосновал необходимость в этом: «Большинство [выпускников], оканчивающих по механическому отделению, поступает на железные дороги и спрос, при современном положении дел, обеспечен надолго».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4621> ; <http://os.x-pdf.ru/20istoriya/594601-1-v-omelyanenko-17-18-15102015-nasha-kafedra-odna-stareyshih-in.php>. – Назва з екрана.

969. **Назаренко С.** В. Л. Кирпичев и математика : [профессор механики считал, что высшая математика «есть царский путь к

науке. Это – легкий способ образовать голову и сделать хорошего инженера] / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 12 листоп. (№ 19–20).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4645>. – Назва з екрана.

970. **Сокол Є.** Національному технічному університету «Харківський політехнічний інститут» 130 років / Євген Сокол // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 12 листоп. (№ 19–20).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4642>. – Назва з екрана.

971. **Храним** духовное наследие : [к 170-летию В. Л. Кирпичева] // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 12 листоп. (№ 19–20) : портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4644>. – Назва з екрана.

2016

972. **Білявська О. С.** Студентське життя в Київському політехнічному інституті у перші роки його існування (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) / О. С. Білявська // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костилова С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2016. – Вип. 42. – С. 55–73. – Бібліогр.: с. 71–73 (51 назва).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/18631/1/42_5_Bilyavska.pdf. – Назва з екрана.

973. **Васильев Ю. С.** Избранные сочинения. Предисловия к книгам [Электронный ресурс] : [сборник] / Ю. С. Васильев ; Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого ; [сост. И. А. Брюханова, Н. П. Шапльгин]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 1,47 МБ). – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2016. – Загл. с титул. экрана. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/s16-270.pdf>>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/s16-270>>.

974. **Дарков С. К.** Кадетские корпуса. Суворовские военные училища. Что делать? / Дарков С. К. – Изд. 2-е, перераб. – Москва, 2016. – С. 84. – ISBN 978-5-600-00513-6.

975. *«Династия князей Гагариных: пример служения России», юбилейная научно-практическая конференция, посвященная 160-летию со дня рождения А. Г. Гагарина, первого директора Политехнического института (2016; Санкт-Петербург).*

Династия князей Гагариных: пример служения России : труды юбилейной научно-практической конференции, посвященной 160-летию со дня рождения А. Г. Гагарина, первого директора Политехнического института, 12–13 мая 2016 г., Санкт-Петербург / Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого ; [редкол.: С. В. Кулик, Д. Д. Смирнова]. – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2016.

976. *Журило Д. Ю.* Становление и развитие Харьковского Технологического института в конце XIX – начале XX века / Д. Ю. Журило. – Харьков : Пidrучник НТУ «ХПИ», 2016. – 264 с.

977. *Карпов Г. Н.* Концепция малого технического университета : монография / Г. Н. Карпов. – Москва ; Берлин : Директ-Медиа, 2016. – С. 141. – ISBN 978-5-4475-7367-6.

978. *Київська політехніка: історія і сучасність* : вибрана бібліографія : на допомогу студентам у засвоєнні навчальних дисциплін «Історія України», «Історія науки і техніки» / упоряд.: М. В. Степанова, В. М. Осташкіна // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костишева С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2016. – Вип. 41. – С. 190–194. – Бібліогр.: с. 193–194 (47 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/18625/1/41_18.pdf. – Назва з екрана.

979. *Кирпичев Виктор Львович* // Высшее чиновничество Российской империи : краткий словарь / С. В. Волков. – Москва : Ун-т Дмитрия Пожарского, 2016. – С. 305. – ISBN 978-5-91244-166-0.

980. *Лушников А. М.* Охрана труда и трудовправовой контроль (надзор) : науч.-практ. пособие / А. М. Лушников. – Москва : Проспект, 2016. – С. 30. – ISBN 978-5-392-20025-2.

981. *Максимов Ю. Д.* Математика. Прикладные математики России – творцы, просветители, организаторы : учебное пособие / Ю. Д. Максимов ; Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2016. – (Математика в Политехническом).

982. *Назаренко С. А.* Узловые разработки ученых и выпускников НТУ «ХПИ» в области информационно-коммуникационных технологий [Электронный ресурс] / С. А. Назаренко // Электронный репозиторий Национального технического университета «Харьковский политехнический институт». – Электрон. текстовые данные. – Харьков, 2016. – 23 с. – Режим доступа:

http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/22752/1/2016_Nazarenko_Uzlovye_razrabotki.pdf. – Загл. с экрана.

983. *Радогуз С. А.* Концепція розвитку вищої технічної освіти наприкінці XIX – на початку XX ст. в працях проф. В. Л. Кірпічова / Радогуз С. А. // Международная научная конференция MicroCAD. Секція № 19 : Сучасні проблеми гуманітарних наук – Харків : НТУ «ХПИ», 2016. – С. 39.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/56276/>. – Назва з екрана.

984. *Радогуз С. А.* Наукова спадщина професора Віктора Львовича Кірпічова / С. А. Радогуз // Дослідження з історії техніки = Research on the History of Technology : зб. наук. праць / редкол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2016. – Вип. 22. – С. 52–57. – Бібліогр.: с. 56–57 (43 назви).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/20883/1/RHT22-10-Radoguz.pdf> ; http://nbuv.gov.ua/UJRN/dzit_2016_22_12. – Назва з екрана.

985. *Вергунов В.* Українські агрохімічно-грунтознавчі та землеробські уподобання інженера шляхів сполучення князя О. С. Кудашева у 1903–1908 роках / Віктор Вергунов // Дослідження з історії техніки = Research on the History of Technology : зб. наук. праць / редкол.: Ільченко М. Ю. (голов. ред.) [та ін.] ; НТУУ «КПІ», Держ. політехн. музей. – Київ, 2016. – Вип. 23. – С. 42–52. – Бібліогр.: с. 50–52 (50 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/20897/1/RHT23-05-Verhunow.pdf>. – Назва з екрана.

986. *Шпак І.* Ігор Сікорський. Київський зліт / Ігор Шпак. – Київ : АДЕФ-Україна, 2016. – 116 с. : іл., портр., фотоіл. – ISBN 978-617-7393-28-2.

987. *Шапльгин Н. П.* Академик Борис Григорьевич Галеркин = Academician Boris Grigoryevich Galerkin : (к 145-летию со дня рождения) / Н. П. Шапльгин // Научно-технические ведомости

СПБГПУ. – 2016. – № 2 (243). – С. 212–216. – Библиогр.: с. 216 (3 назв.).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://elib.spbstu.ru/dl/2/j16-317.pdf/download/j16-317.pdf>. – Загл. с экрана.

988. **Київський** політехнічний: з минулого в майбутнє // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2016. – 14 квіт. (№ 13). – С. 2–3 : портр., фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://kpi.ua/files/1613.pdf>. – Назва з екрана.

989. **Назаренко С.** Мгновения космической эпохи и Харьковский. политехнический / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2016. – 15 квіт. (№ 8) : фотоіл. – 3 тексту: Первый директор института В. Л. Кирпичев был правителем дел первого в стране официального органа по воздухоплаванию.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4873>. – Назва з екрана.

990. **Вдовенко Н.** Казка, що живе в КПІ / Н. Вдовенко // Київський Політехнік [НТУУ «КПІ»]. – 2016. – 25 серп. (№ 23). – С. 8 : фотоіл. – 3 тексту: ... напутні слова першого ректора КПІ В. Л. Кирпичова про майбутніх інженерів, здатних фантазувати, придумувати і втілювати нове, знаходять втілення і нині.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://kpi.ua/files/1623.pdf> ; <http://kpi.ua/1623-1>. – Назва з екрана.

991. **Конференції** і семінари / підготувала З. Мельник // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2016. – 22 верес. (№ 16). – 3 тексту: У грудні також відбудеться одна з найголовніших для нашого університету подій, присвячених історії Харківського політехнічного, назва якої пов'язана з ім'ям першого директора інституту професора Віктора Львовича Кирпичова. Це традиційна регіональна науково-практична конференція «Кирпичовські читання».

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=4984>. – Назва з екрана.

992. **XV Всеукраїнська** наукова конференція «Актуальні питання історії науки і техніки» / інф. ДПМ при НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» // Київський Політехнік [КПІ ім. Ігоря Сікорського]. – 2016. – 27 жовт. (№ 32). – С. 2 : фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://kpi.ua/files/1632.pdf> ; <http://kpi.ua/16-09-30-dpm>. – Назва з екрана.

993. **Скворчевский А.** Старинные традиции и большие перспективы / А. Скворчевский // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2016. – 30 листоп. (№ 22–23) : фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=5062>. – Назва з екрана.

994. **Назаренко С.** Кирпичевские чтения – 2016 / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2016. – 23 груд. (№ 24–25) : портр.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=5090>. – Назва з екрана.

2017

995. **Блинов Л. Н.** Химия в Политехническом [Электронный ресурс] : учебное пособие / Л. Н. Блинов ; Санкт-Петербургский государственный политехнический университет. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 3,70 МБ). – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2014 (Санкт-Петербург, 2017). – Загл. с титул. экрана. – Электронная копия печатной публикации 2014 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать). – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/i16-185.pdf>>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/i16-185>>.

996. **Васильев Ю. С.** Избранные сочинения. Экология. Охрана окружающей среды [Электронный ресурс] : сборник статей / Ю. С. Васильев ; Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого ; [сост. И. А. Брюханова, Е. Ю. Васильева]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 4,75 МБ). – Санкт-Петербург, 2017. – Загл. с титул. экрана. – Свободный доступ из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/s17-166.pdf>>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/s17-166>>.

997. **«Династия князей Гагариных: пример служения России», юбилейная научно-практическая конференция, посвященная 160-летию со дня рождения А. Г. Гагарина, первого директора Политехнического института (2016; Санкт-Петербург).** Династия князей Гагариных: пример служения России [Электронный ресурс] : труды юбилейной научно-практической конференции, посвященной 160-летию со дня рождения А. Г. Гагарина, первого директора Политехнического института, 12–13 мая 2016 г., Санкт-Петербург / Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого ; [редкол.: С. В. Кулик, Д. Д. Смирнова]. –

Электрон. текстовые дан. (1 файл : 26,4 Мб). – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2016 (Санкт-Петербург, 2017). – Загл. с титул. экрана. – Ч. текста парал. на рус. и англ. яз. – Электронная копия печатной публикации 2016 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/i17-174.pdf>>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/i17-174>>.

998. **Карпов Г. Н.** Дидактическая система формирования профессиональных компетенций специалиста в области прикладной механики : монография / Г. Н. Карпов. – Москва ; Берлин : Директ-Медиа, 2017. – С. 152. – ISBN 978-5-4475-9014-7.

999. **Кириллов И. И.** Сохранилось в памяти. Записки турбиниста / И. И. Кириллов ; [сост. А. И. Кириллов]. – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2017.

1000. **Кириллов И. И.** Сохранилось в памяти. Записки турбиниста [Электронный ресурс] / И. И. Кириллов ; [сост. А. И. Кириллов]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 2,28 Мб). – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2017. – Загл. с титул. экрана. – Электронная копия печатной публикации 2017 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать). – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/i17-187.pdf>>. ; <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/i17-187>>.

1001. **Кирпичев Виктор Львович** (1845–1913) // Биографический словарь. Высшие чины Российской Империи (22.10.1721–2.03.1917). – Москва, 2017. – Т. 2. – С. 92.

1002. **Костилева С. О.** Навчальна дисципліна «Історія Київської політехніки» як складова нового напрямку педагогічної науки – університетології / С. О. Костилева // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костилева С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф. історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2017. – Вип. 43. – С. 8–24. – Бібліогр.: с. 23–24 (15 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/21407/1/43_1_Kostylieva.pdf. – Назва з екрана.

1003. **Костилева С. О.** Джерела та наукова література до навчально-методичного комплексу з дисципліни «Історія Київської політехніки» / С. О. Костилева // Сторінки історії = History pages : зб. наук. праць / редкол. Костилева С. О. (голова редкол.) [та ін.] ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, НТУУ «КПІ», Каф.

історії ; Асоціація істориків вищої школи України. – Київ, 2017. – Вип. 44. – С. 175–188 : табл. – Бібліогр.: с. 188 (7 назв).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/21480/1/44_15_Kostylieva.pdf. – Назва з екрана.

1004. **Кружок** электриков [Электронный ресурс] : сборник докладов : [в 2 вып.]. Вып. 2 / Санкт-Петербургский политехнический институт императора Петра Великого, Кружок электриков. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 78.3 Мб). – Ленинград, 1914 (Санкт-Петербург, 2017). – Загл. с титул. экрана. – Цифровая копия печатной публикации 1914 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-3487_0000654045bv.pdf>.

1005. **Максимов Ю. Д.** Математика. Прикладные математики России – творцы, просветители, организаторы [Электронный ресурс] : учебное пособие / Ю. Д. Максимов ; Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 19,8 Мб). – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2016 (Санкт-Петербург, 2017). – (Математика в Политехническом). – Загл. с титул. экрана. – Электронная копия печатной публикации 2016 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:<http://elib.spbstu.ru/dl/2/i16-83.pdf>>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/i16-83>>.

1006. **Назаренко С. А.** Кирпичевские чтения [Электронный ресурс] / С. А. Назаренко // Электронный репозиторий Национального технического университета «Харьковский политехнический институт». – Электрон. текстовые данные. – Харьков, 2017. – Режим доступа: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/28677/1/2017_Nazarenko_Kirpichevskie_chneniya.pdf. – Загл. с экрана.

1007. **Политехнический** институт – высшей школе [Электронный ресурс]: библиографический указатель : (основополагающие учебники, учеб. пособия, монографии и др. материалы) / Санкт-Петербургский государственный технический университет, Фундаментальная библиотека ; [сост.: В. М. Ананьева, Л. Г. Кудрявцева, Т. У. Тихомирова ; отв. ред. Н. К. Племнек]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 29,9 Мб). – Ленинград, 2000 (Санкт-Петербург, 2017). – Загл. с титул. экрана. – Цифровая копия печатной публикации 2000 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение,

печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL: http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-3547_0000028397bx.pdf>. – <URL: <http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/ed-3547>>.

1008. **Радугуз С. А.** Професор В. Л. Кирпичов (1845–1913) – вчений, освітянин та один із організаторів вітчизняної технічної науки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.07 / Радугуз Сергій Анатолійович ; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. с.-г. б-ка. – Київ, 2017. – 24 с. : іл.

1009. **Радугуз С. А.** Професор В. Л. Кирпичов (1845–1913) – вчений, освітянин та один із організаторів вітчизняної технічної науки : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.07 / Радугуз Сергій Анатолійович. – Харків, 2017. – 318 с. – Бібліогр.: с. 194–250 (483 назви).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.dnsgb.com.ua/files/dis/2017/flip/radoguz-sa-k/files/assets/basic-html/page1.html>. – Назва з екрана.

1010. **Кучер В. І.** Відгук офіційного опонента на дисертацію Радогуза Сергія Анатолійовича «Професор В. Л. Кирпичов (1845–1913) – вчений, освітянин та один із організаторів вітчизняної технічної науки» поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки [Електронний ресурс] / Кучер В. І. – Режим доступу: <http://base.dnsgb.com.ua/files/disreview/2017/rsa-kucher-revk.pdf>. – Назва з екрана.

1011. **Пермяков О.** У Вченій раді / О. Пермяков // Політехнік [НТУ «ХП»]. – 2017. – 28 берез. (№ 6). – 3 тексту: Затверджені Вченою радою положення про стипендії – імені першого ректора університету В. Л. Кирпичова...

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=5174>. – Назва з екрана.

1012. **Нікорич А.** Шлях до успіху: актуальні спеціальності, затребувані фахівці, великі плани : [Чернівецькому факультету НТУ «ХП» виповнюється 20 років] / Андрій Нікорич // Політехнік [НТУ «ХП»]. – 2017. – 14 квіт. (№ 7–8). – 3 тексту: ...збулося ще одне з геніальних передбачень першого директора Харківського технологічного інституту В. Л. Кирпичова про те, що «Харківському технологічному інституту доведеться ще довго розширятися й розвиватися, а життя його буде рахуватися не десятиріччями, а сторіччями, а число випущених інженерів десятками і сотнями тисяч».

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=5181>. – Назва з екрана.

1013. **Варгасов Н. Р.** Управление качеством образования в технических университетах / Н. Р. Варгасов, В. Н. Кудрявцев // Современное машиностроение: наука и образование (ММЕСЕ-2017) = Modern mechanical engineering: science and education (ММЕСЕ-2017) : материалы 6-й Международной научно-практической конференции, 22–23 июня 2017 г. / Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого ; [под ред. А. Н. Евграфова, А. А. Поповича]. – Санкт-Петербург : Изд-во Политехн. ун-та, 2017. – С. 30–40 : ил. – Библиогр.: с. 39 (10 назв.).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.spbstu.ru/dl/2/k17-22.pdf/download/k17-22.pdf>. – Загл. с экрана.

1014. **Події літа** : [Вчена рада НТУ «ХП» затвердила іменні стипендії імені першого ректора університету Віктора Львовича Кирпичова] // Політехнік [НТУ «ХП»]. – 2017. – 29 серп. (№ 15).

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=5292>. – Назва з екрана.

1015. **Мірошніченко М.** Фундатор бібліотеки КПІ : до 150-річчя від дня народження Миколи Біляшівського / Марина Мірошніченко // Київський Політехнік [КПІ ім. Ігоря Сікорського]. – 2017. – 16 листоп. (№ 32). – С. 7 : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/files/1732.pdf> ; <http://kpi.ua/2017-10-17-library> ; <http://kpi.ua/biliashivsky-about>. – Назва з екрана.

1016. **Назаренко С.** «Кирпичевские чтения – 2017» / С. Назаренко // Політехнік [НТУ «ХП»]. – 2017. – 28 листоп. (№ 21) : фотоіл., портр.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.aspx?id=5381>. – Назва з екрана.

2018

1017. **Радугуз С. А.** Директори (ректори) вищих технічних навчальних закладів – учні та соратники професора В. Л. Кирпичова / С. А. Радугуз, В. М. Скляр // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. «Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації», 16 листопада 2017 р. / ред. О. Г. Романовський. – Харків : НТУ «ХП», 2018. – Вип. 48 (52). – С. 230–235. – Бібліогр.: с. 234 (6 назв.).

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/34466/1/Elita_2018_48_Radohuz_Dyrektory_rektory.pdf. – Назва з екрана.

1018. **Радциг А.** Памяти В. Л. Кирпичева [Электронный ресурс] / А. Радциг. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 3,34 Мб). – Б. м., 1913 (Санкт-Петербург, 2018). – Загл. с титул. экрана. – Цифровая копия печатной публикации 1913 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-3583_0000440444bx.pdf>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/ed-3583>>.

1019. **Особая** строительная комиссия по сооружению зданий Политехнического Института в С.-Петербурге. Журналы заседаний Особой строительной комиссии по сооружению зданий Политехнического Института в С.-Петербурге [Электронный ресурс] : №№ 1–243 [3 апр. 1899 г. – 19 сент. 1906 г.] с приложениями. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 308 Мб). – Санкт-Петербург, 1899–1906 (Санкт-Петербург, 2018). – Загл. с титул. экрана. – Цифровая копия печатной публикации 1899 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-3567_0000440639br.pdf>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/ed-3567>>.

1020. **Санкт-Петербургский** государственный технический университет – вузовский центр культуры, образования и науки [Электронный ресурс] / [сост. Ю. С. Васильев, В. Н. Козлов, М. П. Федоров]. – Электрон. текстовые дан. (1 файл : 9,43 Мб). – Санкт-Петербург, 1997 (Санкт-Петербург, 2018). – Загл. с титул. экрана. – Цифровая копия печатной публикации 1997 г. – Доступ по паролю из сети Интернет (чтение, печать, копирование). – Текстовый файл. – Adobe Acrobat Reader 7.0. – <URL:http://elib.spbstu.ru/dl/2/ed-3578_0000410377bx.pdf>. – <URL:<http://doi.org/10.18720/SPBPU/2/ed-3578>>

1021. **Николенко П.** Стипендиаты имени В. Л. Кирпичева : [с нового учебного семестра 5 лучших студентов НТУ «ХПИ» получают стипендию имени Виктора Львовича Кирпичева – основателя и первого директора Харьковского и Киевского политехнических институтов] / Полина Николенко // Політехнік [НТУ «ХПИ»]. – 2018. – 28 берез. (№ 6) : фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=5508>. – Назва з екрана.

1021-2. **Создавайте** новое! : [дипломы Национального технического университета «Харьковский политехнический институт» получают в эти дни более 3800 выпускников] // Політехнік [НТУ «ХПИ»]. – 2018. – 25 червня (№ 12–13) : фотоіл. – З тексту: «Трудно подняться самому на высокую гору, но когда вас подняли на высоту посторонней силой, то легко пройти самому еще несколько выше. Таков должен быть завет Института своим питомцам», – эти слова первого ректора ХПИ, профессора Виктора Львовича Кирпичева относятся ко всем поколениям питомцев Политеха.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://polytech.kharkiv.net/ViewArticle.asp?id=5599>. – Назва з екрана.

1021-3. **Київська** політехніка: початок історії / інф. «КП» // Київський Політехнік [КП ім. Ігоря Сікорського]. – 2018. – 30 серп. (№ 22). – С. 1–3 : портр., фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://kpi.ua/files/2018-kp22.pdf> ; <http://kpi.ua/2018-kp22-2>. – Назва з екрана.

1021-4. **Алея** зірок: золоті імена Київської політехніки // Там же. – С. 6–7 : портр.

1021-5. **Доповідь** ректора М. З. Згуровського на сесії науково-педагогічних працівників 30 серпня 2018 року // Київський Політехнік [КП ім. Ігоря Сікорського]. – 2018. – 6 верес. (№ 23). – С. 2–5 : фотоіл.

Те ж [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<http://kpi.ua/2018-08-30-report> ; <http://kpi.ua/files/2018-kp23.pdf>. – Назва з екрана.

Електронні ресурси

Матеріал розташовано за алфавітом авторів, назв.

1022. **А. Г. Гагарин** – первый ректор [Петербургского Политехнического Института] [Электронный ресурс] // Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого. – Режим доступа: <http://www.spbstu.ru/university/about-the-university/history/gagarin/>. – Загл. с экрана.

1023. **Алексеев Ю.** Бардино : урочище в Бологовской волости [Электронный ресурс] / Ю. Алексеев // Словарь топонимов Ново-сокольнического района Псковской области. – Режим доступа: http://enc-dic.com/toponyms_pskov/Bardino-205.html. – Загл. с экрана.

1024. *Андриенко П. А.* В. Л. Кирпичев [Электронный ресурс] / П. А. Андриенко // Теория механизмов и машин : портал для профессионалов и студентов. – Режим доступа: <http://tmm.spbstu.ru/kirpichev.html>. – Загл. с экрана.

1025. *В. Л. Кирпичев.* Значение фантазии для инженеров [Электронный ресурс] / В. Л. Кирпичев // Национальный технический университет Украины «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступа: <http://kpi.ua/kyrpychov-fancy>. – Назва з екрана.

1026. *Виктор Львович Кирпичев* [Электронный ресурс] // MYsopromat.ru. – Режим доступа: http://mysopromat.ru/uchebnye_kursy/istoriya_soprotivleniya_materialov/biografii/kirpichev_viktor_lvovich. – Загл. с экрана.

1027. *Виктор Львович Кирпичёв* (26 сентября [8 октября] 1845, Санкт-Петербург – 7 [20] октября 1913, там же) [Электронный ресурс] // Maria Online. – Режим доступа: http://www.maria-online.com/home/article.php?lg=ru&q=%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D1%91%D0%B2_%D0%92%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Загл. с экрана.

1028. *Віктор Львівич Кирпичёв* (26 сентября [8 октября] 1845, Санкт-Петербург – 7 [20] октября 1913, там же) – русский учёный-механик, профессор, основатель и первый ректор Харьковского технологического института (ныне НТУ «ХПИ») и Киевского политехнического института (ныне НТУУ «КПИ») [Электронный ресурс] // Википедия : свободная энциклопедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D1%91%D0%B2_%D0%92%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Загл. с экрана.

1029. *Віктор Львівич Кирпичёв* (26 вересня (8 жовтня) 1845–1913) – заслуженный профессор, один з найвидатніших учених-механіків, талановитий інженер і педагог, організатор вищої технічної освіти та відомий громадський діяч, засновник і перший директор Харківського технологічного інституту (1885–1898), засновник і перший директор Київського політехнічного інституту (1898–1902) [Электронный ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D0%BE%D0%B2_%D0%92%D1%96%D0%BA%

D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Назва з екрана.

1030. *Всесвітньо* відомі вчені – засновники науково-педагогічних шкіл НТУУ «КПІ» [Электронный ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступа: http://kpi.ua/kpi_people. – Назва з екрана.

1031. *Галеркин Б. Г.* Развитие строительной механики в СССР [Электронный ресурс] / Б. Г. Галеркин // Математика в ВУЗе : интернет-журнал СПбГТУ. – Режим доступа: http://www.spbstu.ru/publications/m_v/lib/URSS20/Galerkin.html?sphrase_id=33168. – Загл. с экрана.

1032. *Глава 8.* Биография Кирпичева Виктора Львовича [Электронный ресурс] // СПбГПУ, Кафедра «Строительная механика и Строительные конструкции». – Режим доступа: http://msk.spb.ru/istoriya-kafedry1/article_post/glava-8.-biografiya-kirpicheva-viktorv-lvovicha. – Загл. с экрана.

1033. *3 історії* КПІ [Электронный ресурс] // Державний політехнічний музей при НТУУ «КПІ» – Режим доступа: <http://museum.kpi.ua/lib/kpi/>. – Назва з екрана.

1034. *Зеленский В. Е.* 185-летию ВЫСОЧАЙШЕГО УЧРЕЖДЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА : Санкт-Петербургский Практический Технологический Институт – первейший гражданский технический вуз страны, шестое по срокам учреждения высшее техническое учебное заведение России [Электронный ресурс] / В. Е. Зеленский // СПбГТИ (ТУ), СПбГАСУ, Sapper-Museum. – Режим доступа: <http://zielenski.narod.ru/ТИ-185.pdf>. – Загл. с экрана.

1035. *Зображення* категорії «Збірка фотографій з альбому Кирпичова В. Л.» [Электронный ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступа: <http://kpi.ua/gallery-kyrpychov-album> ; <http://kpi.ua/gallery-kyrpychov-album?page=1> ; <http://kpi.ua/image/tid/182>. – Назва з екрана.

1036. *Зображення* категорії «Історичні фотографії» [Электронный ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступа: <http://kpi.ua/about/history/history-photo>. – Назва з екрана.

1037. *Історія* КПІ [Электронный ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені

Ігоря Сікорського». – Режим доступу: <http://www.kpi.ua/almamater>. – Назва з екрана.

1038. *Календарь* Артиллериста. 08 окт. 1845 – Родился Виктор Львович Кирпичев, выпускник 1863 года [Электронный ресурс] // Клуб выпускников Коломенского (Михайловского) Артиллерийского училища. – Режим доступа: <http://www.kau.su/ru/calendar/163/>. – Загл. с экрана.

1039. *Кафедра* динаміки, міцності машин та опору матеріалів (ДММОМ), ММІ // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: http://kpi.ua/web_dmm. – Назва з екрана.

1040. *Киевский* политехнический институт [Электронный ресурс] // Википедия : свободная энциклопедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Киевский_политехнический_институт. – Загл. с экрана.

1041. *Кирпичев Виктор Львович* [Электронный ресурс] // Академик. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/37984>. ; http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/55032/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%B2. – Загл. с экрана.

1042. *Кирпичев Виктор Львович*. Виктор Львович Кирпичев в фотографиях [Электронный ресурс] // Личности. – Режим доступа: http://persons-info.com/persons/KIRPICHEV_Viktor_Lvovich. – Загл. с экрана.

1043. *Кирпичев Виктор Львович* [Электронный ресурс] // Интересный Киев. – Режим доступа: <http://maps.interesniy.kiev.ua/ru/streets/pobedy-prospekt/kirpichev-viktor-lvovich>. – Загл. с экрана.

1044. *Кирпичев Виктор Львович* [Электронный ресурс] // ЕНИП – электронная библиотека «Научное наследие России». – Режим доступа: <http://nasledie.enip.ras.ru/ras/view/person/history.html?id=42084699>. – Загл. с экрана.

1045. *Кирпичев Виктор Львович* (1845–1913) [Электронный ресурс] // Башкирский государственный аграрный университет. Кафедра теоретической и прикладной механики. – Режим доступа: <http://www.teoretmech.ru/Kirpichev.htm>. – Загл. с экрана.

1046. *Кирпичёв Виктор Львович*. 08.10.1845 – 20.10.1913 [Электронный ресурс] // ПомниПро : электронный мемориал. – Режим

доступа: <http://pomnipro.ru/memorypage21548/biography>. – Загл. с экрана.

1047. *Кирпичёву Виктору Львовичу* памятная доска [Электронный ресурс] // Памятные знаки. Харьков. – Режим доступа: http://mistaua.com/Приметности/Памятные_знаки/Кирпичёву_Виктору_Львовичу_памятная/129/?setcity=125. – Загл. с экрана.

1048. *Кирпичов Виктор Львович* [Электронный ресурс] // 100 видатних імен України : енциклопедії / Український центр. – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0/%D0%95%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D1%96%D1%97-/21336/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D0%BE%D0%B2-%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80-%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87>. – Назва з екрана.

1049. *Кирпичов Виктор Львович* [Электронный ресурс] // Gpedia : your Encyclopedia. – Режим доступа: http://www.gpedia.com/uk/gpedia/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D0%BE%D0%B2_%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Назва з екрана.

1050. *Кирпичов Виктор Львович* [Электронный ресурс] // NEWIKIS. – Режим доступа: https://www.newikis.com/uk/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B8%D1%87%D0%BE%D0%B2_%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80_%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. – Назва з екрана.

1051. *Кирпичов Виктор Львович* (1845–1913) [Электронный ресурс] // Електронна бібліотека «Україніка» / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Режим доступа: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0010375>. – Назва з екрана.

1052. *Майбутнім* студентам. Дорогі друзі! [Электронный ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступа: <http://kpi.ua/greeting>. – Назва з екрана.

1053. *Механіко-машинобудівний* інститут [Электронный ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступа: <http://kpi.ua/mmi>. – Назва з екрана.

1054. **Меценати** і засновники КПІ: справи і час [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: <http://kpi.ua/history-founders>. – Назва з екрана.

1055. **Михайловская** артиллерийская академия. Выпускники [Электронный ресурс] // Русская Императорская Армия. – Режим доступу: <http://regiment.ru/reg/VI/A/2/3.htm>. – Загл. с екрана.

1056. **На родине** Нила Кирпичёва открыли памятную стелу [Электронный ресурс] // Федерация воздухоплавания Рязанской области. – Режим доступу: http://www.fvro.ru/about/russian/na_rodine_kirpicheva_otkryli_stelu/. – Загл. с екрана.

1057. **Назаренко С. А.** Виктор Львович Кирпичев – «отец русских инженеров» / С. А. Назаренко // НТБ НТУ «ХПИ». – Режим доступу: <http://library.kpi.kharkov.ua/Kirpichev.html>. – Загл. с екрана.

1058. **Національний** технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_технічний_університет_України_»Київський_політехнічний_інститут_імені_Ігоря_Сікорського. – Назва з екрана.

1059. **Національний** технічний університет «Харківський політехнічний інститут» [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Національний_технічний_університет_»Харківський_політехнічний_інститут. – Назва з екрана.

1060. **Начало** механического образования в России : (избранное из исторических очерков и современных исследований) [Электронный ресурс] / ред. В. Е. Зеленский // Механический Факультет Санкт-Петербургского Государственного Технологического Института (Технического Университета). – Режим доступу: <http://zielenski.narod.ru/Mechanical-education.pdf>. – Загл. с екрана.

1061. **Отделение** технологий машиностроения (ОТМш) [Электронный ресурс] // Институт металлургии, машиностроения и транспорта : [Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого]. – Режим доступу: http://www.spbstu.ru/structure/institut_metallurgii_mashinostroeniya_i_transporta/?sphrase_id=33168. – Загл. с екрана.

1062. **Памятная** доска основателю и первому директору ХТИ В. Л. Кирпичеву в НТУ «ХПИ» в г. Харькове. Виктор Львович

Кирпичев – «отец русских инженеров» [Электронный ресурс] // Шукач. – Режим доступу: <http://www.shukach.com/uk/node/43637>. – Загл. с екрана.

1063. **Памятник**-бюст В. Л. Кирпичёву (Киев) [Электронный ресурс] // WorldWalk.info. – Режим доступу: <http://worldwalk.info/ru/catalog/1503/>. – Загл. с екрана.

1064. **Пам'ятник** Віктору Кирпичову [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: <http://kpi.ua/mem-kyrpushov>. – Назва з екрана.

1065. **Переможці** вікторини «Чи знаєш ти історію свого університету?» [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: http://kpi.ua/kpi_history. – Назва з екрана.

1066. **Презентація** на тему: Віктор Львович Кирпичов [Електронний ресурс] // SvitPPT. – Режим доступу: <http://svitppt.com.ua/biografiya/viktor-lvovich-kirpichov.html>. – Назва з екрана.

1067. **Промова** першого директора КПІ В. Л. Кирпичова на урочистому відкритті КПІ 31 серпня 1898 [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: <http://kpi.ua/823-2#sthash.1KIMFdaa.dpuf>, <http://kpi.ua/823-2>. – Назва з екрана.

1068. **Ректори** Київської політехніки [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: <http://kpi.ua/rectors>. – Назва з екрана.

1069. **Санкт-Петербургский** Практический Технологический Институт Императора Николая Первого (Технический Университет) [Электронный ресурс] // Sapper Museum – виртуальный музей инженерных войск. – Режим доступу: http://zielenski.narod.ru/Alma-Mater_Technical-University.html. – Загл. с екрана.

1070. **Создание** вуза : [Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого] [Электронный ресурс] // Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого. – Режим доступу: <http://www.spbstu.ru/university/about-the-university/history/establishment-university/>. – Загл. с екрана.

1071. **1898–1917:** Історія створення і діяльність інституту [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу:

http://kpi.ua/history_1898-1917#sthash.NToloFus.dpuf ;

http://kpi.ua/history_1898-1917. – Назва з екрана.

1072. **1898–1917:** Перший педагогічний колектив КПІ [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: <http://kpi.ua/history-team-1898>. – Назва з екрана.

1073. **1898–1904:** Початок занять в інституті – матеріальна база та організаційна структура [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу:

<http://kpi.ua/history-start>. – Назва з екрана.

1074. **Харьковский** политехнический институт [Электронный ресурс] // Википедия : свободная энциклопедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Харьковский_политехнический_институт. – Загл. с екрана.

1075. **Ховрич С. М.** Відкриття першого гуртожитку КПІ / С. М. Ховрич [Електронний ресурс] // Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». – Режим доступу: <http://kpi.ua/history-studmisto>. – Назва з екрана.

Доповнення до 1996 року

439-2. Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут" // Україна бібліотечна. – Київ, 1996. – С. 51–52. – До II Всеукраїнського конгресу бібліотекарів.

Доповнення до 2015 року

966-2. Радогуз С. Професор Віктор Львович Кірпи́чов – перший директор Харківського практичного технологічного інституту / С. Радогуз // Політехнік [НТУ «ХПІ»]. – 2015. – 15 верес. (№ 14–15) : портр., фотоіл.

Те ж [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://polytechnic.kpi.kharkov.ua/ViewArticle.aspx?id=4587>. – Назва з екрана.

Державний архів м. Києва

Ф. 18-оц Київський політехнічний інститут. Оп. 1-оц.

1. Спр. 2. 109 арк.

Журнали комиссии по сооружению зданий Киевского политехнического института имп. Александра II : [2 грудня 1897 р. – 29 грудня 1898 р.].

2. Спр. 4. 84 арк.

Устав института, правила и проект правил испытаний на звания адъюнкта, прием на старшие курсы, поведение студентов, штатное расписание института : [1898–1906 рр.].

3. Спр. 5. 49 арк.

Положение КПИ, примерный учебный план : [16 липня 1898 р. – 20 квітня 1900 рр.].

4. Спр. 6. 157 арк.

Переписка с Киевским губернатором, губернским жандармским управлением и др. учреждениями об аресте студентов, участвовавших в уличной демонстрации, распространении в институте заграничного революционного журнала «Студент» и по др. вопросам : [26 березня 1903 р. – 4 вересня 1904 р.].

5. Спр. 9. 79 арк.

Правила приема лиц в институт. Переписка с Департаментом торговли и промышленности о порядке приема в институт, о надзоре за студентами и по другим вопросам : [3 листопада 1898 р. – 2 серпня 1905 р.].

6. Спр. 12. 34 арк.

Протоколы заседаний совета за 1898 год : [2 жовтня 1898 р. – 1 грудня 1898 р.].

7. Спр. 13. 83 арк.

Протоколы заседаний правления за 1898 год : [28 серпня – 22 грудня 1898 р.].

8. Спр. 14. 9 арк.

Отчет о работе института за 1898 год : [1899 р.].

9. Спр. 19. 57 арк.

Переписка с Учебным отделом Департамента таможенных сборов и мануфактур об участии преподавателей, командированных за границу, в Третьем международном конгрессе по прикладной химии : [3 липня 1898 р. – 21 липня 1899 р.].

10. **Спр. 60. 43 арк.**
Сведения о преподавателях и служащих института : [30 вересня 1898 р. – лютий 1899 р.].
11. **Спр. 64. 5 арк.**
Переписка с Учебным отделом Департамента таможенных сборов и мануфактур о назначении на службу в институт преподавателей и лаборантов : [12 серпня – 4 вересня 1898 р.].
12. **Спр. 68а. 104 арк.**
Учебные планы, программы, переписка с Киевским техническим железнодорожным училищем, Московским сельскохозяйственным институтом, учебным отделом Министерства финансов и о другой работе учебной части института : [28 листопада 1898 р. – 30 листопада 1904 рр.].
13. **Спр. 70. 86 арк.**
Протоколы заседаний совета за 1899 год : [11 січня 1899 р. – 18 грудня 1899 р.].
14. **Спр. 71. 46 арк.**
Дело о разных сведениях : (краткий очерк В. Кирпичева о возникновении института) : [1899 р.].
15. **Спр. 75. 111 арк.**
Журналы комиссии по сооружению зданий Киевского политехнического института имп. Александра II : [1899 р.].
16. **Спр. 79. 109 арк.**
Отчет о работе института за 1899 год : [1890 р.].
17. **Спр. 86. 46 арк.**
Переписка с Полтавской губернской земской управой о передаче институту имения для устройства опытной фермы : [11 жовтня 1899 р. – 17 травня 1900 р.].
18. **Спр. 138. 88 арк.**
Выписка из журнала заседания совета, переписка с Учебным отделом Департамента таможенных сборов и мануфактур : [1 лютого 1899 р. – 28 грудня 1899 р.].
19. **Спр. 140. 31 арк.**
Прошения разных лиц о приеме на должность преподавателей : [12 квітня 1899 р. – 18 серпня 1908 р.].
20. **Спр. 144. 45 арк.**
Протоколы заседаний совета за 1900 год : [5 лютого 1900 р. – 16 грудня 1900 р.].

21. **Спр. 146. 138 арк.**
Журналы заседаний комиссии по сооружению зданий института за 1900 год : [3 лютого 1900 р. – 20 грудня 1900 р.].
22. **Спр. 156. 70 арк.**
Переписка с Министерством финансов, Черниговским областным судом и другими учреждениями о завещании институту имения «Затишье» дворянином Белецким-Носенко Е. П. : [25 лютого 1900 р. – 12 травня 1915 р.].
23. **Спр. 203. 94 арк.**
Протоколы заседаний совета за 1901 год : [3 лютого 1901 р. – 24 листопада 1901 р.].
24. **Спр. 204. 192 арк.**
Протоколы заседаний правления за 1901 год : [2 січня – 18 грудня 1901 р.].
25. **Спр. 251. 256 арк.**
Кондиции на производство работ, переписка с учебным отделом Министерства финансов и другие материалы об устройстве опытной сельскохозяйственной фермы и овчарни в имении «Затишье» : [21 квітня 1901 р. – 19 вересня 1913 р.].
26. **Спр. 271. 73 арк.**
Протоколы заседаний совета за 1902 год : [12 січня – 14 грудня 1902 р.].

Державний архів м. Києва

Ф. 18-оц Київський політехнічний інститут. Оп. 2-оц.

27. **Спр. 118. 275 арк.**
Дело служб директора Киевского политехнического института имп. Александра II Тайного советника Виктора Львовича Кирпичева.

Хронологічний покажчик праць В. Л. Кирпичова

*Матеріал розташовано в хронологічному порядку за роками видань,
в межах року – за алфавітом назв.*

1870

1. **Отчет** о механическом испытании стали, обработанной по способу Д. К. Чернова / А. В. Гадолин, В. Л. Кирпичев // Записки Императорского Русского Технического Общества. – 1870. – Т. 1, вып. 3. – С. 49–75.

1872

2. **Графическая** статика [Рукопись] : лекции читанные в С.-Петерб. Технологическом Институте Профессором Кирпичёвым / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, [1872]. – 164 с. : ил. – Литогр. рукописный текст.

3. **Основания** графической статики [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1872. – 140 с. – Литогр. рукописный текст.

4. **Правила** проектирования и черчения деталей машин. I. Болты. II. Зубчатые зацепления / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Типография Э. Гоппе, 1872 – 40 с., 1 л. черт.

5. **Строительная** механика [Рукопись] : лекции, читанные проф. В. Кирпичевым в С.-П. Технологическом Институте в 1872/73 году / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1872. – 201 с. – Литогр. рукописный текст.

1873

6. **Курс** построения деталей машин [Рукопись] : лекции пр. В. Л. Кирпичева, читанные в С.-Петербургском Технологическом Институте. 1873 г. / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург : Издал В. Сахатов, 1873]. – 237, 86 с. : ил., 13 л. табл. – Литогр. рукописный текст.

7. **Курс** сопротивления строительных материалов. [Ч. 1] [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1873. – 280 с. : ил. – Литогр. рукописный текст.

8. **Курс** сопротивления строительных материалов В. Л. Кирпичева, проф. С.П.Б. Тех. Инст. Ч. 2. [Строительная механика 1873/74 г.] [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : В. Сахатов, 1873. – 170 с. : ил. – Литогр. рукописный текст.

9. **Построение** деталей машин [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1873. – 205 с. : ил. – Литогр. рукописный текст.

10. **Построение** деталей машин : лекции пр. В. Л. Кирпичева, читанные в СПб. Технологическом Институте в 1873 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Литогр. В. Сафитов, [1873]. – 237, 89, XV с.

11. **Строительная** Механика [Рукопись] : лекции, читанные проф. В. Кирпичевым в СПб. Технологическом Институте в 1872/73 году. Ч. 1 / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Издание В. Сахатова, Хромо-Литография П. Гульбе, [1873]. – 326, XXVII с., 24 л. табл. – Литогр. рукописный текст.

1874

12. **Вопрос** о наивыгоднейшей длине коромысла весов / В. Л. Кирпичев // Журнал Русского Физико-Химического Общества. – 1874. – Т. VI.

13. **О подобии** при упругих явлениях / В. Л. Кирпичев // Журнал Русского Физико-Химического Общества. – 1874. – Т. VI, вып. 9. – С. 152–155.

14. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 1–4.

15. **Строительная** Механика [Рукопись] : лекции, читанные проф. В. Л. Кирпичевым в С.ПБ. Технологическом Институте. 1873/74. Ч. 1 / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Издание В. Сахатова, [1874]. – 126 с. : ил. – Литогр. рукописный текст.

16. **Строительная** Механика [Рукопись] : лекции профес. В. Л. Кирпичева. Ч. II. в С.ПБ. Технологическом Институте. 1873/74 / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Издание В. Сахатова, [1874]. – 169, 35 с. : ил. – Литогр. рукописный текст.

1875

17. **Курс** построения деталей машин : лекции читанные в С.-Петерб. Технол. Ин-те проф. В. Л. Кирпичевым / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : В. Тышко : Лит. Боровкова, 1875. – 220 с. : ил., 20 вкл. л. табл.

18. **Курс** сопротивления строительных материалов [Рукопись] : Мл. класса Михайл. арт. акад. [Ч. 1-2]. [Ч. 1. Изменение формы твердого тела, происходящее вследствие действия на него некоторых сил] / [В. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Шт.-кап. Барановский, 1875. – [1], 16, 467 с. : черт. – Литогр. рукописный текст.

19. **Курс** сопротивления строительных материалов [Рукопись] : Мл. класса Михайл. арт. акад. [Ч. 1–2]. [Ч. 2. Определение прочных размеров частей машин] / [В. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Шт.-кап. Барановский, 1875. – 7, 212, 23 с., 10 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

20. **Проектирование** насосов для гидравлического пресса [Рукопись] / [В. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, [1875]. – 12 с. : черт. – Литогр. рукописный текст.

1876

21. **Отчет** о новостях по вопросу сопротивления материалов / В. Л. Кирпичев // Записки Императорского Русского Технического Общества. – 1876. – Вып. 3. – С. 173–179.

22. **Проектирование** коленчатых валов [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, [1876]. – 14 с., 1 л. черт. : черт. – Литогр. рукописный текст.

1877

23. **О наивыгоднейших** размерах коромысла весов / В. Л. Кирпичев // Известия С.-Петербургского Практического Технологического Института. – С.-Петербург, 1877. – Т. II. – С. 61–64.

24. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 5–8. – Библиогр. в сносках.

25. **О наивыгоднейших** размерах коромысла весов / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Тип. Имп. Акад. наук, [1877]. – 6 с. : черт. – Оттиск из «Известий Технологического Института» 1877 г.

26. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / сост. В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург, 1877]. – 68 с., 1 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1878

27. **О поршневых** пружинах / В. Л. Кирпичев // Известия С.-Петербургского практического Технологического Института : печатано по распоряжению Технологического Института, директора И. Вышнеградского. – С.-Петербург, 1878. – Т. II. – С. 103–114.

28. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 9–17. – Библиогр. в сносках.

29. **О поршневых** пружинах / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Типография Император. Акад. наук, [1878] – 12 с. : ил. – Оттиск из «Известий Технологического Института». 1878 г.

30. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1878]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

31. **Приложение** теоремы лорда Рейлэя к вопросам строительной механики / В. Л. Кирпичев // Известия С.-Петербургского практического Технологического института. 1878 год. – С.-Петербург, 1878. – С. 103–114.

32. **Сопротивление** материалов [Рукопись]. Ч. 1-2. [Ч.] 1. Изменение формы твердого тела, происходящее вследствие действия на него некоторых сил / [В. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, [1878]. – 328 с. : черт. – Прибавления: О центрах тяжести и моментах инерции плоских фигур. – 14 с. черт. – Литогр. рукописный текст.

33. **Сопротивление** материалов [Рукопись]. Ч. 1-2. Ч. 2. Определение прочных размеров частей машин. / [В. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, [1878]. – 221 с., 12 л. черт. : черт. – Приб[авление]: Определение площадей фигур помощью планиметра. – 17–31 с. черт. – Литогр. рукописный текст.

34. **Сопротивление** строительных материалов [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург, 1878]. – 855 с. разд. паг. : ил., табл., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

35. **Сцепление** бесконечного винта с винтовым колесом [Рукопись] / [В. Кирпичев]. – [С.-Петербург, 1878?]. – 12 с. : черт. – Литогр. рукописный текст.

1879

36. **О новостях** по сопротивлению материалов за 1876–1877 гг. / В. Л. Кирпичев // Записки Императорского Русского Технического Общества. – 1879. – Т. 2, вып. 3. – С. 265–287.

37. Те ж : О новостях по сопротивлению материалов / В. Л. Кирпичев // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского

Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 38–67 : ил. – Библиогр. в сносках.

38. **Отчет** о новостях по вопросу сопротивления материалов / В. Л. Кирпичев // Записки Императорского Русского Технического Общества. – 1879. – Т. 2, вып. 3. – С. 24–31.

39. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 18–37 : ил. – Библиогр. в сносках.

40. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1879]. – 54 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

41. **Проектирование** частей паровой машины без расширения и охлаждения [Рукопись] / [В. Л. Кирпичев]. – [Санкт-Петербург] : Лит. Техн[ол]. ин-та, [1879]. – 32 с., 6 л. черт. : черт. – Литогр. рукописный текст.

42. **Сопротивление** материалов [Рукопись] : лекции, читанные в СПб. Технол. Институте Профес. В. Л. Кирпичевым в 1879–1880 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : [Литогр. Техн. Инст.], 1879. – 652 с. разд. паг. : ил., табл. – Литогр. рукописный текст.

43. **Сопротивление** материалов [Рукопись] : лекции, читанные в СПб. Технол. Институте проф. В. Л. Кирпичевым в 1879/80 г. В 2 ч. Ч. [1]. [Изменение формы твердого тела, происходящее вследствие действия на него некоторых сил] / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Технол. инст., 1879. – 342, 30 с. : ил., табл., 4 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

44. **Сопротивление** материалов [Рукопись] : лекции, читанные в СПб. Технол. Институте проф. В. Л. Кирпичевым в 1879/80 г. В 2 ч. Ч. 2. Определение прочных размеров частей машин / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Технол. инст., 1879. – 275 с. : ил., табл. + 2 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1880

45. **Графическая** статика [Рукопись] : лекции, чит. в С.-Петербург. Технол. Ин-те проф. Кирпичевым / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Технол. ин-та, 1880. – 164 с. : черт. – Литогр. рукописный текст.

46. **Детали** машин [Рукопись] : лекции, чит. в Технол. Ин-те проф. В. Кирпичевым. 1880/81 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург :

Лит. Технол. Ин-та, 1880. – 344 с., 16 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

47. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1880]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1882

48. **О мерах** предосторожности при обращении с машинами и приводами : доклад в Императорском Русском Техническом Обществе В. Л. Кирпичева 27-го авг. 1882 г. / В. Л. Кирпичев // Тр. Съезда г.г. чл. Рус. Техн. О-ва в Москве. – Москва, 1882. – Т. 2.

49. **Основания** графической статики [Рукопись] : лекции, чит. в С.-Петербург. практич. Технол. Ин-те проф. В. Л. Кирпичевым / В. Л. Кирпичев – С.-Петербург : Лит. Техн. Ин-та , 1882 – 190 с., 12 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

50. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1882]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

51. **Сопротивление** материалов [Рукопись] : лекции, чит. в СПб. технол. ин-те проф. В. Л. Кирпичевым в 1882/83 г. [1: Изменения формы твердого тела, происходящее вследствие действия на него некоторых сил] / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Ф. Кремер, 1882. – [7], 384 с., 3 л. ил. : ил. – Литогр. рукописный текст.

1883

52. **О мерах** предосторожности при обращении с машинами и приводами : доклад в Императорском Русском Техническом Обществе В. Л. Кирпичева 27-го авг. 1882 г. / В. Л. Кирпичев // Труды съезда г.г. членов Императорского Русского Технического Общества в Москве 1882 г. – С.-Петербург, 1883. – Т. 2. – С. 279–296.

53. **О мерах** предосторожности при обращении с машинами и приводами : доклад в Императорском Русском Техническом Обществе В. Л. Кирпичева 27-го авг. 1882 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Типография бр. Пантелеевых, [1883] – 20 с. – Оттиск из «Тр. Съезда г.г. чл. Рус. техн.о-ва в Москве». – Москва, 1882. – Т. 2.

54. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : И. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1883]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1884

55. *Детали* машин [Рукопись] : лекции, читанные в Технологическом Институте Профессором В. Кирпичевым. 1884/85 / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1884. – 292 с., 17 табл. – Литогр. рукописный текст.

56. *Машиностроение* в России / В. Л. Кирпичев // Вестник Промышленности. – 1884. – № 3. – С. 1–15 ; № 4. – С. 24–40.

57. *О воздушных* и газовых машинах [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, [1884]. – 56, II с. – Литогр. рукописный текст.

58. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : И. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1884]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

59. *Приложение* теоремы лорда Рэйлея к вопросам строительной механики // Известия С.-Петербургского Практического Технологического Института. – С.-Петербург, 1883/1884. – Вып. 28. – С. 191–223 : ил.

60. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 68–92 : ил. – Библиогр. в сносках.

61. *Приложение* теоремы лорда Рэйлея к вопросам строительной механики / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Тип. Имп. Акад. наук, [1884]. – 33 с. : ил., черт. – Отгиск из «Известий Технологического Института» 1884 г.

62. *Приложение* термодинамики к теории термических машин. О воздушных и газовых машинах [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург, 1884]. – 185, 56, II с. – Литогр. рукописный текст.

63. *Сопrotивление* материалов [Рукопись]. Ч. [1]-2 / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Ф. Кремера, 1884. – 384, 328 с. : ил., черт. в тексте и на отд. л. + 4 л. табл. – Литогр. рукописный текст.

64. *Сопrotивление* материалов [Рукопись]. Ч. 1 / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Ф. Кремера, 1884. – 384 с. : ил., черт. в тексте и на отд. л. + табл. – Литогр. рукописный текст.

65. *Сопrotивление* материалов [Рукопись]. Ч. 2 / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Ф. Кремера, 1884. – 328 с. : ил., черт. в тексте и на отд. л. + табл. – Литогр. рукописный текст.

1885

66. *Детали* машин [Рукопись] : (атлас) / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, 1885]. – XVII табл. – Литогр. рукописный текст.

67. *Детали* машин [Рукопись] : лекции, читанные в Технологическом Институте Профессором В. Кирпичевым, 1884/85 уч. г. – С.-Петербург : Лит. Технол. ин-та, 1885. – 292 с. : ил., 17 л. черт., табл. – Литогр. рукописный текст.

68. *По поводу* теоремы наименьшей работы / В. Л. Кирпичев // Инженерные записки – 1885. – № 3.

69. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : И. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1885]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1887

70. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : И. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1887]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

71. *Сопrotивление* материалов [Рукопись] : (лекции, чит. в С.-Петерб. практ. Технол. ин-те) / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Ф. Кремер, 1887. – 720 с. : ил., граф., табл., 4 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1889

72. *О сочинении* профессора Н. П. Петрова: Трение в машинах и влияние на него смазывающей жидкости. Описание и результаты опытов. СПб. 1886 года / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Тип. Имп. Акад. наук, 1889. – 20 с. – Рец. на кн.: Трение в машинах и влияние на него смазывающей жидкости : описание и результаты опытов над трением жидкостей и машин / Н. П. Петров. – С.-Петербург : Тип. Имп. Акад. наук, 1886. – 581 с. : ил., табл., 5 л. табл.

73. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1889]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

74. *Сопrotивление* материалов [Рукопись]. [Ч.] 1. Изменение формы твердого тела, происходящее вследствие действия на него некоторых сил / [В. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, [1889]. – 328 с. : черт. – Прибавления: О центрах тяжести и моментах инерции плоских фигур. – 14 с. черт. – Литогр. рукописный текст.

1890

75. *Графическая* статика [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Лит. Техн. инст., [1890]. – 46 с. : ил. : черт. – Литогр. рукописный текст.

76. *Детали* машин [Рукопись] : лекции, читанные в С.-Петербургском Практическом Технологическом Институте Профессором В. Л. Кирпичевым / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Лит. Ф. Кремера, 1890. – 374 с. : ил : черт., табл. I-XVII. – Литогр. рукописный текст.

77. *Задачи* высшего технического образования : речь, произнесенная на публичном акте Харьковского Технологического Института 15-го сентября 1890 года В. Л. Кирпичевым, директором и профессором института / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография В. С. Бирюкова, 1890. – 24 с. – С приложением краткого отчета о состоянии Харьковского Технологического Института в 1890 году.

78. *О сочинении* профессора Н. П. Петрова: Трение в машинах и влияние на него смазывающей жидкости. Описание и результаты опытов. СПб. 1886 года / В. Л. Кирпичев // Записки Императорской Академии наук. – 1890. – Т. 63, кн. 1. – С. 28–46. – Рец. на кн.: Трение в машинах и влияние на него смазывающей жидкости : описание и результаты опытов над трением жидкостей и машин / Н. П. Петров. – С.-Петербург : Тип. Имп. Акад. наук, 1886. – 581 с. : ил., табл., 5 л. табл.

79. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1890]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1892

80. *Кристаллизация* железа от сотрясений в мостах и машинах : (сообщение В. Л. Кирпичева Харьковскому Отделению Императорского Русского Технического Общества, в заседании 9 ноября 1891 г.) / В. Л. Кирпичев // Горнозаводской Листок. – 1892. – № 23 ; № 24.

81. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 93–123 : ил. – Библиогр. в сносках.

82. *Кристаллизация* железа от сотрясений в мостах и машинах / В. Л. Кирпичев // Записки Харьковского отделения Императорского Русского Технического Общества. – 1892. – Вып. I. – С. 1–42.

83. *Кристаллизация* железа от сотрясений в мостах и машинах : (сообщение В. Л. Кирпичева Харьковскому Отделению Императорского Русского Технического Общества, в заседании 9 ноября 1891 г.) / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Горнозавод. Листок, 1892. – 42 с. : черт.

84. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1892]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1894

85. *Новые* исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопротивление металлов : сообщение В. Л. Кирпичева в общем собрании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 8 октября 1894 года / В. Л. Кирпичев // Записки Харьковского отделения Императорского Русского Технического Общества. – 1894. – Вып. 12. – С. 76–89 : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

86. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 124–155 : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

87. *Новые* исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопротивление металлов : сообщение В. Л. Кирпичева в общем собрании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 8 октября 1894 года / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография Зильберберга, 1894. – 44 с. : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

88. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1894]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1895

89. *Десятилетие* Харьковского Практического Технологического Института. 1885–1895 гг. : отчет, прочитанный на годовичном акте 15–го сентября 1895 года директором института В. Л. Кирпичевым / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография Зильберберга, 1895. – 21 с.

90. *Иван Алексеевич Вышнеградский*, как профессор и учёный : читано В. Л. Кирпичевым на заседании Харьковского Отделения Императорского Русского технического Общества 27 мая 1895 г. / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1895. – № 6. – С. 95–100.

91. *Иван Алексеевич Вышнеградский*, как профессор и учёный : читано В. Л. Кирпичевым на заседании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 27 мая 1895 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Типография Р. Голике, 1895. – 22 с. – Отдельные оттиски из журнала «Вестник Общества Технологов».

92. *Новые* исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопротивление металлов : сообщение В. Л. Кирпичева в общем собрании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 8 октября 1894 года / В. Л. Кирпичев // Записки Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества. 1894 г. – Харьков : Типография Зильберберга, 1895. – С. 1–44 : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

93. *Новые* исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопротивление металлов : сообщение В. Л. Кирпичева в общем собрании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 8 октября 1894 года / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография Зильберберга, 1895. – 44 с. : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

94. *Отчет* о командировке в Северную Америку В. Л. Кирпичёва, Директора Харьковского Технологического Института / В. Л. Кирпичев ; Всемирная Колумбова Выставка в Чикаго ;

Издание Департамента Торговли и Мануфактур Министерства Финансов. – С.-Петербург : Типография кн. В. П. Мещерского, 1895. – 69 с. : ил., табл., 8 вкл. л. рис.

95. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1895]. – 68 с., 2 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

96. *Сопrotивление* материалов [Рукопись]. [Ч.] 1. Изменение формы твердого тела, происходящее вследствие действия на него некоторых сил / В. Кирпичев. – [С.-Петербург, 1895]. – 328, 14 с. : ил., 4 разв. л. табл. – Литогр. рукописный текст.

1896

97. *Заметка* о геометрически подобных машинах / В. Л. Кирпичев // Известия Южно-Русского Общества Технологов. – Харьков, 1896. – Т. 1, № 4. – С. 45–46.

1897

98. *Основания* графической статики : курс, читанный дир. и проф. механики Харьк. технол. ин-та В. Л. Кирпичевым / изд. студ. ин-та И. А. Андреевым. – Харьков : Тип. А. И. Степанова, 1897. – 147 с. : 159 рис.

99. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1897]. – 68 с., 2 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1898

100. *Памяти* Александра Парфеньевича Бородин / В. Л. Кирпичев // Инженер. – 1898. – Т. XXII, № 4/5. – С. 145–146.

101. *Памяти* Александра Парфеньевича Бородин : [некролог, статьи и речи] / авт.: А. Абрагамсон, М. С. Филоненко, В. Л. Кирпичев, Л. Леви, И. Рихтер. – Киев : Т-во печ. дела и торг. И. Н. Кушнерев и К°, 1898. – [2], 24 с., 1 л. портр. – Извлечено из журнала «Инженер» за 1898 г.

102. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выра-

жены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1898]. – 68 с., 2 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

103. *Сопроотивление* материалов : учение о прочности построек и машин. Ч. I / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Харьковского Технологического Института. – Харьков : Типография Адольфа Дарре, 1898. – VIII, 323 с. : ил., табл., 5 л. черт.

104. *Экспериментальная* Механика и Механические Лаборатории высших технических учебных заведений / В. Л. Кирпичев // 2-й Съезд русских деятелей по техническому и профессиональному образованию в России, 1895–1896 гг. Секция I высших учебных заведений : труды / под ред. Д. С. Зернова, С. П. Ланговаго. – Москва : Тип.-Литогр. И. Д. Худякова, 1898. – С. 119–126.

105. *Vivat, Crescat, Floreat!* : речь произнесенная В. Л. Кирпичевым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев // Киевлянин. – 1898. – 1 сент. (№ 241).

106. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичевым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев. – Киев : Типо-лит. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1898. – 22 с. – Оттиск из № 241 «Киевлянина» за 1898 г.

1899

107. *Заметка* о раскосных системах / В. Л. Кирпичев // Инженер. – 1899.

108. *Заметка* о решетчатых фермах / В. Л. Кирпичев // Инженер. – 1899. – Т. XXIII, № 11. – С. 427–431.

109. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 156–162.

110. *Заметка* о решетчатых фермах / В. Л. Кирпичев. – Киев : Типо-лит. товариш. И. Н. Кушнерев и К°, 1899. – 15 с. : черт.

111. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1899]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

112. *Vivat, Crescat, Floreat!* : речь произнесенная В. Л. Кирпичевым на торжественном акте открытия Киевского Политех-

нического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев // Инженер. – 1899.

1900

113. *Лекции* по механике : [статика твердого тела ; приложные статики ; кинематика] / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1900. – 240 с.].

114. *Основания* графической статики : атлас. / В. Л. Кирпичев. – Киев ; С.-Петербург, [1900]. – LXXIV с. : ил.

115. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1900]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

116. *Сопроотивление* материалов : учение о прочности построек и машин. Ч. I / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Изд. студенческое, перепечатано с первого изд. – Киев : Типография Петра Барского, 1900. – VIII, 305, 16 с. : ил., табл., 6 л. черт.

117. *Сопроотивление* материалов : учение о прочности построек и машин. Ч. II. / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II-го ; Издание книжного магазина Н. Я. Оглоблина. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1900. – VII, 428 с. : ил., табл., 2 вкл. л.

1901

118. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1901]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

119. *Формулы* сложного сопротивления // Технический Сборник и Вестник Промышленности. – 1901. – № 11. – С. 96–103.

120. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 163–170.

1902

121. *Основания* графической статики / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Импера-

тора Александра II. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1902. – V, 262 с. : ил., черт, табл. – Библиогр. в введ.

122. **Основания** графической статики : атлас / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев ; С.-Петербург, [1902]. – LXXIV с. : ил., табл.

123. **Основания** графической статики : [текст и атлас] / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II-го ; исполн. черт. студент Киев. политехн. ин-та Войнич-Сяножецкий. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1902. – V, 262 с. : LXXIV вкл. л. черт.

124. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1902]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1903

125. **Доказательство** теоремы Морриса Леви / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Механический и Инженерный. 1903 г. Год III. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – Кн. 1. – С. 1–6 (в конце отдела).

126. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 176–180.

127. **Доказательство** теоремы Морриса Леви / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1903]. – 6 с. – Отдельный оттиск.

128. **Заметка** по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Механический и Инженерный. 1903 г. Год III. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – Кн. 1. – С. 1–7 (в конце отдела).

129. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 171–175.

130. **Заметка** по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1903]. – 7 с. – Отдельный оттиск.

131. **Заметка** по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1903]. – 13 с. разд. паг. – Содерж.: Заметка по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев ; Доказательство теоремы Морриса Леви / В. Л. Кирпичев.

132. **Значение** фантазии для инженеров / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Механический и Инженерный. 1903 г. Год III. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – Кн. 3. – С. 7–25.

133. **Значение** фантазии для инженеров / В. Л. Кирпичев. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – 21 с. – Оттиск из Известий Киевского Политехнического Института Императора Александра II.

134. **Лишние** неизвестные в строительной механике : расчёт статически-неопределимых систем / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – IV, 182 с. : ил. – Библиогр. в предисл.

135. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел II. – С. 321–506 : ил.

136. **Лишние** неизвестные в строительной механике : расчёт статически-неопределимых систем : атлас / В. Л. Кирпичев. – Киев : Типография Оглоблина, [1903]. – XXI табл.

137. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1903]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1905

138. **Правила** проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1905]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

139. **Сопrotивление** материалов : учение о прочности построек и машин : атлас // В. Л. Кирпичев ; Изд. студентов А. Овсянникова и М. Рутковского. – Перепечатанное с последнего изд. – Киев : Типография Петра Барского, 1905. – 32 с., 27 л. черт.

140. *Сопротивление* материалов : учение о прочности построек и машин : [текст и атлас] // В. Л. Кирпичев, б. дир. и проф. Киевск. Политехн. Ин-та Имп. Александра II ; Изд. студентов А. Овсянникова и М. Рутковского. – Перепечатанное с последнего изд. – Киев : Типография Петра Барского, 1905. – XX, 278, 387 с., 27 л. черт.

1906

141. *Отзывы* проф. В. Л. Кирпичева о трудах лиц, выступивших на конкурс на кафедру строительной механики в Технологическом институте императора Николая I / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Типо-лит. П. Ревина, 1906. – 78 с. : ил.

142. *Правила* проектирования и черчения деталей машин [Рукопись] : I. Болты. II. Зубчатые зацепления : (все размеры выражены в сантиметрах, а грузы в килограммах) / [сост. В. Л. Кирпичев]. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. инстит., [1906]. – 55 с., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

1907

143. *Беседы* о механике : с 227 фигурами в тексте / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор. – С.-Петербург : Издание К. Л. Рикера, 1907. – IX, 371 с. : ил. : черт. – Библиогр. в сносках.

144. *Густав Цейнер* : (некролог) / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург, 1907.

145. *Основания* графической статики : атлас / В. Л. Кирпичев. – Киев, [1907]. – 148 с. : ил., 262 рис., черт.

1908

146. *Заметка* о применении стереографической проекции к расчету купольных ферм / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1908. – № 1. — С. 135–140.

147. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 181–190.

148. *Конспект* лекций по прикладной механике, читанных профессором В. Л. Кирпичевым на 3-м сем. инженерных отд. СПбПИ в 1907–1908 г. [Рукопись] / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт, Касса взаимопомощи. – С.-Петербург, [1908]. – 148 с. : ил. : черт. – Литогр. рукописный текст.

149. *Конспект* лекций по прикладной механике, читанных профессором В. Л. Кирпичевым на Техническом отделении СПб. Политехнического Института в 1907–1908 гг. / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт, Касса взаимопомощи ; сост. М. Цукерман. – С.-Петербург : Лит. Трофимова, 1908. – 112 с. : ил. : черт. – Литогр. машинописный текст.

150. *Основания* графической статики / В. Л. Кирпичев, Заслуженный Профессор. – 2-е изд. – С.-Петербург : [Тип. А. С. Суворина], 1908. – VIII, [2], 342 с. : ил. : черт. – Библиогр. в сносках.

151. *Основания* графической статики : атлас. – Киев ; С.-Петербург, [1908]. – LXXIV с. : ил.

152. *Построение* путей (траекторий) описываемых точками плоского механизма / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт, Касса взаимопомощи студентов. – С.-Петербург : Тип. Трофимова, 1908. – 13 с., [6] л. черт. – Литогр. машинописный текст.

153. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел II. – С. 562–580 : ил. – Библиогр. в сносках.

1909

154. *Конспект* лекций по прикладной механике, читанных профессором В. Л. Кирпичевым на Техническом отделении СПб. Политехнического Института в 1907–1908 гг. / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт, Касса взаимопомощи ; сост. М. Цукерман. – 2-е изд. – С.-Петербург : Лит. Трофимова, 1908. – 112 с. : ил. – Литогр. машинописный текст.

155. *Построение* картины скоростей и картины ускорений для плоских механизмов / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт, Касса взаимопомощи студентов. – С.-Петербург : Типо-лит. Трофимова, 1909. – 23 с., 2 вкл. л. черт. – Литогр. машинописный текст.

156. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел II. – С. 581–608 : ил.

157. *Построение* путей (траекторий) описываемых точками плоского механизма / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт, Касса взаимопомощи студентов. – С.-Петербург : Типо-лит. Трофимова, 1909. – 14 с., 2 л. черт. – Литогр. машинописный текст.

158. *Чертежные* приемы, применяемые при вычерчивании зубцов / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт, Касса взаимопомощи студентов. – С.-Петербург : Типо-лит. И. Трофимова, 1909. – 9 с. : ил. – Литогр. машинописный текст.

159. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел II. – С. 609–616 : ил.

1910

160. *Конспект* лекций по прикладной механике читанных проф. В. Л. Кирпичевым в 1909–1910 гг. / сост. М. Цукерман ; Касса Взаимопомощи студ С.-Петерб. политехн. института. – С.-Петербург : Тип.–Литогр. И. Трофимова, 1910. – 141 с. : ил. : 174 рис.

1911

161. *Значение* фантазии для инженеров / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский Политехнический Институт Императора Петра Великого, Студенческая касса взаимопомощи. – [С.-Петербург : Тип. «Печатный труд», 1911]. – 23 с. – Библиогр. в сносках.

162. *Конспект* лекций по прикладной механике, читанных проф. В. Л. Кирпичевым на Технич. отд. СПб. П. И. И. П. В. / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт императора Петра Великого, Касса взаимопомощи студентов ; сост. М. Цукерман. – С.-Петербург : Типо-литогр. И. Трофимова, 1911. – 160 с. : ил., табл., 174 черт. – Литогр. машинописный текст.

163. *Неразрезные* балки / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский Политехнический Институт Императора Петра Великого, Касса взаимопомощи студентов. – С.-Петербург : Типо-литогр. И. Трофимова, 1911. – 49 с. : ил. : черт. – Литогр. машинописный текст.

164. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел II. – С. 507–561 : ил. – Библиогр. в сносках.

165. *Новый* способ графического расчета купольных и других пространственных ферм, данный профессором Майор / Кирпичев В. Л // Известия Санкт-Петербургского Политехнического Института. Отд. техники, естествознания и математики. – С.-Петербург, 1911. – Т. XV. – С. 265–283.

166. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 191–204.

167. *Новый* способ графического расчета купольных и других пространственных ферм, данный профессором Майор / Кирпичев В. Л. – С.-Петербург : [Типо-лит. Шредера], 1911. – 19 с. : ил. : фиг. – Отдельный оттиск из «Известий Санкт-Петербургского Политехнического Института Петра Великого. Отд. техники, естествознания и математики». – 1911 – Т. XV.

168. *О работах* профессора С. П. Тимошенко : 1) Об устойчивости плоской формы изгиба двутавровой балки ; 2) Об устойчивости упругих систем / Кирпичев В. Л // Известия Санкт-Петербургского Политехнического Института Императора Петра Великого. Отдел техники, естествознания и математики. – С.-Петербург, 1911. – Вып.1. – С. 293–304 ; 1912. – Вып.2.

169. *Построение* и разметка путей, описываемых точками плоскостного механизма / В. Л. Кирпичев, К. Э. Рерих ; Санкт-Петербургский Политехнический Институт Императора Петра Великого, Касса взаимопомощи студентов. – С.-Петербург : Типо-литогр. И. Трофимова, 1911. – 36 с.: ил., черт. – Литогр. машинописный текст.

1912

170. *Значение* фантазии для инженеров / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский Политехнический Институт Императора Петра Великого, Студенческая касса взаимопомощи. – [С.-Петербург : Тип. «Печатный труд», 1912]. – 23 с. – Библиогр. в сносках.

171. *Неразрезные* балки : (продолжение) : способ Мюллера-Бреслау / В. Л. Кирпичев ; Санкт-Петербургский политехнический институт императора Петра Великого, Касса взаимопомощи студентов. – С.-Петербург : Типо-литогр. И. Трофимова, 1912. – 22 с. : ил. – Литогр. машинописный текст.

1913

172. *К вопросу* об охране труда / В. Л. Кирпичев // Охрана труда в промышленных предприятиях / под ред. инж.-технол. А. А. Пресса ; М-во торговли и пром.-сти. – С.-Петербург : Типография П. П. Сойкина, 1913. – С. 1–44.

173. *К вопросу* об охране труда : вступительная статья заслуженного профессора В. Л. Кирпичева к книге «Охрана труда в промышленных предприятиях» / В. Л. Кирпичев ; под ред. инж.-технол. А. А. Пресса ; М-во торговли и пром.-сти. – С.-Петербург : Типография П. П. Сойкина. – 1913. – 44 с.

174. *Оптическое* изучение упругих деформаций / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1913. – № 1. – С. 1–9 ; № 2. – С. 37–47 ; № 3. – С. 79–88.

175. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 205–268 : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

176. *Оптическое* изучение упругих деформаций / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор. – С.-Петербург : Типография «Строитель», 1913. – 91 с. : ил. – Отдельный оттиск из «Вестника Общества Технологов» за 1913 г.

177. *Отзывы* профессоров Кирпичева, Белзецкого, Бубнова и Колосова о сочинениях профессора Тимошенко, удостоенных премии Д. И. Журавского // Сборник С.-Петербургского Института инженеров путей сообщения Императора Александра I. – 1913. – Вып. 8. – С. 33–36.

178. *Отзывы* профессоров Кирпичева, Белзецкого, Бубнова и Колосова о сочинениях профессора Тимошенко, удостоенных премии Д. И. Журавского. – Санкт-Петербург : Ин-т инж. пут. сообщ. Имп. Александра I, 1913. – 40 с.

179. *Съезды* инженеров : речь, сказанная заслуженным профессором В. Л. Кирпичевым при открытии Съезда деятелей по Горному Делу, Металлургии и Машиностроению 17 апреля 1913 г. / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1913. – Т. XX, № 9. – С. 277–279.

180. *Съезды* инженеров : речь, сказанная заслуженным профессором В. Л. Кирпичевым при открытии Съезда деятелей по Горному Делу, Металлургии и Машиностроению 17 апреля 1913 г. – [Санкт-Петербург] : Тип. «Строитель», [1913]. – 8 с. – Оттиск из «Вестника Общества Технологов».

1914

181. *Об усталости* металлов в связи с их кристаллическим строением / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1914. – № 2. – С. 53–58 ; № 3. – С. 92–95 ; № 4. – С. 139–177.

182. Те ж *К вопросу* об усталости металлов // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 274–317 : ил. – Библиогр. в сносках.

183. *Об усталости* металлов / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор. – С.-Петербург : Типография «Строитель», 1914. – 62 с. :

ил. – Отдельные оттиски из журнала «Вестник Общества Технологов».

184. *Основания* графической статики / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор. – 3-е изд., испр. и доп. – Петроград : Типография т-ва А. С. Суворина «Новое время», 1914. – VIII, 346 с. : ил., черт. – Библиогр. в введ.

185. *Памяти* Павла Васильевича Котурницкаго / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1914. – Т. XXI, № 1. – С. 1–3.

186. [*Речь* по поводу 15-летнего юбилея Киевского политехнического института] / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Инженерно-Механический. 1913 г. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – Кн. 4. – С. 396–401.

187. [*Речь* по поводу 15-летнего юбилея Киевского политехнического института] / В. Л. Кирпичев // Иллюстрированный сборник материалов к истории возникновения Киевского Политехнического Института : Памяти Виктора Львовича Кирпичёва посвящает Киевское Политехническое Общество Инженеров и Агрономов / ред. И. Ганицкий. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – С. 33–39.

188. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Инженерно-Механический. 1913 г. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – Кн. 4. – С. 388–395.

189. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев // Иллюстрированный сборник материалов к истории возникновения Киевского Политехнического института : Памяти Виктора Львовича Кирпичёва посвящает Киевское Политехническое Общество Инженеров и Агрономов / ред. И. Ганицкий. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – С. 26–33.

1915

190. *Построение* и разметка путей, описываемых точками плоского механизма / В. Л. Кирпичев, К. Э. Рерих ; Касса Взаимо-

помощи студ. Политехн. ин-та. – 3-е изд. – Петроград : Тип.-Литограф. И. Трофимова, 1915. – 32 с. : ил.

191. **Построение** картины скоростей и картины ускорений для плоских механизмов // Вестник Инженеров. – 1915. – № 1. – С. 14–19 ; № 2. – С. 45–52.

192. Те ж // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел II. – С. 581–608 : ил.

193. **Построение** картины скоростей и картины ускорений для плоских механизмов / В. Л. Кирпичев. – Петроград : Типография «Строитель», 1915. – 36 с. : ил., черт. – Отдельные оттиски из журнала «Вестник инженеров» №№ 1 и 2 1915 года.

1916

194. **Сопроотивление** материалов : учение о прочности построек и машин. Ч. I / В. Л. Кирпичев. – Посмертное изд., испр. и доп. – Петроград : Издание Т-ва А. С. Суворина «Новое время», 1916. – XVI, 338 с. : ил., черт., табл. – Библиогр. в сносках.

1917

195. **Собрание** сочинений. Т. 1 / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – XXXIX, 615 с. : ил., 3 л. портр. – Библиогр. в сносках и на с. XXXVII.

196. **Способ** проф. Н. Е. Жуковского определять равновесие сил в плоских механизмах // Собрание сочинений / В. Л. Кирпичев ; Совет Петроградского Политехнического Института. – Петроград, 1917. – Т. 1, отдел I. – С. 269–273.

1918

197. **Сопроотивление** материалов. Ч. I. Учение о прочности построек и машин. / В. Л. Кирпичев ; под ред. проф. С. Тимошенко. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Петроград : Издание Т-ва А. С. Суворина «Новое время», 1918. – 323 с. : ил., черт., табл. – Библиогр. в сносках.

198. **Сопроотивление** материалов. Ч. II. Учение о прочности построек и машин. / В. Л. Кирпичев ; под ред. проф. С. Тимошенко. – Изд. 2-е, испр. и доп. – Петроград : Издание Т-ва А. С. Суворина

«Новое время», 1918. – VIII, 412 с. : ил., черт., табл. – Библиогр. в сносках.

1922

199. **Сопроотивление** материалов. Ч. 1 / В. Кирпичев ; под ред. проф. С. Тимошенко. – [Изд. 3-е], посмертное изд., испр. и доп. – Москва : Госиздат, 1922. – 388 с. : ил., черт., табл.

200. **Сопроотивление** материалов. Ч. 2 / В. Кирпичев ; под ред. проф. С. Тимошенко. – Изд. 3-е, перепечатанное со 2-го, испр. и доп. – Москва : Госиздат, 1922. – 504 с. : ил., черт., табл.

1923

201. **Основания** графической статики / В. Л. Кирпичев. – Изд. 4-е, испр. и доп. – Москва ; Петроград : Госиздат, 1923. – 351, V с. : ил., черт.

202. **Сопроотивление** материалов. Ч. I. Учение о прочности построек и машин / В. Л. Кирпичев ; под ред. проф. С. Тимошенко. – [Изд. 4-е], посмертное изд., испр. и доп. – Москва ; Петроград : Госиздат, 1923. – 399 с. : ил., черт.

203. **Сопроотивление** материалов. Ч. II. Учение о прочности построек и машин / В. Л. Кирпичев ; под ред. проф. С. Тимошенко. – Изд. 4-е, перепечатанное со второго испр. и доп. – Москва ; Петроград : Госиздат, 1923. – 506 с. : ил., черт., табл.

1924

204. **Основания** графической статики / В. Л. Кирпичев. – 5-е изд., испр. и доп. – Ленинград : Госиздат, 1924. – 346, V с. : ил., черт. – (Нормальные руководства для высшей школы).

1933

205. **Беседы** о механике : основные вопросы механики системы / В. Л. Кирпичев. – Изд. 2-е, посмертное. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1933. – 270 с. : ил. : черт., портр. – Библиогр. в сносках.

206. **Беседы** о механике : основные вопросы механики системы / В. Л. Кирпичев. – Изд. 3-е, (второе посмертное). – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1933. – 270 с. : ил. : черт., портр. – Библиогр. в сносках.

207. *Основания* графической статики : учеб. пособие для втузов на 1933 г. / В. Л. Кирпичев. – Изд. 6-е, посмертное четвертое. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1933. – 227 с. : ил., черт.

1934

208. *Лишние* неизвестные в строительной механике : расчет статически неопределимых систем / В. Л. Кирпичев. – Изд. 2-е, посмертное. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1934. – 140 с. : ил., черт. – Библиогр. в сносках.

1949

209. *Иван Алексеевич Вышнеградский*, как профессор и учёный / В. Л. Кирпичев. – Москва : Изд. АН СССР, 1949. – 16 с.

210. *Иван Алексеевич Вышнеградский*, как профессор и учёный : читано В. Л. Кирпичевым в заседании Харьковского Отделения Императорского Русского технического Общества 27 мая 1895 г. / В. Л. Кирпичев // Теория автоматического регулирования (линеаризованные задачи) : [сборник работ] / Д. К. Максвелл, И. А. Вышнеградский, А. Стодола ; ред. и коммент. А. А. Андропова, И. Н. Вознесенского ; Акад. наук СССР. – Москва ; Ленинград : Изд-во Акад. наук СССР, 1949. – С. 307–322. – (Серия «Классики науки»).

1950

211. *Беседы* о механике / В. Л. Кирпичев. – Изд. 4-е. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1950. – 360 с. : ил. : черт. – Библиогр. в сносках.

1951

212. *Беседы* о механике / В. Л. Кирпичев. – Изд. 5-е. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1951. – 360 с. : ил. : черт. – Библиогр. в сносках.

1954

213. *Задачи* высшего технического образования : речь, произнесенная на публичном акте Харьковского технологического института 15-го сентября 1890 года В. Л. Кирпичевым, директором и профессором института / В. Л. Кирпичев // Труды Харьковского

политехнического институтата им. В. И. Ленина. Серия металлургии и машиностроения. – Харьков, 1954. – Т. 5, вып. 2. – С. 11–38.

2007–2008

214. *Беседы* о механике / В. Л. Кирпичев. – Изд. 6-е. – Москва : URSS, 2007. – 360 с. : ил. – (Физико-математическое наследие : физика (механика). – Предм. указ.: с. 358–360. – ISBN 978-5-382-00578-2.

215. *Беседы* о механике / В. Л. Кирпичев. – Изд. 6-е. – Москва : URSS : ЛКИ, 2008. – 360 с. : ил. – (Физико-математическое наследие : физика (механика). – Предм. указ.: с. 358–360. – ISBN 978-5-382-00578-2.

2014

216. *Беседы* о механике / В. Л. Кирпичев. – Изд. [7-е] стереотипное. – Москва : ЛКИ, 2014. – 362 с. : ил. – (Физико-математическое наследие : физика (механика). – Предм. указ.: с. 358–360. – ISBN 978-5-382-01511-8.

**Перелік праць В. Л. Кирпичова
з фондів НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського**

Матеріал розташовано за алфавітом назв.

1. **Беседы** о механике : с 227 фигурами в тексте / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор. – С.-Петербург : Издание К. Л. Рикера, 1907. – IX, 371 с. : ил. : черт. – Библиогр. в сносках.
2. **Беседы** о механике : основные вопросы механики системы / В. Л. Кирпичев. – Изд. 2-е, посмертное. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1933. – 270 с. : ил. : черт., портр. – Библиогр. в сносках.
3. **Беседы** о механике : основные вопросы механики системы / В. Л. Кирпичев. – Изд. 3-е, (второе посмертное). – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1933. – 270 с. : ил. : черт., портр. – Библиогр. в сносках.
4. **Беседы** о механике / В. Л. Кирпичев. – Изд. 4-е. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1950. – 360 с. : ил. : черт. – Библиогр. в сносках.
5. **Беседы** о механике / В. Л. Кирпичев. – Изд. 5-е. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1951. – 360 с. : ил. : черт. – Библиогр. в сносках.
6. **Графическая** статика [Рукопись] : лекции читанные в С.-Петерб. Технологическом Институте Профессором Кирпичёвым / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург] : Лит. Технол. ин-та, [1872]. – 164 с. : ил. : черт. – Литогр. рукописный текст.
7. **Доказательство** теоремы Морриса Леви / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Механический и Инженерный. 1903 г. Год III. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – Кн. 1. – С. 1–6 (в конце отдела).
8. **Доказательство** теоремы Морриса Леви / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1903]. – 6 с. – Отдельный оттиск.
9. **Заметка** по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Механический и Инженерный. 1903 г. Год III. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – Кн. 1. – С. 1–7 (в конце отдела).
10. **Заметка** по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1903]. – 7 с. – Отдельный оттиск.

11. **Заметка** по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1903]. – 13 с. разд. паг. – Содерж.: Заметка по вопросу о влиянии температуры на упругие напряжения в твердом теле / В. Л. Кирпичев ; Доказательство теоремы Морриса Леви / В. Л. Кирпичев.

12. **Значение** фантазии для инженеров / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Механический и Инженерный. 1903 г. Год III. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – Кн. 3. – С. 7–25.

13. **Значение** фантазии для инженеров / В. Л. Кирпичев. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – 21 с. – Оттиск из Известий Киевского Политехнического Института Императора Александра II.

14. **Иван Алексеевич Вышнеградский**, как профессор и учёный : читано В. Л. Кирпичевым на заседании Харьковского Отделения Императорского Русского технического Общества 27 мая 1895 г. / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1895. – № 6. – С. 95–100.

15. **Иван Алексеевич Вышнеградский**, как профессор и учёный : читано В. Л. Кирпичевым на заседании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 27 мая 1895 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : Типография Р. Голике, 1895. – 22 с. – Отдельные оттиски из журнала «Вестник Общества Технологов».

16. **К вопросу** об охране труда : вступительная статья заслуженного профессора В. Л. Кирпичева к книге «Охрана труда в промышленных предприятиях» / В. Л. Кирпичев ; под ред. инж.-технол. А. А. Пресса ; М-во торговли и пром-сти. – С.-Петербург : Типография П. П. Сойкина, 1913. – 44 с.

17. **Курс** построения деталей машин [Рукопись] : лекции пр. В. Л. Кирпичева, читанные в С.-Петербургском Технологическом Институте. 1873 г. / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург : Издал В. Сахатов, 1873]. – 237, 86 с. : ил., 13 л. табл. – Литогр. рукописный текст.

18. **Лекции** по механике : [статика твердого тела ; приложение статики ; кинематика] / В. Л. Кирпичев. – [Киев, 1900. – 240 с.].

19. **Лишние** неизвестные в строительной механике : расчёт статически-неопределимых систем / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1903. – II, IV, 182 с. : ил. – Библиогр. в предисл.

20. **Новые** исследования относительно прочности железа, стали и меди. Влияние посторонних примесей на сопротивление металлов : сообщение В. Л. Кирпичева в общем собрании Харьковского Отделения Императорского Русского Технического Общества 8 октября 1894 года / В. Л. Кирпичев. – Харьков : Типография Зильберберга, 1894. – 44 с. : ил., табл. – Библиогр. в сносках.

21. **Об усталости** металлов в связи с их кристаллическим строением / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1914. – № 2. – С. 53–58 ; № 3. – С. 92–95 ; № 4. – С. 139–147.

22. **Об усталости** металлов / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор. – С.-Петербург : Типография «Строитель», 1914. – 62 с. : ил., черт. – Отдельные оттиски из журнала «Вестник Общества Технологов».

23. **Оптическое** изучение упругих деформаций / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1913. – № 1. – С. 1–9 ; № 2. – С. 37–47 ; № 3. – С. 79–88.

24. **Оптическое** изучение упругих деформаций / В. Л. Кирпичев, заслуженный профессор. – С.-Петербург : Типография «Строитель», 1913. – 91 с. : ил., черт. – Библиогр.: с. 86–89. – Отдельный оттиск из «Вестника Общества Технологов» за 1913 г.

25. **Основания** графической статики / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1902. – V, 262 с. : ил., черт., табл. – Библиогр. в введ.

26. **Основания** графической статики / В. Л. Кирпичев. – Изд. 4-е, испр. и доп. – Москва ; Петроград : Госиздат, 1923. – 351, V с. : ил., черт.

27. **Основания** графической статики : атлас. / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Киев ; С.-Петербург, [1902]. – LXXIV с. : ил., табл.

28. **Основания** графической статики : учеб. пособие для втузов на 1933 г. / В. Л. Кирпичев. – Изд. 6-е, посмертное четвертое. – Москва ; Ленинград : Гостехтеоретиздат, 1933. – 227 с. : ил., черт.

29. **Отчет** о командировке в Северную Америку В. Л. Кирпичёва, Директора Харьковского Технологического Института / В. Л. Кирпичев ; Всемирная Колумбова Выставка в Чикаго ; Издание Департамента Торговли и Мануфактур Министерства Финансов. – С.-Петербург : Типография кн. В. П. Мещерского, 1895. – 69 с. : ил., табл., 8 вкл. л. рис.

30. **Памяти** Павла Васильевича Котурницкаго / В. Л. Кирпичев // Вестник Общества Технологов. – 1914. – № 1. – С. 1–3.

31. **Построение** картины скоростей и картины ускорений для плоских механизмов / В. Л. Кирпичев. – Петроград : Типография «Строитель», 1915. – 36 с. : ил., черт. – Отдельные оттиски из журнала «Вестник инженеров» №№ 1и 2 1915 года.

32. [**Речь** по поводу 15-летнего юбилея Киевского политехнического института] / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Инженерно-Механический. 1913 г. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – Кн. 4. – С. 396–401.

33. [**Речь** по поводу 15-летнего юбилея Киевского политехнического института] / В. Л. Кирпичев // Иллюстрированный сборник материалов к истории возникновения Киевского Политехнического Института : Памяти Виктора Львовича Кирпичёва посвящает Киевское Политехническое Общество Инженеров и Агрономов / ред. И. Ганицкий. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнеров и К°, 1914. – С. 33–39.

34. **Сопротивление** материалов [Рукопись] : лекции, читанные в СПб. Технол. Институте Профес. В. Л. Кирпичевым в 1879–1880 г. / В. Л. Кирпичев. – С.-Петербург : [Литогр. Техн. Инст.], 1879. – 652 с. разд. паг. : ил. + табл. – Литогр. рукописный текст.

35. **Сопротивление** материалов : учение о прочности построек и машин. Ч. I / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Харьковского Технологического Института. – Харьков : Типография Адольфа Дарре, 1898. – VIII, 323 с. : ил., табл., 5 л. черт.

36. **Сопротивление** материалов : учение о прочности построек и машин. Ч. I / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II. – Изд. студенческое, перепечатано с первого изд. – Киев : Типография Петра Барского, 1900. – 305 с. : ил. + табл.

37. **Сопротивление** материалов : учение о прочности построек и машин. Ч. II. / В. Л. Кирпичев, Директор и Профессор Киевского Политехнического Института Императора Александра II.-го ; Издание книжного магазина Н. Я. Оглоблина. – Киев : Типография С. В. Кульженко, 1900. – 428 с. : ил., табл.

38. **Сопротивление** материалов. Ч. II. Учение о прочности построек и машин / / В. Л. Кирпичев ; под ред. проф. С. Тимошенко. – Изд. 4-е, перепечатанное со второго испр. и доп. – Москва ; Петроград : Госиздат, 1923. – 506 с. : ил., черт., табл.

39. *Сопротивление* материалов : учение о прочности построек и машин : атлас // В. Л. Кирпичев ; Изд. студентов А. Овсяникова и М. Рутковского. – Перепечатанное с последнего изд. – Киев : Типография Петра Барского, 1905. – 32 с., 27 л. черт.

40. *Сопротивление* строительных материалов [Рукопись] / В. Л. Кирпичев. – [С.-Петербург, 1878]. – 855 с. разд. паг. : ил., табл., 3 л. черт. – Литогр. рукописный текст.

41. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев. – Киев : Типо-лит. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1898. – 22 с. – Оттиск из № 241 «Киевлянина» за 1898 г.

42. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев // Известия Киевского Политехнического Института Императора Александра II. Отдел Инженерно-Механический. 1913 г. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1914. – Кн. 4. – С. 388–395.

43. *Vivat, crescat, floreat!* : речь, произнесенная В. Л. Кирпичёвым на торжественном акте открытия Киевского Политехнического института Императора Александра II, 31 августа 1898 г. / В. Л. Кирпичев // Иллюстрированный сборник материалов к истории возникновения Киевского Политехнического института : Памяти Виктора Львовича Кирпичёва посвящает Киевское Политехническое Общество Инженеров и Агрономов / ред. И. Ганицкий. – Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1914. – С. 26–33.

БЕСѢДЫ
0
МЕХАНИКЪ

В. Л. КИРПИЧЕВА

ЗАСЛУЖЕННАГО ПРОФЕССОРА.

Съ 227 фигурами въ текстѣ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

Изданіе К. Л. Риккера

Полскій пр. 14.

1907.

В. Л. КИРПИЧЕВ

N124
12.22.

БЕСЕДЫ О МЕХАНИКЕ

ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ МЕХАНИКИ СИСТЕМЫ

ИЗДАНИЕ ТРЕТЬЕ
(ВТОРОЕ ПОСМЕРТНОЕ)

9006

ПРОВЕРИТЬ 57

1957

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ТЕХНИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1933 ЛЕНИНГРАД

ИЗДАТЕЛЬСТВО
1957

В. Л. КИРПИЧЕВ

БЕСЕДЫ О МЕХАНИКЕ

ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ

414037

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ТЕХНИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВО
Ордена Ленина
Политехнического института

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ТЕХНИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА 1950 ЛЕНИНГРАД

В. Л. КИРПИЧЕВ

БЕСЕДЫ О МЕХАНИКЕ

ИЗДАНИЕ ПЯТОЕ

48884

77.000.00.34

Издательство
Технико-теоретической литературы
Москва

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ТЕХНИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА 1951 ЛЕНИНГРАД

Отделение откликом из журнала „Вѣстник Общества Технологов“

ИВАНЪ АЛЕКСѢЕВИЧЪ ВЫШНЕГРАДСКІЙ,

КАКЪ ПРОФЕССОРЪ И УЧЕНЫЙ.

Читано В. Л. Кирпичевымъ въ засѣданіи Харьковскаго Отдѣленія
Императорскаго Русскаго Техническаго Общества 27 Мая 1895 г.

С-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типографія Р. Голицы, Славская ул. № 17.
1895.

КЪ ВОПРОСУ
ОБЪ ОХРАНѢ ТРУДА

Всесторонний обзор законодательных принципов

В. Л. Нирличева

из книги „Охрана труда въ промышленныхъ предприятияхъ“,
издаваемой Министерствомъ Торговли и Промышленности
подъ редакцией инженера-технолога А. Я. Храбца.

Тиражъ 10.000 экземпляровъ, СПб., Свободная 12, табл. 10.
1913.

Латишко.
Замуско.

*Курсъ построения Опалы
Малыя.*
Лекция пр. В. А. Кузнецова,
читанная въ Петербургскомъ
Технологическомъ Институтѣ
1913 г.

7936-15

537

537

Многоуважаемому
Ивану Димитрову Жукову
от В. Курничева.

ЛИШНЯЯ НЕИЗВѢСТНАЯ

== ВЪ ==

СТРОИТЕЛЬНОЙ МЕХАНИКѢ.

РАСЧЕТЪ СТАТИЧЕСКИ-ПЕРЕМѢННЫХЪ СИСТЕМЪ.

В. А. Курничева

ассистента профессора Николая Владимировича Менингерца
ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА II.

К И Е ВЪ.
Типографія С. В. Кульженко, Пушкинская улица, соб. д. № 4.
1903.

78

66871

НОВЫЯ ИЗСЛѢДОВАНІЯ

ОТНОСИТЕЛЬНО ПРОЧНОСТИ

ЖЕЛѢЗА, СТАЛИ И МѢДИ.

ВЛІЯНІЕ ПОСТОРОННИХЪ ПРИМѢСЕЙ

НА СОПРОТИВЛЕНІЕ МЕТАЛЛОВЪ.

Сообщеніе В. А. Курничева въ обществ. собраніи Харьковскаго Отдѣленія
Императорскаго Русскаго Техническаго Общества 8 Октября 1894 года.

ХАРЬКОВЪ.

Типографія Зиндбербера, Рыбная, д. № 25.
1895.

Заслуженный Профессоръ
† В. Л. КИРПИЧЕВЪ.

ОБЪ
УСТАЛОСТИ МЕТАЛЛОВЪ.

(Отдельные оттиски изъ журнала „Вѣстникъ Общества Технологовъ“).

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
Типографія «Строитель», ФОНТАНКА, 66.
1914.

В. Л. Кирпичевъ,
Заслуженный профессоръ.

Оптическое изученіе
упругихъ деформаций.

Отдельный оттискъ изъ „Вѣст-
ника Общества Технологовъ“
за 1915 годъ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
ТИПОГРАФІЯ «СТРОИТЕЛЬ», ФОНТАНКА, 66.

ОСНОВАНИЯ
ГРАФИЧЕСКОЙ СТАТИСТИКИ.

В. Л. Кирричева

Директора и Профессора Киевского Политехнического Института
ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА II-го.

КИЕВ.
Тип. С. В. Кузьменко, Пушkinsкая ул., д. № 4.
1902.

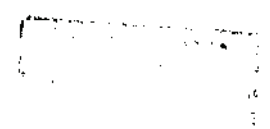

В. Л. КИРРИЧЕВ

ОСНОВАНИЯ
ГРАФИЧЕСКОЙ СТАТИСТИКИ.

ИЗДАНИЕ ШЕСТОЕ
ПОСМЕРТНОЕ ЧЕТЫРЕТОЕ

*Допущено Комитетом по высшему техниче-
скому образованию при ЦИК СССР в каче-
стве учебного пособия для вузов на 1933 г.*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
ТЕХНИКО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1933 ЛЕНИНГРАД

243
538 ф

ОСНОВАНІЯ
ГРАФИЧЕСКОЙ СТАТИКИ.

В. Л. Кирпичева

Директора и Профессора Киевскаго Политехническаго Института
ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА ЦЕЛЯ.

АТЛАСЪ.

Предложенъ въ книжномъ изданіи отъ

Н. Я. ОДЮВШИНА.

Кіевъ, Прешатикъ, № 33 ☉ С.-Петербургъ, Екатерининская, № 4.

242

Всемирная Колумбова Выставка въ Чикаго.

ОТЧЕТЪ

О КОМАНДИРОВАНЪ

ИТЪ

СЪВЕРНУЮ АМЕРИКУ

В. Л. Кирпичева,

Директора Харьковского Технологическаго Института.

Изданіе Департамента Торговли и Мануфактуръ Министерства Финансовъ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

Типографія вдовы И. П. Мельникова, Спасская ул., д. № 27

1895.

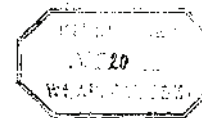
В. Л. Кирпичевъ.

**ПОСТРОЕНІЕ
КАРТИНЫ СКОРОСТЕЙ
И
КАРТИНЫ УСКОРЕНІЙ
ДЛЯ ПЛОСКИХЪ МЕХАНИЗМОВЪ.**

(Отдѣльные оттиски изъ журнала
„Вѣстникъ Инженеровъ“ №№ 1 и 2
1915 года).

ПЕТРОГРАДЪ.
Типографія «Строитель», Фонтанка, 66.
1915.

ИМЯ

Сопротивленіе матеріаловъ.

Лекція, читанная въ СТУ. Механика.

Института

Профессоръ В. Л. Кирпичевъ.

68 10¹²/₁₀₀ 2.

С. Петербургъ. 1879 г.

*Всего экземпляров
Свергнуто Шмидтовской Велма
отъ В. Кирпичева.*

СОПРОТИВЛЕНІЕ МАТЕРІАЛОВЪ.

УЧЕНІЕ О ПРОЧНОСТИ ПОСТРОЕКЪ И МАШИИЪ.

В. Кирпичева

Директора и Профессора Харьковского Технологического Института

Часть I-я.

ХАРЬКОВЪ.

Типографія Адольфа Дарре, Московская ул., № 19.
1898.

1183

СОПРОТИВЛЕНІЕ МАТЕРІАЛОВЪ.

Ученіе о прочности построекъ и машинъ.

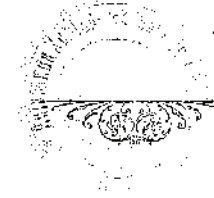
В. Кирпичева

Директора и Профессора Киевскаго Политехническаго Института
ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА II.

Часть I-я.

Перепечатано съ перваго изданія.

ИЗДАНІЕ СТУДЕНЧЕСКОЕ.

БИБЛИОТЕКА
ХИМИЧЕСКАГО ОБЩЕСТВА
ИМЕНИ
М. И. Коновалова
при К. П. И.

539/9

НИЕВЪ.
Типографія Петра Барскаго, Крещатикъ, соб. домъ № 40.
1900.

ПРОВЕРЕНО, 47

СОПРОТИВЛЕНИЕ МАТЕРИАЛОВЪ.

УЧЕНИЕ О ПРОЧНОСТИ ПОСТРОЕКЪ И МАШИНЪ.

В. Л. Кирпичева

Директора и Профессора Киевскаго Политехническаго Института
ИМПЕРАТОРА АЛЕКСАНДРА II-го.

Часть II-я.

Изданіе книжнаго магазина Н. Я. Оглоблина.

КИЕВЪ.
Типографія С. В. Кульженко, Пушкинская ул., соб. д., № 4.
1900.

В. КИРПИЧЕВ

СОПРОТИВЛЕНИЕ МАТЕРИАЛОВ

ЧАСТЬ II

УЧЕНИЕ О ПРОЧНОСТИ ПОСТРОЕК И МАШИН

ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ, ПЕРЕПЕЧАТАННОЕ СО ВТОРОГО
ИСПРАВЛЕННОГО И ДОПОЛНЕННОГО

ПОД РЕДАКЦИЕЙ
ПРОФ. С. ТИМОШЕНКО

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА -- 1923 -- ПЕТРОГРАД

Іменний покажчик

Посилання даються на номери хронологічних покажчиків.

(Література про життя і діяльність В. Л. Кирпичова)

А		Андропова Е. А.	
Абліцов В. Г.	522	Андрощенко В.	565, 566
Абрагамсон А.	38	Анищенко Г.	803
Авдеева Л.	808	Анопов И. А.	35
Агеев П. Я.	209	Антоненко К. Б.	824, 850, 922, 923
Акимова В.	411, 434	Антонов В. И.	940
Аладышкин И. В.	952	Антошин Н.	29
Александров А. П.	324	Анишелес О. М.	218
Александров Е. Е.	860	Аристов И. В.	45
Александрова І. Є.	688	Арсеньев К. К.	147
Алексеев А. А.	197	Артоболовский И. И.	328
Алексеев Ю.	1023	Архієреєв С.	965
Альхименко А. И.	493	Арцимович Л. А.	324
Ананьева В. М.	512, 1007	Асеев Ю. С.	384
Ананьич Б. В.	240, 554	Асс И. М.	210, 211, 215, 225, 226, 302
Андреев А. Г.	880, 918, 949	Асс І.	300
Андреев А. И.	389	Асс І. М.	292, 301
Андреев И. А.	919	Астров А.	120
Андрієнко П.	1024	Атрощенко В. І.	314
Андронік К. Д.	152, 160	Аллен R. V.	380
Андронов А. А.	192, 296		

Б		Бесов Л. М.	
Бабай І. М.	647		532, 551, 614, 629, 663, 753, 754, 799
Багалея Д. И.	111	Бесхмельніцина М. М.	714, 729
Бажан М. П.	286, 339	Белова Я. В.	720
Байков А. А.	164	Беляков Г. Ф.	426
Бакаева Л.	920	Бирюков В. С.	18
Барабаиш В.	381, 407	Бистріченко Г.	742
Барабаиш С.	946	Білик І. І.	464
Баранов О. А.	522	Білявська О. С.	972
Барановський Ф. Т.	451	Благодіраєв А. А.	328
Бардин И. П.	179	Блинов Л. Н.	921, 995
Барский П.	47, 58, 66	Бобарыков И. И.	121
Барцевский М. А.	113, 133	Бобир М. І.	450, 457, 552, 553, 563, 603, 612, 692, 747, 769, 786, 824, 881, 912
Бар'яхтар В. Г.	685	Боголюбов А. Н.	293– 295, 350, 366, 367, 373, 378-2
Бахмутская Э. Я.	227, 298, 308, 309	Богомол С. М.	720
Баишова Л. С.	716, 762, 791	Бойович Р. Ф.	171, 176
Баишова Л. С.	962	Болгов В.	595
Белзецкий	117	Болгов В. В.	557–562
Белоусов А.	479	Болтенко О. С.	824, 850
Беников Д. С.	320, 321, 329, 332	Бондаровская Э. М.	241–285
Берловская В.	679	Борисов А. П.	755
Бесов Л.	624, 691		

<i>Бортовой В. В.</i>	501	<i>Васильев Ю. С.</i>	356, 357, 364, 440, 443, 488, 518, 569, 630, 649, 674, 782, 855, 940, 973, 996, 1020	<i>Вовкотруб Ю. М.</i>	667	<i>Георгиевская В. В.</i>	288
<i>Бочаров А. А.</i>	855	<i>Васильева Е. Ю.</i>	996	<i>Вознесенский И. Н.</i>	192	<i>Гербылева Н.</i>	394
<i>Бочаров Ю. Н.</i>	497	<i>Введенский Б. А.</i>	213, 239	<i>Войцтук Д. Г.</i>	594	<i>Гербылева Н. П.</i>	408, 466, 519, 538, 544
<i>Брамсон Л. М.</i>	33	<i>Вдовенко Н.</i>	478, 547, 990	<i>Волинець В. М.</i>	720	<i>Гессе Г. Ю.</i>	33
<i>Бреславский Д. В.</i>	695	<i>Ведерников В. В.</i>	855	<i>Волков В. А.</i>	718	<i>Гинзбург Л. И.</i>	731
<i>Бржезицкий В. О.</i>	462	<i>Ведь В.</i>	907	<i>Волков С. В.</i>	979	<i>Гирич Н. А.</i>	77
<i>Брокгауз</i>	147, 420	<i>Величко К. И.</i>	114, 115	<i>Волоснікова Н.</i>	965	<i>Гловацкий М. Т.</i>	220, 231
<i>Брокгауз Ф. А.</i>	26	<i>Вергунов В.</i>	985	<i>Волошина М. Т.</i>	368	<i>Глухов В. В.</i>	488, 592, 628, 674
<i>Брюханова И. А.</i>	495, 496, 693, 717, 756, 872, 893, 926, 927, 973, 996	<i>Вергунов В. А.</i>	594, 741	<i>Воронов С. О.</i>	692, 751	<i>Гнатівський В.</i>	311
<i>Бубнов</i>	117	<i>Веселовский Б. Б.</i>	202	<i>Воротинцев Н. И.</i>	110, 932	<i>Гнатюк Н. Ф.</i>	570, 571, 573, 606, 704, 714–716
<i>Буз Л. В.</i>	320, 321, 329, 332	<i>Веселовский И. Н.</i>	358	<i>Вышнеградский И. А.</i>	192	<i>Гнесин Г. Г.</i>	882
<i>Буканина З. А.</i>	756	<i>Ветров Ю. А.</i>	366, 367	Г		<i>Голике Р.</i>	25
<i>Буланин В.</i>	303	<i>Вечорин Е. А.</i>	203– 208, 873, 900, 958	<i>Гаас</i>	57	<i>Голян-Никольский А. Ю.</i>	320, 321, 329, 332
<i>Буланова А. Н.</i>	693	<i>Видолоб Ю. Ф.</i>	462	<i>Гаврилюк Л. О.</i>	694, 701	<i>Голян-Нікольський А.</i>	313, 316
<i>Буслов В. К.</i>	457	<i>Виноградова О. В.</i>	924	<i>Гавриш С. А.</i>	426	<i>Голян-Нікольський А. Ю.</i>	228, 315
<i>Бушунов В.</i>	303	<i>Вировий С.</i>	419, 429, 857	<i>Гадолин А. В.</i>	218	<i>Гомоюнов К. К.</i>	668, 669
<i>Быков А. Н.</i>	124, 67	<i>Витте С. Ю.</i>	240, 396, 554	<i>Гайдамакин А. В.</i>	849	<i>Горбик В. О.</i>	701
<i>Быстриченко А.</i>	819	<i>Вілков М. Ф.</i>	426	<i>Галеркин Б. Г.</i>	1031	<i>Горбунов И. И.</i>	89
В		<i>Вінницька Т.</i>	529	<i>Гандюхіна Л.</i>	483	<i>Горбунова М. И.</i>	241–285
<i>Вайсман А. С.</i>	353	<i>Власенко В. М.</i>	502	<i>Гандюхіна Л. Л.</i>	708	<i>Горовський Ф. Я.</i>	426
<i>Варгасов Н. Р.</i>	1013			<i>Ганелин Р. Ш.</i>	240	<i>Горохов В. Г.</i>	503, 951
<i>Василенко Є. С.</i>	426			<i>Ганицкий И.</i>	135, 136, 139–141, 143– 146	<i>Грабченко А.</i>	727, 811
<i>Васильев Ю.</i>	385			<i>Ганицкий И. М.</i>	126–128	<i>Грачев С. І.</i>	824, 850
				<i>Гаршин Е.</i>	30, 55		

<i>Григолюк Э. И.</i>	331, 504, 539, 540	<i>Девтерова Т. В.</i>	393, 422, 545, 797	<i>Ельяшевич В. Б.</i>	204	<i>Звонкова Г. Л.</i>	507, 551, 587, 632, 753, 754, 799
<i>Григорович Д. В.</i>	20	<i>Дементьев К. Г.</i>	73, 108	<i>Ермилова Н. Ю.</i>	506	<i>Зворикін К. А.</i>	152, 157
<i>Григорьев А. К.</i>	424	<i>Дементьева Е. В.</i>	717, 756	<i>Ефрон</i>	147, 420	<i>Зворыкин А. А.</i>	234
<i>Григорьян А. Т.</i>	304, 335, 336, 342, 343, 347, 351	<i>Демченко В. О.</i>	810	<i>Ефрон И. А.</i>	26	<i>Згуровский М. З.</i>	619, 620, 770
<i>Гришай Г. Х.</i>	536, 549	<i>Денисенко Г. Г.</i>	701	Є		<i>Згуровський М.</i>	542, 578, 579, 583, 584, 735, 743, 956
<i>Гріффен Л. О.</i>	532– 536, 548, 549, 551, 557–562, 590, 605, 639–641, 643–647, 672, 686, 719, 810, 914	<i>Денисенко Г. И.</i>	321	<i>Єлізарова Н.</i>	625	<i>Згуровський М. З.</i>	426, 445, 446, 454, 467, 475, 480, 492, 498, 522, 557– 562, 697, 732, 739, 773, 774, 777, 817, 824, 843, 850, 910, 922, 923, 1021-5
<i>Грум-Гржимайло</i>	161	<i>Денисов С. Ф.</i>	441	Ж		<i>Зеленский В. Е.</i>	1034, 1060
<i>Гуржій А. М.</i>	522	<i>Деркач С.</i>	715	<i>Жадан А. М.</i>	323	<i>Землянская С.</i>	821, 907
<i>Гусев А. Н.</i>	72	<i>Дзюба І. М.</i>	881	<i>Железняк М. Г.</i>	881	<i>Землянская С. П.</i>	567
<i>Гутник М. В.</i>	712	<i>Дмитренко Г.</i>	325	<i>Жербин М. М.</i>	384	<i>Землянська С.</i>	783, 836
Д		<i>Дмитриев А. Н.</i>	541	<i>Жербін М. М.</i>	524, 525	<i>Зеркалов Д. В.</i>	847, 848
<i>Данилевский В. В.</i>	182, 185, 190	<i>Дмитриева Л. М.</i>	441	<i>Жесткова Т. М.</i>	720	<i>Зернов Д. С.</i>	44–45, 151
<i>Данилевський В. В.</i>	221	<i>Добровольський В. О.</i>	451	<i>Жирун О.</i>	487	<i>Зильберберг</i>	23, 24, 27, 32, 34
<i>Даниленко О. В.</i>	563	<i>Довгий С.</i>	565, 566	<i>Жорнік Н. І.</i>	551	<i>Зильберберг М.</i>	96, 99, 105
<i>Дарков С. К.</i>	825– 827, 974	<i>Долгарев А.</i>	908	<i>Жуковський А. І.</i>	881	<i>Зильберберг М. Ф.</i>	17
<i>Дарре А.</i>	72	<i>Дригайло В.</i>	483, 491	<i>Журавлева И. В.</i>	519	<i>Зотова Н. Г.</i>	405
<i>Двірна К. П.</i>	510	<i>Дригайло В. Г.</i>	469, 505, 511, 720, 746, 781	<i>Журило Д. Ю.</i>	976	<i>Зубалій О. Д.</i>	474
<i>Де-Метц Г. Г.</i>	84	<i>Дригайло С.</i>	491	З		<i>Зуєва С.</i>	781
<i>Девтеров І. В.</i>	545, 797	<i>Дригайло С. В.</i>	505	<i>Заболоцький І. О.</i>	522		
		<i>Дубко В. А.</i>	867	<i>Завіновський М. Л.</i>	426		
		<i>Дульфан А.</i>	823	<i>Зайончковский П. А.</i>	358		
		Е		<i>Зайцев А. К.</i>	162		
		<i>Евграфов А. Н.</i>	1013	<i>Залесский А.</i>	326		
		<i>Евневич И. А.</i>	6, 91, 92	<i>Заплетников И. Н.</i>	834		

И		<i>Калниболотський М.</i>	307	<i>Китнер И. С.</i>	68, 76	<i>Кондратов С. А.</i>	670
<i>Иванов А. Е.</i>	397	<i>Карамаш С.</i>	419,	<i>Клевко В.</i>	352	<i>Кондрацкий П. П.</i>	118
<i>Иванов В.</i>	371		423, 429, 857	<i>Клепиков В. Б.</i>	831	<i>Конкин В.</i>	966
<i>Иванов В. П.</i>	593	<i>Карамаш С. Ю.</i>	645, 752	<i>Клещев Н.</i>	768	<i>Константинов В.</i>	431,
<i>Иванцев Л. Г.</i>	867	<i>Кармишевский А. Н.</i>	193	<i>Кобелев А. В.</i>	76		438, 449, 520, 521
<i>Иванченко Ф. К.</i>	390–392	<i>Карпенко М. Ф.</i>	426	<i>Ковалев К. В.</i>	222	<i>Константинов В. О.</i>	453, 454,
<i>Игнациус Г. И.</i>	305	<i>Карпов Г. Н.</i>	977, 998	<i>Ковалевский Е.</i>	33		481, 492, 499, 533, 556,
<i>Иссерлис Ф. Л.</i>	47	<i>Кельберин И.</i>	74, 109	<i>Коваленко А. Д.</i>	200, 201	<i>Контюх Ю. В.</i>	641, 686, 719
<i>Исьянова Т. И.</i>	519	<i>Кириллов А. И.</i>	999,	<i>Коваленко В.</i>	470	<i>Корбут Є. В.</i>	729
<i>Ишлинский А. Ю.</i>	461		1000	<i>Коваленко О.</i>	943	<i>Корольов Ф.</i>	581
І		<i>Кириллов И. И.</i>	191,	<i>Ковалинский В.</i>	484	<i>Корсаков В. О.</i>	464
<i>Иванова Л. В.</i>	405		999, 1000	<i>Коваль В. О.</i>	522	<i>Корсунский М. Г.</i>	118
<i>Иванова О. В.</i>	452	<i>Кириллюк Ю. Є.</i>	457	<i>Коган В. И.</i>	550	<i>Космодемьянский А. А.</i>	312,
<i>Иванченко Р. Г.</i>	452	<i>Киричок О. П.</i>	758	<i>Кожухарь Г.</i>	417		342, 343
<i>Игнатович В.</i>	662, 689	<i>Киричук В. В.</i>	426	<i>Кожухарь Г. Г.</i>	327	<i>Костенко Ю. Т.</i>	485,
<i>Ижевський В.</i>	152, 153	<i>Киркач Н. Ф.</i>	360–362	<i>Козлов В. Н.</i>	443,		486, 489
<i>Ильченко М.</i>	453,	<i>Кирпичев</i>	117		1020	<i>Костерев М. В.</i>	462
	487, 956	<i>Кирпичев В.</i>	395, 812	<i>Козловский Н.</i>	57	<i>Костилева С. О.</i>	762, 828,
<i>Ильченко М. Ю.</i>	426, 454,	<i>Кирпичев В. Л.</i>	18, 23–	<i>Козьмин П. А.</i>	122, 129		852, 858, 883, 898, 935,
	456, 492, 522, 552, 553,		25, 27, 28, 46, 48, 64,	<i>Колесников В.</i>	816	<i>Костроміна С.</i>	972, 978, 1002, 1003
	556–562, 586, 594,		107, 119, 137, 138, 167,	<i>Колосов</i>	117	<i>Кочеровець Р. Р.</i>	487, 522
	601, 697, 699, 791, 824,		192, 223, 430, 591, 624,	<i>Колосов В. М.</i>	465	<i>Кочешков А.</i>	689
	850, 857, 920, 922, 923,		657, 733, 734, 745, 748,	<i>Колупаев В. Е.</i>	869	<i>Кружилин Г. Н.</i>	338, 617
	953, 956, 984, 985		911, 939, 1025, 1067	<i>Конаков П. К.</i>	189	<i>Кудрицкий А. В.</i>	370, 374
<i>Ильасова Л. С.</i>	824,	<i>Кирпичев Л. Л.</i>	4, 5	<i>Кондель-Перминова Н. Н.</i>	375	<i>Кудрицький А. В.</i>	369
	850, 922, 923	<i>Кирпичев М. В.</i>	170,			<i>Кудрявцев В. Н.</i>	834,
К			180, 186, 189, 212,				1013
<i>Кадомцев Б. П.</i>	205		214, 297				
<i>Калачев Н. М.</i>	320, 329	<i>Киришаум В.</i>	41, 62				
		<i>Кирющенко Н. В.</i>	893				

<i>Кудрявцев Е. В.</i>	731	<i>Ланговой Н. П.</i>	22	<i>Лихолат О. В.</i>	535	<i>Маркова С.</i>	394
<i>Кудрявцева Л. Г.</i>	512,	<i>Лановюк Л. П.</i>	883	<i>Лишевский В. П.</i>	351	<i>Маркович Я. Н.</i>	165, 166
1007		<i>Лапюк А. Ф.</i>	510, 635	<i>Лобачев А. И.</i>	555	<i>Марченко И. И.</i>	310
<i>Кузнецов Б. Г.</i>	335	<i>Ларин А.</i>	953	<i>Лоза Г. I.</i>	916	<i>Матвеев В. В.</i>	631
<i>Кузнецов И. В.</i>	296, 297	<i>Лашков А. Ю.</i>	868	<i>Ломшаков А. С.</i>	235, 238	<i>Матвейчук А. А.</i>	508
<i>Кузнецов М. И.</i>	178	<i>Лашков С. И.</i>	171–176	<i>Лондар А. М.</i>	511	<i>Махінько А. I.</i>	852
<i>Кулик С. В.</i>	975, 997	<i>Лебедев А. А.</i>	631	<i>Лось Ф. Е.</i>	241–285	<i>Махнева О. А.</i>	509
<i>Куликова М. В.</i>	718	<i>Лебедев В.</i>	425	<i>Луговской А. Г.</i>	398	<i>Мацевитый Ю.</i>	664
<i>Кульженко С. В.</i>	69, 75, 76, 84–87, 93, 94, 97, 102, 104	<i>Лебедев П. А.</i>	194	<i>Лук'янов О. В.</i>	452	<i>Машков П. В.</i>	452
<i>Кульчицкий С.</i>	515	<i>Лебедев I. К.</i>	597	<i>Лунев В. А.</i>	633, 634	<i>Маштабей В. Я.</i>	522
<i>Купайгородская А. П.</i>	722	<i>Левенсон Л. Б.</i>	194	<i>Лупаренко Г. В.</i>	850, 922, 923	<i>Медынский Е. Н.</i>	169
<i>Кутева И. И.</i>	310	<i>Леви И. И.</i>	184, 195	<i>Лушников А. М.</i>	954, 980	<i>Мельник З.</i>	991
<i>Кучер В. I.</i>	1010	<i>Левчук К.</i>	759	<i>Лушникова М. В.</i>	954	<i>Мельник Т. В.</i>	588
<i>Кушлакова Н. М.</i>	698, 851, 861	<i>Левчук О.</i>	448	<i>Любомудрова А. Л.</i>	442, 456, 697	<i>Менделеев Д. И.</i>	199
<i>Кушнерев И. Н.</i>	38, 48, 118, 135–145, 146	<i>Лейбфрейд А. Ю.</i>	455	М		<i>Менишуткин Б. Н.</i>	101, 163, 785, 829, 853, 886
<i>Кушнір В. К.</i>	589	<i>Леонтович Т. А.</i>	575	<i>Макаров В.</i>	813	<i>Мещерский В. П.</i>	28
<i>Куц Е. М.</i>	231, 241–285	<i>Лепорський В. Д.</i>	462	<i>Максвелл Д. К.</i>	192	<i>Миколаєнко В.</i>	656, 737, 750, 845
Л		<i>Лецинков В. Н.</i>	543, 696	<i>Максимов Ю. Д.</i>	981, 1005	<i>Миколаєнко В. М.</i>	510
<i>Лавинский В.</i>	627	<i>Лисачук Г.</i>	626	<i>Максимова Л. Н.</i>	885	<i>Милевский К. Н.</i>	41
<i>Лавров Г. П.</i>	186	<i>Лисачук Г. В.</i>	567, 642	<i>Малахов В.</i>	477	<i>Милова А. И.</i>	241–285
<i>Ламан Н. К.</i>	346	<i>Лисенко С. I.</i>	729	<i>Малаян К.</i>	407	<i>Милоданович Е. А.</i>	171, 175
<i>Ланговаго С. П.</i>	44–45	<i>Литвин В.</i>	565, 566	<i>Малінкін I. В.</i>	454, 487	<i>Минаев В. И.</i>	118
		<i>Лиховодов В. I.</i>	442, 456, 697	<i>Мамалуй А.</i>	823	<i>Минаковский В. М.</i>	923
		<i>Лиховодова О. В.</i>	442, 456, 697				

<i>Миронов В. Ю.</i>	635	Н		О		<i>Панфілов Ю. И.</i>	879
<i>Мисак В. В.</i>	451	<i>Нагибина А. Г.</i>	519	<i>Обремский В. А.</i>	142	<i>Парамонова В. А.</i>	834
<i>Михайлов Ю. К.</i>	439, 494	<i>Назаренко С.</i>	651, 801, 804, 832, 837, 841, 863, 905, 947, 966, 969, 989, 994, 1016	<i>Огибалов П. М.</i>	287	<i>Патон Б. Є.</i>	306, 344, 824, 850, 922, 923
<i>Михеев В. Р.</i>	406	<i>Назаренко С. А.</i>	830, 860, 880, 887, 903, 918, 949, 982, 1006, 1057	<i>Огнев'юк В. О.</i>	909	<i>Перелигіна Л. С.</i>	522, 590, 776
<i>Михеев М. А.</i>	170	<i>Наумова Т. П.</i>	756, 926	<i>Одуд Л.</i>	432	<i>Перельман Я. И.</i>	568
<i>Мичурин А. Н.</i>	952, 955	<i>Некипелов А. Д.</i>	784	<i>Олександенко В. М.</i>	658, 672	<i>Перельмутер А. В.</i>	928
<i>Мірошниченко М.</i>	1015	<i>Непран Н. В.</i>	830, 887	<i>Омельяненко В.</i>	968	<i>Пермяков О.</i>	1011
<i>Мозиленко І.</i>	941	<i>Никитин О. Ф.</i>	854	<i>Оноприенко В. И.</i>	360– 362, 390–392, 398, 400, 402, 404	<i>Петренко М.</i>	736
<i>Можжаровський М. С.</i>	337, 426	<i>Никифоров С. Н.</i>	188	<i>Онопрієнко В. І.</i>	459, 460, 790	<i>Петрова С.</i>	403
<i>Моисеев Н. Д.</i>	287	<i>Николаева И.</i>	435	<i>Орлов Н. Н.</i>	118	<i>Петрова С. М.</i>	466
<i>Мойсеев В.</i>	500	<i>Николаева И. П.</i>	678	<i>Осипов И. П.</i>	111	<i>Печорін М. К.</i>	522
<i>Молчанов В. І.</i>	464	<i>Николаенко В. И.</i>	485, 486, 516, 517	<i>Осипов Ю. С.</i>	598, 757	<i>Пивнева А. А.</i>	241–285
<i>Морозов В. В.</i>	485, 486, 516, 517	<i>Ніколаєнко В.</i>	618, 621, 764	<i>Осташкіна В. М.</i>	978	<i>Пилипенко В. В.</i>	427
<i>Морозов Ю. М.</i>	577	<i>Ніколаєнко В. І.</i>	721, 787–789	П		<i>Пилипчук О. О.</i>	673, 713
<i>Москаленко Ю.</i>	585-2	<i>Николенко П.</i>	680, 1021	<i>Павленко А. М.</i>	196	<i>Писаревская Н. В.</i>	760
<i>Москаленко Ю. Н.</i>	452	<i>Ніколенко П.</i>	842, 917	<i>Павленко Ю.</i>	515	<i>Писаревська Н. В.</i>	740, 762, 791, 824, 850, 922, 923
<i>Моторина Л. А.</i>	519	<i>Никулина Е. П.</i>	340	<i>Павленко Ю. В.</i>	527	<i>Писаренко Г. С.</i>	337, 401, 409, 421, 427
<i>Мошинська К.</i>	436, 476	<i>Нилус А. А.</i>	171, 173	<i>Павлова Г.</i>	822, 838	<i>Питов В. И.</i>	368
<i>Мошинська К. С.</i>	699, 824, 850, 922, 923	<i>Ніколенко М. Г.</i>	824	<i>Павлова Т.</i>	471	<i>Піскунов О. Г.</i>	462
<i>Мудрук О. С.</i>	594, 640	<i>Ніколенко П.</i>	842	<i>Павловський М. А.</i>	465	<i>Піхов В. І.</i>	426
<i>Мурадисов М. А.</i>	700	<i>Нікорич А.</i>	1012	<i>Павлушкин Н. М.</i>	178	<i>Платов А.</i>	4, 5
<i>Мусієнко І. В.</i>	644	<i>Новиков Б. В.</i>	426	<i>Паламарчук Н. І.</i>	426, 729	<i>Племнек Н. К.</i>	512, 1007
<i>Муслин Е.</i>	299			<i>Пантелеєвы</i>	29		
<i>Мухачёв П. М.</i>	105			<i>Панфілов Ю.</i>	877, 964		

<i>Плигунов О. С.</i>	315	Р	<i>Руда С.</i>	515	<i>Сенько В. І.</i>	462
<i>Плыгунов А. С.</i>	241–285	<i>Рабцевіч П. В.</i>	<i>Руда С. П.</i>	527	<i>Сергеева Н. Л.</i>	604
<i>Погорелов Ю. И.</i>	310	152, 155	<i>Руденко Б.</i>	348	<i>Сергієнко І. В.</i>	522, 800
<i>Погорілий Л. В.</i>	640	<i>Радозуз С.</i>	<i>Рудник В.</i>	472	<i>Серебряков А.</i>	596
<i>Подольський М.</i>	613	909, 929	<i>Рудской А. И.</i>	760,	<i>Сидоренко О. О.</i>	474
<i>Подоліук І. М.</i>	452	966-2	902, 937	<i>Русиновский В.</i>	<i>Сидоренко С. І.</i>	522
<i>Позняк П.</i>	365	<i>Радозуз С. А.</i>	412	<i>Рябова Т.</i>	<i>Сидоров А. Л.</i>	240
<i>Полежай В. Г.</i>	599	879,	965	С	<i>Сидорова М. А.</i>	230
<i>Поліщук О. В.</i>	522	888–892, 906, 930,	<i>Саввин Н. Н.</i>	722	<i>Сидорчук И. В.</i>	895, 952
<i>Поляков С. И.</i>	792	931, 942, 945, 957, 963,	<i>Савин Г. Н.</i>	288, 318	<i>Сизов А. И.</i>	723
<i>Полякова Ю. Ю.</i>	455	983, 984, 1008, 1009,	<i>Савін Г. М.</i>	232	<i>Симонов Л. Я.</i>	171, 174
<i>Понеділок І. С.</i>	659, 687	1017	<i>Савицький С. С.</i>	522	<i>Сікорський І.</i>	925
<i>Пономарев И. О.</i>	141	<i>Radoguz S.</i>	<i>Савченко Л. П.</i>	721	<i>Сімінський К.</i>	152, 159
<i>Пономарьов О.</i>	780	960	<i>Савчук Л. В.</i>	426	<i>Сказываев В.</i>	386
<i>Попов В. А.</i>	230	<i>Радциг А.</i>	<i>Сакара Ю. Д.</i>	485,	<i>Скворчевский А.</i>	993
<i>Попович А. А.</i>	1013	131, 149, 1018	486, 516, 517	<i>Сапрыкин Д. Л.</i>	<i>Скляр В. М.</i>	914,
<i>Попович М. Г.</i>	462	<i>Радциг А. А.</i>	859,	865, 901	933, 1017	
<i>Постин С.</i>	352	54, 132,	<i>Сарбей В. Г.</i>	354	<i>Скороход В. В.</i>	882
<i>Праховник А. В.</i>	462	168	<i>Саркисов П.</i>	816	<i>Скринський О. В.</i>	464
<i>Пресс А. А.</i>	19	<i>Ракітша Г. І.</i>	<i>Семевский М. И.</i>	15	<i>Скуратовський А. К.</i>	563
<i>Пригода В. В.</i>	405	426	<i>Семененко Л.</i>	807	<i>Сліпенький Р. Я.</i>	426
<i>Прохоров А. М.</i>	322,	<i>Ракчев Е. Н.</i>	<i>Семененко Л. П.</i>	830, 887	<i>Слободян Л.</i>	487
<i>Пугач В. Т.</i>	241–285	291	<i>Семенов В.</i>	290	<i>Слободян Л. Р.</i>	585
<i>Путята Т. В.</i>	200,	<i>Рассоха Е. Н.</i>	<i>Семенов И.</i>	381	<i>Смелов В. А.</i>	428,
201, 318		<i>Ревин П. Т.</i>	<i>Сенченко Я. І.</i>	314	495, 496, 855, 856,	
<i>Пятериков С.</i>	479	<i>Ренненкамф Н. К.</i>			896	
		<i>Реутов П. И.</i>				
		76				
		<i>Рибаков М. О.</i>				
		528				
		<i>Риккер К. Л.</i>				
		107				
		<i>Рогов И. М.</i>				
		765				
		<i>Розенбаум С. А.</i>				
		198				
		<i>Розет И. М.</i>				
		74				
		<i>Розин Л.</i>				
		388				
		<i>Романовский А.</i>				
		616				
		<i>Романовский А. Г.</i>				
		879				
		<i>Романовський О. Г.</i>				
		1017				
		<i>Россохин В.</i>				
		768				

<i>Смелова Е. В.</i>	463	<i>Страдынь Я. П.</i>	308, 309	<i>Товажнянский Л.</i>	655, 682, 707, 724	<i>Федосова С. А.</i>	378-2
<i>Смирнов Г.</i>	303	<i>Стрельцов Д. Г.</i>	378	<i>Товажнянский Л. Л.</i>	485, 486, 516, 517, 567, 642, 793-796	<i>Феодоров И. Ф.</i>	91, 92
<i>Смирнова Д. Д.</i>	975, 997	<i>Стрѣха М.</i>	956	<i>Товажняньський Л.</i>	615	<i>Фещенко-Чоповский И. А.</i>	118
<i>Смолий В. А.</i>	694, 790	<i>Суворин А. С.</i>	33	<i>Товажняньський Л. Л.</i>	665, 783, 897, 942	<i>Фигуровский Н. А.</i>	340
<i>Снигиревский К. В.</i>	171, 172	<i>Сулейманов В. М.</i>	462	<i>Токаренко А. М.</i>	378-2	<i>Филимонов Н.</i>	334, 349
<i>Сокол Є.</i>	970	<i>Супрун О. І.</i>	511, 720	<i>Топтыгин А.</i>	772	<i>Фрадлин Б. Н.</i>	318, 342
<i>Соколовская З. К.</i>	330, 345, 376, 377	<i>Суратова Н. А.</i>	756	<i>Трескин И. Е.</i>	32	<i>Фрадлін Б. Н.</i>	200, 201
<i>Соколыцов Д.</i>	107	<i>Сытин И. Д.</i>	114, 115	<i>Троицкий П. Н.</i>	231	<i>Франк-Камецнецкий В. А.</i>	218
<i>Сорочинська О. Л.</i>	934	Т		<i>Трофимов И.</i>	148	<i>Фролов К. В.</i>	401
<i>Софронов В.</i>	482	<i>Таланчук П. М.</i>	329, 426	<i>Троценко В. Т.</i>	602, 631	<i>Фронцкевич Г. Л.</i>	116
<i>Спилиоти С. А.</i>	40, 78	<i>Тараненко В. П.</i>	426	<i>Тугай А. М.</i>	393, 422, 545, 797	Х	
<i>Старосельский П. И.</i>	340	<i>Тарасова В. Н.</i>	513, 514	<i>Тюлина И. А.</i>	291	<i>Хавин В.</i>	904
<i>Стахович А. А.</i>	203- 208, 958	<i>Тарасова Л.</i>	413	У		<i>Хавин В. Л.</i>	830, 860, 887
<i>Степаненко С.</i>	759	<i>Татарчук В. В.</i>	641, 645, 740, 749, 824, 850, 857, 922, 923	<i>Уварова Л. И.</i>	289	<i>Ховрич С.</i>	653
<i>Степаненко Т. Н.</i>	426	<i>Таценко Г. К.</i>	70	<i>Улокина Г. В.</i>	638	<i>Ховрич С. М.</i>	531, 535, 546, 570-573, 576, 605-608, 622, 643, 699, 702, 729, 751, 791, 858, 898, 1075
<i>Степанова М. В.</i>	935, 978	<i>Тверитникова О. Є.</i>	646, 660, 763	<i>Ульянинский С. В.</i>	731	<i>Ховрич С. Н.</i>	611, 661
<i>Степанович Е. П.</i>	355	<i>Темник Ю. А.</i>	639	<i>Ульянова С. Б.</i>	870, 952	<i>Хоменко Л. Г.</i>	534
<i>Степко М. Ф.</i>	522	<i>Теркан В. Л.</i>	314	Ф		<i>Хорошева С. А.</i>	527
<i>Стерехова З. Д.</i>	511, 468, 469	<i>Тимошенко С.</i>	410	<i>Федоров А. С.</i>	346	<i>Хоцянівський О. Й.</i>	609, 690
<i>Стефанович Д.</i>	528, 864, 938	<i>Тимошенко С. П.</i>	208, 233, 235, 236, 331	<i>Федоров М.</i>	387	<i>Хоцяновский О. Й.</i>	725
<i>Стодола А.</i>	192	<i>Тихомирова Т. У.</i>	512, 1007	<i>Федоров М. П.</i>	443, 488, 637, 674, 1020	<i>Храмов Ю.</i>	515
<i>Сторчеус В. М.</i>	448, 454, 487	<i>Ткаченко С. С.</i>	644, 652	<i>Федосина К. С.</i>	638	<i>Храмов Ю. О.</i>	527, 530
				<i>Федосова К. С.</i>	638	<i>Хрснов К. К.</i>	292
				<i>Федосова І.</i>	766	<i>Худяков И. Д.</i>	44-46
				<i>Федосова І. В.</i>	936		

Ц		Ш		Щ		Я	
<i>Цапалина Т. Г.</i>	637	<i>Шаплығын Н. П.</i>	853, 886, 973, 987	<i>Щербаков В. І.</i>	623	<i>Якименко Ю. І.</i>	426
<i>Царовский В.</i>	47	<i>Шапошников В. Г.</i>	118, 123	<i>Щербань А. Н.</i>	402	<i>Яковлев С. П.</i>	95, 98
<i>Цехмістер Ю. В.</i>	711	<i>Шаров І. Ф.</i>	490, 610, 675	<i>Щербань Т. А.</i>	379, 390–392, 402, 404	<i>Яковлева Е. Л.</i>	678
<i>Циганок Б.</i>	458	<i>Шателен М. А.</i>	894	<i>Щербина В.</i>	473	<i>Янковий В.</i>	574, 583, 584, 654, 681, 728
<i>Циганок Б. А.</i>	405, 426	<i>Шауров Н. И.</i>	230	<i>Щербина Ю. В.</i>	462	<i>Янковий В. В.</i>	650, 704, 726, 744, 758, 798
<i>Ципкевич Н. И.</i>	207	<i>Шафранов В. Д.</i>	550	<i>Щербинин О. В.</i>	761	<i>Яншин А. Л.</i>	330, 347, 376, 377, 401
Ч		<i>Шафрановский И. И.</i>	218	Ю		<i>Ярова Г.</i>	771
<i>Чеканов А. А.</i>	347, 351	<i>Шевчук О. Б.</i>	522	<i>Юрченко Г. Д.</i>	241–285	<i>Ясевич В. Е.</i>	384
<i>Чепарухин В. В.</i>	495, 496, 518, 630, 649	<i>Шептун И. М.</i>	567, 642	<i>Юрченко О. Г.</i>	444, 556	<i>Ящеріцин Є.</i>	833, 862, 915, 94
<i>Черемський М.</i>	812, 939	<i>Шеховцов В. І.</i>	426, 452	<i>Юрчишин В. В.</i>	323		
<i>Черінько А.</i>	946	<i>Шидловський А. К.</i>	522	<i>Юрчук В. І.</i>	323		
<i>Чернега Д. Ф.</i>	536	<i>Шилькрот Е. О.</i>	730	<i>Ющенко П.</i>	103		
<i>Черненко Н. В.</i>	241–285	<i>Шишов А. В.</i>	899				
<i>Чернецький Є. А.</i>	502	<i>Шквира З. А.</i>	594, 640				
<i>Черниш І. М.</i>	703	<i>Шляудербах А.</i>	152, 154				
<i>Черняк А. Я.</i>	341	<i>Шмигевський М. В.</i>	451				
<i>Четвергов В. А.</i>	849	<i>Шпак І.</i>	986				
<i>Чиженко І. М.</i>	426	<i>Шпак І. В.</i>	925				
<i>Чобіток В. О.</i>	426	<i>Штокало І. З.</i>	293– 295, 366, 367				
<i>Чоколов І. І.</i>	106	<i>Шумілов Ю. А.</i>	462				
<i>Чупровський Л.</i>	487	<i>Шухардин С. В.</i>	346				

(Хронологічний показчик праць В. Л. Кирпичова)

<i>Абрагамсон А.</i>	101	<i>Кремер Ф.</i>	51, 63– 65, 71, 76
<i>Андреев И. А.</i>	98	<i>Кульженко С. В.</i>	117, 121, 123, 125, 128, 132, 133, 134
<i>Андронов А. А.</i>	210	<i>Кушнерев И. Н.</i>	101, 106, 186, 187, 188, 189
<i>Барановский</i>	18, 19	<i>Ланговаго С. П.</i>	104
<i>Барский П.</i>	116, 139, 140	<i>Леви Л.</i>	101
<i>Белзецкий</i>	177, 178	<i>Максвелл Д. К.</i>	210
<i>Бирюков В. С.</i>	77	<i>Мещерский В. П.</i>	94
<i>Боровков</i>	17	<i>Овсянников А.</i>	139, 140
<i>Бубнов</i>	177, 178	<i>Оглоблин</i>	136
<i>Вознесенский И. Н.</i>	210	<i>Оглоблин Н. Я.</i>	117
<i>Войнич-Сяножецкий</i>	123	<i>Пантелеевы</i>	53
<i>Вышнеградский И.</i>	27	<i>Петров Н. П.</i>	72, 78
<i>Вышнеградский И. А.</i>	210	<i>Пресс А. А.</i>	172, 173
<i>Гадолин А. В.</i>	1	<i>Ревин П.</i>	141
<i>Ганицкий И.</i>	189	<i>Рерих К. Э.</i>	169, 190
<i>Голике Р.</i>	91	<i>Риккер К. Л.</i>	143
<i>Гоппе Э.</i>	4	<i>Рихтер И.</i>	101
<i>Гульбе П.</i>	11	<i>Рутковский М.</i>	139, 140
<i>Дарре А.</i>	103	<i>Сафитов В.</i>	10
<i>Зернов Д. С.</i>	104	<i>Сахатов В.</i>	6, 8, 11, 15, 16
<i>Зильберберг</i>	87, 89, 92, 93		
<i>Колосов</i>	177, 178		

<i>Сойкин П. П.</i>	172, 173	<i>Трофимов И.</i>	158, 160, 162, 163, 169, 171, 190
<i>Степанов А. И.</i>	98	<i>Тышко В.</i>	17
<i>Стодола А.</i>	210	<i>Филоненко М. С.</i>	101
<i>Суворин А. С.</i>	150, 184, 194, 197, 198	<i>Худяков И. Д.</i>	104
<i>Тимошенко С.</i>	197– 200, 202, 203	<i>Цукерман А.</i>	149, 154, 160, 162
<i>Трофимов</i>	149, 152, 154, 155, 157	<i>Шредер</i>	167

Наукове видання

**Віктор Львович
КИРПИЧОВ**

Бібліографічний покажчик

Автор вступного слова

Згуровський Михайло Захарович

Слово головного редактора

Льченко Михайло Юхимович

*Укладач і автор статті
«Життєвий та творчий шлях В. Л. Кирпичова»*

Мошинська Катерина Степанівна

Редакційна колегія

Льченко Михайло Юхимович (головний редактор)

Бруй Оксана Миколаївна

Мошинська Катерина Степанівна

Писаревська Наталія Володимирівна

Відповідальна за випуск

Барабаш Світлана Іванівна

Фото

К. С. Мошинської, О. І. Супруна